

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ТА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

**ЗІСТАВНЕ ВИВЧЕННЯ
ГЕРМАНСЬКИХ, РОМАНСЬКИХ
ТА СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ І ЛІТЕРАТУР**

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти та молодих учених
(16–17 квітня 2026 року)

Вінниця
2026

З-64 Зіставне вивчення германських, романських та слов'янських мов і літератур: матеріали Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених (16–17 квітня 2026 р.) / ред. колегія: О. В. Білецька, Н. В. Стрюк, М. М. Юрковська, О. С. Бойван, І. В. Гарбера, В. О. Патріарх. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2026. 164 с.

*До збірника додані матеріали
Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти та молодих
учених «Зіставне вивчення германських, романських та слов'янських мов
і літератур» (16–17 квітня 2026 р.), присвяченої дослідженню сучасних
питань германських, романських та слов'янських мов і літератур.*

Рекомендовано аспірантам, студентам старших курсів.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

*Погляди авторів, викладені в цьому збірнику, необов'язково відображають
позицію організаторів Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої
освіти та молодих учених «Зіставне вивчення германських, романських та
слов'янських мов і літератур».*

Редакційна колегія:

- Білецька О. В.* кандидат філологічних наук, доцент, декан факультету іноземної та слов'янської філології ДонНУ імені Василя Стуса;
- Стрюк Н. В.* доктор філософії з філології, старший викладач кафедри англійської філології ДонНУ імені Василя Стуса;
- Юрковська М. М.* кандидат філологічних наук, доцент, в. о. завідувача кафедри англійської філології ДонНУ імені Василя Стуса;
- Бойван О. С.* кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і практики перекладу ДонНУ імені Василя Стуса;
- Гарбера І. В.* кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології ДонНУ імені Василя Стуса;
- Патріарх В. О.* старший викладач кафедри англійської філології ДонНУ імені Василя Стуса.

ЗМІСТ

Бабій Тетяна

Вінниця

Методичний потенціал автентичних країнознавчих текстів у розвитку англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів 10

Балокін Сергій

Вінниця

Застосування комунікативно-ситуативного підходу на уроках англійської мови як засіб формування іншомовної компетенції учнів старшої школи в діалогічному мовленні 12

Барабаш Олександра

Вінниця

Англійськомовний кінодискурс у сучасній лінгвістиці: структура, функції та вплив на мовну практику 14

Баранюк Катерина

Вінниця

Використання інтернет-ресурсів у навчанні лексики на уроках англійської мови у старшій школі 16

Барська Ольга

Вінниця

Особливості метафор у підлітковій літературі (на прикладі роману Дженні Хан «Літо без тебе – не літо») 18

Борівська Ангеліна

Вінниця

Мовна особистість у художньому та пісенному дискурсі 21

Бурлака Анна

Вінниця

Подкастинг та блогінг як засоби формування англійськомовної комунікативної компетентності 23

Вацак Софія

Вінниця

Вплив репрезентативних систем на успішність і труднощі у вивченні англійської мови 25

Виноград Юлія

Вінниця

Основні відмінності кіноперекладу від літературного перекладу 28

<i>Вовк Маріна</i> Вінниця Про граматичні трансформації в англійсько-українському художньому перекладі: (на матеріалі перекладу роману Дженніфер Л. Арментраут «Із крові й попелу» в українськомовній інтерпретації Марії Пухлій).....	30
<i>Вовнянко Вікторія</i> Вінниця Тропи як елемент індивідуального стилю Г. Ф. Лавкрафта (на матеріалі повісті «The dream-quest of unknown Kadath»).....	33
<i>Войтова Юлія</i> Вінниця Застосування інформаційних технологій у проєктній діяльності старшокласників як засіб формування іншомовної комунікативної компетентності	34
<i>Габелок Аліна</i> Черкаси Критичний аналіз соціальних мереж на уроках німецької мови	36
<i>Гарбера Ірина</i> Вінниця Сучасні інформаційні технології у науковій діяльності прикладного лінгвіста	39
<i>Гемза Яна</i> Вінниця Особливості вираження подяки в сучасній англомовній художній літературі.....	42
<i>Глінкін Артем</i> Кривий Ріг Феномен «Медіативна компетентність» у науковому просторі.....	44
<i>Голуб Олена</i> Запоріжжя Соціально-емоційне навчання як стратегія підтримки психічного здоров'я у процесі вивчення англійської мови в умовах ризику	46
<i>Гончар Ельвіра</i> Вінниця Принципи інтеграції цифрових інструментів у навчальний процес здобувачів мовних спеціальностей	48

<i>Губрій Анастасія</i> Вінниця Словотвірні механізми неологізації в британському медіадискурсі: структурно-семантичний аспекти	49
<i>Данильчук Вікторія</i> Вінниця Ономастика як наука про власні назви	52
<i>Даценко Ангеліна</i> Вінниця Перекладацькі стратегії передачі власних імен на основі роману Ребекки Кван «Вавилон» в українськомовній інтерпретації Ганни Литвиненко	54
<i>Джоган Вікторія</i> Вінниця <i>Кузнєцова Олександра</i> Вінниця Інтернет-меми як різновид мікротекстів у сучасній онлайн-комунікації	57
<i>Долгова Аліна</i> Краматорськ Механізми адаптації англомовних неологізмів у сучасному мовленні фахівців сфери ресторанного обслуговування	59
<i>Дудник Софія</i> Вінниця Функціонування модальних дієслів із значенням наміру в англомовному медіадискурсі на матеріалі видання «THE GUARDIAN»	62
<i>Зелінська Анастасія</i> Вінниця Структурно-функціональні особливості антропонімів у романі «THE NIGHTINGALE»	64
<i>Ізмайлова Ірина</i> Вінниця Особливості перекладу роману-антиутопії (на прикладі твору ДЖ. Орвелла «1984»)	67
<i>Камзінова Ілона</i> Вінниця Методика складання тестів у процесі вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти	70

<i>Кірічек Ольга</i> Вінниця Discovering lexemes to indicate emotion of despair on game material «Danganronpa – trigger happy havoc»	72
<i>Ковальчук Вікторія</i> Вінниця Теоретичні засади розвитку навичок аудіювання в учнів старших класів у процесі вивчення англійської мови	75
<i>Ковальчук Єлизавета</i> Вінниця Лінгвістичні особливості написів на одязі	77
<i>Кондратюк Юлія</i> Вінниця Теоретичні основи мистецько-орієнтованого підходу як напрям сучасної іншомовної освіти (Art-based learning)	79
<i>Кононюк Дар'я</i> Вінниця Про мовностилістичну роль епітетів у зображенні чоловічих портретів у романі Маделін Міллер «Цирцея»	81
<i>Кордонська Дар'я</i> Вінниця Фразеологізми як особливі одиниці в лексичному складі мови	83
<i>Косовець Альбіна</i> Вінниця Фітоніми як об'єкт ономастичних досліджень	85
<i>Кучер Катерина</i> Вінниця Стилістичні особливості моделювання образу жінки в романі Ш. Бронте «Джейн Ейр»	88
<i>Лазарчук Іванна</i> Вінниця Edublog як феномен цифрової освіти: структурно-мовний аналіз	90
<i>Ліпський Михайло</i> Проблема якості транскрибування іншомовних пісень за допомогою ШІ: CHATGPT, DEEPSEEK, GEMINI	92
<i>Магдич Анна</i> Вінниця Вигуки як засіб вираження емоцій у сучасному англомовному онлайн-дискурсі	96

<i>Максимишена Марія</i> Вінниця Структурно-мотиваційна організація віртуалміфонімів у грі «The elder scrolls V: Skyrim»	98
<i>Марчук Уляна</i> Вінниця Лінгвокогнітивні та перекладознавчі аспекти інтерпретації роману Ф. С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі» у сучасній філології	101
<i>Мачок Марина</i> Вінниця Підходи до семантичної класифікації епітетів на сучасному етапі розвитку лінгвістичних досліджень	103
<i>Межейко Ірина</i> Запоріжжя Семантичні поля авторських крилатих висловів у комедії В. Шекспіра «Much ado about nothing»	106
<i>Молодзьожнікова Каріна</i> Вінниця Джерела формування та ієрархічна структура медичної термінології ...	108
<i>Новицький Ілья</i> Вінниця Відтворення авторської картини світу твору ДЖ. Толкіна «Володар перснів» в українському перекладі	109
<i>Олійник Діана</i> Вінниця Онім і апелятив як ключові категорії ономастичної номінації.....	111
<i>Павлюк Анастасія</i> Вінниця Лексико-семантичні особливості власних назв в анімаційному серіалі «Сімпсони»	113
<i>Палко Сергій</i> Вінниця Дидактичний потенціал блог-ресурсів у розвитку читацької компетентності старшокласників	115
<i>Півень Єва</i> Вінниця Стилістичний потенціал і функціональні особливості епітета в пісні «Master of puppets» Гурту «Metallica»	117

<i>Підвисоцька Христина</i> Вінниця Специфіка перекладу діалогічного мовлення у трилогії «Той, що біжить лабіринтом»	120
<i>Погоріла Софія</i> Епітет як засіб творення образу головних персонажів у романі Роберта Гелбрейта (літературний псевдонім Джоан Роулінг) «Кар'єра лиходія».....	122
<i>Погосян Анастасія</i> Вінниця Фразеологічні конструкції з числівниковим компонентом в англійській мові: структурно-смілова організація та функціонування	124
<i>Прокопчук Вікторія</i> Вінниця Ідентичність як лінгвістична та соціокультурна категорія	127
<i>Раїнчук Марія</i> Вінниця Лінгвостилістичні особливості портретних епітетів у романі Дж. Роулінг «Гаррі Поттер і філософський камінь»	129
<i>Римарчук Анна</i> Вінниця Ономастичний простір роману Ребекки Яррос «Четверте крило»	131
<i>Руденко Тетяна</i> Саарбрюкен, Німеччина Черкаси, Переклад як онтологічний процес: філософський вимір перекладацьких трансформацій.....	133
<i>Слободянюк Олена</i> Вінниця Про граматичні перекладацькі трансформації на основі роману Ребекки Яррос «Четверте крило» в українськомовній інтерпретації Олексія Манька і Богдана Горвата	135
<i>Смотрицька Анна</i> Вінниця Лексичні трансформації як засіб досягнення еквівалентності під час перекладу роману Луїзи М. Олкотт «Маленькі жінки»	138
<i>Стрюк Наталя</i> Вінниця Використання платформи Vocabprofile для моніторингу лексичної складності текстів.....	140

<i>Третяченко Єгор</i> Вінниця Мовотворчість геймерської спільноти: словотвірні та семантичні особливості в англійській мові	142
<i>Тростогон Вікторія</i> Вінниця Аналіз лексико-стилістичних засобів вербалізації концепту Love (на матеріалі роману Коллін Гувер «It ends with us» («Покинь, якщо кохаєш»)).....	144
<i>Харітонова Вероніка</i> Вінниця Категорія заперечення в англійській мові та способи її вираження	146
<i>Хижняк Марія</i> Вінниця Роль відеоматеріалів у формуванні лексичної компетентності учнів старшої школи на уроках англійської мови	149
<i>Черненко Дар'я</i> Вінниця Переклад історичних реалій: можливості та обмеження машинного перекладу на основі штучного інтелекту	151
<i>Дарина Чорнобривчик</i> Запоріжжя Ботанічні та гастрономічні метафори у вторинній номінації жінки	153
<i>Шакал Анна</i> Вінниця Особливості перекладу фразеологізмів із художніх текстів та фільмів / серіалів	155
<i>Швець Юлія</i> Вінниця Художній простір як багатовимірна категорія літературного тексту.....	157
<i>Шевчук Ірина</i> Вінниця Використання аудіоматеріалів як засобу розширення словникового запасу для розвитку монологічного мовлення учнів старших класів у загальноосвітніх навчальних закладах	160
<i>Шимчук Андрій</i> Вінниця Використання платформи Ted Talks для навчання монологічного мовлення старшокласників.....	162

Бабій Тетяна

Вінниця

Науковий керівник: доцент кафедри іноземних мов Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського, кандидат педагогічних наук, доцент Матієнко О. С.

МЕТОДИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АВТЕНТИЧНИХ КРАЇНОЗНАВЧИХ ТЕКСТІВ У РОЗВИТКУ АНГЛОМОВНОЇ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

Сучасна парадигма іншомовної освіти орієнтована на формування комплексної комунікативної компетентності, що охоплює не лише мовні знання та мовленнєві вміння, але й здатність здійснювати ефективну міжкультурну взаємодію. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема формування англomовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів, що передбачає інтеграцію мовного та культурного компонентів навчання. Відповідно до положень Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти (Common European Framework of Reference for Languages) [5], соціокультурні знання є невід'ємною складовою комунікативної компетентності, оскільки забезпечують розуміння соціальних норм, культурних традицій і моделей поведінки носіїв мови.

У сучасних наукових дослідженнях поняття лінгвосоціокультурної компетентності трактується як інтегративна якість особистості, що охоплює систему знань про культурні реалії країни мови, уміння інтерпретувати культурно марковані мовні одиниці та здатність до адекватної комунікативної поведінки в міжкультурному середовищі. Саме такий підхід обґрунтовано у праці Матієнко О. та Колядич Ю., де лінгвокраїнознавча компетентність розглядається як структурно багатокomпонентне утворення, що поєднує когнітивний, діяльнісний і ціннісно-мотиваційний аспекти [3: 24–25]. Отже, формування цієї компетентності у старшій школі потребує системного використання дидактичних засобів, здатних забезпечити реальний культурний контекст мовленнєвої діяльності.

Одним із найбільш ефективних засобів реалізації зазначених завдань є автентичні країнознавчі тексти – матеріали, створені носіями мови для природного функціонування в соціокультурному середовищі, а не спеціально адаптовані для навчальних цілей. Їх характерною ознакою є збереження мовної природності, культурної специфіки та реальних комунікативних інтенцій [1: 30]. Такі тексти репрезентують соціальні практики, національні традиції, суспільні цінності, особливості повсякденного життя, що дає змогу учням зануритися в культурний контекст англomовних країн.

Методичний потенціал автентичних країнознавчих текстів полягає насамперед у їх здатності інтегрувати мовну та культурну складові у межах єдиного освітнього процесу. Робота з такими матеріалами сприяє розширенню фонових знань здобувачів освіти, формує вміння розпізнавати культурні маркери, інтерпретувати національно зумовлені реалії та аналізувати особливості мовленнєвої поведінки представників іншої лінгвокультури. У сучасних наукових розвідках підкреслюється взаємозв'язок мовленнєвої та соціокультурної підготовки, відповідно до якого формування мовленнєвої компетентності має здійснюватися в

умовах максимально можливого наближення навчання до реальних комунікативних ситуацій [2: 222]. Автентичний країнознавчий текст забезпечує таке наближення, оскільки поєднує природність мовного матеріалу з його культурною насиченістю та контекстуальною зумовленістю.

З огляду на вікові особливості старшокласників, які характеризуються розвитком абстрактного мислення, здатністю до критичного аналізу та рефлексії, використання автентичних текстів набуває особливої ефективності. Учні мають змогу не лише засвоювати лексико-граматичні структури, але й осмислювати соціокультурні явища, порівнювати їх із власним культурним досвідом, формувати толерантне ставлення до іншомовної культури. Такий підхід відповідає моделі міжкультурної компетентності, запропонованої Michael Byram [4], у якій ключовими компонентами визначено знання, уміння інтерпретації та взаємодії, а також критичну культурну свідомість.

Для ефективного використання автентичних текстів у старшій школі доцільно дотримуватися певних практичних рекомендацій. По-перше, обирати тексти відповідно до теми уроку та вікового рівня учнів, що буде формувати баланс між викликом для розуміння і можливістю успішного опрацювання. По-друге, створювати завдання, що поєднують мовні, соціокультурні та критично-рефлексивні виміри, даючи змогу учням аналізувати не лише зміст, а й культурний контекст, цінності та способи комунікації носіїв мови. По-третє, використовувати поетапну роботу з текстом: передтекстові завдання → робота з текстом → післятекстові комунікативні проєкти, що моделюють реальні комунікативні ситуації та формують операційно-діяльнісний компонент компетентності. По-четверте, інтегрувати міжпредметні зв'язки (історія, географія, мистецтво) для поглиблення культурної перспективи та розширення фонових знань учнів. Запропонована методика сприяє не лише вдосконаленню знань учнів з англійської мови, а також розвиває здатність «читати» культуру, розуміти соціокультурні відмінності та вступати в міжкультурний діалог.

Отже, автентичні країнознавчі тексти мають значний методичний потенціал у формуванні англomовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів. Вони забезпечують реальний культурний контекст навчання, сприяють розвитку критичного мислення та міжкультурної свідомості, формують здатність до адекватної комунікативної поведінки в іншомовному середовищі. Інтеграція таких текстів у освітній процес відповідає сучасним компетентнісним орієнтирам мовної освіти та створює підґрунтя для підготовки учнів до активної участі в глобалізованому міжкультурному просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитренко О. П. Автентичні тексти, їх культурологічна та країнознавча цінність. *Іншомовна підготовка працівників правоохоронних органів і сектору безпеки: матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 27 квіт. 2023. Київ, 2023. С. 29–34.*

2. Костик Є. В., Матієнко О. С. Формування англомовної мовленнєвої компетентності у процесі підготовки фахівців нефілологічних спеціальностей. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 72. С. 221–226. DOI: 10.32782/2663-6085/2024/72.44.

3. Матієнко О. С., Колядич Ю. В. Сутнісне наповнення та структурні складові поняття «лінгвокраїнознавча компетентність» у сучасній парадигмі вищої освіти. *Журнал крос-культурної освіти*. 2025. № 7. С. 20–29. DOI: 10.31652/2786-9083-2025-6(2)-20-29.

4. Byram M. Teaching and assessing intercultural communicative competence. Clevedon: Multilingual Matters Ltd., 1997. 121 p.

5. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Cambridge University Press, 2001. URL: <https://rm.coe.int/1680459f97>

Балокін Сергій

Вінниця

Науковий керівник: доцент кафедри теорії і практики перекладу ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат педагогічних наук, доцент Мельник Л. В.

ЗАСТОСУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-СИТУАТИВНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ В ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ

Сучасний етап розвитку іншомовної освіти характеризується переходом від засвоєння мовних знань до формування здатності учнів використовувати мову в реальних комунікативних умовах. У центрі уваги опиняється не накопичення лексико-граматичних структур, а їх функціонування у мовленнєвій діяльності. У цьому контексті діалогічне мовлення є базовою формою міжособистісної взаємодії, через яку учні набувають умінь аргументувати, реагувати, співпрацювати та брати участь у соціальній комунікації [2: 100].

Іншомовна комунікативна компетентність розглядається як інтегрована багатокомпонентна система, що охоплює лінгвістичний, мовленнєвий, соціокультурний і стратегічний компоненти. Лінгвістичний компонент забезпечує володіння мовною системою, мовленнєвий – здатність реалізувати її у спілкуванні, соціокультурний – доречність висловлювань відповідно до норм культури, а стратегічний – здатність компенсувати мовленнєві труднощі та підтримувати комунікацію [2: 103]. Саме взаємодія цих компонентів забезпечує ефективність діалогічного мовлення учнів старшої школи.

Особливістю старшокласників є їх здатність до абстрактного мислення, прагнення до самовираження та участі у дискусіях. Учні 10–11 класів уже мають змогу не лише відтворювати мовні зразки, а й формулювати власні думки, аргументувати позицію, реагувати на репліки співрозмовника. Це створює сприятливі умови для розвитку діалогічного мовлення як складного виду мовленнєвої діяльності [4].

Водночас традиційні підходи до навчання часто не забезпечують достатнього рівня мовленнєвої активності, що зумовлює необхідність пошуку ефективних методичних рішень.

Одним із таких рішень є комунікативно-ситуативний підхід, який передбачає організацію навчального процесу через моделювання реальних або наближених до реальних мовленнєвих ситуацій. Мовленнєва ситуація розглядається як сукупність умов, у яких відбувається спілкування, та об'єднує такі компоненти, як адресант, адресат, мета, тема й умови комунікації [3]. Саме ситуація визначає вибір мовних засобів і характер взаємодії між учасниками спілкування.

Застосування комунікативно-ситуативного підходу передбачає використання різноманітних видів навчальної діяльності, зокрема рольових ігор, інформаційно-дефіцитних завдань, проблемно-дискусійних і навчальних симуляцій. Рольові ігри дають змогу моделювати соціальні ситуації та стимулюють мовленнєву ініціативу учнів. Інформаційно-дефіцитні завдання сприяють розвитку здатності до обміну інформацією й уточнення змісту висловлювання. Проблемно-дискусійні ситуації забезпечують розвиток аргументації та критичного мислення, а навчальні симуляції інтегрують різні види мовленнєвої діяльності в єдиний комунікативний процес [1: 24–31].

Формування діалогічного мовлення відбувається поетапно. На першому етапі учні засвоюють мовні одиниці та типові репліки, що є основою діалогу. Другий етап передбачає виконання умовно-комунікативних вправ, спрямованих на відпрацювання мовленнєвих структур. На третьому етапі учні переходять до самостійного спонтанного мовлення в умовах рольової взаємодії та дискусії. Така послідовність забезпечує поступовий перехід від відтворення мовних зразків до автономної мовленнєвої діяльності [2: 102–104].

Практичний аспект дослідження полягає у розробці системи вправ, побудованої на принципах мовленнєво-мисленнєвої активності, індивідуалізації, функціональності, ситуативності та поетапного зняття опор. Використання систематизованих методичних прийомів передбачає створення реалістичних діалогічних ситуацій, на кшталт спілкування в магазині, екскурсія або обговорення актуальних новин, а також роботу в парах і групах, що сприяє активізації мовленнєвої діяльності учнів.

Важливим елементом є використання мовленнєвих опор – шаблонів фраз і зразків реплік – із поступовим їх зменшенням у процесі навчання. У роботі обґрунтовано доцільність застосування змістових, мовних і зорових опор, які дають змогу учням орієнтуватися в ситуації спілкування, структурувати висловлювання та зменшувати рівень мовленнєвих труднощів [1: 32–36].

Водночас визначено алгоритм створення комунікативної ситуації на уроці, що передбачає постановку комунікативної мети, визначення ролей учасників, створення інформаційного дефіциту та окреслення очікуваного результату взаємодії. Така організація навчання дає змогу активізувати мовленнєву ініціативу учнів, зменшити страх помилки, розширити словниковий запас у контексті живого спілкування та підвищити рівень автономності у веденні діалогу.

Особливе значення у старшій школі має діалог-дискусія, який сприяє розвитку критичного мислення, формуванню вмінь аргументувати власну позицію

та враховувати думку співрозмовника. У процесі дискусії учні вчаться не лише висловлювати власні думки, а й слухати інших, ставити запитання, уточнювати інформацію та досягати компромісу [2: 104–105].

Отже, комунікативно-ситуативний підхід є ефективним засобом формування іншомовної комунікативної компетентності учнів старшої школи в діалогічному мовленні. Його використання забезпечує наближення навчального процесу до реального спілкування, сприяє розвитку мовленнєвої активності, критичного мислення, аргументації та мотивації до вивчення іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білинська М. М., Сімакова Є. Є. Мовленнєві ситуації у процесі компетентно орієнтованого навчання іншомовного спілкування учнів 7–9 класів. Київ, 2025. 85 с.
2. Васьківська О. Є. Навчання діалогічного мовлення старшокласників. *Теоретична і дидактична філологія*. 2013. Вип. 3(71). С. 100–105.
3. Мовленнєва ситуація. *Вікіпедія*. URL: https://www.google.com/search?q=https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%94%D0%B2%D0%B0_%D1%81%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F (дата звернення: 30.01.2026).
4. Воронова О. Ю., Ямчук Т. Ю. Дослідження особливостей мовленнєвих порушень. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 11(57). С. 1877–1886.

Барабаш Олександра

Вінниця

Науковий керівник: старший викладач кафедри теорії і практики перекладу ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук Лебедь Ю. Б.

АНГЛІЙСЬКОМОВНИЙ КІНОДИСКУРС У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ: СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ ТА ВПЛИВ НА МОВНУ ПРАКТИКУ

Кінематограф постає вагомим чинником формування сучасних культурних і мовних тенденцій, що зумовлює підвищену увагу до нього з боку лінгвістичних студій. У межах актуальних наукових розвідок пріоритетного значення набуває аналіз семіотичних, когнітивних, культурних і мовних параметрів кінодискурсу, який істотно впливає на інтерпретацію соціальної дійсності та характер міжособистісної взаємодії. Зокрема, С. Козлофф наголошує на визначальній ролі голлівудського кінематографа у процесі глобального поширення англійської мови [4: 27].

Осмислення поняття кінодискурсу поглиблюється через залучення підходів лінгвістики кінотексту. За визначенням А. Н. Зарецької, кінодискурс є комплексним утворенням, у якому вербальні елементи інтегруються з аудіовізуальними та іншими екстралінгвістичними чинниками, що забезпечують семантичну завершеність фільму [1: 32]. Незважаючи на відтермінований характер комунікації

між колективним автором і реципієнтом, кінодискурс завжди спрямований на аудиторію.

Кінодискурс підлягає класифікації за низкою параметрів. З огляду на кількість учасників комунікації, виокремлюють монологічний і діалогічний типи [1: 96]; за спрямованістю – інституційний і особистісний. Мовлення персонажів може набувати статусного характеру, репрезентуючи соціальні ролі та ієрархічні відносини, хоча загалом художній кінематограф тяжіє до розмовно-побутового стилю [3: 191]. У межах кооперативного принципу розрізняють кооперативний і конфронтаційний дискурси, які відображають різні стратегії взаємодії комунікантів [1: 96].

Я. Хованець інтерпретує кінодискурс як неавтентичну, сценічно змодельовану комунікацію між персонажами [4: 73], що підкреслює його умовність і відмінність від природного мовлення. Водночас кінодискурс постає ширшою категорією порівняно з кінотекстом і кінодіалогом, оскільки охоплює взаємодію різних семіотичних систем і міждисциплінарні зв'язки (зокрема з літературою, театром і мистецтвом). Саме в його межах здійснюється інтерпретація смислів, закладених у фільмі, тоді як кінотекст функціонує як його складова, що інтегрує лінгвістичні та нелінгвістичні компоненти [6: 103].

Мовні особливості кінодискурсу зумовлені орієнтацією на імітацію природного спілкування. Діалогічне мовлення зазвичай реалізується в межах розмовно-побутового стилю з використанням простих синтаксичних структур, вигуків і пауз, що сприяє легкості аудіального сприйняття. Водночас фіксується певна редукція мовленнєвої складності, обумовлена вимогами зрозумілості та динамічності аудіовізуального повідомлення.

Принциповою є наявність дихотомій між кінодискурсом і природною мовою: підготовленість – спонтанність, відредагованість – ситуативність, сценарність – безпосередність. Дискурс кінофільму має сконструйований характер, оскільки проходить етапи написання, редагування, цензурування та репетиції. Як підкреслює С. Козлофф, кінодіалог не може бути ототожнений із природним мовленням, адже його основною функцією є передача інформації глядачеві, що зумовлює так званий «подвійний ефект» висловлювань [4: 89].

Разом із тим кінодискурс орієнтується на норми живого мовлення, відтворюючи комунікативні практики носіїв мови та формуючи ілюзію автентичності. Кіносценарій має відповідати культурним очікуванням і мовним нормам конкретного історичного періоду, що вимагає врахування соціокультурного контексту та особливостей мовленнєвої поведінки [5: 29]. Унаслідок цього мовлення персонажів поєднує риси штучності та природності.

Основою формування кінодіалогу є жива мова, правила якої використовуються драматургами для моделювання комунікативної взаємодії. Попри сконструйований характер, мовлення персонажів виконує ті самі міжособистісні функції, що й реальне мовлення, – передачу інформації та самопрезентацію [2].

Важливим є також зворотний вплив кінодискурсу на повсякденне мовлення: мовці активно інтегрують кінематографічні репліки у власний ідіолект, надаючи їм алюзійного характеру. Значна кількість таких висловів набуває статусу крилатих. Водночас кінодискурс зберігає специфічні ознаки, які або не властиві повсякденному мовленню, або представлені в ньому меншою мірою.

Зокрема, дослідження П. Квагліо, присвячене аналізу мовлення серіалу «Friends», засвідчує, що кінодискурс характеризується більшою структурною чіткістю, підвищеним рівнем емоційності та інформативності, а також мінімізацією мовленнєвих помилок і спонтанних елементів, притаманних природній комунікації [6: 190].

Отже, кінодискурс постає як складне гетерогенне явище, що поєднує вербальні й невербальні складники, моделює комунікативну реальність і водночас впливає на неї, виступаючи важливим джерелом лінгвістичних, культурних і соціальних знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Харченко О. В. Феномен комічного у комунікативному просторі США. Київ: МП Леся, 2014. 463 с.
2. Чередниченко О. Про мову і переклад. Київ: Либідь, 2007. 248 с.
3. Шалдаісова Г. В. Гумор як відображення англійського менталітету. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*. 2012. № 9(244). С. 190–195.
4. Robert C. Allen. Channels of Discourse, Reassembled: Television and Contemporary Criticism. London / New York: Routledge, 1992. P. 67–100.
5. Overcoming Language Barriers in Television: Dubbing and Subtitling for European Audience / G. T. Luyken et al. European institute for the Media. Manchester, 1991. 214 p.
6. Quaglio Paulo. Television Dialogue: The sitcom Friends vs. natural conversation. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co, 2009. 165 p.

Баранюк Катерина
Вінниця

Науковий керівник: доцент кафедри теорії і практики перекладу ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат педагогічних наук, доцент Мельник Л. В.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У НАВЧАННІ ЛЕКСИКИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

Сучасний етап розвитку освіти характеризується активним впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес. Особливе значення це має у викладанні іноземних мов, де використання цифрових інструментів сприяє підвищенню ефективності навчання та розширенню можливостей для формування мовленнєвих компетентностей учнів. У цьому контексті актуальним є використання інтернет-ресурсів у процесі навчання лексики на уроках англійської мови у старшій школі.

Лексична компетентність є важливою складовою іншомовної комунікативної компетентності. Вона визначається як здатність особистості ефективно оперувати словниковим запасом на основі набутих лексичних знань та актуалізувати

необхідні мовні одиниці відповідно до конкретного комунікативного завдання [2: 327]. Така компетентність передбачає не лише знання значень слів, а й уміння правильно використовувати їх у мовленні, враховуючи контекст і мовну ситуацію.

Використання інтернет-ресурсів у навчанні іноземних мов розширює можливості освітнього процесу, оскільки забезпечує доступ до великої кількості автентичних матеріалів, інтерактивних завдань та мультимедійного контенту. Завдяки цьому навчання стає більш наочним, динамічним та мотивуючим для учнів. Цифрові інструменти дають змогу створювати інтерактивне освітнє середовище, у якому учні активно взаємодіють із навчальним матеріалом та розвивають свої мовні навички [1: 114].

Інтернет-ресурси виконують у навчанні англійської мови кілька важливих функцій: інформаційну, мотиваційну, комунікативну та тренувальну. Інформаційна функція полягає у забезпеченні доступу до сучасних навчальних матеріалів та джерел інформації. Мотиваційна функція проявляється у підвищенні інтересу учнів до навчання завдяки використанню інтерактивних вправ, відеоматеріалів та мультимедійного контенту. Комунікативна функція забезпечує можливість взаємодії учнів у процесі виконання онлайн-завдань та обговорення навчальних тем.

Особливо ефективним є використання інтернет-ресурсів під час вивчення лексики. Сучасні онлайн-платформи дають можливість організовувати різні види роботи з новими словами: створення електронних карток, виконання інтерактивних вправ, онлайн-тестування, роботу з автентичними текстами та відеоматеріалами. Наприклад: Quizlet, Kahoot! Завдяки цьому учні можуть засвоювати нову лексику у контексті, що сприяє кращому розумінню значення слів та їх вживання у мовленні.

Використання інтернет-ресурсів також сприяє індивідуалізації навчання. Учні мають можливість працювати у власному темпі, повторювати складні теми або виконувати додаткові завдання для поглиблення знань. До того ж сучасні цифрові платформи надають учителю можливість контролювати результати навчальної діяльності учнів та коригувати навчальний процес відповідно до їхніх потреб [4: 200].

Важливим аспектом використання інтернет-ресурсів є формування цифрової компетентності учнів. Робота з онлайн-матеріалами, освітніми платформами та мультимедійними ресурсами сприяє розвитку навичок самостійного пошуку інформації, критичного мислення та ефективного використання сучасних технологій у навчанні, а також формуванню ключових компетентностей учнів та підготовці їх до життя в інформаційному суспільстві [4: 199].

Водночас ефективність використання інтернет-ресурсів значною мірою залежить від методичної організації навчального процесу. Вчитель повинен добирати матеріали відповідно до вікових особливостей учнів, їхнього рівня володіння мовою та навчальних цілей уроку. Також важливо поєднувати використання інтернет-ресурсів із традиційними методами навчання, що забезпечує комплексний розвиток мовних умінь та навичок.

Отже, використання інтернет-ресурсів у навчанні лексики на уроках англійської мови у старшій школі є ефективним засобом підвищення якості освітнього

процесу. Застосування сучасних цифрових технологій сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів, розширенню їхнього словникового запасу та формуванню комунікативної компетентності. Інтеграція інтернет-ресурсів у навчальний процес дає змогу зробити уроки англійської мови більш інтерактивними, цікавими та результативними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баняс В. Використання цифрових інструментів у процесі викладання англійської мови як іноземної. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2025. С. 112–118.
2. Кузьменко А. Лексична компетентність у системі компетентнісно орієнтованої мовної освіти в ЗЗСО. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2025. С. 326–328.
3. Першина Л. В., Козярук Ю. Ю. Використання освітніх інтернет-технологій під час викладання іноземної мови. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2024. № 211. С. 105–110.
4. Хома Ю. В., Шелудченко С. Б. Онлайн ресурси при навчанні англійської мови як засіб реалізації наскрізних компетентностей в НУШ. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2024. № 4. С. 198–203.

Барська Ольга

Вінниця

*Науковий керівник: старший викладач кафедри теорії і практики перекладу
ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук Запужляк І. М.*

ОСОБЛИВОСТІ МЕТАФОР У ПІДЛІТКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ ДЖЕННІ ХАН «ЛІТО БЕЗ ТЕБЕ – НЕ ЛІТО»)

У сучасному мовознавстві значна увага приділяється вивченню метафори як універсального когнітивного та стилістичного механізму. Особливо актуальним є дослідження метафор у підлітковій літературі, яка відображає специфіку емоційного розвитку особистості в період дорослішання. Твори цього жанру поєднують простоту мовлення з глибиною психологічного змісту, що робить метафору одним із ключових засобів репрезентації внутрішнього світу персонажів. Роман «Літо без тебе – не літо» є показовим прикладом сучасної англійської підліткової прози, у якій метафоричний простір відіграє важливу роль у побудові образів.

Мета дослідження – визначити структурно-семантичні та функціональні особливості метафор у підлітковій літературі на матеріалі роману Дженні Хан «Літо без тебе – не літо».

Однією з визначальних рис метафор у підлітковій літературі є їх структурна простота та семантична прозорість. У романі переважають метафори, що ґрунтуються на базових сенсорних і життєвих уявленнях: відчуттях, природних явищах,

повсякденному досвіді. Така особливість забезпечує швидке декодування змісту та сприяє емоційному залученню читача [1].

Важливою характеристикою є когнітивна природа метафори. Відповідно до теорії концептуальної метафори, розробленої Джорджем Лейкоффом і Марком Джонсоном [3: 3–5], метафора є не лише стилістичним прийомом, а й способом організації мислення. У досліджуваному романі простежуються такі концептуальні моделі, як *EMOTIONS ARE NATURAL FORCES* та *LOVE IS A JOURNEY*. Це виявляється у використанні образів моря, хвиль, руху, що символізують нестабільність емоцій і динаміку стосунків [4].

Однією з ключових функцій метафори є емоційно-експресивна функція. Через метафоричні образи передаються складні психологічні стани персонажів: тривога, сум, закоханість, внутрішній конфлікт. Наприклад, використання акустичних або тактильних образів створює ефект безпосереднього переживання емоцій. У цьому аспекті метафора є засобом психологізації художнього тексту.

Яскравим прикладом передачі стану крайнього хвилювання та тривоги у романі є опис фізичного відчуття героїні: англ. «*I could feel my heart beating, like, a million times a minute*» [2: 94], – укр. ‘Я відчувала, як серце б’ється, наче мільйон разів на хвилину’. Ця гіперболізована метафора дає змогу читачеві фізично відчувати емоційну напругу персонажа в кульмінаційний момент.

Іншим важливим аспектом є використання метафор для розкриття глибинного почуття втрати та взаємозалежності героїв. Це простежується у вислові: англ. «*He kissed like he was drowning and I was air*» [2: 219] – ‘Він цілував так, ніби він тонув, а я була повітрям’. У цьому випадку авторка вдається до порівняльної метафори, де поцілунок стає символом розпачу та пошуку порятунку, що підкреслює внутрішній біль і складність стосунків між персонажами.

Особливу роль відіграє метафоризація природних явищ. Образи літа, моря, неба та погодних змін формують символічний простір твору. Літо у романі набуває значення не лише пори року, а й метафори щастя, гармонії або втрати, що підтверджується словами героїні: англ. «*It was the first summer I wasn't going back to Cousins. Already, I was counting the days until summer was over*» [2: 10] – ‘Це було перше літо, коли я не поверталася в Казінс. Я вже рахувала дні до його завершення’. Море, зі свого боку, символізує глибину почуттів, їх мінливість і непередбачуваність, як-от у метафоричному порівнянні припливу: англ. «*Waves run to shore and then spread out thin like white icing on a cookie*» [2: 100] – ‘Хвилі біжать до берега, а потім розтікаються тонким шаром, як біла глазур на печиві’, тут зовнішня привабливість природи контрастує із внутрішнім неспокоєм. Такі метафори виконують як описову, так і символічну функцію.

Ще однією важливою особливістю є суб’єктивність метафоричного сприйняття. Оскільки розповідь ведеться від імені головної героїні, метафори відображають її індивідуальний досвід і емоційний стан, зокрема через сприйняття інших персонажів. Прикладом цього є опис Конрада: англ. «*Conrad could turn my insides out with one look, one smile*» [2: 23] – укр. ‘Конрад міг вивернути мене навиворіт одним поглядом, однією посмішкою’, тут фізичне відчуття стає метафорою глибокого психологічного впливу. Це забезпечує високий рівень психологічної достовірності та дає можливість читачеві ототожнювати себе з персонажем.

У контексті підліткової літератури важливим є також поєднання метафор із розмовним стилем мовлення. У романі вони органічно інтегруються в прості синтаксичні конструкції, що відповідає особливостям підліткової комунікації та сприяє природності тексту, підсилюючи його прагматичний ефект.

Водночас варто звернути увагу на динамічний характер метафоричного простору. У міру розвитку сюжету змінюється і характер метафор: від світлих і гармонійних до більш напружених і драматичних, наприклад: на початку твору з'являються образи на кшталт: англ. *“Cousins was the only place I ever felt like I could just be. It was like a warm blanket wrapped around me”* [2: 7], – ‘Казінс був єдиним місцем, де я відчувала, що можу просто бути собою. Це було наче тепла ковдра, що огортала мене’, тоді як пізніше вони трансформуються у більш тривожні: англ. *“It was like I’d been holding my breath for a year, and I’d finally let it out, but there was no air left in the room”* [2: 58], – ‘Це було так, наче я затримувала подих цілий рік, і нарешті видихнула, але в кімнаті не залишилося повітря’. Це відображає еволюцію внутрішнього світу героїні та поглиблення її життєвого досвіду.

Не менш важливою є текстотвірна функція метафори. Повторювані образи (літо, море, тепло, холод) створюють семантичні зв'язки між різними частинами тексту, забезпечуючи його цілісність. Отже, метафора є не лише засобом виразності, а й елементом організації художнього тексту.

У процесі дослідження встановлено, що метафори в творі Дженні Хан «Літо без тебе – не літо» мають комплексний характер і виконують низку важливих функцій, оскільки вони є структурно простими та семантично доступними, виконують емоційно-експресивну функцію, передаючи внутрішній світ персонажів, тісно пов'язані з тематикою дорослішання та особистісного становлення, ґрунтуються на природних образах, що набувають символічного значення, мають суб'єктивний характер і залежать від перспективи оповідача, а також сприяють текстовій цілісності та формуванню художньої атмосфери.

Отже, метафора у підлітковій літературі є багатофункціональним засобом, який поєднує когнітивний, стилістичний і прагматичний аспекти та відіграє ключову роль у розкритті образів персонажів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
2. Jenny Han. *It's Not Summer Without You*. New York: Simon & Schuster, 2010. 288 p.
3. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press, 1980. 242 p.
4. Kövecses Z. *Metaphor: A Practical Introduction*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2010. 375 p.

МОВНА ОСОБИСТІТЬ У ХУДОЖНЬОМУ ТА ПІСЕННОМУ ДИСКУРСІ

Концепція мовної особистості сформувалася в сучасній лінгвістиці як інтегративне поняття, що поєднує психолінгвістичний, соціолінгвістичний та когнітивний аспекти мовленнєвої діяльності індивіда. П. Гардінфорс підкреслює, що рівні комунікації тісно пов'язані з лексичною семантикою, яка відображає індивідуальні особливості концептуалізації дійсності мовною особистістю [3: 550]. Структура мовної особистості представлена багаторівневою організацією, що об'єднує вербально-семантичний, когнітивний та прагматичний компоненти, кожен із яких реалізується специфічними мовними засобами залежно від дискурсивного контексту.

Когнітивний рівень мовної особистості охоплює концептуальну систему індивіда, його тезаурус та способи категоризації дійсності. І. В. Красовська підкреслює, що когнітивний підхід до аналізу дискурсу дає змогу виявити прототипові моделі мовленнєвої поведінки, які становлять основу індивідуального стилю [1: 110]. Комунікативний рівень реалізується через сукупність стратегій і тактик, які індивід використовує для досягнення певних комунікативних цілей. П. Гардінфорс наголошує, що мовна комунікація здійснюється на кількох рівнях одночасно, і саме взаємодія між ними визначає багатство індивідуального мовленнєвого стилю [3: 562]. Культурний компонент мовної особистості містить ціннісні орієнтації та соціокультурний досвід, що впливають на добір мовних засобів і стратегій спілкування.

Мовна особистість автора художнього або пісенного тексту характеризується специфічними рисами, що відрізняють її від повсякденної мовленнєвої діяльності. Індивідуальний стиль формується під впливом творчих настанов, естетичних уподобань та комунікативних цілей дискурсу. Н. В. Проценко зазначає, що лексичні вибори автора є системними і відображають стійкі когнітивні та стилістичні преференції, які визначають упізнаваність тексту [2: 66]. Ідіостиль функціонує як текстова проєкція мовної особистості, а його аналіз через призму лексичної семантики та концептуальних структур дає можливість реконструювати індивідуальну авторську картину світу. Стилiстичні маркери виконують функцію індикаторів індивідуально-авторської манери: І. В. Красовська демонструє, що когнітивні моделі, закладені в основу мовленнєвої поведінки, відтворюються стійко в різних дискурсивних контекстах [1: 112].

Художній дискурс надає мовній особистості простір для реалізації творчого потенціалу через систему стилістичних маркерів. Образність і виразність художнього тексту досягаються через тропи та фігури мовлення, що формують багатшаровість смислів та асоціативну насиченість. Лексико-семантичний рівень є одним із найпоказовіших для аналізу мовної особистості: добір слова безпосередньо

відображає когнітивну та ціннісну систему автора, а повторювані лексичні домінанти формують упізнаваний стилістичний профіль тексту. Система концептуальних метафор, що пронизує художній твір, функціонує як організувальний принцип образної системи і водночас як маркер індивідуальної авторської картини світу [1: 112].

Синтаксична організація художнього тексту також є проявом мовної особистості автора: перевага до певних типів синтаксичних конструкцій, характерна ритміка прози, частота еліптичних або, навпаки, розгорнутих структур – усе це утворює стійкий граматичний профіль ідіостилу. Авторська самопрезентація реалізується через добір мовних засобів у точках тексту, де пряма авторська позиція найменш очевидна: у виборі оповідної дистанції, в організації діалогу, у розподілі інформаційних акцентів. Саме в таких точках когнітивний та культурний компоненти мовної особистості проявляються найвиразніше.

Пісенний дискурс як синкретична форма художньої комунікації накладає на реалізацію мовної особистості додаткові умови, зумовлені взаємодією вербального та музичного компонентів. Ритміко-мелодійна організація тексту обмежує лексичний вибір автора метричними та фонетичними вимогами, водночас перетворюючи саму звукову форму слова на носія додаткового змісту. Мовна особистість автора в пісенному тексті виявляється не лише через лексичні та синтаксичні переваги, а й через характерну будову вербального ритму, що формує впізнаваний звуковий образ [2: 64–72].

Тяжіння пісенного дискурсу до формульності та повтору не нівелює індивідуальність мовної особистості, а, навпаки, загострює її: у межах жанрових конвенцій індивідуальні стилістичні відхилення набувають підвищеної виразності. Емоційна насиченість пісенного тексту зумовлена синергетичним ефектом взаємодії слова й музики, де кожна лексична одиниця отримує додаткове семантичне навантаження від музичного контексту [4: 27–36]. Архетипні образи та формульні структури активують спільний культурний досвід автора й аудиторії, забезпечуючи комунікативну ефективність тексту навіть за умови стислості форми. Пісенний текст функціонує як компресований художній простір, де мовна особистість автора реалізується через максимальну інформаційну ємність мінімальних мовних засобів.

Мовна особистість у художньому та пісенному дискурсі є багаторівневим утворенням, що реалізується через взаємодію вербально-семантичного, когнітивного та прагматичного компонентів. Художній дискурс надає авторові простір для реалізації творчого потенціалу через систему стилістичних маркерів, тоді як пісенний дискурс як синкретична форма накладає додаткові умови на вираження індивідуальності через ритміко-мелодійні та формульні обмеження [3: 549–569]. Ідіостиль функціонує як текстова проєкція мовної особистості, а аналіз лексичних домінант, синтаксичних переваг та системи концептуальних метафор дає змогу реконструювати індивідуальну авторську картину світу. Перспективним напрямом подальших досліджень є вивчення механізмів відтворення мовної особистості автора в умовах міжмовного та міжкультурного перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Красовська І. В. Прототипові інтонаційні моделі англомовного дискурсу: Когнітивний підхід. *Nova filologiâ*. 2024. № 96. С. 108–115.
2. Проценко Н. В. Лексико-семантичні підстановки в перекладі англомовних текстів. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2015. Т. 12. С. 64–72.
3. Gärdenfors P. Levels of communication and lexical semantics. *Synthese*. 2014. Vol. 195, № 2. P. 549–569.
4. Lakoff G. The Syntax of Metaphorical Semantic Roles. *Studies in Linguistics and Philosophy*. Dordrecht, 1993. P. 27–36.

Бурлака Анна

Вінниця

*Науковий керівник: завідувач кафедри теорії і практики перекладу
ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат педагогічних наук, доцент Бойван О. С.*

ПОДКАСТИНГ ТА БЛОГІНГ ЯК ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Сучасні трансформації освітнього середовища зумовлюють переосмислення підходів до навчання іноземних мов, зокрема у контексті розвитку комунікативної компетентності. У центрі уваги опиняється не лише засвоєння мовного матеріалу, а й формування здатності до ефективної взаємодії в умовах реальної міжкультурної комунікації. Тому особливого значення набуває використання цифрових інструментів, які відкривають нові можливості для організації навчального процесу, розширюють межі традиційного навчання та сприяють активному залученню здобувачів освіти до мовленнєвої діяльності. Подкастинг і блогінг як сучасні освітні практики є не лише засобами передачі інформації, а й середовищем для формування досвіду іншомовної комунікації, що підтверджує їх потенціал як ефективних засобів навчання іноземних мов.

Сьогодні подкастинг розглядається як ефективний інноваційний засіб навчання іноземних мов. Подкасти, які функціонують як аудіо- або відеофайли, що поширюються через мережу Інтернет, забезпечують доступ до автентичного мовного матеріалу та сприяють гнучкій організації навчального процесу. Завдяки можливості багаторазового прослуховування, варіативності форматів (аудіоподкасти, відеоподкасти, скрінкасти) та широкого тематичного спектра вони підвищують мотивацію студентів і наближають навчання до реальних умов іншомовного спілкування. Використання подкастів у процесі вивчення англійської мови сприяє подоланню мовного бар'єра, розвитку міжкультурної комунікації та забезпечує додаткову мовленнєву практику [1: 16–18].

Освітні подкасти сприяють формуванню лексичних і граматичних навичок, розвитку аудіювання, говоріння та письма, а також стимулюють аналітичне і критичне мислення студентів. Також як зазначають Ю. Гриньова, М. Рафальська

та М. Полодюк: «Незаперечна перевага подкастів полягає в тому, що слухачі мають можливість знайомитися із сучасними актуальними та автентичними текстами в різному темпі, тембрі, швидкості, ритмі та акценті мовця» [1: 16–18].

Подкастинг базується на технологіях вебсиндикації та сприяє мобільному навчанню, оскільки матеріали доступні студентам у будь-який час і в будь-якому місці, що підвищує автономність їхньої навчальної діяльності. Аудіальне сприйняття забезпечує ефективне засвоєння матеріалу, є природним і менш когнітивно навантаженим для багатьох здобувачів освіти. Можливість інтеграції подкастів у системи електронного навчання та їх адаптація до індивідуальних стилів навчання реалізують принцип персоналізації освітнього процесу [4: 48–50].

Блоги створюють численні можливості для вивчення англійської мови. Вони забезпечують автентичне та приємне навчальне середовище, дають змогу легко додавати ресурси для обґрунтування думок, демонструють приклади для наслідування та підтримують розвиток комунікативних навичок. Публікація коментарів і створення онлайн-портфоліо відображає прогрес учнів і сприяє формуванню спільноти блогерів, а також підвищує якість письма через присутність аудиторії та отримання зворотного зв'язку. Використання візуальних матеріалів у блогах сприяє більш наочному та цікавому вираженню ідей, а відеоблоги дають можливість покращувати точність, плавність, вимову та складність мовлення, забезпечуючи якісне середовище для мовної практики [5: 9–10].

Як зазначають С. Міхно та С. Золотова, ведення навчальних блогів є ефективним засобом організації самостійної роботи здобувачів і сприяє максимальній індивідуалізації процесу вивчення іноземної мови. Блоги забезпечують можливість працювати у власному темпі, відповідно до інтересів і мовного рівня, розширювати словниковий запас, закріплювати граматичні структури та розвивати навички письмового мовлення [2: 47–49].

Читання текстів блогів, перегляд фото- та відеоматеріалів створює умови для учнів щодо роботи з автентичним мовним контентом, удосконалення навичок читання та аудіювання, засвоєння лексики, граматичних структур та мовних зворотів у контексті реальної комунікації. Це сприяє розвитку критичного мислення, вміння аналізувати та оцінювати інформацію, формує здатність розуміти культурні особливості і соціальні нюанси іншомовного середовища. Регулярна робота з блогами мотивує здобувачів до самостійного навчання, поглиблення знань, більш гнучкого та персоналізованого засвоєння матеріалу, систематизує навички та розвиває мовленнєві стратегії [3: 21–24].

Отже, подкастинг і блогінг доцільно розглядати не лише як допоміжні цифрові інструменти, а і як повноцінні дидактичні засоби, що сприяють активній мовленнєвій діяльності та взаємодії здобувачів освіти в реальному комунікативному середовищі. Їх використання забезпечує перехід від репродуктивного засвоєння знань до усвідомленого застосування мови, що, зі свого боку, сприяє комплексному розвитку англійськомовної комунікативної компетентності. Інтеграція подкастингу і блогінгу підвищує ефективність навчання, стимулює самостійність і мотивацію здобувачів освіти та створює умови для індивідуалізації освітнього процесу. Отже, ці технології постають перспективним напрямом модернізації іншомовної освіти та відповідають сучасним освітнім вимогам і тенденціям розвитку освітнього простору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриньова Ю., Рафальська М., Полодюк М. Використання подкастів та відеокастів під час вивчення англійської мови як метод розвитку навичок аудіювання. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2023. № 3. С. 16–18.
2. Міхно С., Золотова С. Формування творчої самостійності студентів засобами іншомовного письма. *Філологічні трактати*. 2021. Т. 13, № 2. С. 47–49.
3. Сем'ян Н., Денисенко Т. Формування англомовної компетентності в читанні учнів 10-го класу засобами блог-ресурсів. *ARS LINGUODIDACTICAE*. 2023. № 12. С. 21–24.
4. Cebeci Z., Tekdal M. Using Podcasts as Audio Learning Objects. *Interdisciplinary Journal of Knowledge and Learning Objects*. 2006. Vol. 2. P. 48–50.
5. Sattar S. Learning via Blogging: The ESL / EFL Perspective. *GSTF Journal on Education (JEd)*. 2015. Vol. 3, № 1. P. 9–10.

Вацак Софія

Вінниця

*Науковий керівник: завідувач кафедри теорії і практики перекладу
ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат педагогічних наук, доцент Бойван О. С.*

ВПЛИВ РЕПРЕЗЕНТАТИВНИХ СИСТЕМ НА УСПІШНІСТЬ І ТРУДНОЩІ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Репрезентативні системи – це один із ключових механізмів, за допомогою яких людина сприймає, обробляє та відтворює інформацію, що дуже актуально у процесі вивчення іноземних мов, зокрема англійської. Дослідження цього феномена стало важливим етапом у розвитку психології та лінгвістики, адже дало змогу глибше зрозуміти індивідуальні особливості мислення й поведінки. Саме тому це питання привернуло увагу багатьох дослідників, серед яких Р. Бендлер, Дж. Гріндер, Ф. Пуцелік та інші, які зробили вагомий внесок у вивчення впливу внутрішніх когнітивних процесів на мовлення та навчання.

Дж. О'Коннор описує репрезентативні системи як різні канали, через які ми внутрішньо відтворюємо інформацію, використовуючи наші органи чуття. Окрім загального визначення репрезентативних систем, автор розмежовує поняття провідної та переважної репрезентативної системи [5: 280].

Засновники НЛП виокремлюють такі сенсорні репрезентативні системи – візуальну, аудіальну та кінестетичну. За твердженням Р. Бендлера та Дж. Гріндера, ті, хто має чітке, яскраве уявлення про якийсь досвід, мають багату, високорозвинену візуальну репрезентативну систему; ті, хто може розвивати сильне відчуття ваги, температури або текстури, мають витончену, високорозвинену кінестетичну репрезентативну систему. Так і людина може створювати аудіальну репрезентацію досвіду – відтворювати у свідомості різні звуки, зокрема стукіт дощу чи гудок таксі [4: 6–7].

Окрім трьох класичних репрезентативних систем, описаних засновниками НЛП Дж. Гріндером і Р. Бендлером, Б. Льюїс та Ф. Пуцелік запропонували виділяти ще одну – дигітальну. Це доповнення з'явилося, щоб описати тип мислення, який ґрунтується не на образах, а на логіці, абстракціях і внутрішньому діалозі.

Домінування певної репрезентативної системи певною мірою визначає особливості пізнавальної діяльності школяра, зокрема його навчальної активності. Виявлення домінуючої системи під час психологічної діагностики дає змогу отримати об'єктивну інформацію про співвідношення різних внутрішніх способів подання інформації, якими володіє суб'єкт [2: 48].

Особи з домінуванням візуальної репрезентативної системи сприймають і осмислюють інформацію передусім через зорові образи та уявлення, а її запам'ятовування відбувається завдяки встановленню асоціативних зв'язків між мовними одиницями та візуальними об'єктами [1: 98]. Підбираючи вправи для старшокласників-візуалів, вчитель має орієнтуватися на завдання, що максимально візуалізують іншомовний контент. Мова йде не лише про використання статичної наочності, а й про залучення методів інфографіки, ментальних карт (mind mapping), кольорового маркування складних граматичних структур та аналізу відеоматеріалів із субтитрами.

Для тих, у кого переважає аудіальна репрезентативна система, основним каналом отримання інформації є слух, тому навчальний матеріал найбільш ефективно засвоюється через сприйняття звукової інформації [1: 98]. Такі учні демонструють високу ефективність у засвоєнні матеріалу, що подається через автентичні подкасти, аудіокниги та дискусійні панелі. Доцільним для розвитку комунікативної компетенції аудіалів є використання вправ на фонологічний аналіз, участь у дебатах, лінгвістичних іграх, що базуються на розпізнаванні інтонаційних нюансів та ритміки мовлення на рівні В2.

Особи з кінестетичною репрезентативною системою найкраще засвоюють матеріал у процесі безпосередньої взаємодії з навколишнім середовищем, зокрема через рухову активність і тактильні відчуття [1: 98]. Враховуючи специфіку старшої школи, ефективними для таких учнів є методи драматизації (role-play), імітаційне моделювання життєвих ситуацій та проєктна діяльність. Важливо залучати кінестетиків до активних форм роботи: «рухомих диктантів» (walking dictations), лабораторних робіт із лінгвокраїнознавства та інтерактивних командних ігор, де мовленнєва активність поєднується із фізичною дією або зміною простору.

Особливу групу становлять учні з домінуючою дигітальною репрезентативною системою, для яких вивчення мови є процесом логічного аналізу та структуривання. Для учнів із домінуванням дигітальної системи характерне опрацювання інформації через абстрактні символи, формули та узагальнені таблиці. Для них важливе розуміння загальних ідей та концепцій, а також ведення внутрішніх діалогів [2: 53–54]. Їхнє сприйняття базується на абстрактно-логічному мисленні, що дає змогу старшокласникам успішно опрацьовувати складні мовні явища як систему чітких алгоритмів. Ефективними для них є вправи на трансформацію речень, семантичний аналіз текстів, робота з таблицями та класифікаціями, а також розв'язання лінгвістичних завдань, що вимагають встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

Як засвідчують дослідження О. Зуєва, «учні з різними домінуючими репрезентативними системами мають різні кількісні та якісні труднощі в процесі навчання» [2: 112]. Також у процесі навчальної діяльності аудіали, а ще більшою мірою – кінестетики, стикаються з більшою кількістю труднощів порівняно з учнями-візуалами й дигіталами, причому найменше труднощів зазвичай мають учні з візуальним типом сприйняття, тоді як найбільше – кінестетики [2: 111–112].

Проте необхідно підкреслити, що у переважній кількості учнів рідко спостерігається виключно один провідний когнітивний стиль навчання; зазвичай вони демонструють поєднання кількох домінуючих репрезентативних систем одночасно. Частина науковців погоджується з цим підходом, аргументуючи, що існування схильності до певного стилю сприйняття інформації – зорового чи слухового – не завжди корелює з показниками ефективності виконання завдань на розуміння письмових текстів або аудіоматеріалів [3: 220].

Отже, репрезентативні системи визначають індивідуальні особливості сприйняття та обробки інформації під час вивчення англійської мови. Домінування певного типу системи формує переваги та специфічні труднощі: візуали краще опрацьовують наочний матеріал, аудіали – слухову інформацію, кінестетики – практичні й рухові завдання, а дигітали – логічні та абстрактні структури. Здебільшого учні поєднують кілька систем одночасно, тому знання про домінуючу репрезентативну систему дає змогу вчителю підбирати ефективні методи навчання та підвищувати успішність засвоєння матеріалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуманкова О. С. Реалізація диференційованого навчання на заняттях англійської мови в дошкільних навчальних закладах. *Вісник Житомирського державного університету*. 2014. Т. 78. Вип. 6: Педагогічні науки. С. 97–101.

2. Зуєв І. О. Психологічні особливості репрезентативних систем в умовах різних способів організаційно-навчальної діяльності підлітків: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2011. 215 с.

3. Яницький Є. І., Гладка О. В. Диференціація процесу навчання іноземної мови у середній школі. *Актуальні питання філології та методики викладання мов: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої 90-річчю створення Криворізького державного педагогічного університету та 25-річчю факультету іноземних мов*. 2020. Т. 15. Вип. 3. С. 216–223.

4. Bandler R., Grinder J. *The structure of magic: in 2 vol. Vol. 2: A Book About Communication and Change*. Palo Alto, California: Science & Behavior Books, 1976. 198 p.

5. O'Connor J. *The NLP Workbook*. London: Thorsons, 2001. 304 p.

ОСНОВНІ ВІДМІННОСТІ КІНОПЕРЕКЛАДУ ВІД ЛІТЕРАТУРНОГО ПЕРЕКЛАДУ

У сучасному перекладознавстві термін «аудіовізуальний переклад» (далі – АВП) розглядається як багатогранне явище, що виходить за межі простої лінгвістичної заміни тексту. Як зазначає Т. В. Журавель, сьогодні спостерігається відсутність єдиної концептуальної бази для чіткої диференціації термінів «кінопереклад» та «аудіовізуальний переклад» [1: 36]. На думку дослідниці, основна увага має зосереджуватися на тому, що кінопереклад є лише одним із видів АВП, який характеризується специфічними етапами розвитку як в Україні, так і у світі.

Згідно з класифікацією Т. В. Журавель, процес відтворення іншомовного кінотексту в сучасному перекладознавстві базується на трьох ключових стратегіях, кожна має свою специфіку технічного виконання та емоційного впливу на глядача [1: 37]. Найбільш складним і водночас художньо довершеним методом виступає *дублювання*, яке передбачає повну заміну оригінальної звукової доріжки новою фонограмою мовою перекладу. Цей процес виходить за межі суто лінгвістичної адаптації, оскільки вимагає від команди високої акторської майстерності для передачі емоційних нюансів персонажів та дотримання суворих вимог синхронізації вербального ряду з артикуляцією акторів на екрані.

Альтернативною стратегією, що часто використовується через свою економічність та швидкість підготовки, є *закадрове озвучення*, або *voice-over*. На відміну від дубляжу, цей метод базується на накладанні перекладеного та озвученого тексту безпосередньо поверх приглушеного оригіналу, що дає змогу глядачеві одночасно чути автентичні голоси акторів та розуміти зміст реплік рідною мовою. Третім фундаментальним підходом є *субтитрування*, яке полягає у відтворенні перекладу у формі лаконічних текстових написів, що з'являються у нижній частині екрана синхронно із мовленням персонажів. Ця стратегія забезпечує найвищий рівень збереження оригінального звукового фону фільму, проте накладає суворі обмеження на обсяг і структуру перекладеного тексту задля забезпечення зручності читання.

Кожен із цих видів аудіовізуального перекладу має свої особливості реалізації, проте всі вони підпорядковані головній меті – забезпеченню цілісного сприйняття фільму глядачем.

Аналізуючи природу кіноперекладу, китайська дослідниця Yan Chang наголошує на тому, що фільм є складною аудіовізуальною системою, яка функціонує за кардинально іншими законами, ніж класичний літературний твір [3: 71]. Ключовою відмінністю тут є мультимедійність, яка перетворює процес сприйняття на синкретичний акт. На відміну від читача книги, який самотійно візуалізує образи у своїй уяві, глядач отримує готовий потік інформації через два канали одночасно – зоровий та слуховий. Це накладає на перекладача суворе обмеження: вербальне повідомлення має перебувати в абсолютній гармонії із візуальним рядом.

Будь-яка смислова розбіжність між тим, що глядач чує, і тим, що він бачить на екрані (наприклад, невідповідність перекладу вивісок, жестів чи дій персонажів), миттєво руйнує «ілюзію реальності», викликаючи у аудиторії відчуття фальші та недовіри до перекладу.

Іншим фундаментальним фактором, що визначає стратегію перекладача, є тимчасовість (*transience*) або ж ефемерність кінотексту. У процесі читання художньої літератури реципієнт має можливість зупинитися, повернутися на кілька сторінок назад або перечитати складний фрагмент, щоб краще зрозуміти контекст. Глядач позбавлений такої розкоші – кадри змінюються кожні кілька секунд, а репліки звучать у реальному часі. Якщо перекладений текст виявляється занадто громіздким, перевантаженим термінами або складними синтаксичними конструкціями, глядач просто не встигає його опрацювати. Саме тому Yan Chang підкреслює необхідність «прозорості» та лаконічності перекладу: кожна фраза має бути миттєво зрозумілою, щоб не створювати когнітивне перевантаження, оскільки наступна порція інформації вже «насувається» на глядача з кожним новим кадром [3: 72].

Окрему увагу дослідниця приділяє пріоритету розмовності, що диктується розважальною та соціальною функцією кінематографа. Оскільки більшість сценаріїв відтворюють міжособистісну комунікацію, мова героїв повинна бути живою та автентичною, а не штучно-книжною. Перекладач має уникати сухих літературних штампів, віддаючи перевагу природним колоквиалізмам, актуальному сленгу та влучним фразеологізмам, що відповідають соціальному статусу та характеру персонажа. Лише за умови збереження цієї «усної природи» діалогів можна досягти ефекту природності, коли глядач забуває, що він слухає переклад, і сприймає мовлення акторів як оригінальне та щире. Отже, переклад за Yan Chang – це не просто лінгвістична операція, а мистецтво адаптації динамічного аудіовізуального продукту до особливостей миттєвого людського сприйняття [3: 75].

Технічний аспект, який повністю відсутній у літературному перекладі, – це необхідність синхронізації. А. К. Павельєва наголошує, що успіх дубляжу безпосередньо залежить від поєднання мовного та позамовного компонентів [2: 287]. У літературі перекладач не обмежений рухами губ героя чи темпом його дихання. У дубляжі ж виникає потреба у синхронії губ (*lip-sync*) та кінесичній синхронії – відповідності слів рухам тіла, нахилам голови чи міміці [2: 287]. Якщо в літературі достатньо передати зміст жесту описово, то в кіно слово має «влучити» у момент виконання цього жесту актором.

До того ж А. К. Павельєва акцентує увагу на принципі адекватності: на відміну від книги, де текст може сприйматися як переклад (особливо за умови форенізації), дубляж має бути «непомітним» [2: 288]. Головне завдання кіноперекладу – створити ілюзію, що персонажі з початку розмовляли мовою глядача. Будь-яке порушення технічних норм перекладу (десинхронізація) виводить аудиторію з реальності фільму, що є неприпустимим для аудіовізуального продукту, на відміну від літератури, де певна «чужорідність» стилю може бути авторським прийомом [2: 288].

Отже, основними диференційними ознаками кіноперекладу, на відміну від літературного перекладу, є його мультимедійний характер, часова обмеженість,

жорстка залежність від відеоряду та необхідність багаторівневої синхронізації, що робить його автономною та специфічною галуззю перекладознавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Журавель Т. В. Кінопереклад як вид аудіовізуального перекладу і його становлення в Україні та світі. *Науковий вісник ДДПУ імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. 2018. № 10. С. 35–38.

2. Павельєва А. К. Дубляж як вид перекладу аудіовізуальних текстів. *Збірник матеріалів 76-ї наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів університету*, м. Полтава, 14–23 трав. 2024. Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2024. Т. 1. С. 287–288. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/15892/1/3.pdf> (дата звернення: 18.03.2026).

3. Yan C. A Tentative Analysis of English Film Translation Characteristics and Principles. *Theory and Practice in Language Studies*. 2012. Vol. 2, № 1. P. 71–76.

Вовк Маріна

Вінниця

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри теорії і практики перекладу Запужляк І. М

ПРО ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В АНГЛІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ: (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ ДЖЕННІФЕР Л. АРМЕНТРАУТ «ІЗ КРОВІ Й ПОПЕЛУ» В УКРАЇНСЬКОМОВНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ МАРІЇ ПУХЛІЙ)

Граматичні трансформації є важливим інструментом перекладача для точного відтворення структури речень та логіки висловлювань оригіналу в мові перекладу. Нині не існує єдиного загальноприйнятого підходу до перекладацьких трансформацій та чіткого переліку їх підвидів. За І. Корунцем, до граматичних трансформацій належать такі основні види перетворень – перестановка, заміна членів речення, частин мови, членування та об'єднання речень [3: 282]. С. Максїмов виділяє переміщення, що передбачає зміну порядку слів і словосполучень, граматичні заміни, додавання та пропуски [4: 38–92].

Причини, що зумовлюють використання граматичних трансформацій у процесі перекладу, мають як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. До об'єктивних чинників належать, зокрема, розбіжності в культурному досвіді носіїв різних мов, а також відмінності у їхніх граматичних системах і структурній організації мовлення. Суб'єктивні фактори пов'язані з умовами здійснення перекладу, наприклад, обмеженістю часу у процесі усного відтворення, індивідуальними особливостями стилю перекладача, а також його мовною орієнтацією на мову оригіналу чи мову переклад [5: 127].

У пропонованій розвідці як основа обрана класифікація І. Корунця, оскільки вона дає змогу системно підходити до аналізу трансформацій у перекладі. Далі розглянемо граматичні трансформації більш детально, аналізуючи їх різновиди та приклади застосування у художньому перекладі.

Однією з найчастотніших граматичних трансформацій аналізованого перекладу є **заміна частин мови**. Наприклад, у реченні: англ. «*I gave the room a quick once-over*» [6: 32] в оригіналі дієслово «*gave*» є головним елементом дії, а іменник «*once-over*» уточнює характер дії. У перекладі: укр. «*Я швидко оглянула кімнату*» [1: 30] відбувається заміна частин мови: оригінальний іменник *once-over* перетворюється на дієслово *оглянула*, що робить конструкцію більш природною для української мови та передає ту саму дію, але через інший граматичний засіб.

Ще один показовий приклад належить до трансформації **заміни членів речення**. Так у реченні: англ. «*I looked up from my cards and across the crimson-painted surface to the three men sitting at the table*» [6: 5] в оригіналі підметом є займенник *I*, а присудок передає дію персонажа через дієслово *looked up*. У перекладі це речення передано як: укр. «*Мій погляд відірвався від карт і ковзнув по пофарбованій у багрянець поверхні до трьох чоловіків, які сиділи за столиком*» [1: 7], де підметом стає іменник «*мій погляд*», а дія подається через рух погляду, що робить вислів більш живим і природним для української мови.

Цю трансформацію можна розглядати як спосіб зберегти зміст і емоційне забарвлення оригінального висловлювання, водночас передаючи його через іншу граматичну конструкцію, більш характерну для української мови. Такий підхід є виправданим, оскільки українська мова має власні синтаксичні засоби для вираження тих самих ідей, що дає змогу точно передати смисл і водночас зберегти художню виразність тексту [2: 19–23].

За І. Корунцем, **перестановка** – це зміна в перекладі розташування (послідовності) мовних одиниць, що відповідають мовним елементам оригіналу [2: 282]. Під перестановку можуть підпадати окремі слова, словосполучення, частини складного речення або навіть самостійні речення в межах цілого тексту.

Наприклад, у реченні: англ. «*They found Finley this eve, just outside the Blood Forest, dead*» [6: 15], в оригіналі спочатку подається підмет «*They*», а далі додаток «*Finley*». У перекладі: укр. «*Фінлі знайшли сьогодні ввечері, зовсім поряд із Кривавим лісом, мертвого*» [1: 7] на перше місце винесено об'єкт дії – Фінлі. У цьому випадку змінено порядок частин речення, завдяки чому вислів звучить більш звично українською та чіткіше підкреслює головне, а саме особу, про яку йдеться.

Членування речення застосовується, коли одне складне речення перетворюється на кілька менших, що полегшує розуміння тексту, оскільки читачеві легше орієнтуватися у логіко-сміслових зв'язках його компонентів [2: 19–23]. Наприклад, у реченні: англ. «*He stood several feet from me, his chest rising and falling with rapid, short breaths*» [6: 451] оригінальна конструкція є складним реченням із додатковою описовою частиною, вираженою абсолютною дієприкметниковою конструкцією. Перша частина повідомляє про місцезнаходження героя, тоді як друга деталізує його фізичний стан, зокрема інтенсивність дихання. У перекладі укр. «*Він стояв за кілька футів від мене. Його груди здіймалися й падали від швидких, коротких вдихів і видихів*» [1: 570] перекладачка розділила одне складне речення

на два прості. Такий підхід сприяє кращій зрозумілості тексту та відповідає нормам українського синтаксису, водночас підсилюючи виразність опису.

Об'єднання речень застосовується тоді, коли два початкові прості речення тісно пов'язані за змістом і можуть бути передані в перекладі одним складним реченням. У прикладі: англ. «*I froze, utter shock rippling through me, shorting out all common sense when I saw his face in the soft glow of the candlelight*» [6: 30] два прості речення оригіналу у перекладі об'єднано в одне: укр. «*Побачивши його обличчя у м'якому сяйві свічок, я застигла: мене охопив цілковитий шок, начисто поборюючи здоровий глузд*» [1: 27]. У наведеному прикладі перекладач застосовує трансформацію об'єднання, оскільки кілька смислових компонентів англійського речення, виражених дієприкметниковими конструкціями, передано одним складним реченням українською мовою.

Отже, граматичні трансформації у художньому перекладі дають змогу точно передати смисл, логіку та емоційне забарвлення оригіналу, адаптуючи його до норм української мови. Аналіз перекладу роману Дженніфер Л. Арментраут «Із крові й попелу» показав активне використання заміни частин мови, перестановки, зміни членів речення, членування та об'єднання, що забезпечує природність тексту та збереження художньої виразності. Ці трансформації враховують як мовні та культурні відмінності, так і стиль перекладача, що сприяє легкому сприйняттю змісту й емоцій твору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арментраут Дж. Л. З крові та попелу. Книга 1 серії «З крові та попелу». Київ: BookChef, 2022. 608 с.
2. Запухляк І. М., Табаран Д. О. Граматичні трансформації у романі Маркуса Зузака «Крадійка книжок». *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. 2024. № 21. С. 19–23. URL: http://ddpu-filolvisnyk.com.ua/uploads/arkhiv-nomerov/2024/NV_2024_21/5.pdf (дата звернення: 08.03.2026).
3. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства: підручник. Вінниця: Нова Книга, 2008. 512 с.
4. Максимов С. Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для студентів факультету перекладачів та факультету заочного та вечірнього навчання: навч. посіб. Київ: Ленвіт, 2006. 157 с.
5. Шишко А. В., Луканська Г. А. Граматичні трансформації в художньому перекладі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2019. Т. 4, № 43. С. 125–128.
6. Armentrout J. L. *From Blood and Ash: a Blood and Ash Novel*. Saint Augustine, Florida: Blue Box Press, 2020. 486 p.

**ТРОПИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ
Г. Ф. ЛАВКРАФТА (НА МАТЕРІАЛІ ПОВІСТІ
«THE DREAM-QUEST OF UNKNOWN KADATH»)**

Сучасна лінгвістика приділяє значну увагу вивченню ідіостилю як унікальної системи мовних засобів конкретного автора. Творчість Г. Ф. Лавкрафта, зокрема його повість «The Dream-Quest of Unknown Kadath» («Сновидні пошуки незвіданого Кадата»), викликає особливий інтерес щодо стилістичного аналізу, оскільки саме через систему тропів автор формує специфічну атмосферу «weird fiction» (хімерної фантастики). Актуальність дослідження зумовлена необхідністю систематизації стилістичних засобів, що забезпечують когнітивно-емоційний вплив текстів Г. Ф. Лавкрафта на читача [2].

Мета роботи полягає в тому, щоб здійснити комплексний аналіз тропів як домінуючих складників індивідуального стилю Г. Ф. Лавкрафта у зазначеній повісті.

Індивідуальний стиль письменника базується на поєднанні архаїчної лексики та складної системи художніх засобів. Тропи, як слова або вирази, вжиті у переносному значенні, утворюють смислову багатошаровість тексту. За визначенням О. Пономаріва, тропи не лише прикрашають мовлення, а й слугують інструментом пізнання та інтерпретації дійсності [4]. У світі Г. Ф. Лавкрафта ця «дійсність» є сновидною, деформованою та часто ворожою.

Найбільш репрезентативним тропом у повісті є епітет. В ідіостилі Г. Ф. Лавкрафта епітети часто мають синестетичний характер, поєднуючи зорові та тактильні відчуття. Наприклад, *silver-basined fountains of prismatic spray* – ‘фонтани зі срібними чашами, що розсипають призматичні бризки’, *ivory statues in gleaming rows, unholy stone forest* – ‘слонові статуї в сяючих рядах, нечестивий кам’яний ліс’ [1]. Ці засоби створюють ефект надлишкової деталізації, що є характерною рисою авторського стилю. Використання прикметників із негативною конотацією (*eldritch* ‘прадавній’, *loathsome* ‘мерзенний’, *unnamable* ‘несказаний’) дає змогу підтримувати напругу, навіть якщо об’єкт жаху не описується прямо.

Метафора в аналізованому творі виконує функцію очуження навколишнього середовища. Автор часто використовує персоніфікацію, наділяючи неживі предмети волею та здатністю до переслідування: *the mystery whose place and meaning have haunted you* ‘таємниця, чиє місце та значення переслідували тебе’ [1]. Як зазначає В. Кухаренко, метафора є продуктивним засобом створення експресивності, оскільки вона апелює до підсвідомих асоціацій читача [3]. У Г. Ф. Лавкрафта метафори часто будуються на порівнянні космічних явищ із чимось органічним або, навпаки, механічним, що підкреслює неприродність того, що відбувається.

Гіпербола та літота у повісті слугують для передачі масштабів сновидного світу. Гіперболізація простору (*limitless plateaus* ‘незорі плато’, *infinite voids* ‘безкраї безодні’) та часу (*immortal cities*) створює відчуття нікчемності людини

перед обличчям вічності. Водночас Г. Ф. Лавкрафт майстерно використовує порівняння, які часто мають розгорнутий характер, сприяючи адаптації читача до фантастичних образів через знайомі поняття, хоча часто ці порівняння лише підкреслюють неможливість адекватного сприйняття побаченого героєм.

Окрему роль у формуванні ідіостилю відіграє перифраз. Замість прямих назв божеств Г. Ф. Лавкрафт використовує описові звороти: *The Daemon Sultan Azathoth, the crawling chaos* – ‘Азатот Султан демонів, абсолютний хаос’ [1]. Це створює ореол таємничості та сакрального трепету, характерного для міфологічної складової його творчості.

Важливою рисою стилю є поєднання тропів із фонографічними засобами. Алітерація та асонанс у реченнях, насичених епітетами, посилюють сугестивний вплив тексту. Повторення шиплячих та глухих приголосних у описах підземель або пустель створює звуковий образ небезпеки, що корелює із семантикою вживаних метафор.

Отже, індивідуальний стиль Г. Ф. Лавкрафта у повісті «The Dream-Quest of Unknown Kadath» характеризується високою щільністю вживання тропів. Епітети, метафори та гіперболи не просто описують світ сновидінь, а конструюють його унікальну онтологію. Система тропів є цілісним механізмом, який забезпечує реалізацію авторської концепції «космічного індіферентизму» та робить стиль письменника впізнаваним у світовій літературі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Lovecraft H. P. *The Dream-Quest of Unknown Kadath*. Arkham House, 1943. P. 76–134.
2. Денісова Д. Д. Химерна фантастика: до проблеми перекладу терміну «weird fiction» українською. Т. 9. № 3. Київ: Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 2017. С. 116–123.
3. Кухаренко В. А. Практикум зі стилістики англійської мови. Вінниця: Нова книга, 2000. 160 с.
4. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови: підручник. Київ: Либідь, 1993. 248 с.

Войтова Юлія

Вінниця

Науковий керівник: доцент кафедри теорії і практики перекладу ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат педагогічних наук, доцент Мельник Л. В.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЄКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У сучасних умовах розвитку освіти проблема формування іншомовної комунікативної компетентності учнів набуває особливої актуальності. Це пов’я-

зано з необхідністю підготовки випускників до ефективної комунікації в умовах глобалізованого світу, де знання іноземної мови є не лише освітньою метою, а й практичною потребою.

У зв'язку з цим, особливої значущості набуває застосування інноваційних підходів до навчання, зокрема методу проєктів у поєднанні з інформаційними технологіями. Тому центральною тезою дослідження є положення про те, що застосування інформаційних технологій у проєктній діяльності старшокласників є ефективним засобом формування їхньої іншомовної комунікативної компетентності.

Аналіз науково-педагогічної літератури дає змогу розглядати метод проєктів як технологію навчання, що базується на принципі «навчання через діяльність» [1]. Його сутність полягає у виконанні учнями практично спрямованих завдань, що моделюють реальні ситуації спілкування та передбачають використання іноземної мови як засобу досягнення результату. Застосування цього методу сприяє розвитку критичного мислення, самостійності, творчих здібностей і комунікативних навичок учнів [2].

Важливу роль у підвищенні ефективності проєктної діяльності відіграють психолого-педагогічні особливості старшокласників. Учні 10–11 класів характеризуються сформованим абстрактним мисленням, здатністю до аналізу та узагальнення інформації, а також потребою в самореалізації та автономії [5]. Це створює сприятливі умови для впровадження діяльнісних форм навчання, які мають практичну значущість і відповідають їхнім інтересам.

Особливої уваги заслуговує використання інформаційних технологій як інструменту реалізації проєктного підходу. До основних засобів доцільно зарахувати:

- Web 2.0 платформи (блоги, вікі, соціальні мережі), що забезпечують спільну діяльність учнів;
- мобільні застосунки (Duolingo, Quizlet, Memrise), які сприяють індивідуалізації навчання;
- платформи штучного інтелекту, що створюють можливості для інтерактивного іншомовного спілкування [3].

Зазначені технології забезпечують доступ до автентичних матеріалів, розширюють можливості мовленнєвої практики та підвищують мотивацію учнів до навчання.

Узагальнюючи, можна виокремити основні переваги використання інформаційних технологій у проєктній діяльності:

- підвищення рівня навчальної мотивації;
- активізація пізнавальної діяльності учнів;
- розвиток комунікативних умінь;
- формування навичок самостійної роботи та співпраці.

Практична реалізація зазначеного підходу передбачає виконання учнями різних видів проєктних завдань, зокрема створення мультимедійних презентацій, відеоматеріалів, ведення блогів або участь у міжнародних онлайн-проєктах. Такі види діяльності сприяють формуванню мовленнєвих навичок у контексті реального спілкування.

Водночас впровадження інформаційних технологій у навчальний процес пов'язане з певними труднощами, зокрема:

- технічні обмеження;
- різний рівень цифрової грамотності учнів;
- необхідність підвищення кваліфікації вчителів [4].

Проте за умови належної організації навчального процесу ці труднощі можуть бути ефективно подолані.

Отже, застосування інформаційних технологій у проєктній діяльності старшокласників є ефективним засобом формування іншомовної комунікативної компетентності, оскільки сприяє розвитку мотивації, комунікативних навичок та підготовці учнів до реального іншомовного спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар Л. В. Метод проєктів як засіб формування іншомовної комунікативної компетентності учнів основної школи. *Іноземні мови*. 2020. № 2. С. 15.
2. Бялик В., Катеренчук І. Метод проєктів у формуванні усної мовленнєвої компетентності учнів на уроках англійської мови. *Науковий вісник Чернівецького нац. ун-ту*. 2025. С. 3–16.
3. Кондрашова А., Назаренко І., Дем'янюк Н. Роль інтерактивних платформ у вивченні іноземних мов. *Гуманітарні науки*. 2022. № 51(2). С. 202–206.
4. Міністерство освіти і науки України. Концепція «Нова українська школа». Київ, 2016. С. 9.
5. Пометун О. І. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Київ: Освіта, 2018. С. 45.

Габелок Аліна
Черкаси

*Науковий керівник: доцент кафедри німецької філології
ЧНУ імені Богдана Хмельницького, кандидат філологічних наук, доцент
Овсієнко Л. О.*

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Інтеграція соціальних медіа в освітній процес виступає не лише технологічним нововведенням, а фундаментальною трансформацією соціальної комунікації, що безпосередньо впливає на лінгводидактику. Станом на сьогодні рівень концентрації уваги учнів значно знизився, і вчителям дедалі важче утримувати увагу без інтеграції спеціалізованих онлайн-ресурсів, таких як *DW Deutsch lernen*, платформи *Goethe-Institut*, а також мобільних застосунків *Babbel* і *Duolingo*, як засобів інтенсифікації формування мовних компетентностей. Значна увага приділяється гібридній моделі навчання, де цифрові платформи забезпечують необхідну гнучкість, інтерактивність та мультимедійну насиченість освітнього контенту [5].

Після вивчення підходів у викладанні було зроблено висновок, що варто урізноманітнити формат наочних матеріалів, завдяки оформленню та подачі. Традиційний аналіз текстів, позбавлений контекстуалізації в реальних життєвих ситуаціях, демонструє низьку ефективність у сучасній аудиторії. Натомість засвоєння лексичних одиниць, фразеологізмів та мовних зворотів, властивих автентичному живому мовленню, відбувається значно продуктивніше, коли учні чітко усвідомлюють їх прагматичну цінність.

Яскравим прикладом такої актуалізації є залучення тем, що мають високу особистісну значущість для підлітків, наприклад, порівняльний аналіз технічних характеристик сучасних гаджетів. Опрацювання інформації з відеооглядів, пошук даних у тематичних спільнотах та подальша дискусія щодо переваг тієї чи іншої моделі сприяють реалізації ключової мети уроку – розвитку комунікативної компетенції. Завдяки подібним експериментам, шанс зацікавити дітей стає дедалі вищим, хоча для викладача це може ставати справжнім викликом, оскільки підбір матеріалів, формування плану уроку та прогнозування очікувань потребує значної кількості ресурсів, зокрема часу.

Впровадження таких інноваційних підходів суттєво підвищує ймовірність стійкого залучення учнів до навчального процесу, однак вчитель має все ретельно готувати та підбирати. Необхідність ретельного добору автентичного контенту, детального структурування плану заняття та предиктивного аналізу можливих освітніх результатів вимагає від педагога значних інтелектуальних та часових інвестицій. Отже, оптимізація підготовки до уроків із використанням соціальних медіа потребує розробки уніфікованих алгоритмів роботи з медіаресурсами для раціонального розподілу внутрішніх ресурсів вчителя.

Одним із найбільш значущих аспектів є формування автономії учня, який бере на себе повну відповідальність за власні результати, що корелює зі зростанням внутрішньої мотивації. У цифровому середовищі виникає простір для «управління ідентичністю»: учень отримує можливість конструювати новий «ідеал майбутнього мовного Я», експериментуючи з різними соціальними ролями та ідентичностями іноземною мовою. Це знижує психологічні бар'єри та страх перед помилками, оскільки неформальна атмосфера таких платформ, як Instagram, сприяє більшій впевненості та активності навіть серед інтровертованих особистостей [4].

Із точки зору практичної реалізації, соціальні медіа стають ареною для інтенсивних «переговорів про значення», де користувачі змушені експліцитно обговорювати лінгвістичні та культурні коди для підтримки успішної комунікації. Це не лише вдосконалює прагматичну компетенцію, а й розвиває когнітивні навички, зокрема командної роботи в мультикультурному середовищі, критичного аналізу інформації та креативності. Опублікування власного контенту перетворює процес письма з рутинного академічного завдання на акт реальної комунікації, де наявність зовнішнього відгуку стимулює учнів продукувати більші за обсягом та якісніші тексти [4].

Дослідження Р. Куніша та співавторів «*Learning in peer teaching of patient relations and communication skills at the "Anamnesegruppen" Munich – proof-of-concept and lessons learned*» фокусується на успішній диджиталізації мюнхенських «груп анамнезу» в умовах пандемічних обмежень. Ця освітня ініціатива, що ба-

зується на принципах навчання рівних рівними (*peer teaching*), упродовж десятиліть є інструментом розвитку комунікативної компетентності та навичок рефлексії у майбутніх медиків і психологів. Перехід у віртуальний простір за допомогою захищених платформ відеозв'язку продемонстрував, що фундаментальні аспекти медицини стосунків, зокрема емпатія та етичний аналіз взаємодії з пацієнтом, можуть бути ефективно збережені навіть у дистанційному форматі [3].

Емпіричні дані свідчать про те, що якість освітнього процесу в цифровому середовищі залишилася еквівалентною традиційним очним заняттям, що підтверджується позитивними відгуками учасників та стабільністю академічних показників. Особливого значення набуває той факт, що віртуальний простір не став перешкодою для збереження вербального та невербального контакту, а домашня атмосфера пацієнтів у деяких випадках навіть сприяла більшій відкритості під час анамнезу. Отже, успішна реалізація цього пілотного проєкту доводить можливість дистанційного викладання дисциплін, за умови фахового модерування групової динаміки досвідченими тьюторами. Це відкриває широкі перспективи для масштабування методики та її впровадження у підготовку фахівців, незалежно від географічних обмежень, що є вкрай важливим в умовах військового часу [2].

Гуманістична парадигма сучасної освіти в старшій школі вимагає створення безпечного психологічного середовища для самовираження підлітка. Використання соціальних медіа (як-от Instagram чи TikTok) як дидактичного інструменту дає змогу нівелювати «мовний бар'єр» через неформальність платформ, сприяючи формуванню «цифрової ідентичності» учня та його автономії у вивченні іноземної мови [1].

Методологічним фундаментом такої стратегії слугує технологія інтерактивного навчання, що реалізується через парну та групову роботу, ігрову діяльність та проєктне моделювання. На відміну від традиційного лінійного викладання, цей підхід стимулює пізнавальні процеси та формує в учнів готовність до конструктивної взаємодії, відповідальності та критичного мислення. Важливим елементом сучасної лінгводидактики є інтеграція цифрових інструментів, зокрема інтерактивних дошок *SMART Board*, які дають можливість синтезувати графічні, текстові та аудіовізуальні ресурси. Так оптимізується робочий час вчителя. Отже, електронні матеріали стимулюють спонтанну увагу та уяву школярів, перетворюючи засвоєння абстрактних концепцій на наочний і динамічний процес.

Зрештою, роль викладача трансформується: він перестає бути єдиним джерелом знань, натомість створює простір для розвитку учнів, де стратегії навчання тісно пов'язані з цінностями та інтересами покоління неоміленіалів. Соціальні медіа ефективно виконують функцію системи управління навчанням, забезпечуючи безперервний доступ до ресурсів та фасилітуючи постійний зв'язок між усіма учасниками освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Габелок А. С., Титаренко О. І. Використання найсучасніших методів навчання на уроках німецької мови у молодшій школі. *Міжособистісна комунікація та перекладознавство: сучасні перспективи розвитку*: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. Черкаси, 2024. С. 26–29.

2. Role of social media in enhancing students' extrinsic social and instrumental motivation in German learning / A. J. Kristianto, S. Zaman, Z. D. Rodistya, H. A. Bukhori. *The Proceeding of International Conference on Education Language Literacies and Literary Studies (ICONELS)*. 2025. Vol. 2(1). P. 223–230. DOI: 10.63011/iconels.v2i1.88.

3. Learning in peer teaching of patient relations and communication skills at the «Anamnesegruppen» Munich – proof-of-concept and lessons learned / R. Kunisch, P. Zimmermann, N. Berges et al. *GMS Journal for Medical Education*. 2021. Vol. 38(1). DOI: 10.3205/zma001400.

4. Lachmund A.-M. Social media in den Fremdsprachenunterricht integrieren – Voraussetzungen, Herausforderungen und Lösungs(um)wege. *Das Zusammenspiel physischer Präsenz und digitaler Virtualität im Unterricht romanischer Sprachen* / ed. S. Haberland, C. Koch. Stuttgart: Ibidem, 2024. P. 105–124.

5. Marquardt D. Linguistic indicators in the identification of fake news. *Mediatization Studies*. 2020. Vol. 3. P. 95–116. URL: <http://mediatization.umcs.pl> (дата звернення: 22.02.2026).

6. Ovsiienko L. Moderne Plattformen für das Erlernen der deutschen Sprache. *Долати кордони разом з німецькою мовою = Mit deutscher Sprache Grenzen überwinden*: матеріали XXXI Міжнар. наук.-практ. конф. Асоціації українських германістів, м. Львів, 27–28 вер. 2024. Львів: ПАІС, 2024. С. 120–121.

Гарбера Ірина

Вінниця

Завідувач кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук, доцент

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИКЛАДНОГО ЛІНГВІСТА

У сучасних умовах цифровізації науки прикладна лінгвістика зазнає суттєвих трансформацій, пов'язаних із активним упровадженням інформаційних технологій у дослідницький процес. Розвиток комп'ютерної лінгвістики, обробки природної мови (NLP), штучного інтелекту та великих мовних моделей зумовлює зміну традиційних підходів до аналізу мовних явищ. Якщо раніше лінгвістичні дослідження ґрунтувалися переважно на ручному аналізі текстів, то сьогодні вони дедалі більше спираються на автоматизовані інструменти, що дають змогу працювати з великими обсягами мовних даних, виявляти приховані закономірності та моделювати мовні процеси [1; 3].

У цьому контексті особливої актуальності набуває питання інтеграції інформаційних технологій у наукову діяльність прикладного лінгвіста. Як підкреслюється у сучасних дослідженнях, ефективна організація наукового дослідження передбачає використання комплексних цифрових інструментів, що забезпечують автоматизацію, систематизацію та підвищення якості наукового продукту [2]. Водночас зростає потреба у критичному осмисленні ролі таких технологій, оскільки їх використання пов'язане не лише з перевагами, а й із певними обмеженнями,

зокрема ризиками спрощення інтерпретації мовних явищ і порушення принципів академічної доброчесності. Використання сучасних інформаційних технологій у фаховій науковій діяльності прикладного лінгвіста (та загалом філолога, науковця) є темою, яка опрацьовувалася в межах міжнародного освітнього проєкту DigiFLEd (Erasmus+) 2023–2026, учасником якого є команда з Донецького національного університету імені Василя Стуса, онлайн-курсу «Writing for Research Publication Purposes».

Метою розвідки є комплексне висвітлення ролі сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності прикладного лінгвіста, а також аналіз їх функціональних можливостей, переваг і обмежень у межах різних етапів дослідницького процесу.

Сучасні інформаційні технології у сфері наукової діяльності доцільно розглядати як цілісну систему взаємопов'язаних інструментів, які охоплюють усі стадії дослідження: пошук і відбір джерел, аналіз мовного матеріалу, написання тексту, оформлення результатів і перевірку їх якості. У цьому зв'язку можна виокремити три основні функціональні групи цифрових інструментів: системи керування науковими джерелами та цитуванням; інструменти мовної підтримки та академічного письма; засоби організації, візуалізації та контролю якості наукових досліджень.

Перша група – системи керування бібліографічною інформацією (EndNote, Mendeley, Zotero) – виконує фундаментальну роль у структуризації наукового знання. Вони забезпечують автоматизований збір і систематизацію джерел, інтеграцію з електронними базами даних, створення бібліографічних колекцій і формування списків літератури відповідно до міжнародних стандартів. Особливого значення набуває можливість анотування джерел, створення тематичних категорій і швидкого пошуку інформації, що дає можливість досліднику ефективно працювати з великими корпусами текстів. Отже, ці системи не лише оптимізують технічні аспекти дослідження, а й сприяють формуванню структурованого наукового мислення.

Друга група інструментів – засоби мовної підтримки та вдосконалення академічного письма – відіграє ключову роль у забезпеченні якості наукового тексту. Інструменти типу Grammarly, LanguageTool, ProWritingAid, Hemingway Editor здійснюють комплексний аналіз тексту, що передбачає перевірку граматики, пунктуації, стилю, логіки викладу та читабельності. Вони допомагають досліднику уникати типових помилок, формувати чітку структуру тексту та дотримуватися норм академічного стилю. Важливим доповненням є ресурси на кшталт Academic Phrasebank, які пропонують стандартизовані мовні конструкції для різних частин наукового тексту (вступ, методологія, результати, висновки). Для прикладного лінгвіста ці інструменти мають подвійне значення: вони є як об'єктом дослідження (з точки зору автоматизованої обробки мови), так і практичним засобом наукової діяльності.

Особливу увагу слід приділити інструментам на основі штучного інтелекту (ChatGPT, QuillBot, DeepL), які відкривають нові можливості для роботи з текстом. Вони здатні генерувати наукові тексти, здійснювати автоматичне резюмування, перефразування та переклад, а також допомагати у формулюванні дослід-

ницьких ідей. У прикладній лінгвістиці такі інструменти можуть використовуватися для аналізу мовних структур, моделювання дискурсу та експериментального дослідження мовних явищ. Проте їх використання має низку обмежень. Зокрема, результати роботи таких систем можуть містити фактичні помилки, спрощення складних концептів або стилістичні невідповідності. До того ж існує ризик некоректного використання таких інструментів у контексті академічної доброчесності, що вимагає чіткої регламентації та усвідомленого підходу до їх застосування.

Третя група інструментів охоплює засоби організації, візуалізації та перевірки якості наукової діяльності. Платформи типу Notion структурують дослідницький процес, планують етапи роботи, зберігають нотатки та координують спільні проекти. Інструменти візуалізації (Miro, Tableau) забезпечують можливість представлення складних даних у наочній формі, що є особливо важливим для інтерпретації результатів дослідження. Засоби створення презентацій (Canva, PowerPoint) сприяють ефективній комунікації наукових результатів. Окрему роль відіграють системи перевірки академічної доброчесності (Turnitin, Unicheck), які здійснюють аналіз тексту на наявність запозичень і забезпечують відповідність наукових робіт етичним стандартам.

Важливою тенденцією сучасної науки є інтеграція різних цифрових інструментів у єдину дослідницьку екосистему. Використання хмарних технологій, спільних робочих просторів і міжплатформної інтеграції забезпечує безперервність дослідницького процесу, підвищує ефективність командної роботи та оптимізує управління науковими проектами. Такий підхід сприяє формуванню нової моделі наукової діяльності, що поєднує технологічну ефективність і міждисциплінарність.

Проведений аналіз дає змогу констатувати, що сучасні інформаційні технології є невід'ємним компонентом наукової діяльності прикладного лінгвіста. Вони забезпечують автоматизацію рутинних процесів, розширюють можливості аналізу мовних даних, підвищують якість академічного письма та сприяють ефективній комунікації наукових результатів. Водночас їх використання потребує критичного підходу, що передбачає перевірку результатів, дотримання принципів академічної доброчесності та збереження ролі дослідника як основного інтерпретатора мовних явищ. Отже, інформаційні технології слід розглядати не як альтернативу науковій діяльності, а як інструмент її поглиблення, удосконалення та розвитку в умовах сучасного цифрового суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Goldberg Y. *Neural Network Methods for Natural Language Processing*. Cambridge, MA: MIT Press, 2023. 287 p.
2. Hyland K. *Academic Discourse: English in a Global Context*. London: Continuum, 2009. 215 p.
3. Jurafsky D., Martin J. H. *Speech and Language Processing: An Introduction to Natural Language Processing, Computational Linguistics, and Speech Recognition*. 3rd ed. Draft. Stanford: Stanford University, 2023. 650 p.

ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ ПОДЯКИ В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Мовленнєвий акт подяки належить до базових комунікативних одиниць, що сприяють регуляції міжособистісних відносин у будь-якому мовному колективі. В англійській художній літературі вираження вдячності є елементом діалогічного мовлення персонажів, а також засобом художньої характеристики, моделюванням соціальних відносин та авторською позицією. Актуальність цієї теми зумовлена потребою системного опису висловлювань подяки на різних мовних рівнях у художньому дискурсі.

Сучасна лінгвістична прагматика трактує мовленнєвий акт подяки як експресив, іллокутивна мета якого полягає у вербальному вираженні позитивного ставлення мовця до дії адресата. Ф. С. Бацевич наголошує на необхідності розмежування прагматичного та семантичного аспектів мовленнєвих актів, оскільки реальна комунікативна функція висловлювання нерідко виходить за межі його буквального значення [1: 29–37]. Щодо подяки це означає, що одна й та сама лексична форма може реалізовувати різні прагматичні інтенції залежно від ситуативного контексту, статусних відносин комунікантів та жанрово-стильових особливостей дискурсу.

Художній дискурс створює специфічні умови для функціонування мовленнєвих актів подяки, які зумовлені подвійною природою літературної комунікації. Висловлення вдячності між персонажами одночасно є елементом внутрішньо-текстової взаємодії та засобом авторської характеристики. Автор вибудовує персонажа, добирає конкретні вербальні форми вираження подяки відповідно до соціального статусу, психологічного стану та наративної ролі. Роль читача, зі свого боку, декодувати висловлення не лише в прямому комунікативному значенні, а й у ширшому контексті художнього твору. Такий підхід дає змогу розглядати репрезентацію подяки як багаторівневого дискурсивного феномену, а не просто як мовленнєву формулу ввічливості.

На лексичному рівні в англійській художній літературі є широкий спектр засобів вираження вдячності – від нейтральних конвенційних форм (*thank you, thanks, I appreciate*) до емоційно насиченої лексики з підвищеною експресивною валентністю. Л. В. Михайлова, досліджуючи висловлення подяки в англійському дискурсі, фіксує закономірний зв'язок між ступенем формальності комунікативної ситуації та вибором конкретних лексичних одиниць [2: 246–250]. У художньому дискурсі ця закономірність може бути використана цілеспрямовано: персонажі із різним соціальним або культурним тлом диференціюються через різноманіття лексичних засобів вираження вдячності, що надає діалогам достовірності та психологічної глибини.

Граматичні структури висловлювань подяки в англійській прозі охоплюють перформативні форми теперішнього часу (*I thank you, I am grateful*), модальні

конструкції (*I must thank, I would like to express my gratitude*) та окличні синтаксичні утворення. Прагматична сила мовленнєвого акта суттєво залежить від граматичної організації висловлювання: прості однослівні форми передають стримані реакції, тоді як розгорнуті синтаксичні структури конкретизують об'єкт вдячності та посилюють її щирість. А. А. Приходько зазначає, що вербалізація подяки в художньому дискурсі залежить від граматичної варіативності висловлювань, динаміки міжособистісних стосунків персонажів та їх комунікативних ролей у діалозі [4].

Окрему увагу заслуговує явище імпліцитної подяки, що реалізується у тексті без прямих лексичних маркерів вдячності. Непрямі мовленнєві акти цієї групи охоплюють компліменти, констатації позитивних наслідків дії адресата, іронічні висловлювання та різноманітні форми підтексту. Інтерпретація таких конструкцій потребує від читача врахування широкого контекстуального тла – як локального (попередні й наступні репліки, позамовні дії персонажів), так і глобального (характер взаємин, соціокультурне середовище, жанр твору).

Дослідження Л. Ніколаєнко вказує на зв'язок між емоційною цінністю висловлювань і їх прагматичною функцією, а також концентрує увагу на ролі оцінки у вербалізації емоційного стану мовця, що безпосередньо стосується випадків, коли вдячність передається не формульними засобами, а через емоційно забарвлену лексику [3: 129–140].

Стилістичний вимір аналізу засобів вираження подяки виявляє значний потенціал таких засобів, як іронія, паралелізм, повтор та риторичне запитання. Іронічна подяка функціонує у художньому дискурсі як засіб вираження прихованої критики чи конфлікту, де формальна маркованість висловлювання як акту вдячності перебуває у протиріччі з його справжньою прагматичною інтенцією. Фразеологічна вербалізація емоцій є основою досліджень Ю. М. Пугача, який аналізує стійкі мовні одиниці як засоби кодування емоційного досвіду [5: 38–50], та розширює розуміння непрямих шляхів вираження вдячності через конвенціоналізовані фразеологічні конструкції.

Вираження подяки в сучасній англомовній художній літературі є комплексним явищем, що функціонує на перетині мовленнєвоактової теорії, дискурсивного аналізу та стилістики. Лексико-граматичний арсенал засобів вдячності в художніх текстах охоплює конвенційні формули, модальні та окличні конструкції, емоційно-оцінну лексику та стилістично маркований підтекст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Лінгвістична прагматика: спроба бґрунтування проблемного поля і дослідницької одиниці. *Мовознавство*. 2009. № 1. С. 29–37.
2. Михайлова Л. В. Висловлення подяки в англійському дискурсі (на прикладі публічних виступів Б. Гейтса, М. Цукенберга і О. Вінфрі в Гарвардському університеті). *Вчені записки Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»*. 2023. Т. XXIX. С. 246–250. DOI: 10.5281/zenodo.7943992.
3. Ніколаєнко Л. Роль оцінки у вербалізації світу емоцій людини. *Linguodidactica*. 2021. Т. 25. С. 129–140. DOI: 10.15290/lingdid.2021.25.10.

4. Приходько А. А. Вербалізація подяки в художньому дискурсі (перекладацький аспект): master's thesis. 2019. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/75196> (дата звернення: 21.02.2026).

5. Пугач Ю. М. The verbalization of emotions in english phraseological units. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 9. Current Trends in Language Development*. 2024. № 27. P. 38–50. DOI: 10.31392/npu-nc.series9.2024.27.04.

Глінкін Артем

Кривий Ріг

Науковий керівник: проректор із наукової роботи, професор кафедри німецької мови і літератури з методикою викладання Криворізького державного педагогічного університету, доктор педагогічних наук, професор Гаманюк В. А.

ФЕНОМЕН «МЕДІАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ» У НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ

Сьогодні необхідність підготовки учнів до співпраці в багатомовному та мультикультурному освітньому середовищі передбачає не лише оволодіння іноземною мовою як засобом комунікації, а й запобігання міжкультурним непорозумінням, розв'язання конфліктів та формування медіативної компетентності як здатності, що уможливорює взаємодію між людьми, мовами, культурами та різними формами подання інформації.

Категорію «медіативна компетентність» розглянуто переважно в дослідженнях із теорії мовної освіти та міжкультурної комунікації без чіткого інтерпретування та витлумачено через категорії «медіація» і «комунікативна компетентність». Зокрема, у Загальноєвропейських рекомендаціях із мовної освіти [4] деталізовано види медіативної діяльності та відповідні стратегії їх реалізації, однак не дефініювано поняття «медіативна компетентність».

У науковій розвідці А. Вернер зроблено спробу розмежувати поняття «медіація» та «медіативна компетентність». Під час аналізування змістового наповнення медіації, дослідниця підкреслює важливість таких дій, як узагальнення, стислий виклад і детальне пояснення ключових аспектів інформації. Із погляду науковиці, на відміну від перекладацької діяльності, медіація зорієнтована на транслявання змісту й комунікативних інтенцій суб'єктів, що сприяє забезпеченню взаєморозуміння між учасниками взаємодії [5]. До того ж зазначено, що здатність до медіації передбачає наявність сформованих навичок міжкультурної комунікації, проявлених у високому рівні мовної підготовки чи в сформованості глобальної перспективи та міжкультурного громадянства [5].

У процесі осмислення ролі медіації в системі мовної освіти, А. Вернер апелює на концепції М. Гроссмана, який визначає її як п'ятий вид мовленнєвої діяльності поряд із аудіюванням, читанням, говорінням і письмом; та А. Рьосслера, який інтерпретує медіацію як інтегративний процес, що охоплює чотири види

діяльності. Узагальнення ідей вказаних науковців дає змогу дослідниці стверджувати, що медіація є не окремою навичкою, а складним інтегративним утворенням – кластером компетентностей, який функціонує на більш абстрактному рівні, оскільки передбачає сформованість комунікативних і соціальних субкомпетенцій, а також лінгвістичних і когнітивних здібностей до узагальнення, диференціації та резюмування інформації [5]. З огляду на це А. Вернер розглядає медіативну компетентність як сукупність комунікативних, міжкультурних, лінгвістичних і когнітивних умінь, необхідних для ефективного посередництва змісту та досягнення взаєморозуміння в міжкультурному середовищі.

У дослідженнях І. Єрастової-Михалусь та Д. Ципіної, присвячених формуванню медіативної компетентності в умовах професійно-орієнтованого навчання, акцентовано на комунікативній природі медіації та визначено її кінцеву мету – формування спільного смислового простору і досягнення комунікативної згоди між сторонами. Автори наголошують на необхідності створення соціально-психологічного середовища (комунікативного простору), що забезпечує конструктивну взаємодію учасників перемовин [2]. Водночас, попри ґрунтовний аналіз процесуальних аспектів медіації та трактування медіативної компетентності як здатності до фасилітації спільного смислового поля, чіткого визначення цього поняття не подано.

На думку О. Долгушевої та Т. Кібальнікової, мовленнєву компетентність у медіації (медіативна компетентність) – «здатність забезпечувати усну чи письмову одномовну або двомовну комунікацію / взаємодію як посередник між співрозмовниками в ситуаціях, коли вони не можуть спілкуватися безпосередньо» [1: 293]. Своєю чергою, А. Мельник визначає професійно орієнтовану медіативну компетентність як «активний процес інтерпретації, узагальнення та перефразування професійних текстів або усного мовлення таким чином, щоб допомогти студентам / учням (або співрозмовникам) глибше зрозуміти їх зміст» [3: 55].

Аналіз наукових джерел дає підстави констатувати відсутність усталеного визначення феномена «медіативна компетентність» у науковій літературі. Спираючись на наукові праці А. Мельникової, пропонуємо визначити *медіативну компетентність* як здатність особистості здійснювати внутрішньомовне, міжмовне та міжкультурне посередництво під час взаємодії комунікантів для забезпечення взаєморозуміння; між індивідами та різними формами подання інформації (текстова, числова, візуальна, звукова, таблична, електронна) через інтерпретацію, перефразування та узагальнення змісту повідомлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Долгушева О., Кібальнікова Т. Медіативна компетентність у професійно-орієнтованому мовленні студентів, які вивчають англійську мову як фах. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Т. 4, № 51. С. 291–296. DOI: 10.24919/2308-4863/51-45.

2. Єрастова-Михалусь І., Ципіна Д. Формування медіативної компетентності у процесі вивчення професійно-орієнтованої іноземної мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Т. 2, № 27. С. 211–215. DOI: 10.24919/2308-4863.2/27.203558.

3. Мельник А. І. Медіативна компетентність майбутнього вчителя іноземної мови та культури. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Педагогіка та Психологія*. 2025. № 42. С. 45–58. DOI: 10.32589/2412-9283.42.2025.334890.

4. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020. 278 p.

5. Werner A. Mediationskompetenz für Deutsch als Fremdsprache. *Neue Beiträge zur Germanistik*. 2013. Vol. 147. P. 53–74. DOI: 10.11282/jgg.147.0_53.

Голуб Олена

Запоріжжя

Науковий керівник: професор кафедри германської філології та методики викладання германських мов МДПУ імені Богдана Хмельницького, доктор педагогічних наук, професор Глазкова І. Я.

СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК СТРАТЕГІЯ ПІДТРИМКИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ РИЗИКУ

Сучасний освітній простір України функціонує в умовах тривалого суспільного ризику, що охоплює воєнні дії, соціальну нестабільність, вимушене переміщення населення, інформаційне перевантаження та наслідки попередніх криз. Освітній процес відбувається за умов періодичного переходу між очним, дистанційним і змішаним форматами навчання, що впливає на сталість навчальної діяльності та психоемоційний стан учнів. За таких обставин навчання не може розглядатися виключно як когнітивний процес засвоєння знань. Воно безпосередньо пов'язане з питаннями психологічної безпеки, емоційної регуляції та збереження психічного здоров'я.

Особливо чутливим до впливу стресових чинників є процес вивчення англійської мови. Опанування іноземної мови потребує активної мовленнєвої взаємодії, готовності до публічності, розуміння власних помилок як природної частини навчання. За умов постійної тривоги та невизначеності ці механізми ускладнюються. Учні можуть демонструвати зниження мотивації, уникання усних відповідей, небажання брати участь у діалогах, труднощі з концентрацією уваги та запам'ятовуванням нового матеріалу. Усе це свідчить про посилення бар'єрів навчання, які в умовах ризику мають комплексний характер.

У межах аналізу навчальних труднощів доцільно виокремити афективні, когнітивні та метакогнітивні бар'єри [1]. Афективні бар'єри пов'язані з емоційною сферою особистості – тривожністю, страхом помилки, низькою самооцінкою, очікуванням негативної оцінки, емоційним виснаженням. У психолінгвістичній традиції їх пояснює концепція «афективного фільтра», сформульована Стівеном Крашеном [3]. Згідно з цією теорією, підвищений рівень тривожності блокує засвоєння мовного матеріалу навіть за достатнього обсягу навчального впливу.

Дослідження іншомовної тривожності, здійснені Елейн Хорвіц, підтверджують, що страх публічного мовлення та негативної оцінки є одними з провідних чинників зниження навчальної активності [2].

Когнітивні бар'єри стосуються порушень пізнавальних процесів – уваги, пам'яті, мислення, швидкості обробки інформації. Хронічний стрес негативно впливає на концентрацію, зменшує обсяг оперативної пам'яті, ускладнює довготривале запам'ятовування лексики та граматичних структур. Учні можуть відчувати труднощі з розумінням інструкцій, виконанням багатокомпонентних завдань, побудовою логічних висловлювань англійською мовою. Когнітивні труднощі часто підсилюють афективні, оскільки невдачі, що повторюються, формують відчуття неспроможності.

Метакогнітивні бар'єри проявляються у труднощах планування, контролю та оцінювання власної навчальної діяльності. Учні можуть не вміти розподіляти час у процесі підготовки до контрольних робіт, не усвідомлювати ефективних стратегій запам'ятовування, не здійснювати рефлексію власних помилок. У кризових умовах здатність до саморегуляції знижується, що ускладнює автономне навчання, особливо у дистанційному форматі.

У відповідь на зазначені виклики особливої актуальності набуває соціально-емоційне навчання, що спрямоване на розвиток самосвідомості, саморегуляції, соціальної свідомості, навичок взаємодії та відповідального прийняття рішень. У контексті вивчення англійської мови ці компетентності стають ресурсом подолання бар'єрів.

Інтеграція соціально-емоційних практик у викладання англійської мови може здійснюватися через регулярні рефлексивні вправи, підтримувальну комунікацію, створення передбачуваної структури уроку, формування культури помилки як ресурсу навчання. Важливим є поєднання мовленнєвої діяльності з елементами емоційної рефлексії, що одночасно розвиває мовленнєві та метакогнітивні навички.

Отже, в умовах тривалого ризику афективні, когнітивні та метакогнітивні бар'єри у вивченні англійської мови взаємопов'язані та взаємопідсилюють одне одного. Соціально-емоційне навчання є системною стратегією їх подолання, оскільки поєднує підтримку психічного здоров'я з підвищенням академічної результативності. Формування психологічно безпечного освітнього середовища є необхідною передумовою ефективного мовного навчання в сучасних українських реаліях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Breaking down barriers: inclusiveness and accessibility for sustainable development / I. Glazkova, S. Khatuntseva, Ya. Sychikova, O. Hurenko. *Redefining higher education: innovation, inclusion, and sustainable development during wartime*. Kharkiv: TECHNOLOGY CENTER PC, 2024. P. 44–80. DOI: 10.15587/978-617-8360-07-8.ch2.
2. Horwitz E. K., Horwitz M. B., Cope J. Foreign language classroom anxiety. *The Modern Language Journal*. 1986. Vol. 70, № 2. P. 125–132. DOI: 10.2307/327317.
3. Krashen S. D. *The input hypothesis: Issues and implications*. London: Longman, 1985. 120 p.

ПРИНЦИПИ ІНТЕГРАЦІЇ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ЗДОБУВАЧІВ МОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Інтеграція цифрових інструментів у підготовку майбутніх філологів та перекладачів є складним лінгводидактичним процесом, який базується на низці науково обґрунтованих принципів. Ці орієнтири дають змогу не просто механічно додати технології до занять, а трансформувати методику викладання мовних дисциплін для досягнення максимальної комунікативної компетенції. Дослідженням теоретичних засад та практичних аспектів цифровізації мовної освіти присвятили свої праці багато вітчизняних та закордонних учених.

Зокрема, питання педагогічної доцільності, методичної домінантності та реалізації комунікативного підходу через цифрові інструменти ґрунтовно досліджували О. Б. Тарнопольський, С. Ю. Ніколаєва, В. В. Черниш, наголошуючи, що технології мають бути лише засобом навчання, а не його метою. Принципи інтерактивності та використання автентичних мережевих ресурсів у підготовці філологів аналізували Н. В. Майєр, Г. В. Черненко, акцентуючи на важливості занурення у реальне мовне середовище. Питання автономності навчання та впровадження мобільних технологій у вивчення іноземних мов досліджувала Т. І. Ковбаснюк, тоді як роль гейміфікації та ігрових механік у засвоєнні лексики та граматики вивчали О. М. Козуб, Н. М. Бакланова. Проблеми адаптивності та персоналізації навчання за допомогою штучного інтелекту та лінгвістичних корпусів розглядала О. В. Романова, а питання системності цифрової компетентності викладачів мовних кафедр аналізували О. Г. Кузьмінська, Н. В. Морзе. Зрештою, інклюзивність та технічну доступність цифрових мовних платформ для студентів із різними потребами досліджували Ю. Г. Носенко, М. А. Мар'єнко, вивчаючи інноваційні запити сучасної вищої освіти.

Принцип системності означає, що цифрові інструменти мають працювати як елементи цілісної моделі курсу: з чітким місцем у структурі заняття, узгодженими видами діяльності, повторюваними алгоритмами роботи та передбачуваним зв'язком між аудиторною і позааудиторною практикою. Це сприяє уникненню ситуацій, коли технологія перетворюється на випадковий епізод або «додаток», який не має продовження в оцінюванні й не формує навчальної траєкторії [2].

Принцип педагогічної доцільності конкретизує системність у площині рішень викладача: кожне використання цифрового інструмента має бути мотивованим – або як спосіб забезпечити взаємодію, яку складно організувати традиційно, або як шлях оптимізувати зворотний зв'язок, або як можливість ввести автентичний матеріал і перетворити його на навчальну діяльність. У цьому контексті доречним є поєднання з традиційними методами: традиційна методика забезпечує поетапність, чіткість інструкції, роботу з помилкою, усвідомлення мовних закономірностей, тоді як цифрові засоби можуть підсилити практичну комунікативність, автономність і колаборативність. Саме такий баланс, як підкреслюють дослідники

іншомовного навчання професійного спрямування, дає можливість одночасно підтримувати точність і розвивати функційність мовлення в реальних ситуаціях [1].

Принцип орієнтації на результат варто тлумачити як вимогу до прозорості й вимірюваності навчальних досягнень: інтеграція цифрового інструмента має завершуватися не просто виконанням активності, а появою конкретного навчального продукту або демонстрацією умінь – усного виступу, аргументованого допису, фахового листа, мініпроєкту чи дискусії з дотриманням правил жанру. Тут закономірно постає питання оцінювання, адже результат має бути співвіднесений із критеріями, зрозумілими студентам, і з індикаторами прогресу; у лінгводидактичній традиції саме узгодженість мети, діяльності та оцінювання розглядають як умову валідності навчального процесу [3].

Отже, цифрові інструменти в навчанні мають інтегруватися системно – як складові цілісної структури курсу з чіткою роллю, логікою використання та зв'язком між видами діяльності. Їх застосування повинно бути педагогічно обґрунтованим: або для реалізації тих форматів взаємодії, які складно досягти традиційно, або для підвищення ефективності зворотного зв'язку й роботи з автентичними матеріалами. Водночас оптимальним є поєднання цифрових і традиційних методів, що забезпечує баланс між точністю мовлення та його функційністю. Орієнтація на результат передбачає, що кожна активність має завершуватися вимірюваним навчальним продуктом, узгодженим із чіткими критеріями оцінювання, що гарантує цілісність і валідність навчального процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баланаєва О. В., Мамонова О. І., Волік О. В. Новітні технології навчання іноземної мови професійного спрямування. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 21. С. 1–22.

2. Пальчевський С. С. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Каравела, 2023. 496 с.

3. Richards J. C., Schmidt R. Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics. Pearson Education, 2010. URL: https://turan-edu.uz/media/books/2025/01/08/Richard_dictionary_of_language_teachingapplied_linguistics.pdf (дата звернення: 18.03.2026).

Губрій Анастасія

Вінниця

*Науковий керівник: доцент кафедри англійської філології
ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук, доцент Грачова І. Є.*

СЛОВОТВІРНІ МЕХАНІЗМИ НЕОЛОГІЗАЦІЇ В БРИТАНСЬКОМУ МЕДІАДИСКУРСІ: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Інтенсивний розвиток сучасного інформаційного суспільства зумовлює постійні зміни у словниковому складі англійської мови, що значно помітно в умовах активного функціонування медіапростору. Поява нових лексичних одиниць,

які використовуються для позначення нових соціальних, технологічних і культурних явищ, у лінгвістиці визначається як неологізація. Формування таких одиниць безпосередньо пов'язане з динамікою суспільного розвитку, інтенсивним впливом глобалізаційних процесів, цифровізацією комунікації та розширенням інформаційного середовища. Саме ці чинники сприяють виникненню нових реалій, які потребують адекватного мовного відображення та закріплення у лексичній системі [1: 64; 4: 12].

Особливо активно процеси неологізації виявляються у сфері масової комунікації, де мова безпосередньо реагує на актуальні події політичного, економічного та культурного життя. Медіадискурс, зокрема британський, характеризується високою динамічністю, оперативністю та орієнтацією на широку аудиторію, що зумовлює активне використання нових мовних засобів і сприяє швидкому поширенню інноваційної лексики. У цьому контексті засоби масової інформації є не лише каналом передачі інформації, а й середовищем формування нових мовних тенденцій [2: 29; 4: 25].

Отже, у сучасних лінгвістичних дослідженнях неологізм розглядається як нове слово або нове значення вже існуючої лексичної одиниці, що виникає внаслідок змін у суспільстві та функціонує насамперед у динамічних сферах комунікації. Водночас поняття новизни має відносний характер, оскільки з часом такі одиниці можуть втрачати ознаку новизни, інтегруючись у загальномовний вжиток і фіксуючись у лексикографічних джерелах [3: 11].

Основними способами утворення неологізмів є афіксація, словоскладання, контамінація або блендинг. Одним із найбільш поширених механізмів формування нової лексики в англійській мові вважається афіксація. Цей спосіб передбачає утворення нових слів шляхом додавання префіксів або суфіксів до наявної основи. У британських медіатекстах регулярно з'являються слова з префіксами *eco-*, *cyber-*, *post-*, *anti-*, які відображають актуальні соціальні та технологічні процеси. Наприклад, префікс *eco-* активно використовується у лексемах, що пов'язані з проблемами екології та сталого розвитку.

Суфіксальна деривація також демонструє значну продуктивність. Суфікси *-ism*, *-ist*, *-er*, *-ization* застосовуються для формування назв нових соціальних явищ, професійних ролей тощо. Подібні словотвірні моделі дають змогу швидко створювати нові лексеми, які легко сприймаються читачами медіатекстів.

Варто зазначити, що творення неологізмів словоскладанням є важливим також. Композитні слова – це поєднання двох або більше лексичних основ, що забезпечує відносну прозорість новоутворення. У британських медіа вони часто використовуються у заголовках новин, з метою стислого передавання змісту повідомлення.

Показовим прикладом такого словотворення є лексема *infodemic*, що виникла внаслідок поєднання слів *information* та *epidemic*. Це слово набуло широкого поширення у період пандемії COVID-19 і використовується для позначення надлишку інформації, зокрема недостовірної, яка ускладнює сприйняття реальних подій. У британському медіадискурсі зазначена лексема активно застосовується для опису інформаційних процесів у кризових ситуаціях і швидко закріпилася у сучасному мовленні.

Ще одним продуктивним механізмом утворення нових слів є контамінація або блендинг. У цьому випадку нова лексична одиниця формується шляхом поєд-

нання частин двох різних слів для вираження виразного експресивного характеру і найбільш використовується у журналістських текстах. Наприклад, слово *doomscrolling* утворене з компонентів *doom* і *scrolling* та позначає процес безперервного перегляду негативних новин у мережі Інтернет [2: 31].

Крім морфологічних способів словотворення, важливу роль у формуванні неологізмів відіграють семантичні процеси. У цьому випадку нове значення виникає у вже існуючого слова, що сприяє розширенню його функціональних можливостей. Такі зміни зазвичай відбуваються внаслідок метафоричного або метонімічного перенесення значення.

Метафоризація є одним із найбільш поширених механізмів семантичного розвитку лексики. Завдяки цьому мова отримує нові засоби опису соціальних явищ. Наприклад, слово *bubble* у сучасному медійному дискурсі використовується для позначення інформаційної або соціальної ізольованості певної групи людей.

Використання абрєвіацій та скорочень у британському медіадискурсі пояснюється прагненням до економії мовних засобів та необхідністю швидкого передавання інформації. Абрєвіатури широко використовуються у політичному, економічному та технологічному контекстах, де регулярно згадуються складні назви організацій або програм. Наприклад, у британських медіа активно функціонує абрєвіатура *NHS (National Health Service)*, яка позначає національну систему охорони здоров'я Великої Британії і є однією з найуживаніших у новинному дискурсі, особливо в контексті обговорення реформ, фінансування та кризових ситуацій у сфері медицини [2: 29].

Використання неологізмів у медіатекстах має також прагматичний аспект. Нові слова здатні привертати увагу читача, створювати ефект новизни та підсилювати емоційне забарвлення тексту. У журналістській практиці це часто використовується для підвищення зацікавленості аудиторії та формування певної інтерпретації подій.

Аналіз британських медіатекстів свідчить про те, що різні способи словотворення функціонують паралельно та взаємодіють між собою. Отже, процес утворення неологізмів у британському медіадискурсі відображає загальні тенденції розвитку сучасної англійської мови. Медіапростір є важливим середовищем поширення нових лексичних одиниць, які згодом можуть закріплюватися у загальномовному вжитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбач Н. М. Сучасні тенденції розвитку англійської лексики. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2018. 204 с.
2. Жулавська О. О., Ветошкіна М. Peculiarities of the British Newspaper Discourse. *GISAP: Philological Sciences*. 2017. № 13. С. 28–31.
3. *Перекладацькі інновації*: матеріали VIII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 15–16 берез. 2018. Суми: Сумський державний університет, 2018. 163 с.
4. Семенов О. М., Коцюба З. М. Медіалінгвістика: навч. посіб. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2020. 152 с.

ОНОМАСТИКА ЯК НАУКА ПРО ВЛАСНІ НАЗВИ

Ономастика як самостійна лінгвістична дисципліна займає особливе місце в системі мовознавчих наук. Вивчення власних назв, їх походження, функціонування та розвитку становить основний предмет цієї галузі знань. Термін «ономастика» походить від грецького *onomastikos* – «той, що стосується найменування, називання». Онім (власна назва) – слово або словосполучення, що називає конкретний, індивідуальний об'єкт, виділяючи його з ряду подібних. На відміну від загальних назв (апелятивів), оніми мають єдиний денотат. Розуміння специфіки власних назв як особливої категорії мовних одиниць становить основу для визначення предметної сфери ономастичних досліджень. Саме на основі цього розуміння формується теоретичне осмислення ономастики як окремої наукової галузі.

Теорія ономастики займається всебічним вивченням власних назв в усіх їх проявах. Вона охоплює не лише самі назви, але й закономірності їх виникнення, розвитку, функціонування в мові та суспільстві, а також їх структуру, значення та історичні зміни. На сьогодні дослідження ономастики має багату історію, значна кількість українських вчених зробили свій внесок у дослідження цієї дисципліни, зокрема Юрій Карпенко, Михайло Худаш, Лев Гумецький, Дмитро Бучко, Василь Німчук, Микола Торчинський та інші. Різноманітність підходів до вивчення власних назв відображається і в наукових визначеннях ономастики.

Багатоаспектність ономастичних досліджень знаходить відображення у визначеннях цієї науки, запропонованих різними вченими. Відповідно до поглядів А. Зубка, ономастика – це певна історична дисципліна, яка «вивчає власні імена, їх функціонування в мові і суспільстві, закономірності їх утворення, розвитку і постійних перетворень. Вона виникла в результаті взаємодії досліджень з історичного джерелознавства і лінгвістики» [3: 262]. Вільям Брайт, сучасний американський лінгвіст, зазначає, що «ономастика – це дослідження власних назв, що проводиться в рамках ширших галузей, таких як лінгвістика, етнографія, філологія, історія та філософія» [1: 669–670]. Розвиток теоретичних підходів до вивчення власних назв сприяв формуванню внутрішньої структури ономастичної науки.

Методологічна зрілість ономастики зумовила її внутрішню диференціацію та формування спеціалізованих напрямів дослідження. У сучасній ономастиці розрізняють декілька окремих галузей дослідження, кожна з яких має власні завдання та методологічний інструментарій. До них належать: топоніміка, антропоніміка, зооніміка, етніоніміка, космоніміка, теоніміка, ергоніміка, хрематоніміка, хрононіміка. За напрямками ономастику поділяють на: теоретичну, яка зосереджується на виявленні загальних принципів розвитку й функціонування систем власних назв; описову, яка виконує роль емпіричної бази, оскільки опрацьовує зібраний матеріал та подає його мовознавче тлумачення; історичну, яка аналізує

власні назви минулих епох, відновлюючи імена, що з часом зникли з ужитку; прикладну, яка орієнтована на практичні потреби: вона визначає нормативні вимови, правила транскрипції, правопису та відмінювання власних назв, а також розробляє рекомендації для фахівців різних галузей [5: 187–190]. Унаслідок такого розгалуження дослідницьких напрямів значно розширюється і коло об'єктів ономастичних досліджень.

Предметна сфера сучасної ономастики виявляється надзвичайно розгалуженою та виходить далеко за межі традиційних категорій імен. Вона не обмежується вивченням лише антропонімів і топонімів, адже сфера її зацікавлень охоплює надзвичайно широкий спектр різновидів власних назв. За класифікацією Міжнародної ради ономастичних наук (ICOS), налічуються сотні типів імен, серед яких назви літературних персонажів, тварин і рослин, товарів і транспортних засобів, релігійних понять, божеств, святих і демонологічних істот. До кола ономастичних об'єктів також входять назви страв і напоїв, супергероїв, небесних тіл, військової техніки, міфологічних істот, держав, народів і поселень, предметів побуту, одягу, парфумерії, архітектурних споруд, соціальних спільнот, злочинів, танців, музичних творів, культових споруд, а також імена, пов'язані зі світом живих, померлих і потойбічного буття [2: 5–7]. У зв'язку з такою різноманітністю ономастичних об'єктів виникає потреба у їх систематизації та класифікації.

Після формування ономастики як самостійної науки, вона набула складної внутрішньої організації, що відображає різноманітність об'єктів дослідження. Відповідно як наука ономастика має складну внутрішню структуру і різні дослідники пропонують власні підходи до її класифікації. Традиційно ономастику поділяють на два основні розділи: перший – це антропоніміка, яка вивчає власні імена людей, охоплюючи особові імена, прізвища, по батькові, прізвиська та псевдоніми. Цей напрям досліджує іменні традиції народів, соціальну стратифікацію через імена, релігійні та культурні впливи на іменування. Другий напрям – топоніміка, що досліджує географічні назви (міст, сіл, річок, гір, вулиць тощо). Топоніми зберігають інформацію про давні етноси, ландшафтні особливості, історичні події та господарську діяльність. Однак різні дослідники пропонують інші та більш розширені класифікації. Відповідно до теорії М. П. Кочергана, власні назви поділяються на антропоніми (імена людей), топоніми (географічні назви), теоніми (назви божеств), зооніми (клички тварин), астроніми (назви небесних тіл), космоніми (назви зон космічного простору і сузір'їв), хрононіми (назви відрізків часу, пов'язані з історичними подіями), ідеоніми (назви об'єктів духовної культури), хрематоніми (назви об'єктів матеріальної культури) та ін. [4: 187].

Отже, сучасна ономастика вже не обмежується традиційним вивченням антропонімів і топонімів. Вона активно досліджує назви літературних персонажів, брендів, небесних тіл, кораблів, історичних подій – практично всього, що потребує індивідуального найменування. До того ж дисципліна не втрачає зв'язку зі своїми історичними коренями: етимологічний аналіз і реконструкція давніх систем іменування залишаються важливими напрямками роботи, які дають змогу зрозуміти культурні зв'язки між народами та їхній світогляд. Розмаїття класифікацій ономастичного матеріалу, запропонованих різними вченими, свідчить про те, що дисципліна продовжує шукати оптимальні способи систематизації

свого предмета. Це природний процес для будь-якої живої науки, яка не стоїть на місці, а намагається адекватно відобразити складність досліджуваних явищ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bright W. What Is a Name? Reflections on Onomastics. *Language in Society*. 2003. Vol. 32. P. 669–670.
2. Nick I. M. Names, Naming, and the Law: Onomastics, Identity, Power, and Policy. London: Routledge, 2017. P. 5–7.
3. Зубко А. М. Українська ономастика: здобутки та проблеми. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. 2007. Вип. 15. С. 262–281.
4. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підручник. Київ: Академія, 2010. 368 с.
5. Лукаш Г. П. Нотатки з теорії ономастики. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2018. Вип. 2(100). С. 187–190.

Даценко Ангеліна

Вінниця

*Науковий керівник: старший викладач кафедри англійської філології
ДонНУ імені Василя Стуса Патріарх В. О.*

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ СТРАТЕГІЇ ПЕРЕДАЧІ ВЛАСНИХ ІМЕН НА ОСНОВІ РОМАНУ РЕБЕККИ КВАН «ВАВИЛОН» В УКРАЇНСЬКОМОВНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ГАННИ ЛИТВИНЕНКО

Вступ. Роман Ребекки Кван «Вавилон» є художнім текстом, у якому ономастикон виконує ідеологічно навантажену функцію: власні імена маркують культурну приналежність персонажів та їхню позицію в колоніальній ієрархії. Центальною одиницею аналізу є поетонім – власне ім'я, що функціонує в художньому творі та належить до сфери літературної ономастики. Поетоніми охоплюють імена персонажів-актантів, назви вигаданих місць та організацій і нерідко є трансформаціями реальних назв, що підкреслює специфіку літературних референтів.

Актуальність дослідження зумовлена потребою системного опису перекладацьких рішень, застосованих у відтворенні ономастикону роману українською мовою, оскільки адекватна передача поетонімів є умовою збереження художнього змісту твору.

Об'єктом дослідження є поетоніми різних розрядів (антропоніми, топоніми, ергоніми, біблїоніми) у романі «Вавилон» Ребекки Кван. Предметом наукової розвідки є перекладацькі стратегії та способи відтворення поетонімів в українському перекладі твору. Мета дослідження – виявити та проаналізувати закономірності передачі поетонімів і визначити ефективність застосованих перекладацьких стратегій у романі «Вавилон».

Основна частина. Власні імена у художньому творі функціонують принципово інакше, ніж у повсякденному мовленні: вони не лише ідентифікують рефе-

рент, а й несуть семантичне, стилістичне та культурне навантаження. Функційне навантаження онімів у літературному тексті охоплює номінативну, характеристичну, символічну та текстотвірну функції, жодна з яких не реалізується ізольовано від інших [4: 109]. Оними акумулюють культурний досвід мовної спільноти, а їх сприйняття супроводжується активацією культурних та енциклопедичних асоціацій [3: 384]. Досягнення повної еквівалентності у процесі перекладу онімів є практично неможливим, тому перекладач змушений обирати між збереженням форми поетоніма, що гарантує впізнаваність назви, та відтворенням його змісту, що забезпечує функціональну відповідність оригіналу.

Антропонімічний пласт роману характеризується значною культурною строкатістю: у тексті співіснують імена британського, французького, арабського, індійського та китайського походження. Домінантною стратегією їх передачі є транскрипція з орієнтацією на мову-джерело антропоніма, а не на його англійське посередництво: арабське *Ramy* відтворюється як *Рамі*, французьке *Victoire Desgraves* – як *Віктуар Десгрейвз*, індійське *Vimal Srinivasan* – як *Вімал Шрінівасан*. Такий підхід зберігає культурну маркованість антропоніма і вказує на етнічну належність персонажа. Імена античних авторів передаються через усталені українські відповідники – *Virgil* – *Вергілій*, *Homer* – *Гомер*, *Caesar* – *Цезар*, що відповідає нормам української традиції передачі класичних антропонімів і забезпечує їхню впізнаваність у культурно-історичному контексті. Це є перекладознавчо обґрунтованим, оскільки відступ від закріплених форм створював би ефект штучності. Розрізнення семантично прозорих онімів, що формують певні очікування щодо характеру носія, та семантично непрозорих, що виконують переважно ідентифікаційну функцію, визначає різноманітність застосованих перекладацьких стратегій [2: 364].

Показовим прикладом семантично прозорого поетоніма є прізвище головного персонажа *Birdie*, мотивоване англійським *bird* «пташка» та асоціативно співвіднесене з орнітонімом *robin* «вільшанка». В українському перекладі воно відтворюється описово *пташко-вільшанка*, що зберігає семантичний зв'язок між прізвищем та іменем *Robin* і передає закладену автором іронію колоніального перейменування. Збереження формальних та семантичних особливостей оніма є одним зі способів передачі його текстотвірної функції [4: 111], і саме ця настанова визначає перекладацькі рішення у випадках, коли транскрипція призвела б до втрати художнього змісту.

Топонімічний пласт роману охоплює ойконіми, хороніми, гідроніми та урбаноніми. Для географічних назв з усталеними відповідниками застосовуються традиційні форми: *Pearl River* – *Перлова річка*, *River Thames* – *річка Темза*, *Canton* – *Кантон*, *Peking* – *Пекін*. У випадках, коли топонім не має закріпленого відповідника, застосовується транскрипція: *Mayfair* – *Мейфейр*, *Piccadilly* – *Пікаділлі*, *Belgravia* – *Белґравія*. Символічно навантажений топонім *Babel* відтворюється як *Вавилон* – усталений відповідник, що зберігає увесь комплекс біблійних конотацій, пов'язаних із концептом мовної влади та розпаду. Топоніми у художньому тексті здатні набувати символічного навантаження, виходячи за межі суто географічного позначення [4: 110], – і саме тому вибір відповідника для *Babel* є ключовим перекладацьким рішенням у цьому тексті.

Ергоніми відтворюються шляхом часткової трансформації: родовий компонент перекладається, а власний транскрибується, наприклад: *Bodleian Reading Room* – Боддліанська бібліотека, *Sheldonian Theatre* – Шелдонівський театр, *Royal Institute of Translation* – Королівський інститут перекладу. Натомість назви комерційних компаній – *Jardine, Matheson & Company*, *Fortnum & Mason* – залишаються без перекладу відповідно до загальноприйнятої практики збереження офіційних найменувань. Часткова адаптація є виправданою стратегією там, де повна адаптація стирає б культурну специфіку тексту [3: 385]. Біблійніми відтворюються шляхом семантичного перекладу: *The Wealth of Nations* – «Багатство народів», *Gulliver's Travels* – «Мандри Гуллівера», *Arabian Nights* – «Тисяча і одна ніч», тоді як назви латино- та франкомовних видань залишаються без перекладу, що підкреслює багатомовну природу академічного середовища роману.

Висновок. Дослідження перекладацьких стратегій відтворення поетонімів у романі «Вавилон» демонструє відсутність універсального підходу: вибір між транскрипцією, семантичним перекладом, калькуванням та адаптацією зумовлений типом оніма, мірою його семантичної навантаженості й функціональною роллю в художній системі твору. Антропоніми передаються переважно транскрипцією з орієнтацією на мову-джерело, топоніми – через поєднання усталених відповідників і транскрипції, ергоніми та біблійніми – комбінованими способами. Збереження текстотвірної та символічної функцій поетоніма у перекладі є визначальним критерієм адекватності перекладацького рішення. Перспективу подальших досліджень становить зіставний аналіз ономастикону роману в різних мовних перекладах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кван Р. Ф. Вавилон, або Прихована історія: роман / пер. з англ. Г. Литвиненко. Київ: Жорж, 2023. 584 с.
2. Петренко О. Онімична специфіка творів для дітей Роалда Дала. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Філологія*. 2021. Т. 1, № 45. С. 363–368. DOI: 10.24144/2663-6840.2021.1.(45).363-368.
3. Синиця А. С. Оніми як складова внутрішнього лексикону мовної особистості. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2013. Вип. 46, ч. 3. С. 383–389.
4. Янчура Д. Функційне навантаження онімів та проблема становлення метамови літературної ономастики. *Лінгвістичні дослідження*. 2018. № 47. С. 108–112. DOI: 10.5281/zenodo.1203890.
5. Kuang R. F. *Babel, or the Necessity of Violence: an Arcane History of the Oxford Translators' Revolution*. New York: Harper Voyager, 2023. 546 p.

Джоган Вікторія
Вінниця
асистент кафедри теорії та практики перекладу
ДонНУ імені Василя Стуса
Кузнєцова Олександра
Вінниця
асистент кафедри теорії та практики перекладу
ДонНУ імені Василя Стуса

ІНТЕРНЕТ-МЕМИ ЯК РІЗНОВИД МІКРОТЕКСТІВ У СУЧАСНІЙ ОНЛАЙН-КОМУНІКАЦІЇ

Дослідження текстів малої форми у вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці представлені значною кількістю наукових праць, однак питання їх походження, генезису, а також систематизації семантичних, структурних і функціональних характеристик залишаються недостатньо опрацьованими. Особливої актуальності ці проблеми набувають у контексті сучасної комунікації, де домінують короткі, змістово насичені повідомлення, що функціонують у цифровому середовищі.

У сучасному мовознавстві спостерігається значна термінологічна варіативність на позначення текстів невеликої форми, проте загальною тенденцією як в українському мовознавстві (О. Бабенко, Д. Добровольська, Л. Козуб), так і зарубіжному (М. Крістен, Дж. Еллен), є використання терміна «мікротексти», який найбільш точно відображає їх сутність. Мікротексти розглядаються як особливий тип комунікативних одиниць, що характеризуються високим рівнем інформативної насиченості, лаконізмом, структурною компактністю та комунікативною завершеністю. Їх специфіка полягає у здатності передавати значний обсяг інформації за допомогою мінімальних мовних засобів, що досягається через мовну компресію [2], ретельний відбір лексико-семантичних елементів та активне використання підтексту.

Історично тексти малої форми були притаманні різним етапам розвитку літератури, однак у сучасному вебсуспільстві вони набувають нового виміру, трансформуючись у тексти «розміру екрана», що відповідають швидкому темпу онлайн-комунікації. У цьому середовищі мікротексти функціонують як самодостатні, цілісні та прагматично спрямовані одиниці, орієнтовані на оперативне сприйняття, взаємодію з адресатом та ефективну передачу смислів. Вони вирізняються підвищеною контекстуальністю, інтертекстуальністю, образністю та символічністю, що забезпечує їх комунікативну ефективність навіть за умов обмеженого обсягу [2].

Особливої ваги в сучасній онлайн-комунікації набувають інтернет-меми як різновид мікротекстів. Вони поєднують вербальні та візуальні компоненти, характеризуються високим рівнем інтертекстуальності, культурної маркованості та здатністю до швидкого тиражування. Меми реалізують основні властивості мікротекстів: стислість, інформативність, експресивність і прагматичну спрямованість, водночас виступаючи ефективним інструментом комунікації, що забезпечує не лише передачу інформації, а й створення спільного смислового поля між учасниками цифрової взаємодії. Отже, аналіз мікротекстів, зокрема мемів,

дає змогу глибше зрозуміти специфіку сучасної комунікації та механізми конструювання значень у цифровому дискурсі.

У сучасному мовознавстві аналіз інтернет-мемів дедалі частіше здійснюється в межах медіадискурсу, оскільки вони функціонують передусім у цифровому комунікативному середовищі. Однією з ключових функцій сучасного медіапростору є інформаційно-комунікативна. Соціальні мережі від початку були орієнтовані на забезпечення спілкування та взаємодії між користувачами [4].

Медіадискурс охоплює всі форми комунікації, що реалізуються через цифрові платформи, соціальні мережі та онлайн-медіа, де текст поєднується з візуальними, аудіальними та графічними елементами. У цьому середовищі комунікація характеризується швидкістю, лаконізмом, інтерактивністю та орієнтацією на миттєву реакцію адресата [4]. Саме в таких умовах інтернет-меми набувають особливої актуальності як специфічний тип мікротекстів.

Інтернет-меми є не лише розважальним контентом, а й повноцінним засобом комунікації у сучасному медіадискурсі. За їх допомогою користувачі висловлюють емоції, оцінки, реакції на суспільні події, а також беруть участь у спільному обговоренні актуальних тем [3]. Меми функціонують як своєрідні комунікативні символи, що сприяють швидкому передаванню складних сенсів за допомогою мінімальних мовних засобів. Завдяки поєднанню вербального та візуального компонентів вони забезпечують активне сприйняття інформації та формують спільне смислове поле між учасниками онлайн-взаємодії [3].

У межах сучасного інтернет-дискурсу меми можна розглядати як особливу форму медіакомунікації, що поєднує властивості тексту малої форми, мультимодального повідомлення та культурного знака. Вони характеризуються високим рівнем інтертекстуальності, контекстуальності та культурної маркованості, оскільки часто ґрунтуються на відомих медійних образах, подіях або популярних культурних кодах [1]. Тобто інтернет-меми виконують не лише інформаційну, а й соціально-комунікативну функцію, виступаючи одним із ключових елементів сучасного медіадискурсу.

Особливість інтернет-мемів полягає якраз таки в їх мультимодальній природі, оскільки вони поєднують вербальні та візуальні елементи і функціонують як цілісні комунікативні одиниці. Завдяки високому рівню інтертекстуальності, культурної маркованості та здатності до швидкого поширення меми відображають специфіку сучасного медіадискурсу та демонструють трансформацію мовної комунікації в умовах цифрового простору. У цьому контексті мем можна розглядати не лише як одиницю інтернет-культури, а й як ефективний інструмент мовленнєвої взаємодії, що дає можливість передавати складні смисли за допомогою мінімального обсягу мовних засобів. Саме завдяки лаконічності, експресивності та семантичній насиченості меми набувають ознак мікротекстів і функціонують як самодостатні комунікативні одиниці, здатні швидко адаптуватися до нових контекстів і відображати актуальні соціокультурні явища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вінг Т. О., Паладьєва А. Ф. Інтернет-меми. Умань: Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/>

bitstream/6789/7401/1/%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B5%D1%82-%D0%BC%D0%B5%D0%BC%D0%B8.pdf (дата звернення: 13.03.2026)

2. Мірошниченко І. Г. Стислий текст в українському масмедійному дискурсі: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Дніпропетровський національний імені Олеся Гончара. Дніпро, 2020. 275 с.

3. Соколова К. В. Меми як засіб комунікації в інтернет-середовищі. *Гуманітарний часопис*. 2012. № 1. С. 118–123.

4. Сучков Д. Г. Трансформація аудіовізуальної культури в епоху соціальних медіа: дис. ... д-ра філософії 034 / Київський нац. університет культури і мистецтв. Київ, 2024. 200 с.

5. Шкворченко Н. М. Інтернет-дискурс як лінгвістична категорія. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Вип. 23. С. 62–67.

Долгова Аліна

Краматорськ

Науковий керівник: спеціаліст вищої категорії Відокремленого структурного підрозділу «Краматорський фаховий коледж Криворізького національного університету», викладачка іноземної мови Довгаль І. А.

МЕХАНІЗМИ АДАПТАЦІЇ АНГЛОМОВНИХ НЕОЛОГІЗМІВ У СУЧАСНОМУ МОВЛЕННІ ФАХІВЦІВ СФЕРИ РЕСТОРАННОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Сучасна мова – це живий організм, що постійно трансформується під впливом глобалізації та соціальних мереж. Найбільш динамічним пластом цих змін є англійські неологізми в молодіжному сленгу. Сьогодні вони перестали бути просто засобом спілкування підлітків і перетворилися на потужний інструмент у сфері ресторанного обслуговування та технології приготування їжі.

У доповіді розглянуто, як англійські сленгові новотвори – від механізмів скорочення (*blending*) до зміни значень (*semantic shift*) – стають частиною професійної комунікації в індустрії гостинності.

У лінгвістиці неологізми – це «новотвори», що виникають як відповідь на швидкі зміни в технологіях та культурі. У молодіжному середовищі англійська мова є надзвичайно пластичною: вона легко скорочує слова та змінює їх значення.

Поява неологізмів – це не просто лінгвістична забаганка, а природна реакція мови на зміни в нашому житті. Мова намагається встигнути за світом, і ось основні причини, чому це відбувається.

Поява нових реалій, явищ та технологій потребує певних назв. Раніше не було потреби у словах «*блокчейн*», «*стримінг*» або «*чат-бот*», бо не було відповідних технологій. Поява нових методів приготування їжі породила терміни, як-от «*су-від*» (*sous-vide*) або «*молекулярна кухня*».

Люди за своєю природою прагнуть висловлюватися швидше і коротше. Мова намагається замінити довгі описові фрази одним містким словом. Наприклад,

замість того, щоб казати «безалкогольний коктейль, що імітує смак алкогольного», ми кажемо «мокталь» (*mocktail*). Замість «пізній сніданок, що переходить в обід» – «бранч» (*brunch*).

Старі слова з часом «стираються» і втрачають свою силу, тому з'являється потреба в емоційному забарвленні та експресії. Молодіжний сленг створює неологізми, щоб надати мовленню свіжості, іронії або підкреслити приналежність до певної групи. Наприклад, слово «гарний» або «чудовий» звучить занадто буденно. Молодь використовує «сліти» (від *slay* – вражати) або каже, що страва має «шалений вайб».

Нові слова дають змогу описувати складні соціальні взаємодії, які раніше не мали назви або були табуйовані. Наприклад, термін «гостинг» (*ghosting*) з'явився, бо в епоху месенджерів стало легко просто зникнути, не відповідаючи на повідомлення. У ресторанному сервісі це слово описує клієнта, який забронював столик і не прийшов.

Оскільки англійська є мовою міжнародного бізнесу та інформаційних технологій, більшість неологізмів сьогодні – це запозичення. Вони приходять разом із трендами. Наприклад, у ресторанній сфері ми використовуємо «тейк-евей» (*take away*), бо це міжнародно зрозумілий стандарт обслуговування, який звучить сучасніше, ніж «їжа на винос».

Розглянемо механізми творення неологізмів у сучасному мовленні.

1. Запозичення та транслітерація (адаптація англіцизмів): це найпростіший шлях, тому що англійське слово записується українськими літерами та отримує відповідні закінчення. Прикладами таких слів є:

– *topping* (топінг) – будь-який інгредієнт, що додається зверху страви (сироп на морозиво, горішки на салат, овочі на піцу). Походить від англійського *top* – верх, верхівка. Слово отримало українське закінчення і вживається як повноцінний іменник: «Який топінг бажаєте додати до вашого боулу?»;

– *tasting* (тейстинг) – дегустація. Походить від англійського *to taste* – куштувати. Хоча слово «дегустація» є звичним, неологізм «тейстинг» частіше вживається в молодіжному середовищі та серед сомельє (наприклад, «винний тейстинг»);

– *check-in* (чек-ін) – відмітитися, зареєструватися. Коли гість публікує фото з геопозицією закладу в соцмережах. Це стало формою безкоштовного маркетингу, відвідувачі можуть почути таку фразу: «За чек-ін у нашому ресторані ви отримуєте безкоштовний десерт».

2. Скорочення та злиття англійських слів.

Hangry (*Hungry* + *Angry*) означає стан роздратування або гніву, викликаний почуттям голоду. У ресторанному обслуговуванні цей термін використовують для опису психотипу гостя, який потребує максимально швидкої уваги та апетайзерів (закусок), щоб знизити рівень стресу. Офіціанти кажуть: «We need to serve table 5 immediately, the guest is getting hangry».

Flexitarian (*Flexible* + *Vegetarian*) означає людину, яка переважно дотримується вегетаріанської дієти, але іноді вживає м'ясо або рибу. Цей неологізм змусив технологів розробляти «гібридні» меню. Це вже не просто «вегетаріанство», а гнучкий підхід до раціону, що став золотим стандартом сучасного здорового харчування в ресторанах.

Foodie (Food + -ie / suffix) – це класичне сленгове скорочення від «food enthusiast», означає людину, для якої їжа – це хобі, мистецтво та об'єкт дослідження, а не просто задоволення фізіологічної потреби. Для «фуді» сервіс має бути інформативним. Офіціант має знати не лише склад, а й історію ферми, де виростили томати, або технологію витримки сиру.

Gastropub (Gastronomy + Pub) – це заклад, що поєднує атмосферу традиційного пабу (де раніше тільки вживали алкоголь) з високою кухнею (гастрономією). Цей термін змінив стандарт обслуговування: тепер у пабах з'явилися професійні шеф-кухарі та вишукана подача страв, що раніше було ознакою лише ресторанів Fine Dining.

Delulu (делюлу) – скорочення від *delusional* (той, хто живе ілюзіями). Приклад використання в контексті: «Вона в делюлу, якщо думає, що отримає столик без резерву в п'ятницю ввечері».

3. Семантична деривація: коли старе англійське слово набуває «кулінарного» або сервісного підтексту.

Gaslighting: спочатку термін із психології, але в сервісі він описує ситуацію, коли офіціант переконує гостя: «*You definitely ordered the steak medium-well*», хоча гість просив *medium-rare*.

Salty: колись просто «солоний», тепер у сленгу – «роздратований». Наприклад: «*The chef got so salty because of the late order*».

Tea: раніше просто напій, тепер – «плітки / цікава інформація». Наприклад: «*Spill the tea about the new restaurant opening*».

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що неологізми в сучасній мові – це не просто тимчасова мода молодіжного середовища, а фундаментальний інструмент адаптації мови до стрімких змін у глобалізованому світі. Дослідження показало, що індустрія гостинності та технології приготування їжі стали одними з найактивніших майданчиків для впровадження цих лінгвістичних новацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зацний Ю. А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови: навч. посіб. Запоріжжя: ЗДУ, 2001. 252 с.
2. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2010. 844 с.
3. Стишов О. А. Динамічні процеси в лексико-семантичній системі сучасної української мови. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2003. 215 с.
4. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення: 27.03.2026).

ФУНКЦІОНУВАННЯ МОДАЛЬНИХ ДІЄСЛІВ ІЗ ЗНАЧЕННЯМ НАМІРУ В АНГЛОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ НА МАТЕРІАЛІ ВИДАННЯ «THE GUARDIAN»

Вступ. Модальні дієслова є ключовими елементами мовної комунікації, оскільки вони не лише позначають дію, а й виражають ймовірність, необхідність та намір. У публіцистичному дискурсі ці лексичні одиниці відіграють стратегічну функцію, допомагаючи конструювати інформаційні наративи та впливати на тональність журналістських матеріалів. Особливо вагомого значення модальність набуває у процесі висвітлення міжнародних конфліктів, де вибір конкретного дієслова може формувати оцінку подій та створювати прогностичні моделі розвитку ситуації.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю глибокого аналізу механізмів мовної репрезентації російсько-української війни в провідних світових медіа. Видання «The Guardian», відоме своєю редакційною незалежністю та високими стандартами, активно використовує модальні конструкції для аналізу причин і наслідків конфлікту, а також для висвітлення міжнародної реакції на агресію.

Метою роботи є визначення особливостей функціонування модальних дієслів на позначення категорії наміру у статтях видання «The Guardian», опублікованих у період з 24.02.2022 до 24.02.2023 р. Об'єктом дослідження є модальні дієслова англійської мови, а предметом – їх семантико-прагматичні характеристики в контексті висвітлення воєнних подій.

Основна частина. У сучасному мовознавстві існують різні підходи до визначення обсягу та функцій групи модальних дієслів. У нашому дослідженні ми спираємося на класифікацію Рендольфа Квірка, який виділяє групу центральних модальних дієслів (*can, could, may, might, shall, should, will, would, must*), що характеризуються відсутністю відмінювання та фінітністю конструкцій [5]. Окрім традиційного структурування, значну наукову цінність має класифікація Дугласа Байбера, який розподіляє модальні та напівмодальні дієслова на три великі групи залежно від їхнього значення: дозвіл / можливість / здатність (*can, could, may, might*); зобов'язання / необхідність (*must, should, ought to, have to* та інші); волевиявлення / прогнозування (*will, would, shall, be going to*) [4].

Українська дослідниця Л. Котнюк уточнює специфіку цієї групи, зазначаючи, що модальні дієслова, на відміну від повнозначних, не позначають дію як таку, а лише транслюють ставлення мовця до неї. Разом із інфінітивом вони утворюють складний дієслівний модальний присудок, що є ключовим для реалізації інтенції автора в публіцистичному тексті [3].

В. Євченко акцентує на прагматичному аспекті: модальні дієслова можуть слугувати інструментом впливу на реципієнта через поради, попередження чи запрошення [2]. Як стверджує А. Белова, використання таких конструкцій у ЗМІ

дає змогу маніпулювати ілюквативною силою висловлювання, що особливо актуально у дискурсі війни [1]. Такий підхід сприяє аналізу використання модальності в «The Guardian» не просто як граматичної особливості, а як свідомої стратегії формування медіанаративу про війну.

У межах дослідження англомовного публіцистичного дискурсу видання «The Guardian» семантико-прагматична група «намір» становить 20,97 % від загальної кількості проаналізованих модальних одиниць. Ця категорія посідає третє місце за частотністю, що підкреслює її значущість для висвітлення стратегічних планів, рішучості та очікувань учасників конфлікту. Категорія наміру в медійних текстах про війну переважно реалізується через використання центральних модальних дієслів *will* та *would*.

Дієслово *will* є домінантним засобом вираження наміру в емпіричному матеріалі та фіксується у 86 випадках. Воно слугує для позначення чітких, офіційно задекларованих планів держав, міжнародних організацій чи політичних лідерів. У контексті воєнного дискурсу *will* надає висловлюванню високого ступеня ілюквативної сили, представляючи майбутню подію як невідворотну або твердо розв'язану суб'єктом.

Прикладом такої категоричності є повідомлення про економічні та політичні заходи впливу: *Russia will suspend electricity supplies to Finland from 1am on Saturday the supplier, RAO Nordic, said, amid rising tensions over Helsinki's bid to join Nato.* 'Росія призупиняє постачання електроенергії до Фінляндії починаючи з 1 години ночі в суботу, повідомив постачальник, компанія «РАО Нордік», на тлі зростаючої напруженості у зв'язку із заявою Гельсінкі про вступ до НАТО' (The Guardian. – 14.05.2022). У цьому реченні використання *will* виражає не просто майбутню дію, а рішучий намір агресора використати енергоресурси як інструмент тиску у відповідь на зовнішньополітичні кроки Фінляндії. Аналогічно, дієслово часто застосовується для опису процедурних намірів у межах діяльності міжнародних інституцій: *The UN security council will also vote on Friday on a draft resolution condemning Russia's invasion and requiring an immediate withdrawal – although Moscow can veto the measure and it was unclear how China would vote.* 'У п'ятницю Рада Безпеки ООН також голосуватиме за проєкт резолюції, у якому засуджує російське вторгнення і вимагає негайного виведення військ – проте Москва може накласти вето, і незрозуміло, як проголосує Китай' (The Guardian. – 25.02.2022). Тут модальність наміру підкреслює регламентованість та визначеність дій міжнародної спільноти щодо засудження агресії.

Модальне дієслово *would* зустрічається 52 рази у межах аналізованої групи. Його основна функція полягає у вираженні умовних або гіпотетичних намірів, реалізація яких прямо залежить від певних зовнішніх обставин чи рішень інших суб'єктів. Це дає можливість авторам «The Guardian» уникати надмірної категоричності під час аналізу складних і мінливих політичних процесів.

Типовим є вживання *would* для опису можливого спротиву або потенційної реакції на зміну ситуації: *It would face extremely high levels of pressure from European capitals, Ukrainian lobbies, and others to reject the puppet government and fight on, perhaps by recognizing a Ukrainian government-in-exile.* 'Із боку країн Європи, представників українського лобі та інших зацікавлених сторін буде чинитися надзвичайно сильний тиск, щоб домогтися відставки маріонеткового

уряду і продовжити боротьбу, можливо, шляхом визнання українського уряду у вигнанні' (The Guardian. – 8.03.2022). Тут намір чинити опір представлений як імовірний сценарій, зумовлений потенційним міжнародним тиском. Також дієслово часто передає очікування однієї сторони конфлікту щодо намірів іншої: *Ukraine's foreign minister told the meeting in Germany he hoped EU holdout Hungary would agree to the oil embargo*. 'Під час зустрічі в Німеччині міністр закордонних справ України висловив сподівання, що уряд Угорщини, яка не входить до ЄС, погодиться на нафтове ембарго' (The Guardian. – 14.05.2022). Використання *would* у підрядному реченні після дієслова сподівання (*hoped*) акцентує увагу на намірі, який є стратегічно важливим для України, але залишається неочевидним через позицію окремих держав-членів ЄС.

Отже, функціонування модальних дієслів зі значенням наміру в публіцистичному дискурсі дає змогу журналістам не лише інформувати про плани сторін, а й створювати багаторівневу картину стратегічної взаємодії суб'єктів війни, балансує між констатацією офіційних намірів та аналітичним прогнозуванням.

Висновки. Отже, аналіз засвідчив, що категорія наміру є важливим інструментом прогнозування в медіадискурсі, де дієслово *will* виражає чітку офіційну рішучість, а *would* – гіпотетичні сценарії. Це сприяє балансуванню авторів «The Guardian» між констатацією планів сторін та аналітичною інтерпретацією подій війни, формуючи у читача цілісне сприйняття стратегічних перспектив конфлікту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белова А. Д. Комунікативні стратегії і тактики: проблеми систематики. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2004. Т. 10. С. 11–16.
2. Євченко В. В., Сингаївська А. В. Як використовувати модальні дієслова сучасної англійської мови: навч. посіб. Житомир: Полісся, 1999. 148 с.
3. Котнюк Л. Г. Модальні дієслова як засоби вираження припущення в газетному дискурсі англійської мови. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2018. № (87). С. 92–96.
4. Biber D. Longman Grammar of Spoken and Written English. Pearson ESL, 1999. 1204 p.
5. Quirk R. A Comprehensive Grammar of the English Language. Harlow: Longman, 1985. 1779 p.

Зелінська Анастасія

Вінниця

*Науковий керівник: старший викладач кафедри англійської філології
ДонНУ імені Василя Стуса, доктор філософії з філології Стрюк Н. В.*

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ АНТРОПОНІМІВ У РОМАНІ «THE NIGHTINGALE»

Вступ. Онім (грец. *ónoma* – ім'я) – власна назва, виражена словом, словосполученням або реченням, яка ідентифікує конкретний об'єкт. До онімів нале-

жать антропоніми, топоніми, теоніми, ергоніми, зооніми, фітоніми, ідеоніми, космоніми, хрематоніми, хононіми, етроніми (демоніми) [1: 63]. Під час написання художніх творів важливо не лише вправно володіти словом і детально характеризувати героїв, але й вдало працювати з номінацією осіб. Для цього автори використовують антропоніми, тобто власне ім'я особи, яке може охоплювати ім'я, по батькові, прізвище, прізвисько, псевдонім, андронім, гінеконім тощо [1: 13–14]. Роман «The Nightingale» американської письменниці Крістін Генні є цінним матеріалом для ономастичного аналізу, оскільки поєднує художній вимисел із реальними історичними подіями часів Другої світової війни. Актуальність дослідження зумовлена зростанням інтересу до літературної онімії, а також необхідністю комплексного аналізу антропонімної системи сучасної історичної прози. Метою дослідження є аналіз структурно-функціональних особливостей антропонімів у романі «The Nightingale» та визначення їх ролі у формуванні онімного простору твору. Завдання дослідження передбачають: виокремлення типів антропонімів, згаданих у романі; аналіз антропонімної номінації; визначення основних функцій антропонімів у художньому творі. Об'єкт дослідження – антропонімний простір роману «The Nightingale», предмет дослідження – структурно-функціональні особливості антропонімів у цьому художньому творі. Матеріалом дослідження є антропонімні одиниці, зафіксовані у тексті роману «The Nightingale».

Виклад основного матеріалу. Літературні антропоніми відіграють важливу роль у формуванні сюжету художнього твору, а також впливають на розкриття задуму автора та цілісність тем, що порушуються у творі. Варто зауважити, що у романі К. Генні «The Nightingale» більше, ніж 45 % використаних онімів, – антропоніми. Це свідчить про те, що саме антропоніми є важливою складовою літературного онімного простору, що формує кістяк роману.

Попри відсутність у сучасному мовознавстві уніфікованої класифікації антропонімів, це питання залишається об'єктом активних лінгвістичних розвідок. Зокрема, Т. Олійник запропонував класифікацію антропонімів, яка розрізняє особисті імена, прізвища, патроніми, андроніми, мононіми, прізвиська, псевдоніми, нікнейми, криптоніми, літературні антропоніми [2: 21].

Відповідно до вищезгаданої класифікації у аналізованому матеріалі було виокремлено: особисті імена, прізвища, антропоніми реальних історичних осіб, антропоніми з формами ввічливого звертання, колективні антропоніми, антропоніми із соціальним маркерами, а також псевдоніми.

Важливо зазначити, що більшість подій у творі розгортаються на території Франції, тому активно простежується використання авторкою імен та прізвищ французького походження: *Rachel de Champlain* [3: 14], *Edouard* [3: 34], *François* [3: 48]. Використання імен французького походження лише підсилює і занурює в атмосферу життя Франції у першій половині ХХ ст.

Також у романі можна помітити випадки вживання імен дійових осіб без зазначення прізвищ. Одиначні імена використовуються здебільшого для найменування другорядних постатей, зокрема дітей, як-от: *Sophie* [3: 5], *Gigi* [3: 181], *Almadora* [3: 217]. Натомість дорослі герої ідентифікуються переважно за повною антропонімною формулою, що містить ім'я та прізвище: *Julliete Gervaise* [3: 3], *Hélène Ruelle* [3: 50], *Micheline Babineau* [3: 199]. Такі способи номінації відобра-

жають ієрархію та функціональну важливість в тексті, підкреслюючи значущість персонажів у сюжетній структурі роману.

Авторка часто використовує характерні форми ввічливого звертання перед іменами персонажів: *Monsieur LaChoa* [3: 8], *Madame Dufour* [3: 20]. У цих випадках вживання *Monsieur / Madame* також чітко вказує на стать людини, де *Monsieur* – звертання до чоловіка, *Madame* – до жінки.

Окрему категорію в аналізованому матеріалі становлять форми колективної антропонімної номінації, які слугують для ідентифікації родинних груп або подружніх пар, наприклад: *The Humberts* [1: 32], *The Rossignols* [3: 79], *The Vizniaks* [3: 245]. У «*The Nightingale*» родина виступає центральним концептом, тому стає колективним маркером ідентичності в художньому творі, позначаючи сім'ю як соціальну одиницю і підкреслюючи приналежність певних дійових осіб до конкретного роду.

Окрему групу становлять номінації персонажів із соціальним навантаженням, які розширюють уявлення читача про статус або рід діяльності героїв:

1) Номінація за професією: *Judge Braias* [3: 126], *Dr. Collis Browne* [3: 236].

2) Номінація за соціальним станом: *Sir Edward Grey* [3: 5].

3) Номінація за духовним станом (церковною ієрархією): *Mother Superior Marie-Therese* [3: 125], *Father Joseph* [3: 163], *Sister Agatha* [3: 326].

4) Номінація за військовими званнями: *Captain Beck* [3: 124], *Major Tom Dowd* [3: 356].

Аналіз імен у романі «*The Nightingale*» показує, що авторка часто вводить у сюжет реальних історичних постатей. Це додає розповіді правдивості та дає змогу краще відчувати атмосферу того часу. До таких імен належать:

1) військові діячі: *Hitler* [3: 8], *Maréchal Pétain* [3: 62];

2) всесвітньо відомі науковці, письменники та митці: *Freud* [3: 155], *Baudelaire* [3: 180], *Edward Munch* [3: 239].

Зазначені особи не є головними героями, проте значно впливають на реалістичність сприйняття читачем художнього твору, додають історичності та занурюють у контекст Другої світової війни.

Аналізований текст демонструє активне вживання псевдонімів, які виконують конспіративну, символічну та умовно-нейтральну функції. У цьому творі псевдоніми відіграють важливу роль, так як слугують конспіративними іменами з метою приховування справжньої особи та з міркувань особистої безпеки. Отже, головна героїня *Isabelle Rossignol* [3: 20] отримує псевдонім *Nightingale* [3: 201]. Насправді, це не випадкове кодове ім'я, так як прізвище головної героїні (*Rossignol*) у перекладі з французької на українську мову означає 'соловей', зі свого боку, псевдонім *Nightingale* у перекладі з англійської на українську мову також означає 'соловей'. Виходячи із зазначеного вище, можемо зробити припущення, що авторка обрала такий псевдонім не випадково, адже наведений антропонім має метафоричне значення, символізує голос та свободу на тлі жахливих подій війни, які стали темним періодом в історії Франції.

У художньому творі також вжито кодове ім'я *Tuesday* [3: 220], яке належить чоловіку на ім'я *Gaëtan Dubois* [3: 40], що є другорядним персонажем. У цьому випадку псевдонім також виконує конспіративну функцію, проте не має такого

символічного чи метафоризованого значення. Водночас радше умовно-нейтральним також можна сприймати псевдонім *Etienne* [3: 201], що слугував кодовим ім'ям для іншого другорядного героя, у якого було змінене ім'я та легенда його життя, аби уникнути викриття.

Висновки. Отже, проведений аналіз структурно-функціональних особливостей антропонімів у романі К. Генні «*The Nightingale*» показує, що система власних назв у творі є цілісною та продуманою. Здебільшого антропоніми у романі виконують номінативну, характеристичну та ідентифікуючу функції. Також деякі антропоніми виконують символічну, соціальну та емоційно-експресивну функції. Авторка вибудувала багатовимірний онімний простір завдяки використанню питомих французьких імен, реальних історичних постатей, форм ввічливого звертання, колективної антропонімної номінації, титулів та військового звання та псевдонімів, що підсилюють реалістичність зображення історичних подій у творі та поглиблюють сприйняття індивідуальностей персонажів. Тому антропоніми виступають важливими елементами у романі, сприяючи розкриттю основних тем твору – ідентичності, родинної єдності, війни, боротьби та свободи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. Словник української ономастичної термінології. Харків: Ранок-НТ, 2012. 256 с.
2. Олійник Т. С. Семантичні та функціональні характеристики символічних власних імен в сучасній англійській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / КНУ ім. Тараса Шевченка. Київ, 2001. 21 с.
3. Hannah K. *The Nightingale*. Pan Publishing, 2022. 480 p.

Ізмайлова Ірина

Вінниця

Науковий керівник: доцент кафедри теорії та практики перекладу ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук, доцент Кришталь С. М.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ-АНТИУТОПІЇ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРУ ДЖ. ОРВЕЛЛА «1984»)

Література як динамічне явище постійно супроводжує розвиток людства, виступаючи своєрідним відображенням культурних, політичних і передусім суспільних трансформацій. Події ХХ ст., зокрема стрімке утвердження тоталітарних режимів, безперервні війни світового масштабу та інші кризові явища, закономірно стали об'єктом осмислення для численних письменників, що знайшло своє відображення у їхній творчості. У цьому контексті формується жанр антиутопії.

Слід підкреслити, що окремі риси антиутопічного мислення простежуються вже у творчості таких авторів, як Дж. Свіфт, Ф. Вольтер, С. Батлер, Г. Честертон, однак остаточне становлення антиутопії як самостійного літературного жанру відбулося лише на початку ХХ ст. Це було зумовлено суспільно-політичними процесами, що розгорталися, зокрема, в Німеччині, Іспанії та Радянському Союзі.

Формування жанрових ознак антиутопії як необхідної умови її ідентичності є тривалим процесом; водночас її сутнісні характеристики визначаються не стільки позалітературними чинниками, скільки внутрішніми літературними нормами, систематизованими в межах теоретичного осмислення. Вагомим етапом у популяризації антиутопії та її канонізації в літературі стала публікація роману Дж. Орвелла «1984».

Феноменальність цього твору була визнана усім світом, проте це не стало б можливим без перекладу. Антиутопія, будучи самостійним жанром, також має свої особливості у процесі інтерпретації на інші мови. Тематика подібних романів дуже часто будується навколо постапокаліптичного світу, де досліджується кожен аспект суспільно-політичного устрою, в якому проживають головні герої. Під час створення власних унікальних всесвітів автори користуються прийомами перебільшення, аби описати усю абсурдність дійсності та підвести читача до відповідних висновків, що, зі свого боку, вимагає особливої креативності.

Задля висловлення подібних виняткових реалій та тонкощів, письменники вдаються до авторських неологізмів, які містять й оказіоналізми. У реальному житті ці терміни не знайдуть жодного вжитку, а отже, є притаманними та доречними лише у вигаданих світах творів із науково-фантастичним спрямуванням. Такі лексичні одиниці несуть у собі не лише синтаксичне та стилістичне значення, вони також є невід'ємною частиною сторітелінгу та світобудови. Оскільки українська та англійська мови мають кардинально різні структури побудови, переклад неологізмів та оказіоналізмів потребує застосування технік, які забезпечать адекватний виклад та збереження сенсів оригінального тексту.

У процесі дослідження було зроблено висновок, що у разі перекладу специфічних неологізмів найбільш доречною стратегією буде використання техніки створення власних аналогів, адже прямих еквівалентів існувати не може через цю саму фундаментальну конфліктність словотвору мов, які є частиною різних мовних сімей. Із цього випливає ще один наслідок, що не існує одного способу перекладу авторських неологізмів, який можна застосовувати під час інтерпретації будь-яких реалій. Зазвичай перекладачі користуються комбінацією прийомів та технік для забезпечення логічної відповідності. До них можуть належати:

1. Передача неологізмів за допомогою перекладацької транслітерації та транскрипції.
2. Переклад неологізмів за допомогою калькування.
3. Описовий переклад, або експлікація.
4. Пряме включення.
5. Приблизний переклад [2].

Творення автором оказіональних лексичних одиниць зумовлене специфікою тієї картини світу, реальної або уявної, яку він прагне репрезентувати у тексті. З огляду на це, потреба в оказіоналізмах набуває особливої актуальності у межах літературного дискурсу. У такому контексті однією з провідних функцій оказіональних утворень є креативна функція, що полягає у моделюванні ірреального світу.

Автори подібних творів нерідко конструюють простір як ідеалізований і такий, що не має відповідників у дійсності, унаслідок чого постає проблема но-

мінації квазіреалій, які відтворюють вигадані елементи цього світу. У процесі їх найменування використання okazіоналізмів стає практично неминучим, оскільки традиційні мовні засоби виявляються недостатніми для адекватної репрезентації таких явищ [5].

М. Т. Рильський став першим, хто звернув увагу на цю проблему, проте у його працях він так і не зміг визначитися з остаточним рішенням. За його словами, стосовно «неологізмів, які часом створюються *ad hoc* і не увійшли до загальної мови ... навряд чи потрібно обов'язково створювати подібні слова та вирази в перекладі» [4: 71]. З іншого боку, «занадто банальні» вимовлені слова не підходять для таких випадків» [4: 71]. З цього можна зробити висновок, що кожен перекладач має обирати власну стратегію, яка, на його власний розсуд, буде найбільш доречною у певному контексті.

У підсумку зазначаємо, що в оригіналі роману-антиутопії Дж. Орвелла «1984» та його перекладі у виконанні В. Данмера, найбільш актуальними були такі техніки:

1. Створення перекладацького okazіоналізму: *telescreen* – *телезахист*. Прямим еквівалентом цього слова в українській є *телеекран*, проте В. Данмер підкреслив двозначність назви цього приладу у світі роману і винайшов свій okazіоналізм, який передає саме це значення.

2. Калькування: *thoughtcrime* – *думкозлочин*. Це слово було утворено за допомогою комбінації двох інших слів *thought* – думка та *crime* – злочин.

Отже, у процесі перекладу антиутопія, як і будь-який інший жанр, має низку власних особливостей, які вимагають від перекладача виняткової уважності та винахідливості для збереження логічності та цілісності викладу. Для відтворення таких лексичних одиниць, як авторські неологізми та okazіоналізми, перекладачу варто спиратися на контекст та власне судження, підбираючи найбільш доречні техніки та стратегії для передачі їх виняткових значень українською мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Orwell J. 1984. Hertfordshire: Wordsworth Classics, 2021. 385 p.
2. Аманова А. А., Янишин О. К. Семантико-структурні та лінгвостилістичні особливості неологізмів у романі Дж. Орвелла «1984»: перекладацький аспект. *Текст. Контекст. Інтертекст. (Філологічні науки). Науковий електронний журнал*. 2018. № 4. С. 1–3.
3. Орвелл Дж. 1984. Джордж Орвелл: роман-антиутопія / пер. з англ. В. Данмера. 2013. URL: <https://toloka.to/t58233> (дата звернення: 24.03.2026).
4. Рильський М. Т. Мистецтво перекладу. Київ: Радянський письменник, 1975. 343 с.
5. Шахновська І. І., Пенькова А. Відтворення okazіоналізмів у перекладах англomовної науково-фантастичної літератури. *Питання художнього й галузевого перекладу. Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку*. 2020. Вип. 85. С. 118–120.

МЕТОДИКА СКЛАДАННЯ ТЕСТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний розвиток системи вищої освіти України в умовах інтеграції до європейського освітнього простору зумовлює необхідність удосконалення методів контролю та оцінювання результатів навчання. Особливого значення це набуває у процесі вивчення іноземних мов, де контроль має забезпечувати об'єктивне визначення рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності здобувачів освіти. Одним із найбільш ефективних засобів педагогічної діагностики є тестування, яке дає змогу здійснювати стандартизоване вимірювання навчальних досягнень.

У педагогічній теорії тест визначається як стандартизований інструмент оцінювання, що складається із системи спеціально розроблених завдань, спрямованих на визначення рівня засвоєння знань, сформованості навичок і розвитку компетентностей. Важливою ознакою тесту є наявність чіткої процедури проведення та оцінювання результатів, що забезпечує об'єктивність контролю. І. В. Єгорова зазначає, що тестування є важливим складником системи моніторингу якості освіти, оскільки дає можливість отримувати достовірну інформацію про результати навчання та своєчасно коригувати освітній процес [1: 17].

У дослідженнях Ю. С. Набок-Бабенко підкреслюється, що тестове оцінювання необхідно розглядати як самостійний науковий феномен, який має власну структуру, функції та методологічні принципи [2:161]. На думку дослідниці, педагогічний тест повинен будуватися відповідно до логіки навчального змісту та забезпечувати комплексну перевірку знань і вмінь здобувачів освіти, що є особливо важливим у процесі вивчення іноземних мов.

У методиці навчання іноземних мов тестування розглядається як ефективний засіб контролю рівня сформованості мовної компетентності. О. Висоцька зазначає, що використання тестових технологій сприяє поєднанню стандартизованих процедур оцінювання з вимогами міжнародних освітніх стандартів, що забезпечує об'єктивність і порівнюваність результатів навчання [3: 54].

Методика складання тестів у процесі вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти передбачає послідовну організацію діяльності викладача, спрямовану на створення педагогічно обґрунтованого інструменту контролю рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності студентів. Процес конструювання тесту охоплює кілька взаємопов'язаних етапів.

Першим етапом є визначення мети тестування, яка залежить від виду контролю та результатів навчання, що підлягають перевірці. На цьому етапі встановлюється, які компоненти іншомовної компетентності необхідно оцінити: знання лексики та граматики, мовленнєві навички чи комунікативні вміння у певному виді мовленнєвої діяльності. Чітке визначення мети забезпечує відповідність тестових завдань змісту навчальної програми та рівню підготовки студентів.

Другим етапом є відбір навчального матеріалу, який використовується відповідно до змісту освітньої програми. Під час відбору враховуються тематика курсу, складність мовного матеріалу, кількість навчальних годин та професійна спрямованість іншомовної підготовки. Тестові завдання мають відображати реальні ситуації іншомовного спілкування та відповідати комунікативним потребам студентів.

Наступним етапом є визначення структури тесту. Вона передбачає встановлення кількості завдань, їх послідовності та співвідношення між різними видами мовленнєвої діяльності. До тесту можуть входити субтести, спрямовані на перевірку лексичних, граматичних і орфографічних навичок, а також умінь читання, аудіювання, письма й говоріння, що забезпечує комплексний характер контролю результатів навчання.

Важливим складником методики є конструювання тестових завдань. Під час їх розроблення необхідно забезпечити чіткість формулювання інструкцій, однозначність відповідей та відповідність змісту навчальному матеріалу. Доцільним є використання завдань закритої форми (множинний вибір, встановлення відповідності, визначення правильної послідовності) разом із завданнями відкритої форми, які передбачають самостійне створення іншомовного висловлювання [4: 18].

Якість тесту визначається такими характеристиками, як валідність і надійність. Валідність означає відповідність тесту цілям контролю та змісту навчальної дисципліни, тоді як надійність характеризує стабільність результатів тестування. Забезпечення цих показників досягається правильним добором завдань, чіткими інструкціями та однаковими умовами проведення тестування [4: 19].

Завершальним етапом методики складання тестів є визначення системи оцінювання результатів та апробація тестових завдань. Аналіз результатів тестування дає змогу виявити недоліки у структурі тесту, скоригувати зміст завдань і підвищити об'єктивність контролю навчальних досягнень студентів.

Отже, методика складання тестів у процесі вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти є складним і багатоетапним процесом, що передбачає врахування дидактичних, методичних і психолого-педагогічних вимог. Правильно розроблений тест забезпечує об'єктивність оцінювання, підвищує ефективність навчального процесу та сприяє формуванню іншомовної комунікативної компетентності здобувачів освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єгоров І. В. Моніторинг та оцінювання якості освіти: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ, 2021. 141 с. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/3585> (дата звернення: 07.03.2026).
2. Набок-Бабенко Ю. С. Тестове оцінювання компетентності з української мови здобувачів освіти як об'єкт теоретичного аналізу в педагогічній науці. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2021. № 8(346). Ч. 1. С. 161–168. URL: <https://scholar.archive.org/work/ndzf5rob4feftm36qkecenzhoe/access/wayback/http://visnyk.luguniv.edu.ua/index.php/vped/article/download/708/713> (дата звернення: 07.03.2026).

3. Vysotska O. Testing as a language assessment tool: Ukrainian experience. *The Modern Higher Education Review*. 2023. № 8. С. 54–64. URL: <https://edreview.kubg.edu.ua/index.php/edreview/article/view/165> (дата звернення: 07.03.2026).

4. Методичні рекомендації щодо забезпечення якісного вивчення, викладання та використання англійської мови у закладах вищої освіти України: наказ МОН України від 25.07.2023 № 898. Рада: офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0898729-23#Text> (дата звернення: 08.03.2026).

Кірічек Ольга

Вінниця

Науковий керівник: завідувач кафедри теорії і практики перекладу ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук, доцент Бойван О. С.

DISCOVERING LEXEMES TO INDICATE EMOTION OF DESPAIR ON GAME MATERIAL «DANGANRONPA – TRIGGER HAPPY HAVOC»

The study of emotions has long occupied a central place in interdisciplinary research, spanning psychology, linguistics, and cognitive science. Emotions are not only internal states but also communicative phenomena that manifest through language, discourse structures, and multimodal expression. As noted by Charles Darwin, emotional states are closely linked to observable behavioral and physiological reactions, which are often reflected in verbal and non-verbal expression [1]. From a psychological perspective, emotions constitute complex systems involving affective, cognitive, and expressive components [5], making them particularly relevant for linguistic analysis. Among the wide spectrum of human emotions, despair represents a highly intense and multifaceted state characterized by loss of control, hopelessness, and cognitive dissonance. Linguistically, despair is of special interest because it often disrupts normative speech patterns, giving rise to phenomena such as repetition, interjections, negation, and dysfluencies. These features can be interpreted as strategies for coping with emotional overload or as reflections of impaired cognitive processing [2; 4]. Digital games, particularly narrative-driven ones, provide a rich and underexplored source of linguistic data. They combine scripted dialogue with visual and interactive elements, allowing researchers to analyze emotions in a multimodal context. Games such as «Danganronpa – Trigger Happy Havoc» are especially valuable due to their emphasis on extreme psychological situations, where emotional expression is intensified and linguistically marked. Thus, examining lexemes and discourse patterns that convey despair in such environments contributes to a deeper understanding of how language encodes extreme emotional states.

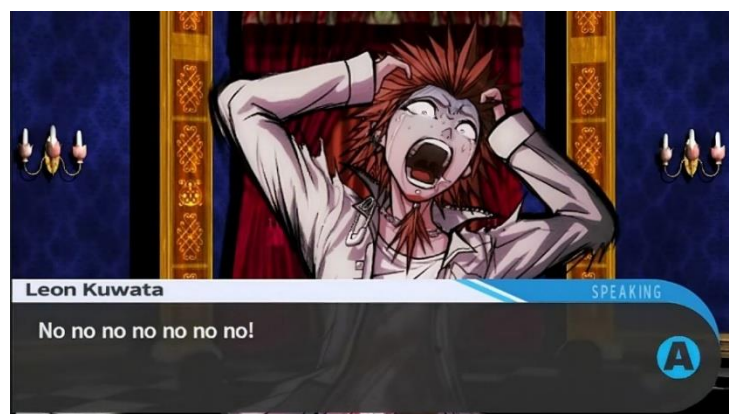
«Danganronpa» is a media franchise centred on its eponymous games. It follows the story of sixteen students who are forced to obey the principle of «kill or be killed». Leon Kuwata is one of the victims of this game who followed the rules and murdered Sayaka Maizono; after that he got a punishment. Influenced by fear, he is overwhelmed by despair. On the picture 1, emotions of distress are transmitted by exclamation. When the character realizes that he has been exposed and that his end is inevitable, he is

unwilling to accept this outcome. How described Charles Darwin [1] in this condition the breathing becomes flaccid and is interrupted by deep sighs. Therefore the only word he could say is «Huh?» It is a primary interjection and used as complete expressions of emotions or reactions. Those sounds exist reflexively when people are experiencing a deep emotional state. His mental state represented through a combination of direct speech and visual elements. The game is rendered in bright colors; however, the monotone palette in this scene reflects the character's hopeless state.

Picture 1. Using of exclamation

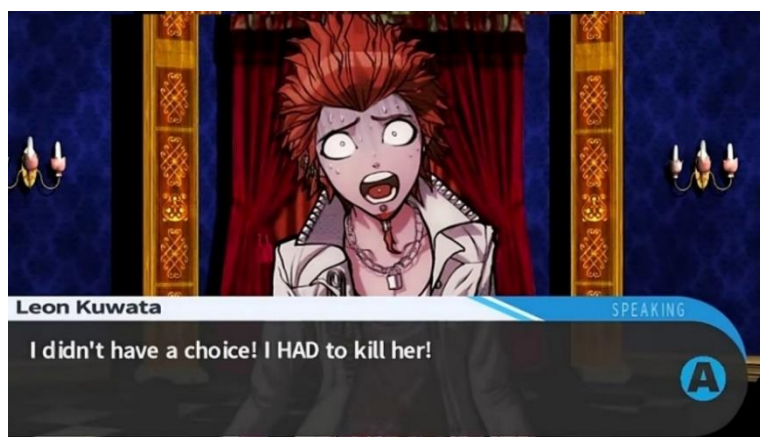
On account of his non-acceptance of reality, Leon repeated the word «no» (Picture 2). This word expresses a negative meaning and functions as a component of negation in the sentence structure. The character disagrees with this conclusion, as his brain «blocked» the semantic processing of speech. Thus, the repetition of the word «no» occurs. Repetition is helpful in this situation because the thought has not yet formed a distinct lexeme. Moreover, it functions as a mechanism for managing with stress. His disability of logical expressing opinion emphasizes with non-verbal statements of emotions. Anxiety appears on Leon's face and there is a visible manifestation of fear, such as constricted pupils, a sweaty face and an opened mouth, which depicts his scream.

Picture 2. Using of repetitive speech

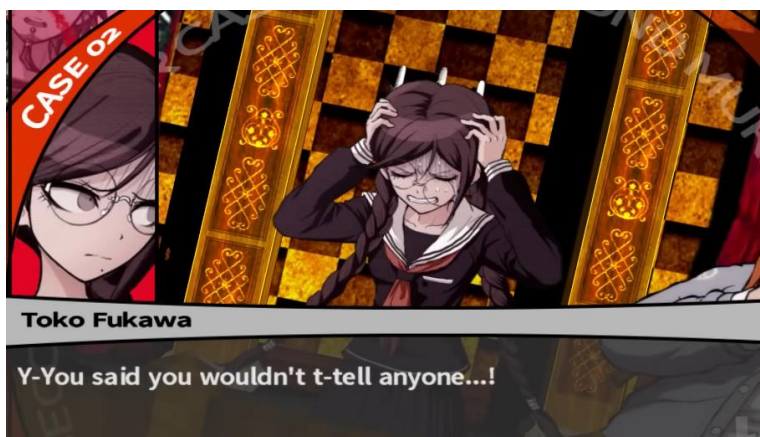
After all of debates, Leon began making excuses for his action. In the phrase «I didn't have a choice!» (Picture 3), he used a Past Simple negative construction. The character intends to demonstrate that he had no other solution. The exclamation mark emphasizes his emotions. The use of the modal verb «have to» strengthens his belief

in the impossibility of any alternative. As Martin J. Endley states, «At the semantic level have to frequently functions as an alternative to must» [3]. Therefore, the choice of this structure defines that, according to Leon, he must do it. Not only does this statement indicate his distress, but also use the capital letters in the word «HAD», which intensifies the effect of emotional stress and despair. This speech strengthens by the colors of his face. Leon’s forehead has a bluish tint. In general, this color is associated with coldness, internal tension, and sadness. As a result, it can symbolize fear, anxiety, or even depression.

Picture 3. Using of specific phrase

Toko Fukawa is one of the surviving students; however, she harbors a secret unknown to the others. She has a personal dichotomy, and her second personality is maniacal. When Byakuya Togami reveals her secret, she becomes despondent. In this instance, she uses stuttering in the phrase «Y-You said you wouldn't t-tell anyone...!» to convey nervousness, despair and emotional tension (Picture 4). Particularly, this phrase combines grammatical construction of Past Simple and Future in the Past. The structures «You said» and «you wouldn't» point on obligation or promise; nevertheless, it was broken. Her despair appears due to the dissonance between past expectations and present reality. Moreover, to transmit despair, stuttering is used. This speech disorder can be classified as a «linguistic dysfluencies», which are mostly caused by stressful situations. Additionally, the use of unconfident discourse emphasizes weakness and vulnerability.

Picture 4. Using stuttering

The analysis has demonstrated that the emotion of despair in «Danganronpa – Trigger Happy Havoc» is conveyed through a combination of lexical, grammatical, and discourse-level features. Key linguistic markers include interjections, repetition, negation, modal constructions, and dysfluencies, each of which reflects different aspects of emotional intensity and cognitive disruption. These findings confirm that emotional states significantly influence language production, often leading to deviations from standard syntactic and semantic patterns. Furthermore, the study highlights the importance of multimodality: linguistic expression of despair is reinforced by visual cues such as color, facial expression, and typography, creating a cohesive emotional effect. Overall, the research supports the view that despair is linguistically encoded through both structured and disrupted forms of speech, serving as a mechanism for expressing and managing extreme emotional states. The use of video game discourse as material proves to be methodologically productive, offering insights into authentic yet controlled representations of emotional communication. Future research may expand this approach by incorporating comparative analyses across genres or languages to further refine our understanding of emotional linguistics.

REFERENCES

1. Darwin Ch. *The Expression of the Emotions in Man and Animals*. London: John Murray, 1872. 374 p.
2. De Clercq K. *A Unified Syntax of Negation*. Oxford: Oxford University Press, 2020. 256 p.
3. Endley M. J. *Linguistic Perspectives on English Grammar: A Guide for EFL Teachers*. Charlotte, NC: Information Age Publishing, 2010. 544 p.
4. Harmon Z., Kapatsinski V. A Theory of Repetition and Retrieval in Language Production. *Frontiers in Psychology*. 2017. Vol. 8. Article 1682. 13 p.
5. Izard C. E. *Human Emotions*. New York: Plenum Press, 1977. 496 p.

Ковальчук Вікторія

Вінниця

Науковий керівник: доцент кафедри іноземних мов Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського, кандидат педагогічних наук, доцент Матієнко О. С.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ НАВИЧОК АУДІЮВАННЯ В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У сучасному освітньому просторі розвиток іншомовної комунікативної компетентності є одним із ключових завдань навчання англійської мови. Активні процеси глобалізації та інтеграції у міжнародний освітній простір зумовлюють необхідність підготовки фахівців, здатних ефективно здійснювати міжкультурну комунікацію. У цьому контексті особливого значення набуває аудіювання як вид мовленнєвої діяльності, що забезпечує розуміння усного мовлення та є основою комунікативної взаємодії.

Аудіювання розглядається як складна рецептивна діяльність, що передбачає не лише сприйняття звукового сигналу, але і його осмислення та інтерпретацію. Теоретично аудіювання передбачає взаємодію когнітивних процесів, серед яких провідну роль відіграють увага, пам'ять і мислення. Слухач декодує звукову інформацію, співвідносить її з попереднім досвідом, прогнозує подальший зміст висловлювання та інтерпретує його відповідно до контексту спілкування. Отже, аудіювання можна розглядати як активний процес обробки інформації, що вимагає високого рівня сформованості мовних і когнітивних навичок [1: 91; 2: 222].

Як зазначають О. С. Лех та Л. В. Маковійчук, аудіювання не обмежується простим слуханням, а містить розуміння змісту висловлювання, що забезпечує повноцінну участь у комунікації [1: 91]. Теоретично аудіювання є складовою іншомовної компетентності поряд із говорінням, читанням і письмом, забезпечуючи можливість адекватного реагування на мовлення співрозмовника та підтримання комунікативної взаємодії.

Важливою теоретичною основою є розподіл стратегій аудіювання на *bottom-up* і *top-down*.

Bottom-up (від форми до змісту) передбачає поступове розпізнавання звуків, слів і граматичних структур;

Top-down (від змісту до форми) ґрунтується на використанні попередніх знань, контексту та прогнозування [3].

Поєднання цих стратегій є ключовим для розвитку аудіювання у старшокласників, оскільки дає змогу формувати аналітичні, когнітивні та інтегровані мовні навички. Теоретично вважається, що ефективне аудіювання формується як результат взаємодії когнітивних процесів і стратегічної діяльності, спрямованої на розуміння змісту мовлення.

Попри важливість аудіювання та використання стратегій *bottom-up* і *top-down*, учні старших класів часто стикаються з труднощами: швидкість мовлення, різні акценти, складні синтаксичні конструкції та незнайома лексика [4: 65]. Такі труднощі ускладнюють процес декодування інформації та потребують спеціальних методичних рішень.

У цьому контексті сучасні онлайн-платформи та медіаресурси виступають ефективним інструментом підтримки аудіювання. Наприклад, ELLLO (English Listening Lesson Library Online) та British Council LearnEnglish пропонують інтерактивні вправи, відео- та аудіоматеріали, тексти до прослуховування і можливість обирати рівень складності. Використання таких ресурсів дає можливість учням практикувати аудіювання у зручному темпі, повторювати складні фрагменти та застосовувати обидві стратегії.

Подкасти та автентичні відеоматеріали сприяють поступовому формуванню в учнів навичок розпізнавання лексичних запозичень, прогнозування змісту та роботи з контекстом [5: 190]. Отже, цифрові ресурси не просто полегшують розуміння мовлення, а й інтегрують теоретичні засади аудіювання в практичну діяльність, створюючи умови для системного розвитку слухових навичок.

Аудіювання є складною багатокомпонентною діяльністю, розвиток якої ґрунтується на поєднанні когнітивних, мовних і методичних аспектів. Урахування стратегій *bottom-up* і *top-down*, а також використання сучасних онлайн-платформ

і медіаресурсів, впливають на поступове формування навичок аудіювання та розвиток іншомовної комунікативної компетентності старшокласників. Такий підхід підвищує ефективність навчання, робить його більш системним і інтегрованим та готує учнів до подальшого навчання й професійної діяльності в умовах глобалізованого освітнього простору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лех О. С., Маковійчук Л. В. Основи розвитку навичок аудіювання. *The XXXIV International Scientific and Practical Conference «Current and youth ways of solving the problems of world science»*. Florence, Italy, August 28–30. 2023. P. 91. URL: <https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2023/08/Current-and-youth-ways-of-solving-the-problems-of-world-science.pdf> (дата звернення: 14.03.2026).

2. Костик Є. В., Матієнко О. С. Формування англomовної мовленнєвої компетентності у процесі підготовки фахівців нефілологічних спеціальностей. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 72. С. 221–226. DOI: 10.32782/2663-6085/2024/72.44.

3. Field J. *Listening in the Language Classroom*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 366 p.

4. Зайцева Н. Г. Проблеми в навчанні аудіювання. *Форми організації освітнього процесу з історії в ЗЗСО: реалії сьогодення*. 2023. С. 65. URL: <https://www.researchgate.net/publication/370963151> (дата звернення: 14.03.2026).

5. Матієнко О. С., Буцацька С. М. Медіалінгвістичний ресурс лексичних запозичень у подкастах. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 65. Т. 2. С. 189–194. DOI: 10.24919/2308-4863/65-2-26.

Ковальчук Єлизавета

Вінниця

*Науковий керівник: старший викладач кафедри англійської філології
ДонНУ імені Василя Стуса, доктор філософії з філології Стрюк Н. В*

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАПИСІВ НА ОДЯЗІ

Вступ. Стрімкий розвиток візуальної комунікації та трансформація одягу на специфічний носій вербальної інформації зумовлюють необхідність лінгвістичного аналізу текстів, що на ньому розміщуються. Одяг у сучасному дискурсі постає як «текстове поле», де мовні одиниці взаємодіють із графічними елементами, створюючи цілісний семіотичний простір. Вивчення цих написів дає змогу простежити живі процеси в мові, зокрема тенденції до лаконізації, використання сленгу та інтертекстуальності.

Дослідження зумовлене потребою систематизувати мовні засоби, що використовуються в дизайні одягу, оскільки вони відображають динаміку сучасної лексики, процеси запозичення та особливості функціонування мови в нестандартних комунікативних ситуаціях.

Метою дослідження є виявлення та опис лінгвістичних особливостей написів на одязі, а також аналіз механізмів трансформації мовних одиниць у межах цього специфічного виду тексту.

Об'єктом дослідження є сукупність вербальних компонентів (слів, фраз, речень), що функціонують як елементи дизайну сучасного одягу.

Предметом дослідження є лексико-семантичні, граматичні та стилістичні характеристики написів на одязі, а також способи реалізації мовної гри та засобів виразності в цих текстах.

Основна частина. Сучасні дослідники розглядають принти на одязі як мікротексти, специфічні лаконічні форми, що є інструментом самопрезентації особистості. Попри мінімальний обсяг, такі написи характеризуються високою інформативною місткістю. Структурно вони варіюються від простих словосполучень до складних синтаксичних побудов, де для посилення експресії часто застосовуються аббревіатури, акроніми, гра слів, а також інверсії та імперативи [1].

До ключових лінгвоструктурних ознак цих текстів фахівці зараховують: використання еліптичних та зигзагоподібних конструкцій; каламбури та інтертекстуальність; редукцію підмета та трансформацію порядку слів; домінування спонукальних (імперативних) форм [5].

У багатокодових (зокрема англо-українських) написах особлива роль відведена фонетичним засобам, таким як алітерація, що полегшують сприйняття та підсилюють емоційний відгук реципієнта [5].

Професор І. Чілува зауважує, що повідомлення на одязі найчастіше мають форму іменникових фраз (наприклад, *love and money, rule of law*), що є характерним для ділової та політичної тематики, де стислість допомагає переконувати. Релігійні та соціальні меседжі зазвичай є більш розгорнутими і мають вигляд повних декларативних речень (*Allah has set me free*), оскільки потребують чіткого твердження. Питальні конструкції в цій сфері зустрічаються рідше і переважно функціонують як риторичні запитання (*Is this democracy?*), транслюючи соціальний протест, гнів або іронію. Перевага декларативних висловлювань над іншими типами свідчить про глибоку потребу носіїв у впевненому та часом агресивному самовираженні [4].

Важливим аспектом сприйняття напису є його «внутрішнє озвучування» під час читання, тому звучання тексту стає первинним чинником привернення уваги [2]. Зокрема, в англійських сегментах ключову роль відіграє рима. Найбільш вживаною є чоловіча рима (наголос на останньому складі: *EAT SLEEP DANCE REPEAT*), що зумовлено фонетикою англійської мови. Жіноча рима зустрічається рідше (*SORRY NOT SORRY*), а складніші римовані форми майже не використовуються через необхідність миттєвого зчитування інформації [2].

Окрім ритміки, лінгвістичну виразність забезпечують такі стилістичні фігури:

1) Анафора (повтор початкових елементів): створює ритм та додає емоційної ваги (*SUN SAND SELFIE!*) [3].

2) Еліфора (повтор кінцевих елементів): акцентує увагу на ключовому понятті (*IF YOU CAN DREAM IT; YOU CAN DO IT*) [3].

Отже, завдяки використанню лаконічних форм, риторичних запитань, гри слів та ритмічних повторів, написи на одязі трансформуються у багатовимірні мікротексти з потужним прагматичним впливом, що поєднують декоративну функцію з активною міжособистісною комунікацією [1].

Висновок. Написи на одязі – це специфічні мікротексти, їх ефективність ґрунтується на поєднанні лінгвістичної лаконічності та прагматичної виразності. Ключовими чинниками функціонування таких написів є: синтаксична стислість, тобто домінування еліпсисів, наказів та декларативних фраз для миттєвого сприйняття. Фонетична привабливість: використання рими та ритмічних повторів (анафори, епіфори), що полегшують запам'ятовування. Стилiстична гра: застосування каламбурів та інтертекстуальності для посилення емоційного впливу.

Отже, завдяки специфічним мовним засобам написи перетворюють одяг на дієвий інструмент самопрезентації та соціальної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стрюк Н. В. Написи на одязі як об'єкт лінгвістичних студій. *Наук. записки. Серія: Філологічні науки*. 2021. № 3(341). С. 43–50.
2. Стрюк Н. В. Особливості рими в англomовних написах на одязі. *Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах*. 2019. Вип. 37. С. 49–62.
3. Стрюк Н. В. Особливості анафори та епіфори в написах на одязі українською та англійською мовами. *Збірник наук. праць ДонНУ ім. В. Стуса*. 2019. Т. 2. С. 112–115.
4. Chilwa I., Ajiboye E. Discursive pragmatics of T-shirt inscriptions: Constructing the self, context and social aspirations. *Pragmatics and Society*. 2016. № 7(3). P. 436–462.
5. Yuxhmina E., Mamonova N., Mingazheva E. Linguo-Structural Analysis of the English T-Shirt Inscriptions as New Urban Media. *Journalistic Text in a New Technological Environment: Achievements and Problems. The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences*. 2019. Vol. 66. P. 424–431.

Кондратюк Юлія
Вінниця

Науковий керівник: завідувач кафедри теорії і практики перекладу ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат педагогічних наук, доцент Бойван О. С.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МИСТЕЦЬКО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ЯК НАПРЯМ СУЧАСНОЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ (ART-BASED LEARNING)

Сучасний етап розвитку іншомовної освіти характеризується активним пошуком інноваційних педагогічних підходів, що відповідають викликам глобалізованого суспільства та спрямовані на глибоку інтеграцію когнітивного, емоційного та соціокультурного компонентів навчання. У цьому контексті особливої актуальності набуває мистецько-орієнтований підхід (*art-based learning*), який виходить за межі ілюстративного використання творів мистецтва, пропонуючи натомість їх застосування як фундаментального засобу розвитку іншомовної комунікативної компетентності учнів. Його поява зумовлена об'єктивною необхідністю подолання надмірної формалізованості та академізму мовної підготовки,

що часто призводить до втрати мотивації. Натомість цей підхід створює умови для особистісно значущого, емоційно насиченого та культурно контекстуалізованого навчання, де мова вивчається не як сукупність абстрактних правил, а як живий інструмент самовираження та осягнення світу.

Теоретичний фундамент мистецько-орієнтованого підходу є міждисциплінарним і формувався на перетині кількох фундаментальних наукових напрямів. Гуманістична педагогіка та теорія естетичного виховання заклали принципи пріоритетності емоційного стану здобувача освіти, тоді як культурологічний та компетентнісний підходи визначили мистецтво як ключовий медіатор у засвоєнні соціокультурних норм і цінностей. Водночас ідеї конструктивізму та соціокультурна теорія навчання підкреслюють роль активної творчої діяльності учня у побудові власних знань. Особливе значення мають сучасні досягнення у галузі нейропсихології та когнітивної науки, які доводять, що залучення художніх образів стимулює роботу обох півкуль головного мозку, забезпечуючи краще запам'ятовування матеріалу та розвиток критичного мислення через інтерпретацію мистецьких смислів.

Однією з ключових філософських основ *art-based learning* є гуманістична педагогіка, представлена фундаментальними працями Карла Роджерса та Абрагама Маслоу. Відповідно до їхніх концепцій, ефективне навчання можливе лише за умов глибокої емоційної залученості, стійкої внутрішньої мотивації та створення атмосфери психологічної безпеки. Зокрема, ідея Карла Роджерса про «фасилітацію» навчання передбачає, що вчитель має не просто передавати знання, а створювати умови для самоактуалізації учня. Мистецтво в цьому контексті є ідеальним інструментом фасилітації, оскільки воно дає змогу здобувачу освіти виражати свій внутрішній світ, уникаючи страху перед помилкою, який часто виникає у разі суто граматичного підходу [3: 45–47; 4: 120–122].

Вагомий внесок у теоретичне обґрунтування ролі мистецтва в освіті зробив Джон Дьюї, який розглядав мистецтво як особливу, найбільш цілісну форму людського досвіду (*art as experience*). Учений наголошував, що пізнання набуває справжньої глибини лише тоді, коли воно не є пасивним накопиченням фактів, а стає процесом активного проживання ситуацій, що базується на емоційному переживанні та подальшій рефлексії. Застосування мистецьких матеріалів у навчанні іноземної мови створює унікальні умови для «переживання змісту», де складні лексико-граматичні структури засвоюються не через механічне зазубрювання, а через природне залучення у творчий контекст. Це сприяє формуванню стійких асоціативних зв'язків між мовною формою та естетичним відгуком, що не лише полегшує запам'ятовування матеріалу, а й інтенсифікує розвиток інтерпретаційних умінь та критичного мислення здобувачів освіти [1: 35–38].

Соціокультурна теорія навчання, розроблена Левом Виготським, також становить важливу теоретичну основу мистецько-орієнтованого підходу. Згідно з його концепцією, розвиток особистості відбувається в процесі соціальної взаємодії та опосередкованої діяльності. Мистецтво є культурним інструментом, через який учні засвоюють соціально значущі смисли та моделі поведінки. Робота з художніми текстами, музикою чи візуальними образами в іншомовному середовищі створює зону найближчого розвитку, в межах якої учні поступово переходять від репродуктивного до продуктивного мовлення [5: 86–90].

Важливим теоретичним підґрунтям *art-based learning* є теорія множинних інтелектів Говарда Гарднера. Учений науково обґрунтував, що інтелект не є однорідною чи статичною характеристикою, а є складною системою, що охоплює різні типи автономних здібностей: лінгвістичний, музичний, візуально-просторовий, тілесно-кінестетичний, міжособистісний інтелекти. Традиційна методика викладання мов зазвичай фокусується лише на вербально-логічному каналі сприйняття, що часто створює бар'єри для учнів із домінуючими іншими типами обробки інформації [2: 56–60].

Отже, мистецько-орієнтований підхід (*art-based learning*) є теоретично обґрунтованим і педагогічно доцільним напрямом сучасної іншомовної освіти. Його засади ґрунтуються на гуманістичній, соціокультурній та конструктивістській парадигмах, теорії множинних інтелектів, комунікативній методиці та ідеях естетичного виховання. Інтеграція мистецтва в процес навчання англійської мови створює умови для комплексного розвитку іншомовної комунікативної компетентності старшокласників, підвищує їхню мотивацію та сприяє формуванню цілісної, культурно компетентної особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Dewey J. *Art as Experience*. New York: Perigee Books, 1934. С. 35–38.
2. Gardner H. *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. New York: Basic Books, 1983. С. 56–60.
3. Maslow A. H. *Motivation and Personality*. New York: Harper & Brothers, 1954. С. 45–47.
4. Rogers C. R. *Freedom to Learn*. Columbus, OH: Charles Merrill, 1969. С. 120–122.
5. Vygotsky L. S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978. С. 86–90.

Кононюк Дар'я

Вінниця

Науковий керівник: доцент кафедри теорії та практики перекладу ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук, доцент Кришталь С. М

ПРО МОВНОСТИЛІСТИЧНУ РОЛЬ ЕПІТЕТІВ У ЗОБРАЖЕННІ ЧОЛОВІЧИХ ПОРТРЕТІВ У РОМАНІ МАДЕЛІН МІЛЛЕР «ЦИРЦЕЯ»

У художньому тексті важливу роль відіграють мовні засоби, за допомогою яких автор створює образ персонажа. Одним із таких засобів є епітет. Він не просто називає певну рису героя, а робить опис більш виразним, емоційним і образним. Саме через епітети читач краще уявляє зовнішність персонажа, його характер, внутрішній стан і загальне враження, яке він справляє. У портретному описі епітет є дуже важливим, бо сприяє увиразненню індивідуальності та помітності образу у структурі твору [1; 2].

Портрет у художньому тексті не обмежується тільки описом обличчя, постаті чи одягу. Він також пов'язаний із характером героя, його поведінкою, психоло-

гічним станом і тим, як його сприймають інші персонажі. Тому під час аналізу портретних характеристик потрібно звертати увагу не лише на зовнішні риси, а й на слова, які передають силу, м'якість, холодність, привабливість, жорстокість або стриманість. Саме епітети часто стають тим засобом, який поєднує зовнішнє зображення з внутрішнім змістом образу [1; 2].

Роман Маделін Міллер «Цирцея» є сучасним переосмисленням античного міфу, у якому відомі персонажі постають по-новому. Особливість цього твору полягає в тому, що історія розповідається від імені самої Цирцеї. Через це всі персонажі, зокрема й чоловічі, подаються не нейтрально, а через її сприйняття, оцінки та емоції. У романі важливими чоловічими образами є Геліос, Главк, Гермес, Дедал, Одиссей і Телемах. Їхні портрети створюються поступово, і в цьому процесі епітети відіграють помітну мовностилістичну роль [3; 4; 5].

Одним із найяскравіших чоловічих образів у романі є Геліос. У його зображенні відчуються означення, які підкреслюють велич, силу, холодність і недосяжність. Завдяки цьому він постає не просто батьком Цирцеї, а символом влади, суворості й відчуження. Такі епітети створюють образ чоловіка, який має могутність, але не має близькості чи тепла. Тобто портрет Геліоса будується не лише на зовнішньому враженні, а й на емоційному ефекті, який він викликає в героїні [1; 3; 5].

Зовсім іншим змальовано Главка. На початку роману він сприймається як привабливий і близький для Цирцеї персонаж. Проте з розвитком сюжету в його образі все більше проявляються самозакоханість, духовна слабкість і моральна нестійкість. Тут важливо, що епітети в романі не є статичними. Вони змінюються разом із тим, як змінюється ставлення героїні до персонажа. Саме тому чоловічі портрети в «Цирцеї» не можна назвати простими чи одновимірними. Вони розкриваються поступово і відображають внутрішній розвиток самої оповідачки [1; 3; 4].

Цікавими є також образи Гермеса й Одиссея. Гермес часто асоціюється з легкістю, рухливістю, іронічністю та мінливістю. Його портрет не виглядає монументальним, зате має жвавість і динаміку. Натомість образ Одиссея складніший: у ньому поєднуються досвід, сила, хитрість, мужність, втома і внутрішня суперечливість. Саме через епітети письменниця відходить від традиційного міфологічного шаблону героя як бездоганного переможця. Вона показує чоловічого персонажа більш людяним, складним і психологічно неоднозначним [3; 4; 5].

Особливої уваги заслуговує Телемах. На відміну від багатьох інших чоловічих персонажів, його образ не будується на демонстрації сили чи домінування. Навпаки, у його портреті відчуються риси спокою, стриманості, людяності, делікатності та внутрішньої гідності. Через такі характеристики Маделін Міллер фактично показує інший тип чоловічого образу – не агресивний і не владний, а зрілий і уважний. Саме тому епітети в описі Телемаха мають ще й важливу смислову функцію: вони створюють контраст між різними моделями маскулінності в романі [3; 5].

Важливим аспектом є і те, що епітети в «Цирцеї» тісно пов'язані з наративною організацією тексту. Оскільки роман написаний від першої особи, портрет кожного чоловічого персонажа має виразно суб'єктивний характер. Це означає, що епітети часто передають не стільки «об'єктивну» рису героя, скільки враження

Цирцеї від нього. Через них у тексті відчуються її захоплення, недовіра, страх, розчарування або симпатія. Тому епітет у романі виконує не тільки описову, а й психологічну функцію [3; 4; 5].

Водночас епітети в романі сприяють увиразненню авторського переосмислення античних чоловічих образів. У класичному міфі багато героїв подаються через велич, силу, славу чи героїзм. У романі Маделін Міллер ці самі персонажі часто отримують більш складні характеристики. Їхня сила може поєднуватися з жорстокістю, привабливістю – із егоїзмом, а мудрість – із відстороненістю. Саме через таку систему епітетів чоловічі портрети в романі стають не просто декоративною частиною тексту, а важливим елементом авторської інтерпретації міфу [1; 3; 5].

Отже, мовностилістична роль епітетів у романі Маделін Міллер «Цирцея» є дуже важливою. Вони сприяють досконалому оформленню чоловічих портретів, їх увиразненню, психологічному насиченню та індивідуалізації. Епітети в романі не лише описують зовнішність чи риси характеру персонажів, а й передають ставлення головної героїні до них, формують емоційний тон оповіді та підсилюють авторське переосмислення традиційних міфологічних образів. Саме тому аналіз епітетів дає змогу краще зрозуміти і стиль роману, і спосіб творення чоловічих образів у сучасному художньому тексті [1; 2; 4; 5].

ЛІТЕРАТУРА

1. Омецинська О. В. Особливості формальних та змістових характеристик епітетів у портретному описі. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2011. Вип. 65. С. 168–172.
2. Омецинська О. В. Поняття й структура портретного опису як складника художнього дискурсу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2007. Вип. 33. С. 210–213.
3. Miller M. *Circe*. London: Bloomsbury Publishing, 2018. 352 p.
4. Sarwar R., Fatima S. Madeline Miller's *Circe*: A Feminist Stylistic Approach. *Perennial Journal of History*. 2022. Vol. 3, № 2. P. 337–359.
5. Spacciante V. *Circe, the female hero*. First-person narrative and power in Madeline Miller's *Circe*. *Classical Receptions Journal*. 2024. Vol. 16, Issue 4. P. 405–418.

Кордонська Дар'я

Вінниця

Науковий керівник: доцент кафедри теорії та практики перекладу ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук, доцент Кришталі С. М.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ОСОБЛИВІ ОДИНИЦІ В ЛЕКСИЧНОМУ СКЛАДІ МОВИ

Фразеологія завжди була темою, що цікавила велику кількість дослідників різноманітних галузей. Незважаючи на це, донедавна погляд на науковців, що цікавляться фразеологією, обмежувався вузькими характеристиками, такими,

як «дослідники ідіом та лексикографи, які класифікують та досліджують різні види досить застарілих та непластичних ідіоматичних виразів». Цей погляд, на щастя, змінився. Сьогодні питання ідентифікації та класифікації фразеологізмів, а також їх інтеграції в теоретичні дослідження та практичне застосування мають набагато глибший вплив на дослідників та їхні наукові праці в багатьох різних піддисциплінах лінгвістики, а також у вивченні, засвоєнні та викладанні мов.

Поняття фразеології є дуже широким. Як у випадках інших лінгвістичних понять, різні автори визначали його по-різному, іноді не надаючи чіткого визначення або змішуючи терміни, які здебільшого вчені воліють розрізняти. Однак детальніший порівняльний аналіз переважної більшості існуючих досліджень дає змогу нам визначити набір параметрів, які притаманні багатьом фразеологічним одиницям [1: 18]. Фразеологічні одиниці демонструють чіткі семантичні характеристики, які відрізняють їх від звичайних словосполучень. Ці особливості наведені далі.

Багато фразеологічних одиниць мають ідіоматичний характер, що означає, що їх справжні значення не можна вивести зі значень окремих слів, що входять до складу. Натомість вони мають переносне або метафоричне значення, яке звичай розуміють носії мови. Наприклад, фраза «*зламай ногу*» використовується, щоб побажати комусь удачі, незважаючи на те, що її буквально значення не пов'язане з цим. Фразеологічні одиниці часто мають фіксовану форму та структуру. Здебільшого вони не підлягають модифікації або заміні будь-якого зі своїх компонентів без суттєвої зміни їх значення.

Наприклад, фраза «*kick the bucket*» – це фіксований вираз, який не можна перефразувати як «*kick the pail*» або «*drop the bucket*» без втрати його ідіоматичного значення [2: 167–168].

На відміну від слова, фразеологізм можна розділити на окремо структуровані елементи та синтаксично трансформувати, як у випадку популярного вислову «*break the ice*». У романі «*An American Tragedy*» Т. Драйзера можна зустріти таке формулювання: «*On the instant he was thinking how natural and unaffected her manner was now that the ice between them had been broken*» [3: 56]. У той час як у творі «*Serving my Time*» Г. Поллітта: «*I... found this man in a kind of seizure, and went for help. This broke the ice between us, and we grew quite chatty, without either of us knowing the other's name*» [4: 47].

Фразеологічні одиниці не моделюються відповідно до звичайних лінгвістичних шаблонів – вони закріплюються в мові такими, як є, наприклад, «*to point the finger at*» на «*to tie the knot*» (одружитися). Кожна фразеологічна одиниця є групою слів з унікальною комбінацією компонентів, які складають одне конкретне значення. Цілісне значення фразеологічних одиниць – це не просто комбінація буквальних значень компонентів. Значення не розподіляється між компонентами і не зводиться до простої суми значень. Фразеологічні одиниці пояснюються як стійкі групи слів із конкретним значенням. Відповідно до такого визначення, окреслюються певні риси, які їм притаманні.

Наприклад, стабільність – основна риса усіх фразеологічних одиниць. Вживання фразеологічних одиниць не підлягає вільним варіаціям, а граматична структура фразеологічних одиниць також певною мірою стабільна, наприклад, ми кажемо

«eat humble pie», але не «eat humble pies». Фразеологічне значення може певною мірою ґрунтуватись на значенні окремих компонентів фразеологізмів, але воно не обмежується лише ними. Стабільність робить фразеологічні одиниці більш схожими на слова, ніж на вільні словосполучення. Правильне розуміння одиниць залежить від контексту, в якому вони використовуються [5: 7].

Фразеологічні одиниці демонструють високий ступінь семантичної єдності, де значення цілої одиниці не можна передбачити виключно на основі значень її окремих слів. Значення фразеологічної одиниці виникає внаслідок взаємодії її складників, що приводить до цілісної семантичної інтерпретації.

Вивчення фразеології дає цінне розуміння взаємозв'язку між структурою мови та значенням. Воно підкреслює, як фразеологічні одиниці сприяють формуванню загальної семантики мови: вони демонструють випадки лексикалізації, коли певні комбінації слів стають фіксованими та набувають статусу єдиного лексичного елемента. Завдяки багаторазовому використанню та конвенціоналізації ці одиниці стають частиною лексикону та розглядаються як неподільні значення. Вони сприяють багатству та різноманітності словникового запасу мови.

Кожна мова і фразеологізми, що їй притаманні, нероздільно пов'язані і є відображенням світогляду певної мовної спільноти. Вирази, що відображають культурні традиції, передаються від одного покоління до іншого через лінгвістичні та культурні норми. Мова і особливо фразеологія є механізмом, що сприяє формуванню та зміцненню культурної ідентичності [2: 23].

ЛІТЕРАТУРА

1. Cowie A. *Phraseology: theory, analysis, and applications*. Oxford: Clarendon Press, 1998. С. 258.
2. Khodjakulova F. *Semantic Peculiarities and Relationship of Phraseology. Web of Teachers: Inderscience Research*. 2024. № 2(3). Р. 167–168.
3. Dreiser T. *An American Tragedy*. 1925. 896 p.
4. Pollitt H. *Serving my Time*. London, 1941. 292 p.
5. Simonyan V. *Structural-Semantic Peculiarities of Phraseological Units*. Yerevan State University, 2015. URL: https://www.academia.edu/24110267/Structural_and_Semantic_Peculiarities_of_Phraseological_Units (дата звернення: 30.01.2026).

Косовець Альбіна

Вінниця

*Науковий керівник: доцент кафедри англійської філології
ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук, доцент Юрковська М. М.*

ФІТОНІМИ ЯК ОБ'ЄКТ ОНОМАСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Як зазначає О. А. Мельник, мова є одним із основних засобів концептуалізації навколишньої дійсності, оскільки саме через лексичний склад у ній фіксуються уявлення людини про об'єкти матеріального світу [2: 284]. Мовна картина світу

розуміється як сукупність уявлень про навколишню дійсність, зафіксованих у мові на певному етапі розвитку суспільства; водночас, на думку І. Кузнецової, мова не лише формує цю картину, а й відображає інші когнітивні моделі людини, транслюючи культурні та ментальні особливості народу [1: 173].

На думку О. А. Мельник, важливе місце в цій системі посідають найменування природних реалій, зокрема представників рослинного світу. Назви дерев, кущів, трав'янистих рослин, квітів і культурних рослин утворюють окремий лексико-семантичний пласт, який у мовознавстві визначається терміном фітоніми [2: 284]. Як стверджує І. Кузнецова, з найдавніших часів людина усвідомлювала свою залежність від світу флори, що зумовило сакралізацію природи та формування поважного ставлення до неї. Назви рослин фіксують важливі для пізнання об'єкта ознаки та формують окрему лексико-семантичну групу – фітонімічну лексику, яка виконує не лише номінативну, а й оцінну, експресивну та прагматичну функції. Термін «фітонім», який активно увійшов до наукового обігу в другій половині ХХ ст., нині є загальновизнаним у європейській та американській науковій традиції, а його перевага полягає в ширшому значенні порівняно з терміном «флоронім», що обмежується лише назвами квітів [1: 174].

Дослідниця В. І. Тихоша доводить, що найменування об'єктів рослинного світу відіграють важливу роль у пізнавальній діяльності людини та відображають особливості сприйняття природи, у якому поєднуються універсальні й національно зумовлені риси [4: 215].

Фітонімічна лексика привертає особливу увагу дослідників, адже саме в найменуваннях рослин відображено практичний досвід людини, систему цінностей і специфіку національного світосприйняття. Тому дослідниця І. Кузнецова наголошує, що фітонімічна лексика є одним із найдавніших пластів словникового складу мови, оскільки вона акумулює етнокультурну інформацію та відображає міфологічні й культурні уявлення народу про рослинний світ [1: 173].

Зокрема О. А. Мельник стверджує, що фітоніми не лише номінують об'єкти флори, а й відображають специфіку їх осмислення в мовній свідомості носіїв. Міжмовні зіставлення фітонімічної лексики виявляють відмінності в актуалізації одних і тих природних реалій, що зумовлено культурними традиціями, системою цінностей та особливостями національного світобачення [2: 285].

У мовній системі фітоніми функціонують не лише як засоби номінації, а й як носії культурно зумовлених смислів, що формують елементи світоглядної картини світу. Їх символічний потенціал зумовлений семантичними властивостями, зокрема багатозначністю, образністю та імпліцитністю [4: 215].

На думку І. Кузнецової, фітоніми передають не лише енциклопедичні знання, а й відображають морально-етичні норми, ціннісні орієнтири та художньо-образне мислення народу, що реалізується через метафори, ідіоми та інші образні засоби. Це дає підстави говорити про існування рослинного або вегетативного коду культури як універсального способу осмислення дійсності [1: 175].

На думку В. І. Тихоші, формування уявлень про символіку фітонімів відбувається під впливом фольклорної традиції, міфологічних уявлень, обрядової культури, фразеології та художньої літератури. Проте фітоніми становлять окрему й специфічну групу лексики, яка, попри її значущість, залишається недостатньо

комплексно вивченою. У наукових дослідженнях увага традиційно приділялася історико-етимологічному аналізу, тоді як проблеми семантики фітонімів та їх словотвірної організації, зокрема в межах ботанічної номенклатури й народних назв рослин, залишаються менш опрацьованими. Вивчення семантичних особливостей і моделей їх творення становить актуальний напрям сучасних мовознавчих досліджень [4: 215].

Реалізація зазначеного вегетативного коду та семантичне розмаїття рослинних номенів чітко простежуються під час аналізу принципів їх номінації. Залежно від мотиваційної ознаки, яка є в основі назви, фітоніми можна поділити на кілька ключових груп.

Найпоширенішими серед них є *квалітативно* мотивовані назви, утворені на основі характерних ознак рослини. Вони виникають на основі зовнішніх та внутрішніх ознак. До них можна зарахувати розмір, колір, якість, форму та особливості об'єкта.

Іншим поширеним типом є *посесивні* фітоніми, тобто такі, назва яких вказує на власника та рослинний об'єкт зіставляється з певною особою чи спільнотою.

У фітонімії також широко представлені меморіальні фітоніми, а також ідеологічно та символічно мотивовані назви, які відображають суспільні цінності, світоглядні орієнтири або емоційно-оцінне ставлення до іменованого об'єкта. Це зазвичай назви, пов'язані з ідеями, поглядами, переконаннями, або назви, які мають прихований зміст або символ.

Важливе місце у фітонімічній системі посідає комбінований тип мотивації. Це той випадок, коли одна назва може мати кілька причин утворення одночасно. Найбільш поширеними серед фітонімів є такі комбіновані мотиваційні різновиди: *сутнісно-квалітативні* (фітотовароніми – «Береза бородавчаста»); *сутнісно-посесивні* (фітоніми – флоронім «Лілія Заливського»), *квалітативно-темпоральні*: (флороніми – лілія «Золоте літо»); *квалітативно-символічні*: (флороніми – лілія «Наречена») [5].

Звичайно можливі й інші варіанти типів мотиваційних відношень, які можуть бути в основі онімів.

На думку Смерчко А. А. та Кочмар Д. А.: «Фітоніми функціонують у лексико-семантичній системі мови, де вони виконують не тільки номінативну, але й прагматичну, оцінну, експресивну та інші функції, вживаються носіями мови разом з будь-якими іншими словами» [3: 96].

Отже, фітоніми є окремою й важливою групою власних назв, яка пов'язана з найменуванням рослинного світу. Вони не лише є засобом номінації, а й відтворюють специфіку природного оточення, культурні уявлення та мовні традиції певної спільноти, що робить їх цінним матеріалом для лінгвістичного аналізу. Варто додати, що аналіз принципів номінацій фітонімів свідчить про те, що класифікація ґрунтується не лише на формальних або тематичних ознаках, а й на мотиваційних, семантичних і культурних чинниках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузнєцова І. Фітоніми як складова частина мовної картини світу. *Актуальні питання вивчення германських, романських, і слов'янських мов і літератур та*

методики викладання іноземних мов: збірник тез доповідей Міжнар. наук. конф., м. Вінниця, 21–22 черв. 2024. Вінниця, 2024. С. 172–176. URL: <https://r2.donnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6376fb2b-de2c-424f-8cc2-3d647ab03d44/content>

2. Мельник О. А. Фітоніми в структурі фразеологізмів як об'єкт лінгвокультурологічного дослідження. *Сучасні напрямки лінгвістичних досліджень міжкультурної комунікації та методики викладання іноземних мов*: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. студентів та молодих науковців, м. Житомир, 24 лют. 2012. Житомир, 2012. С. 284–286. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/7712/1/12znpsnl.pdf>

3. Смерчко А. А., Кочмар Д. А. Номінації квітів як компонент фразеологічних одиниць в українській і польській фразеосистемах. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: «Філологія» (мовознавство)*. 2023. № 19. С. 96–98. URL: https://ddpu-filolvisnyk.com.ua/uploads/arkhiv-nomerov/2023/NV_2023_19/14.pdf

4. Тихоша В. І. Народні назви фітонімів в українській мові. *Культура слова*. 2003. Вип. 51. С. 215–219. URL: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v30/55.pdf>

5. Торчинський М. М. Структура, типологія і функціонування онімної лексики української мови: монографія. Хмельницький: ХНУ, 2010. С. 187–194.

Кучер Катерина

Вінниця

Науковий керівник: доцент кафедри теорії і практики перекладу ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук, доцент Ковтун О. В.

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ ОБРАЗУ ЖІНКИ В РОМАНІ Ш. БРОНТЕ «ДЖЕЙН ЕЙР»

Творчість англійської письменниці Шарлотти Бронте й сьогодні привертає увагу літературознавців і лінгвістів, оскільки її книги є продуктивним матеріалом для стилістичного аналізу. Роман «Джейн Ейр» є знаковим твором вікторіанської епохи, у якому авторка репрезентує образ жінки, що виходить за межі традиційних суспільних уявлень свого часу. Об'єктом дослідження є лінгвостилістичні засоби, за допомогою яких авторка моделює образ головної героїні в тексті. Мета дослідження полягає в аналізі стилістичних фігур і прийомів, що формують складний і багатогранний художній образ Джейн Ейр [3: 416].

Образ Джейн Ейр вибудовується на контрасті між її зовнішньою непоказністю та внутрішньою силою, гідністю і духовною незалежністю. Героїня безпосередньо вербалізує власне ставлення до зовнішності, використовуючи низку означень, напр.: *Do you think, because I am poor, obscure, plain, and little, I am soulless and heartless?* [4: 386]. Риторичне запитання в поєднанні з переліком однорідних компонентів посилює емоційну напругу висловлення. Лексема *plain* актуалізує мотив невідповідності героїні вікторіанському ідеалу жіночої вроди, що підтверджує й інший фрагмент: *Don't address me as if I were a beauty; I am your plain, Quakerish governess* [4: 395].

Натомість у сприйнятті містера Рочестера образ Джейн набуває романтизованих рис. Для її характеристики він уживає номінації *little elfish, my fairy, sprite, changeling* [4: 397]. Такі метафоричні означення надають образу героїні винятковості, підкреслюють її незвичайність і особливе місце у внутрішньому світі Рочестера.

Важливу роль у моделюванні образу Джейн Ейр відіграють її внутрішні монологи, у яких розкриваються сила характеру, емоційна напруженість і прагнення до свободи. Згадуючи конфлікт із родиною Рідів у дитинстві, героїня вдається до гіперболізації та синтаксичного повтору анафоричного на зразок: *You are like a murderer – you are like a slave-driver – you are like the Roman emperors!* [4: 12]. Повтор конструкції *you are like* підсилює експресію висловлення й передає інтенсивність дитячого протесту. Як зазначають дослідники, синтаксичні повтори є одним із засобів вербалізації емоційного стану персонажа [1: 90].

У дорослому віці прагнення героїні до свободи й самоповаги дістає чітке вербальне оформлення. Показовим у цьому аспекті є вислів: *«I am no bird; and no net ensnares me; I am a free human being with an independent will, which I now exert to leave you»* [4: 262]. Метафоричні образи *bird* і *net* символізують обмеження, що накладаються на жінку суспільством. Заперечні конструкції *no bird* і *no net* посилюють категоричність висловлення та акцентують рішучість героїні відстоювати власну свободу.

Емоційні стани Джейн також репрезентовано за допомогою градації, метафоризації та нагнітання однорідних компонентів. Описуючи переживання після розриву з коханим, вона говорить: *«The whole consciousness of my life lorn, my love lost, my hope quenched, my faith death-struck, swayed full and mighty above me in one sullen mass»* [4: 386]. У цьому фрагменті спостерігаємо послідовне наростання емоційної напруги, а метафоричні сполуки *hope quenched, faith death-struck* відтворюють стан глибокої внутрішньої кризи. Звуковий повтор у словосполученнях *life lorn, love lost* створює додатковий фонічний ефект, який посилює трагічне звучання уривка.

Окремої уваги потребує репрезентація в романі ідеї жіночої рівноправності. Джейн прямо заперечує уявлення про жінку як пасивну істоту, зокрема: *Women are supposed to be very calm generally: but women feel just as men feel; they need exercise for their faculties, and a field for their efforts, as much as their brothers do* [4: 167]. Повтор лексеми *women* і синтаксичний паралелізм надають висловленню переконливості та виразно артикують авторську позицію щодо інтелектуальної й емоційної рівності жінок і чоловіків.

Попри емоційну вразливість, Джейн послідовно керується моральними принципами. Її відмова стати коханкою Рочестера вербалізована через паралельні синтаксичні конструкції й антитезу, пор.: *I will keep the law given by God; sanctioned by man. I will hold to the principles received by me when I was sane, and not mad – as I am now* [4: 483]. Поєднання паралелізму та протиставлення *sane – mad* підкреслює домінування самоконтролю, моральної стійкості й особистісної гідності над емоційним поривом.

Відтак стилістичний аналіз роману Шарлотти Бронте дає підстави стверджувати, що образ Джейн Ейр є складним, багатовимірним і послідовно вибудованим

на різнорівневих мовних засобах. Використання риторичних запитань, метафор, повторів, градації, паралельних конструкцій і антитези забезпечує глибоке розкриття внутрішнього світу героїні. Джейн Ейр постає як особистість із виразним почуттям власної гідності, моральною стійкістю та прагненням до свободи, що й зумовлює її значущість у системі жіночих образів англійської літератури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боговик О. А. Гемінація як один з принципів вербалізації вираження емоційного стану персонажів. *Південний архів: Філологічні науки*. 2021. Вип. 86. С. 88–94.
2. Боговик О. А. Гендерна специфіка вербальної репрезентації емоційних станів. *Закарпатські філологічні студії*. 2020. Вип. 14. С. 196–200.
3. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва та ін. Київ: ВЦ Академія, 1997. 752 с.
4. Bronte Ch. Jane Eyre. URL: <https://www.planetebook.com/jane-eyre>

Лазарчук Іванна

Вінниця

*Науковий керівник: старший викладач кафедри теорії і практики перекладу
ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук Лебедь Ю. Б.*

EDUBLOG ЯК ФЕНОМЕН ЦИФРОВОЇ ОСВІТИ: СТРУКТУРНО-МОВНИЙ АНАЛІЗ

У сучасному інформаційному просторі, завдяки стрімкому поширенню соціальних мереж, блог набув статусу одного з провідних жанрів інтернет-комунікації. Він активно використовується як публічними особами, так і пересічними користувачами, поступово інтегруючись у повсякденне життя більшості людей. Вагомим чинником популярності блогів є простота їх створення та підтримки: наявність численних онлайн-сервісів і програмних платформ дає змогу розгорнути власний блог упродовж короткого часу.

Проблематика блогів стала об'єктом численних досліджень як у зарубіжній, так і у вітчизняній науковій традиції. Теоретико-методологічне підґрунтя цієї роботи сформовано на основі праць українських учених, присвячених теорії блогосфери. Зокрема О. В. Бак [1] розглядав блог як інструмент інтерактивної комунікації; О. Ю. Михайлова [2] аналізувала українську блогосферу як засіб репрезентації моделей громадянської ідентичності; О. С. Петренко [3] інтерпретував інтернет як субпростір суспільства. У дослідженнях зарубіжних науковців увагу зосереджено на структурі блогів і стратегіях їх ведення (R. Blood) [4; 5], а також на використанні блогів як допоміжного навчального ресурсу (W. Chen) [6] і як ефективного інструменту організації освітнього процесу (W. Richardson) [7].

Сучасні педагоги орієнтуються на розширення освітнього простору за межі традиційного аудиторного навчання, активно використовуючи цифрові інструменти. Одним із таких ефективних засобів організації навчального процесу, особ-

ливо в умовах дистанційної освіти, є освітній блог. Зростання популярності edublog-формату зумовлює потребу в ґрунтовному аналізі його мовних характеристик, що й визначає актуальність цього дослідження.

Освітній блог як дидактичний інструмент має специфічні графічні, лексичні, граматичні та стилістичні риси. Як зазначає О. С. Петренко, інтернет не формує окрему систему мовних правил, а розширює та модифікує вже наявні, надаючи їм нових характеристик. Відповідно сприйняття текстів у цифровому середовищі відрізняється від їх друкованого варіанта [3].

До графічних засобів освітніх блогів належать використання жирного шрифту, курсиву та великих літер для виділення окремих елементів тексту. Такі прийоми спрямовані на акцентування уваги читача на ключових фрагментах змісту та підвищення його інформативності.

На синтаксичному рівні тексти освітніх блогів характеризуються вживанням розгорнутих речень з однорідними членами, що сприяє детальному опису явищ і процесів: *What sets it apart from the rest is its array of innovative features such as Audiobook, Time Teacher, Sound Teacher, Habit, and Camera Sticker. The design is modern, stylish and kid-friendly, with a splash-proof wristband that fits kids' wrists comfortably.* Така структурна організація полегшує сприйняття інформації користувачем.

Грамматичний аналіз свідчить про домінування складних поширених речень, а також активне використання часових форм Past Simple, Present Simple, Present Perfect і Present Perfect Continuous. Це пояснюється їх доступністю для різних рівнів мовної підготовки, зокрема початкового, а також їх функціональною універсальністю: Present Simple і Past Simple використовуються для опису фактів і подій, а Present Perfect і Present Perfect Continuous забезпечують зв'язок між минулим і теперішнім.

Лексичні особливості англomовних освітніх блогів охоплюють: використання сучасного сленгу (*see ya (see you again soon, see you later, bye)*) з метою залучення молодіжної аудиторії; уживання фразеологізмів (*hot potato, a piece of cake, cut to the chase, let the cat out of the bag, run circles around, bury the hatchet, take it with a grain of salt*), що додають мовленню емоційності; застосування аббревіатур (*LMS (Learning Management System), PFC (Parental Friendship Coaching)*) для економії мовних засобів; використання власних назв (*turtles Michelangelo, Raphael, Leonardo and Donatello, Queen Mary University of London* тощо), що сприяє розширенню фонових знань; активне вживання спеціалізованої освітньої лексики (*a university, a collage, a classroom, a monologue, an idiom, a library, a student, a graduate*), яка забезпечує точність і професійну спрямованість викладу.

Отже, освітній блог є ефективним інструментом сучасного навчального процесу, що поєднує дидактичний потенціал і можливості цифрового середовища. Його мовна організація характеризується комплексом графічних, синтаксичних, граматичних і лексичних особливостей, спрямованих на оптимізацію сприйняття інформації та підвищення зацікавленості аудиторії. Використання доступних граматичних форм, поєднання термінології зі сленгом і фразеологізмами, а також інтеграція культурних реалій забезпечують ефективну комунікацію між автором і читачем. Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі прагматичних і дискурсивних характеристик освітніх блогів у різних мовних середовищах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бак О. В. Блог як засіб інтерактивного спілкування з читачем. URL: <https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1bac9862-8815-4111-865b-9824f032fd56/content> (дата звернення: 27.01.2026).
2. Михайлова О. Ю. Українська блогосфера як територія репрезентації моделей громадянської ідентичності. *Політичний менеджмент*. 2013. № 1–2. С. 164–171.
3. Петренко О. С. Інтернет як субпростір суспільства: структури та процеси: дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.04 / Харків. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. Харків, 2017. 228 с.
4. Blood R. *The weblog handbook: Practical advice on creating and maintaining your blog*. Basic Books, 2002. 182 p.
5. Blood R. *Weblogs: A History and Perspective. We've Got Blog: How Weblogs Are Changing Our Culture*. Basic Books, 2011. 242 p.
6. Chen W., Bonk C. J. The use of weblogs in learning and assessment in Chinese higher education: Possibilities and potential problems. *International Journal on E-learning*. 2008. Vol. 7.1. P. 41–65.
7. Richardson W. *Blogs, wikis, podcasts, and other powerful web tools for classrooms*. Corwin Press, 2010. 184 p.

Ліпський Михайло

Вінниця

Науковий керівник: завідувач кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук, доцент Гарбера І. В.

ПРОБЛЕМА ЯКОСТІ ТРАНСКРИБУВАННЯ ІНШОМОВНИХ ПІСЕНЬ ЗА ДОПОМОГОЮ ШІ: CHATGPT, DEEPSEEK, GEMINI

У сучасній прикладній лінгвістиці особливої актуальності набувають дослідження, пов'язані з автоматизованим опрацюванням мовлення, зокрема транскрибуванням, яке є важливим етапом аналізу усного та співочого дискурсу. Розвиток технологій штучного інтелекту відкриває нові можливості для обробки мовних даних, однак питання точності та адекватності таких інструментів залишається дискусійним. Як зазначають дослідники, «сучасні системи обробки природної мови здатні ефективно працювати з письмовими текстами, проте відтворення усного мовлення, особливо з урахуванням просодичних характеристик, залишається складним завданням» [3: 45]. Особливої складності набуває транскрибування співочого мовлення, оскільки воно поєднує фонетичні, ритмічні та мелодичні особливості, що значно відрізняють його від стандартного мовлення. За словами Н. Кемпбелла, «у співі артикуляція та темп мовлення зазнають суттєвих змін, що впливає на сприйняття фонем і ускладнює їх формалізований опис» [1: 112]. До того ж варіативність вимови, зумовлена акцентом виконавця, створює додаткові труднощі для автоматизованих систем. У цьому контексті особливої уваги заслуговує питання ефективності сучасних моделей штучного інтелекту, зокрема

ChatGPT, DeepSeek та Gemini, у процесі транскрибування іншомовних пісень. Як підкреслюють дослідники, «моделі на основі великих мовних корпусів демонструють значні успіхи у генерації тексту, проте їх здатність до точного фонетичного відтворення мовлення потребує подальшого вдосконалення» [2: 78]. Отже, дослідження якості транскрибування співочого мовлення за допомогою ШІ є актуальним і спрямованим на виявлення обмежень сучасних технологій у цій сфері.

Для трьох ШІ було запропоновано протранскрибувати пісню «Tell me why» виконавців Penrals з урахуванням певних вимог. Для перевірки точності транскрипції був наданий один і той самий запит для всіх трьох ШІ, а саме: «Протранскрибуй цей текст з умовою, що це пісня – співоче мовлення, тобто кінцева транскрипція має бути такою, щоб можна було проспівати як в оригіналі», а також прикріплений текст до пісні. На відміну від звичайного, співоче мовлення характеризується тим, що в пісні вимова, ритм, мелодія та артикуляція змінюють звучання слів. Транскрипція такого мовлення виконується вручну, оскільки має бути точною для подальшого виконання у пісні.

Оскільки ChatGPT – це один із найпопулярніших ШІ, що широко використовується для виконання різних завдань, очікувалось, що він впорається із цим запитом найкраще. Для порівняння компетентності першого ШІ з іншими на рисунку 1 показано оригінальний текст пісні та транскрибовану за його допомогою версію. Поставлене завдання ChatGPT виконав неякісно: оскільки вокаліст групи, що виконує пісню, – японець, то транскрибування має бути виконане згідно з тим, як звучать англійські фонemi з японським акцентом. До того ж у таких словах як «about», «another» виконавець не вимовляє голосну фонему <a>. Також важливим аспектом співочого мовлення є подовження голосних, що мають бути позначені використанням наголосів. Слід зазначити, що ШІ використав перший спосіб, але не дуже точно (у деяких випадках наголос стоїть над приголосним, або взагалі відсутній). У пісні є тенденція до пропуску кінцевих приголосних, ChatGPT цього однак не позначає: слід пропустити кінцеві фонemi у транскрибованій версії, наприклад, у словах: «ват», «доунт» та інших. Також пропущення кінцевої літери подовжує попередню фонему, тому під час транскрибування можна використати дві літери поспіль («доунн»), якщо це голосний звук, то наголосити його (навіть в односкладовому слові, задля точнішої транскрипції). Із переваг транскрибування співочого мовлення за допомогою ChatGPT можна зазначити те, що цей ШІ схильний використовувати наголоси для подовження звуків. Але через те, що цей ШІ не розпізнає акценти у співочому мовленні (загалом у мовленні як процесі), то транскрипція не є ефективною (фонemi, використані ChatGPT, не збігаються з вимовою у пісні) і це є головною проблемою транскрибування пісень. Також хоч наголоси і є перевагою для цієї програми, та все ж інколи вона використовує їх некоректно (ставить над приголосними фонемами).

Feel no shame about shape, weather changes their phrase	філ ноу шейм ебаут шейп, везер чейнджиз зea фрейз
Even mother will show you another way	ївен мазер віл шоу ю еназер вей
So put your glasses on, nothing will be wrong	соу пут йо глєсіз он, насін віл бі ронґ
There's no blame, there's no fame, it's up to you	зез ноу блейм, зез ноу фейм, ітс ап ту ю
The first words should be finded	зе ферст вордз шуд бі файндед
Whatever holds you back	вотевєр хоулдз ю бек
I can, I can get it off	ай кен, ай кен гет іт оф
Tell me what, tell me what, tell me what you want	тел мі вот, тел мі вот, тел мі вот ю вонт
I don't know why, don't know why, don't know why you're afraid	ай доунт ноу вай, доунт ноу вай, доунт ноу вай юр е фрейд
Tell me what, tell me what, tell me what you say	тел мі вот, тел мі вот, тел мі вот ю сей
I don't know why, don't know why, too late, it's too late	ай доунт ноу вай, доунт ноу вай, ту лейт, ітс ту лейт

Рис. 1. Приклад транскрибування за допомогою ChatGPT

Наступним є DeepSeek: йому було поставлене завдання протранскрибувати пісню (рис. 2). Як і ChatGPT, цей ШІ теж робить помилки, але ще у більшій кількості. Найпомітніші – транскрипція англійського «will» як «уїл» – використання «ї» у фонематичній транскрипції є недоречним, тому слід замінити її на фонему <и>. Присутні дуже грубі помилки під час транскрибування слів «whatever», «first» та «words» – «уотєвє», «ферст», «вордз» (транскрипція є абсолютно неправильною та некоректною навіть для звичайного мовлення). Транскрипція слова «what» – «уот» не збігається з вимовою автора, тому коректніше використовувати варіант «ва́». Це стосується і попереднього ШІ. Із плюсів використання цього ШІ є те, що він використовує більше наголосів (навіть в однокладових словах), доцільність їх використання є обґрунтованою. Але загалом проблема японського акценту все ще присутня і має дуже великий вплив, також інколи не зберігається навіть стандартна англійська вимова.

Feel no shame about shape, weather changes their phrase	Філ ноу шейм ебаут шейп, вєзе чейнджиз зе фрейз
Even mother will show you another way	Івн ма́зе уїл шоу ю ана́зєвей
So put your glasses on, nothing will be wrong	Со пут ер глєсіз он, на́сін уїл бі ронґ
There's no blame, there's no fame, it's up to you	Зє́рз но блейм, зє́рз но фейм, ітс ап ту ю
The first words should be finded	Зе фьост уьодз шуд бі файндід
Whatever holds you back	Уотєвє холдз ю бек
I can, I can get it off	Ай кен, ай кен гет іт оф
Tell me what, tell me what, tell me what you want	Тє́л мі уот, тє́л мі уот, тє́л мі уот ю уонт
I don't know why, don't know why, don't know why you're afraid	Ай доунт ноу уай, доунт ноу уай, доунт ноу уай юр ефрейд
Tell me what, tell me what, tell me what you say	Тє́л мі уот, тє́л мі уот, тє́л мі уот ю сей
I don't know why, don't know why, too late, it's too late	Ай доунт ноу уай, доунт ноу уай, ту лейт, ітс ту лейт

Рис. 2. Приклад транскрибування за допомогою DeepSeek

Останнім апробованим ШІ є Gemini (рис. 3), оскільки він теж часто використовується для полегшення роботи з мовними даними (сподівань на нього було менше, тому що Gemini ефективніший саме для опрацювання файлів письмового дискурсу). Загалом помилок спостерігалось менше, транскрипція була дуже схожою на роботу ChatGPT, але Gemini не використовував наголосів. Також немає і найважливішого аспекту необхідної транскрипції – авторської вимови (як і у попередніх ШІ). Недоліки загалом як у ChatGPT, але також додається відсутність наголосів. Головною ж перевагою Gemini є те, що він використовує доцільну англійську транскрипцію, але для співочого мовлення все одно не підходить.

<p>Feel no shame about shape, weather changes their phrase Even mother will show you another way So put your glasses on, nothing will be wrong There's no blame, there's no fame, it's up to you</p> <p>The first words should be finded Whatever holds you back I can, I can get it off</p> <p>Tell me what, tell me what, tell me what you want I don't know why, don't know why, don't know why you're afraid Tell me what, tell me what, tell me what you say I don't know why, don't know why, too late, it's too late</p>	<p>[Verse 1] Філ ноу шейм ебаут шейп, везер чейнджес зеар фрейз Івен мазер віл шоу ю еназер вей Соу пут йор гласес он, насінг віл бі ронг Зеарс ноу блейм, зеарс ноу фейм, ітс ап ту ю</p> <p>[Pre-Chorus] Зе фьорст вордс шуд бі файндід Вотевер холдс ю бек Ай кен, ай кен гет іт оф!</p> <p>[Chorus] Тел мі вот, тел мі вот, тел мі вот ю вонт Ай доунт ноу вай, доунт ноу вай, доунт ноу вай юр афрейд Тел мі вот, тел мі вот, тел мі вот ю сей Ай доунт ноу вай, доунт ноу вай, ту лейт, ітс ту лейт!</p>
---	---

Рис. 3. Приклад транскрибування за допомогою Gemini

Проведене дослідження засвідчило, що сучасні системи штучного інтелекту, зокрема ChatGPT, DeepSeek та Gemini, демонструють обмежену ефективність у транскрибуванні співочого мовлення. Основними проблемами є нерозпізнавання акцентних особливостей виконавця, неточне відтворення фонем, ігнорування просодичних характеристик (подовження голосних, наголоси) та недостатня адаптація до специфіки співу як особливого типу мовлення. Попри окремі переваги кожної з моделей (використання наголосів, спроби наближення до вимови, коректність стандартної транскрипції), жодна з них не забезпечує достатньої точності для практичного використання у сфері музичного виконання або фонетичного аналізу співу. Це свідчить про необхідність розвитку алгоритмів, орієнтованих на обробку саме усного та співочого мовлення з урахуванням його варіативності. Отже, результати дослідження підтверджують, що автоматизоване транскрибування пісень потребує вдосконалення, а поєднання можливостей штучного інтелекту з експертною лінгвістичною обробкою наразі залишається найбільш ефективним підходом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Campbell N. Speech Synthesis and Spoken Language Technology. Oxford: Oxford University Press, 2022. 320 p.

2. Goldberg Y. *Neural Network Methods for Natural Language Processing*. Cambridge, MA: MIT Press, 2023. 287 p.

3. Jurafsky D., Martin J. H. *Speech and Language Processing: An Introduction to Natural Language Processing, Computational Linguistics, and Speech Recognition*. 3rd ed. Draft. Stanford: Stanford University, 2023. 650 p.

Магдич Анна

Вінниця

*Науковий керівник: доцент кафедри англійської філології
ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук, доцент Грачова І. Є.*

ВИГУКИ ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ОНЛАЙН-ДИСКУРСІ

У лінгвістичній традиції вигуки розглядаються як клас слів, що виражають емоційні стани, вольові спонукання або реакції мовця на ситуацію без прямого називання відповідних понять. О. В. Попова наголошує, що вигуки займають периферійне місце в системі частин мови, однак виконують незамінну роль у структуруванні комунікативної взаємодії [1]. Відсутність номінативної функції у традиційному розумінні поєднується у вигуках із здатністю передавати широкий спектр суб'єктивних значень, що і визначає їх унікальну позицію серед лексичних одиниць мови.

О. О. Ситенко підкреслює, що семантична структура вигуків характеризується дифузністю та ситуативною варіативністю: одна й та сама форма здатна передавати різні емоційні стани залежно від контексту та інтонаційного оформлення [2: 118]. Вигук *oh* може виражати здивування, розчарування, розуміння або захоплення – інтерпретація залежить від сукупності контекстуальних факторів. Саме ця семантична гнучкість робить вигуки особливо продуктивними в умовах інтернет-комунікації, де мовці вимушені компенсувати відсутність невербальних засобів виключно мовними ресурсами.

Семантична типологія вигуків в інтернет-дискурсі.

Аналіз вигукових одиниць в англомовному інтернет-просторі дає змогу виокремити три основні семантичні типи: емоційні, волюнтативні та етикетні вигуки. Кожен із зазначених типів виявляє специфічні риси функціонування в умовах цифрового дискурсу, зумовлені як природою самих одиниць, так і особливостями комунікативного середовища.

Емоційні вигуки є найбільш чисельною та продуктивною групою в онлайн-спілкуванні. До неї належать одиниці *wow*, *omg*, *yikes*, *ugh*, *yay*, *eek*, які передають широкий спектр афективних станів від захоплення до огиди. Т. Яковлева зазначає, що первинні вигуки, функціонуючи в аспекті категорії оцінки, здатні виражати як позитивні, так і негативні конотації в межах тієї ж форми залежно від контексту висловлювання [3: 81]. В інтернет-дискурсі подібна семантична амбівалентність посилюється через відсутність інтонаційних засобів, що спонукає мовців до додаткового графічного маркування інтенсивності емоції.

Волюнтативні вигуки реалізують спонукальну та регулятивну функції в комунікативній взаємодії. Форми *hey*, *psst*, *shh* використовуються для привернення уваги, встановлення контакту або регуляції перебігу діалогу. В умовах інтернет-дискурсу вигук *hey* набуває особливого поширення як маркер звернення на початку повідомлення, поступово перетворюючись на дискурсивну формулу відкриття комунікативного контакту. О. В. Попова та Е. В. Попова звертають увагу на те, що в писемному мовленні спонукальний потенціал вигуків часто підсилюється пунктуаційними засобами, зокрема знаками оклику або серіями крапок [1].

Етикетні вигуки обслуговують сферу мовленнєвого етикету та соціальної взаємодії. У цифровому просторі форми *hi*, *hey*, *bye*, *thanks*, *oops* функціонують як конвенційні маркери фаз комунікативного контакту. Примітно, що в неформальному онлайн-спілкуванні межа між етикетними та емоційними вигуками нерідко розмивається: так, *hi* може супроводжуватися редуплікацією (*hiii*) або графічними маркерами, що надають йому додаткового емоційного навантаження.

Функціональний потенціал вигуків в умовах онлайн-комунікації.

Письмова природа інтернет-комунікації принципово змінює умови реалізації семантичного потенціалу вигуків: просодичні засоби диференціації значення, що функціонують в усному мовленні, стають недоступними, тому користувачі виробляють альтернативні графічні механізми передачі афективного змісту. Серед зафіксованих у досліджуваному матеріалі стратегій виокремлюються три основні: фонографічна редуплікація, реєстрове варіювання та пунктуаційне маркування.

Фонографічна редуплікація полягає у подовженні голосних або приголосних у структурі вигука і корелює зі ступенем емоційної залученості мовця: чим довша форма, тим вищою є інтенсивність афективного стану, що передається. Так, форми *noooo* та *whuuuu* фіксуються переважно в контекстах вираження розпачу або протесту, тоді як *yesss*, *woooow* та *yaauu* супроводжують реакції захоплення або схвалення. Реєстрове варіювання функціонує як графічний аналог підвищення голосу – написання вигуку великими літерами (*WOW*, *OMG*, *YIKES*, *UGH*, *NO*) послідовно фіксується в контекстах, де мовець прагне максимально інтенсифікувати висловлювання. Пунктуаційне маркування, зокрема серійне використання знаків оклику (*omg!!!*, *stop!!!*, *yes!!!*), виконує схожу функцію і нерідко поєднується з двома попередніми стратегіями в межах однієї вигукової форми, утворюючи конструкції на зразок *NOOOO!!!* або *WOW!!!*

Взаємодія вигуків з емодзі утворює якісно новий тип семіотичного знака, який не має аналогів в усній комунікації. Аналіз зібраного матеріалу показує, що графічний символ у подібних конструкціях не дублює вербальний компонент, а уточнює або розширює його семантику: вигук *oh* у поєднанні з різними емодзі набуває значень здивування, розчарування, іронії чи захоплення. Аналогічно, вигук *ugh* у супроводі відповідного символу однозначно маркує огиду чи роздратування, тоді як без нього той самий вигук може інтерпретуватися як втома або легке незадоволення. Отже, емодзі беруть на себе роль контекстуального модифікатора, аналогічну до тієї, яку в усному мовленні виконують міміка та інтонаційний контур.

Матеріал дослідження також засвідчує процес семантичної трансформації аббревіатурних вигуків. Одиниці *lol*, *omg* та *smh* у переважній більшості контекст-

тів втратили прямий зв'язок із вихідними конструкціями і функціонують як дискурсивні маркери зі специфічним прагматичним навантаженням. Зокрема, *lol* сигналізує про дистанціювання мовця від серйозності повідомлення або пом'якшує потенційно небажаний перлокутивний ефект; *omg* маркує реактивне здивування незалежно від гендерних чи вікових характеристик мовця; *smh* передає осуд або розчарування щодо дій чи слів третьої особи.

На рівні дискурсивної організації вигуки виконують структурувальну функцію: маркують межі комунікативних ходів, сигналізують про перехід до нової теми та забезпечують зворотний зв'язок у діалогічному обміні. Вигуки *well* та *so* у препозиції фіксуються як маркери тематичного переходу, тоді як *right* та *yeah* у постпозиції сигналізують про завершення комунікативного ходу і передачу черги співрозмовнику. У жанрах коментаря та форумної репліки вигук нерідко становить самостійне повідомлення (*wow.*, *oof.*, *same.*), що підтверджує його комунікативну самодостатність і здатність реалізовувати повноцінний мовленнєвий акт без пропозиційного розгортання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Попова О. В. Доцільність вивчення перекладацького аспекту вигуку як елемента сучасної мовної парадигми / за ред. С. О. Швачко, І. К. Кобякова, С. В. Баранова, О. М. Медвідь. *Методологічні проблеми сучасного перекладу: матеріали VIII Міжнародної науково-методичної конференції*, м. Суми, 23–25 січ. 2009. Суми, 2009. С. 95–97. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/17532> (дата звернення: 31.01.2026).
2. Ситенко О. О. Особливості функціонування вигуків у сучасній англійській мові (на матеріалі роману Діани Сеттерфільд «Тринадцята казка»). *Nova filologia*. 2021. Т. 2, № 81. С. 117–122. DOI: 10.26661/2414-1135-2021-81-2-17.
3. Яковлева Т. Функціонування первинних вигуків в аспекті категорії оцінки. *Проблеми гуманітарних наук. Серія Філологія*. 2023. № 52. С. 79–87. DOI: 10.24919/2522-4565.2022.52.10.

Максимишена Марія

Вінниця

*Науковий керівник: доцент кафедри англійської філології
ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук, доцент Юрковська М. М.*

СТРУКТУРНО-МОТИВАЦІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВІРТУАЛМІФОНІМІВ У ГРІ «THE ELDER SCROLLS V: SKYRIM»

Актуальність теми зумовлена стрімким розвитком відеоігор як глобального культурного феномену та зростаючим інтересом лінгвістики до специфіки побудови віртуальних світів. Створення автентичної ігрової реальності неможливе без унікальних мовних елементів, які забезпечують глибину внутрішнього всесвіту.

Об'єктом дослідження є англійські віртуалміфони, що функціонують у грі «The Elder Scrolls V: Skyrim».

Предмет дослідження – структурні та мотиваційні особливості цих одиниць.

Назви об'єктів або створінь всередині гри належать до ідеонімів, а тобто, до «власних назв об'єктів, пов'язаних із духовною сферою людини» [3]. Василюєва О. О. також зараховує власні назви на позначення комп'ютерних програм, зокрема ігор, до підтипу ідеонімів – комп'ютеронімів [5]. Найбільш детально омастикон відеоігор розглядала науковиця Варбанець Т. В. У цій сфері було виділено термін віртуалміфонім, який позначає назви об'єктів комп'ютерних ігор [1], зі свого боку він має численні підтипи, наприклад:

- Пезоніми – власні назви ігор (наприклад, *The Elder Scrolls V: Skyrim*).
- Простіконіми – назви додаткового контенту або DLC (наприклад, *Dragonborn*).
- Віртуалміфоквестоніми – назви ігрових завдань та місій.
- Віртуалміфоурбаноніми – назви внутрішньоміських об'єктів.
- Віртуалміфоастіоніми – власні назви міст.
- Міський віртуалміфоохоронім – власна назва «частини території міста» в електронній грі.
- Віртуалміфоагоронім – власна назва «міської площі чи ринку» в електронній грі.
- Віртуалміфодромонім – власна назва «будь-якого шляху повідомлення: наземного, водного, підземного, повітряного».

Для практичного аналізу було обрано місто Riften, у якому методом суцільної вибірки виокремлено 51 одиницю. Вибірка містить 1 віртуалміфоастіонім, 25 міських віртуалміфоохоронімів, 23 віртуалміфоквестонімів, 1 віртуалміфоагоронім та 1 віртуалміфодромонім.

Було проведено мотиваційний та структурний аналіз виділеної вибірки. Мотивація онімів є причиною, з якої було обрано ту чи іншу власну назву. На думку О. О. Селіванової, мотиваційні механізми на вербальному рівні виявляються у структурно-семантичних зв'язках між похідними та твірними одиницями мовної системи, а на когнітивному рівні є способом мовної репрезентації концептуальних реляцій синергетичної системи етносвідомості [2].

Для мотиваційної класифікації вибірки, яка вже була згадана раніше, була обрана мотиваційна класифікація ідеонімів Торчинського М. М. На думку науковця, переважна кількість власних назв мають таку мотивацію: квалітативні – оніми, що отримали свою назву, виходячи з опису зовнішніх або внутрішніх ознак; сутнісні – оніми, зміст яких безпосередньо пов'язаний із тими функціями, які повинен виконувати денотат; локативні – назви, основним мотивом для виникнення яких є місцезнаходження їх денотатів; темпоральні – оніми, що характеризують денотат за часом його виникнення; патронімічні – власні назви, які мають певне відношення до предків, найменування яких і стали основою для новостворених онімів; посесивні – оніми, що характеризують денотат за правом власності на нього; меморіальні – оніми, що увічнюють пам'ять про людей, події або інші реалії і так частково уподібнюються до патронімічних; ідеологічні – оніми, що пов'язані із філософськими, політичними, правовими, релігійними та мистецькими поглядами; апотропейні – власні назви, що своїм змістом «висловлюють» побажання щодо позитивних перспектив; номінальні – власні назви, що здебільшого

є похідними, вторинними, які використовуються переважно у творах мистецтва і присвоюються без будь-якого мотиву; символічні – оніми, що певною мірою є подібними до номінальних, однак їх мотивація будується на певних конотаціях, пов'язаних зі змістом твірної лексеми, і ці додаткові семантичні відтінки трансформують оніми в символи; асоціативні – власні назви, які виникають за аналогією до інших назв або реалій, подібність до яких є переважно індивідуальною, як і ті асоціації, які встановлюються або можуть бути встановлені у кожному конкретному випадку; ситуативні – оніми, що виникають спорадично, на основі певної життєвої ситуації, актуальної у певний момент, що якраз і сприяла утворенню власної назви [3].

Внаслідок аналізу було виявлено десять груп, з них 14 – квалітативні, 3 – патронімічні, 1 – номінальний, 7 – посесивні, 1 – меморіальний, 4 – локативні, 11 – сутнісні, 1 – ідеологічний, 1 – асоціативний та 8 віртуалміфонімів, що мали змішану мотивацію, а тобто, поєднували декілька типів мотивації одночасно, наприклад квалітативно-сутнісні, квалітативно-локативні, квалітативно-асоціативні, квалітативно-ідеологічні та сутнісно-символічні. Найбільша група – квалітативні віртуалміфоніми, отримали свої назви, виходячи з опису зовнішніх або внутрішніх ознак. Найімовірніше це було зроблено для того, аби гравець міг передбачити, що, наприклад, відбуватиметься у квесті або ж що очікувати від певної будівлі. Друга за кількістю група – сутнісні віртуалміфоніми, зміст яких безпосередньо пов'язаний із тими функціями, які повинен виконувати денотат. Ця група також була названа за таким ж принципом, що і квалітативна, однак точніше вказувала на суть завдання або призначення будівлі. І остання група, посесивна, використовувалась для позначення будівель NPC (non-playable character).

Для структурного аналізу вибірки була узята класифікація М. М. Торчинського, згідно з якою оніми поділяються на прості (безафіксні та афіксальні), складні (власне композити, афіксальні композити та аббревіатури) та складені (оніми-словосполуки, оніми-словосполучення та оніми-фрази) [3]. Усього було проаналізовано 51 лексичну одиницю та 4 групи, поділені за структурним критерієм. Із них 35 – оніми-словосполучення, 9 – оніми-фрази, 5 – прості оніми, 2 – власне композити. Більшість назв є багатослівними конструкціями, часто побудованими за моделлю «прикметник + іменник» або з використанням присвійного відмінка (*The Pawned Prawn, Bolli's House*). Оніми-фрази характерні переважно для міфоквестонімів, які можуть мати форму речень (*I Done Got Thaned!*). Прості оніми (*Skyrim, Riften*) та власне композити (*Honeyside*) використовуються рідше, адже віртуальний світ гри «The Elder Scrolls V: Skyrim» потребує деталізації для занурення гравця. Для дрібніших локацій чи квестів важливо передати додаткові характеристики, цим і зумовлений вибір онімів-словосполучень.

Віртуалміфоніми у гри «The Elder Scrolls V: Skyrim» виконують не лише номінативну, а й потужну текстотворчу та культурно-символічну функції, занурюючи гравця в історію та лор світу Тамріель.

Система власних назв у гри є ретельно продуманою структурою, де кожна назва має логічне обґрунтування (мотивацію) та відповідає загальній фентезійній стилістиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варбанець Т. В. Онiмiя виртуальних свiтiв електронних iгор. *Мова*. 2016. № 26. С. 61–65.
2. Селiванова О. О. Сучасна лiнгвiстика: напрями та проблеми. Полтава: Довкiлля-К, 2008. 712 с.
3. Торчинський М. М. Структура онiмного простору української мови: монографiя. Хмельницький: Авiст, 2008. 550 с.
4. Цiлина М. М. Структурна класифiкацiя українських iдеонiмiв. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2015. Т. III(15), № 68. С. 97–99.
5. Vasilyeva O. Denotative-nominative typology of English ideonyms. *Одеський лiнгвiстичний вiсник*. 2018. № 12. С. 3–8.

Марчук Уляна

Вiнниця

Науковий керiвник: старший викладач кафедри англiйської фiлологiї ДонНУ iменi Василя Стуса, доктор фiлософiї з фiлологiї Стрюк Н. В.

ЛIНГВОКОГНIТИВНI ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧI АСПЕКТИ IНТЕРПРЕТАЦIЇ РОМАНУ Ф. С. ФIЦДЖЕРАЛЬДА «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБI» У СУЧАСНIЙ ФIЛОЛОГIЇ

Роман Ф. С. Фiцджеральда «The Great Gatsby» упродовж багатьох десятилiть залишається об'єктом активних наукових дослiджень як у лiтературознавствi, так i в лiнгвiстицi. Дослiдники придiляють увагу не лише iдейно-тематичному змiсту твору, а й особливостям його мовної органiзацiї, що робить роман багатопаровим та вiдкритим до нових лiнгвiстичних прочитань [1]. Зокрема, мовнi та стилiстичнi засоби дають змогу глибше зрозумiти внутрiшнiй свiт героiв та специфiку сюжетних ситуацiй.

Особливий акцент робиться на стилiстичних засобах, що створюють високий рiвень виразностi тексту. Сучаснi стилiстичнi дослiдження пiдкреслюють, що у романi «The Great Gatsby» художнi мовнi засоби, як-от метафорична образнiсть, епiтети та поєднання стилiстичних прийомiв, сприяють глибшому розкриттю характерiв персонажiв та художнiх тем [5]. Таке використання мовних засобiв формує гармонiйний художнiй стиль, що дає можливiсть читачевi краще сприймати внутрiшнi переживання героiв i соцiальнi контексти твору.

Дослiдники також аналізують жанрово-стильовi особливостi роману. У працi Т. Й. Бандури пiдкреслюється, що стиль письма Френсiса Скотта Фiцджеральда поєднує епiчнiсть, iронiю та символiзм, вiдображаючи традицiї епохи джазу, але водночас створюючи власну художню мову. Роман вирiзняється поєднанням психологiчного та побутового опису iз соцiально-культурним контекстом часу, що слугує не лише для розповiдi про сюжет, а й для критичного осмислення iдей «американської мрiї» та моральних дилем персонажiв [1].

Концепт «американської мрiї» займає центральне мiсце у лiнгвiстичних та культурних дослiдженнях роману. Згiдно з аналізом М. В. Риженко, О. В. Ані-

сенко та Ю. С. Максименко, він формує прагнення героїв до багатства, статусу та щастя, що проявляється, зокрема, у прагненні Джея Гетсбі відновити минулі стосунки з Дейзі. Такі художні протиставлення демонструють суперечності суспільства та ілюзії героїв щодо щастя, одночасно показуючи соціальні контрасти та моральні дилеми епох [3].

Перекладознавчий аналіз роману за допомогою корпусного підходу дає змогу виявляти закономірності у використанні слів, словосполучень та синтаксичних конструкцій [4]. Обраний підхід сприяє систематичному дослідженню того, як повторювані мовні одиниці створюють стиль, емоційний настрій і характер персонажів. Це дає нагоду перекладачеві точніше відтворювати художній стиль, культурні особливості та внутрішній світ героїв, зберігаючи смислову цілісність тексту під час перекладу українською [4]. Використання корпусних даних також полегшує відбір адекватних еквівалентів для культурно-специфічних реалій та стійких словосполучень, що робить переклад більш природним і наближеним до оригіналу.

У межах перекладознавчих досліджень також аналізується культурно-специфічна лексика, включно з антропонімами, топонімами та побутовими реаліями. Наприклад, імена персонажів *Jay Gatsby* та *Daisy Buchanan* передаються транскрипцією, що зберігає автентичність звучання та символіку образів. Топоніми, зокрема *New York*, *West Egg* або *Valley of Ashes*, відтворюють реальні та вигадані географічні назви, передаючи культурний і соціальний контекст епохи. Передача побутових реалій, наприклад, одягу, їжі, напоїв, житла, не лише дає змогу читачеві глибше зануритися в атмосферу епохи джазу, а й створює додатковий культурний контекст, який є важливим для розуміння мотивів та поведінки персонажів [2].

Отже, огляд наукових праць свідчить, що роман «*The Great Gatsby*» досліджується лінгвістами з різних перспектив: стилістичної, жанрово-стильової, семантичної та перекладознавчої. Аналіз мовних засобів і культурно-специфічної лексики слугує не лише для відтворення художнього ефекту, а й для дослідження глибинних когнітивних та культурних аспектів тексту.

Попри значну кількість досліджень, питання системного лінгвокогнітивного та перекладознавчого аналізу колокацій у романі «Великий Гетсбі» залишається недостатньо розробленим. Це визначає актуальність і наукову доцільність проведеного дослідження, оскільки глибше розуміння колокацій сприятиме відтворенню концептів та культурно-специфічних особливостей тексту в перекладі та лінгвокогнітивному аналізі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бандура Т. Й. Жанрово-стильова своєрідність роману Ф. С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2021 Т. 2, № 47. С. 173–176.

2. Бобер О. О., Борисенко Н. Д. Типологія культурно-специфічної лексики роману Ф. С. Фіцджеральда «*The Great Gatsby*» та способи її відтворення в українському перекладі. *The Philological Universes: збірка наукових робіт* / ред.: І. Білюк, О. Кодубовська. Житомир, 2025. С. 56–58.

3. Риженко М. В., Анісенко О. В., Максименко Ю. С. Концепт «американська мрія» у романі Ф. С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі». *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 17. Т. 2. С. 193–197.

4. Qian J. A Corpus-based Stylistic Analysis of *The Great Gatsby*. *Academic Journal of Humanities & Social Sciences*. 2023. Vol. 6, Issue 16. P. 112–117.

5. Rong Q. A Stylistic Analysis of *The Great Gatsby*. *Academic Journal of Humanities & Social Sciences*. 2024. Vol. 7. Issue 6. P. 176–182.

Мачок Марина

Вінниця

*Науковий керівник: старший викладач кафедри теорії і практики перекладу
ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук Запужляк І. М.*

ПІДХОДИ ДО СЕМАНТИЧНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ЕПІТЕТІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Епітет є одним із найпоширеніших і водночас найвиразніших засобів художньої образності, що широко використовується в різних типах текстів, зокрема в художньому мовленні. Він виконує важливу стилістичну функцію, сприяючи створенню емоційно-оцінного забарвлення, індивідуалізації авторського стилю та формуванню образного сприйняття дійсності. Незважаючи на значну увагу з боку мовознавців, проблема класифікації епітетів, зокрема їх семантичного поділу, залишається дискусійною, що зумовлює актуальність дослідження.

Метою дослідження є аналіз та узагальнення основних підходів до класифікації семантичних типів епітетів, а також характеристика їх різновидів у художньому мовленні.

Зокрема, В. А. Кухаренко поділяє епітети на емотивні та образні. Емотивні виконують функцію вираження емоційної оцінки предмета чи явища з боку автора. Наприклад, лексеми «*incredible*» («неймовірний»), «*obnoxious*» («нестерпний») використовуються для передачі суб'єктивного ставлення мовця до предмета, особи чи ситуації. Образні епітети, зі свого боку, поділяються на метафоричні та метонімічні і зазвичай виражаються прикметниками або дієприкметниками. Наприклад, трансформація метафори «*the sea was smiling*» у форму «*the smiling sea*» утворює метафоричний епітет [5: 23–57].

Т. М. Онопрієнко класифікує епітети за походженням, розрізняючи узуально-асоціативні та okazіонально-асоціативні. Перші базуються на загальноприйнятих асоціаціях і є типовими для мовної практики, а другі мають індивідуальний, контекстуальний характер і вирізняються новизною. У межах узуальних епітетів виділяють описово-оцінні та постійні. Постійні епітети характерні для фольклору. Наприклад:

Англ. «*In that pleasant district of merry England there extended in ancient times a large forest*» (W. Scott).

Укр. «*У тій приємній частині веселої Англії у давні часи простягався великий ліс*».

Англ. «*And now I'm in the world alone / upon the wide, wide sea*» (G. G. Byron).
Укр. «*І ось я сам у світі – серед безмежного моря*».

Описово-оцінні епітети акцентують увагу на важливих рисах об'єкта в конкретному контексті, хоча ці характеристики не є його постійними ознаками [6: 89–92].

І. М. Кочан пропонує поділ епітетів на прямі та переносні. У межах переносних (образних) епітетів вона виділяє метафоричні (засновані на подібності: англ. *warm smile* – укр. «тепла усмішка», англ. *golden laugh* – укр. «золотий сміх», англ. *burning sea* – укр. «палаюче море») та метонімічні (на основі суміжності: англ. *golden hands* – укр. «золоті руки», англ. *steel voice* – укр. «сталевий голос», англ. *winged words* – укр. «крилаті слова»). Водночас дослідниця виокремлює й інші різновиди: гіперболічні (англ. *boundless field* – укр. «безмежне поле»), літо-тичні (англ. *a small stature* – укр. «невисокий зріст»), оксюморонні (англ. *ugly beauty* – укр. «потворна краса», англ. *the walking dead* – укр. «живі мерці») та іронічні (англ. *a noble thief* – укр. «благородний злодій», англ. *a genius fool* – укр. «геніальний дурень») [4: 105–108].

Цей підхід вважається одним із найбільш повних, оскільки демонструє зв'язок епітетів з іншими тропами. Це має важливе значення для перекладу, адже неправильне відтворення епітета може призвести до спотворення художнього образу. Тому врахування семантичних зв'язків є необхідною умовою адекватного перекладу.

З огляду на характер зв'язку між означенням і означуваним, епітети поділяють на асоційовані та неасоційовані. Асоційовані епітети відображають природні властивості предмета (англ. *cold star* – укр. «холодна зірка», англ. *silken hair* – укр. «шовковисте волосся»), тоді як неасоційовані базуються на переносі значення і створюють нові образні зв'язки (англ. *frozen heart* – укр. «крижане серце», англ. *fragile strength* – укр. «крихка сила», англ. *painted smile* – укр. «намальована посмішка») [3: 69].

Неасоційовані епітети зазвичай розкриваються лише в контексті й поділяються на образні та безобразні. До образних належать:

1. Метафоричні (англ. *golden time* – укр. «золотий час», англ. *princess world* – укр. «світ принцес»).

2. Прівняльні (із суфіксом *-like*).

3. Персоніфікуючі (англ. *sorrowful willow* – укр. «сумна верба», англ. *cheerful sunbeam* – укр. «веселий сонячний промінь»).

4. Синестетичні (англ. *frosty hush* – укр. «морозна тиша», англ. *crystalized quiet* – укр. «застигла тиша», англ. *cold tranquility* – укр. «холодний спокій») [3: 69; 80; 82].

5. Алітераційні (англ. *melancholic melody* – укр. «меланхолійна мелодія», англ. *silvery silence* – укр. «срібна тиша») [1: 60].

До безобразних епітетів належать:

1. Перенесені (англ. *fragile soul* – укр. «крихка душа», англ. *feeble will* – укр. «слабка воля»).

2. Оксюморонні (англ. *burning ice* – укр. «палаючий лід», англ. *silent scream* – укр. «німий крик», англ. *cruel kindness* – укр. «жорстока доброта»).

3. Гіперболічні (англ. *infinite patience* – укр. ‘безмежне терпіння’, англ. *boundless love* – укр. ‘безмежна любов’).

4. Епітети, утворені на основі антономазії (англ. *iron lady* – укр. ‘залізна леді’).

У художньому мовленні функціонують також різні функціонально-стилістичні типи епітетів:

а) образні (англ. *velvet voice* – укр. ‘оксамитовий голос’, англ. *crystal eyes* – укр. ‘кришталеві очі’);

б) емоційно-оцінні (англ. *terrible performance* – укр. ‘жахливий виступ’, англ. *exciting plot* – укр. ‘захопливий сюжет’);

в) пояснювальні (англ. *shallow breath* – укр. ‘поверхнєве дихання’);

г) постійні фольклорні (англ. *whispering wind* – укр. ‘шепітливий вітер’, англ. *silver moon* – укр. ‘срібний місяць’) [2].

Сучасні дослідження спрямовані на створення узагальненої системи класифікації епітетів, яка б поєднувала різні підходи та усувала наявні розбіжності між ними. У сучасній філології такі системи вважаються найбільш обґрунтованими.

Отже, у мовознавстві не існує єдиної класифікації епітетів, що зумовлює різноманітність підходів до їх семантичного поділу. Епітети характеризуються багатофункціональністю та різними типами, пов’язаними зі значенням, походженням і зв’язком з означуваним словом. Вони відіграють важливу роль у створенні образності та емоційного забарвлення художнього мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волковинський О. С. Алітераційні епітети в ранній ліриці В. Кобилянського. *Наукові праці Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2012. Вип. 30. С. 47–51.

2. Волковинський О. С. Поетика епітета: монографія. Кам’янець-Подільський: Абетка, 2011. 350 с.

3. Козлянинова Ж. П. Стилістична роль епітета в поезії Джона Кітса. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. 2019. Т. 30(69). № 1. С. 67–74.

4. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 423 с.

5. Кухаренко В. А. Практикум зі стилістики англійської мови: підручник. Вінниця: Нова Книга, 2000. 160 с.

6. Онопрієнко Т. М. Узуально-асоціативні епітети в сучасній англійській мові. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2005. Вип. 23. С. 89–92.

Науковий керівник: професор кафедри германської філології та методики викладання германських мов МДПУ імені Богдана Хмельницького, доктор педагогічних наук, професор Глазкова І. Я.

СЕМАНТИЧНІ ПОЛЯ АВТОРСЬКИХ КРИЛАТИХ ВИСЛОВІВ У КОМЕДІЇ В. ШЕКСПІРА «MUCH ADO ABOUT NOTHING»

Для драматургії доби пізнього Відродження й ранньомодерної Англії характерні експериментування зі словом, загострена увага до смислових відтінків та активне використання усталених зворотів як матеріалу для комічної гри. У комедії В. Шекспіра «Much ADO About Nothing» фразеологізми виконують не лише номінативну чи експресивну функції, а й стають об'єктом метамовного «розгортання» в репліках персонажів. Саме через це вони формують цілісну систему семантичних полів, що організовує художній простір твору.

Одним із ключових механізмів є подвійна актуалізація фразеологізму: спочатку він сприймається як цілісна одиниця з переносним значенням, а далі один із його компонентів переходить в буквальний план або піддається контекстному переосмисленню. У межах одного фрагмента співіснують два смислові режими: фразеологічний і буквальний. Така двоплановість лежить в основі шекспірівського комізму [1].

Семантичне поле розглядаємо як сукупність мовних одиниць, об'єднаних спільною інтегральною семою та пов'язаних внутрішніми системними відношеннями [1].

I. Соматичне (тілесне) семантичне поле

Соматичне поле охоплює вислови з компонентами, пов'язаними з тілом людини: *elbow, hand, beard*. У сцені III дії Конрад вживає фразеологізм: «*I am at thy elbow*».

У відповідь Борачіо зазначає: «*Mass, and my elbow itcht, I thought there would a scab follow*» (Act III, Sc. 3).

Зворот *at somebody's elbow* означає «поруч», однак компонент *elbow* переходить у буквальну площину – лікоть «свербить». Відбувається дефразеологізація: поряд із переносним значенням актуалізується тілесна конкретика. Комічність виникає через різкий зсув від нейтрального просторового значення до натуралістичної деталі.

Аналогічний механізм простежується у формулі присяги: «*By this hand, I love thee*» «*Use it for my love some other way than swearing by it*» (Act IV, Sc. 1).

Фразеологізм *by this hand* функціонує як ритуалізований акт запевнення. Проте Беатріче буквально інтерпретує *hand*, пропонуючи «використати її» інакше.

Подальший повтор «*By this hand. Claudio shall render me a dear account*» не обнуляє попередню гру, а зберігає її семантичний «резонанс».

II. Просторово-предметне семантичне поле

Messenger: «*The gentleman is not in your books*» (Act I, Sc. 1).

Beatrice: «*No, an he were in my books I would burn my study*».

Фразеологізм *not in somebody's books* означає «бути не до вподоби». Проте Беатріче відновлює буквальне значення *books* як реальних книг і розгортає його через образ спалення кабінету. Комізм виникає із зіткнення абстрактно-оцінного та предметно-побутового планів.

III. Гастрономічне семантичне поле

У сцені IV дії виникає ланцюг висловів із компонентом *eat*:

«*I will make him eat it that says I love not you*»; «*Will you not eat your word?*»; «*With no sauce that can be devised to it*» (Act IV, Sc. 1).

Фразеологізм *eat one's word* означає «взяти слова назад», але буквальна семантика «їсти» підтримується словом *sauce*. Унаслідок формується багаторівнева гра: переносне значення знову повертається до буквального. Комізм досягається через постійне коливання між фразеологічним і предметним планами. Гастрономічне поле є особливо продуктивним, оскільки дає змогу персонажам «керувати» переходами між значеннями, створюючи мовну шараду.

IV. Соціально-оцінне семантичне поле

Репліка Беатріче: «*He that hath a beard is more than a youth, and he that hath no beard is less than a man...*»

Тут формується система градаційних оцінок: *youth – man – beard*. Соматичний компонент переходить у символічний показник статусу, а висловлювання відображає соціальні уявлення про зрілість і шлюбну придатність. Соціально-оцінне поле пов'язане з концептами честі, статусу, взаємин між статями, а саме: ключовими темами п'єси.

V. Міфологічно-культурне семантичне поле

«*I will even take sixpence in earnest of the bearward, and lead his apes into hell*».

«*Well, then, go you into hell?*»

«*...here's no place for you maids... so deliver I up my apes... and away to Saint Peter...*» (Act II, Sc. 1).

Фразеологізм *to lead apes in hell* має культурне підґрунтя й пов'язаний із уявленнями про долю незаміжніх жінок. У тексті прийменник змінено (*into hell*), що підсилює буквальний план. Леонато сприймає вислів буквально, а Беатріче розгортає фантазійну сцену з образом диявола та святого Петра. Ідіома стає композиційним центром розгорнутого монологу й механізмом творення цілого мікросвіту.

Отже, у комедії «*Much Ado About Nothing*» авторські крилаті вислови організовані в межах кількох семантичних полів: соматичного, просторово-предметного, гастрономічного, соціально-оцінного та міфологічно-культурного.

ЛІТЕРАТУРА

1. Abel Beate. English idioms in the first language and second language lexicon. *Applied Linguistics*. 2003. Vol. 24(2). P. 115–135.

2. Shakespeare W. *Much Ado About Nothing* / ed. by A. R. Humphreys. The Arden Shakespeare. London: Methuen, 1981.

ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ТА ІЄРАРХІЧНА СТРУКТУРА МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Вступні зауваження. Медична термінологія є результатом багатовікового історичного розвитку, що бере свій початок з античності. Як спеціалізована лексична система, вона забезпечує точне та однозначне вираження понять, що є фундаментальним для наукової комунікації. Дослідження джерел формування та ієрархічної структури медичних термінів дає змогу зрозуміти особливості професійної взаємодії та сприяє розвитку лінгвістичної науки.

Виклад основного матеріалу. Основним фундаментом медичної термінології є класичні мови – латинська та грецька. Грецька мова домінувала на початковому етапі, зокрема у працях Гіппократа (*Corpus Hippocraticum*), де були закладені такі поняття, як *амбліопія*, *карцинома*, *парез*. Пізніше латина стала міжнародною мовою медицини та сформувала основу анатомічної номенклатури (*вена*, *альвеола*, *капіляр*). У сучасній системі латинська мова традиційно використовується для позначення анатомічних структур, тоді як грецька – для опису патологічних станів та діагнозів [3].

Окрім класичних мов, значну роль відіграють національні мови. Українська медична термінологія формувалася на базі народної мови (*перелом*, *жовтяниця*) та пройшла складний шлях від активної українізації 1920-х рр. до сучасного відродження після 1991 р. Сьогодні розвиток національних терміносистем відбувається через калькування, прямі запозичення та адаптацію іноземних термінів, на що суттєво впливають глобалізація та цифровізація суспільства [1].

Сучасна медична термінологія – це чітко структурована ієрархічна система, яка поділяється на кілька основних категорій: анатомічну (*arteria coronaria* – вінцева артерія), фізіологічну (*digestio* – травлення), патологічну (*gastritis* – запалення слизової оболонки шлунка), клінічну (*bronchoscopy* – ендоскопічне обстеження бронхів) та фармакологічну (*acetylsalicylic acidum* – ацетилсаліцилова кислота). Такий розподіл сприяє ефективній організації знань в галузі медицини та професійному обміну [5].

Структура медичного лексикону підтверджує його багатокомпонентне походження. Латинська та грецька мови становлять класичне ядро системи: латина переважає в анатомії (*vena*), тоді як грецька – у патології (*nephritis*). Українські відповідники (*перелом*) та запозичення з інших мов (напр., *шприц* із німецької) забезпечують адаптацію терміносистеми до сучасного мовного середовища. Така багатошаровість зумовлює універсальність медичних понять на міжнародному рівні [4].

Висновок. Розвиток термінології є безперервним процесом: прогрес у науці, зокрема у генетиці, вимагає створення нових одиниць (*геном*, *ДНК-секвенування*), що підтверджує динамічний характер цієї спеціалізованої системи. Отже, медична

термінологія є не лише фаховим лексиконом, а й складним лінгвокультурним явищем, що потребує постійної систематизації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичний та соціолінгвістичний аспект. Київ: Видавничий дім «KM Academia», 2000. 217 с.
2. Ісаєва О. С. Функціонування термінів у терміносистемі медицини. *Вісник Черкаського університету. Серія: Філологічні науки*. 2019. № 15. С. 130–135.
3. Ківачук М. Мовна репрезентація COVID-19 в англomовних публіцистичних онлайн-виданнях. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Філологія*. 2020. Вип. 9. С. 45–50.
4. Ликіна В. В. Вербалізація концепту Демократія в інавгураційній промові президента США Дональда Трампа: лінгвокогнітивний аспект. *Вісник Черкаського університету. Серія: Філологічні науки*. 2019. № 15. С. 161–165.
5. Олеськова Г. Особливості перекладу фахових термінів і понять медсестринської освіти Німеччини. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2019. Вип. 175. С. 757–762.

Новицький Ілья

Вінниця

Науковий керівник: доцент кафедри теорії та практики перекладу ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук, доцент Воробйова О. С.

ВІДТВОРЕННЯ АВТОРСЬКОЇ КАРТИНИ СВІТУ ТВОРУ

ДЖ. ТОЛКІНА «ВОЛОДАР ПЕРСНІВ» В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Сучасний етап розвитку перекладознавства характеризується підвищеним інтересом до проблем відтворення текстів жанру фентезі. Цей жанр вимагає від перекладача не лише бездоганного володіння мовою, а й уміння адекватно передавати авторську картину світу, що рясніє неіснуючими в об'єктивній реальності концептами. Твори Дж. Р. Р. Толкіна, зокрема його епічна трилогія «The Lord of the Rings» («Володар Перснів»), є еталонним прикладом літератури високого фентезі, яка концептуально насичена специфічною лексикою – вигаданими реаліями (ВР) та авторськими неологізмами (АН).

Відтворення такої лексики становить одну з найскладніших перекладацьких проблем, адже ці одиниці не мають прямих словникових відповідників у мові перекладу. Метою цього дослідження є аналіз способів відтворення англomовних ВР та АН в українському перекладі першої частини трилогії Дж. Толкіна.

Традиційно під «реаліями» розуміють слова та словосполучення, які називають об'єкти, характерні для життя, побуту, культури чи історії певного народу [1: 56]. Проте у контексті жанру фентезі ми стикаємося з феноменом «вигаданих реалій» – лексичних одиниць, що позначають предмети, явища та поняття повністю

вигаданого, авторського світу Середзем'я. Видатна українська перекладознавиця Роксоляна Зорівчак зазначає, що кожна реалія несе в собі яскраво виражений національний колорит [1: 58]. У випадку Джона Толкіна ця лексика створює унікальний «міфопоетичний колорит», втрата якого під час перекладу призводить до руйнування художньої цінності твору.

Вигадані реалії та неологізми у творах Дж. Толкіна виконують ключову світотворчу функцію. Автор використовував свій глибокий філологічний бекграунд для створення топонімів, антропонімів та назв артефактів, які часто несуть важливе етимологічне навантаження. Аналіз фактичного матеріалу (порівняння оригіналу [5] з українським перекладом О. Фешовець [4]) дає змогу виокремити в зазначеному перекладі кілька основних стратегій відтворення цього «світотворчого» лексикону.

Першою та найпоширенішою стратегією під час перекладу власних назв, що не мають чітко вираженого семантичного ядра англійською мовою (або етимологія яких лежить у площині вигаданих ельфійських мов), є практична транскрипція та транслітерація (узагальнено – транскодування). Наприклад, топонім *Rivendell* [5: 221] передається як 'Рівенділ' [4: 245], а назва місцевості *Mordor* [5: 45] – як 'Мордор' [4: 50]. Транскрибуються також і назви вигаданих рас: *Hobbit* перекладається як 'гобіт' (з урахуванням української традиції передачі фрикативного англійського звуку /h/ через літеру «г»), а *Orc* – як 'орк'. Транскодування дає змогу зберегти фонетичну екзотичність, закладену автором.

Другою, не менш важливою стратегією, є калькування. Воно застосовується тоді, коли лексична одиниця складається із зрозумілих морфем, і перекладач прагне передати її внутрішню форму, щоб український читач мав ті самі образні асоціації, що й англомовний [3: 279]. Яскравим прикладом є макротопонім *Middle-earth* [5: 12], що успішно калькується українською мовою як 'Середзем'я' [4: 15]. До цієї ж групи належить переклад топоніма *Mirkwood* як 'Морок-ліс' та назви поселення *Hobbiton* як 'Гобітон' (напівкалька, що поєднує транскрипцію основи та переклад суфіксальної частини).

Особливої уваги заслуговує переклад «промовистих» антропонімів та авторських неологізмів. Оскільки Дж. Толкін свідомо надавав іменам характеристичних рис, використання виключно транскрипції (наприклад, 'Беггінс' для *Baggins*) часто призводить до втрати прагматичного потенціалу імені. Тому перекладачка Олена Фешовець вдається до семантичного перекладу або словотвірної адаптації. Так, прізвище *Baggins* (від англ. *bag* – 'сумка, мішок') вдало адаптується українською мовою як 'Торбин' [4: 28]. Аналогічно ім'я *Treebeard* [5: 450] відтворюється семантичним калькуванням як 'Деревобород', а прізвисько *Oakenshield* – як 'Дубощит'.

Окрема група – це назви магічних артефактів та вигаданих матеріалів (неологізми). Назви на кшталт *Palantir* (магічний камінь видіння) чи *Lembas* (ельфійський хліб) перекладаються шляхом транскодування: 'палантір', 'лембас'. Назва вигаданого металу *mithril* перекладається як 'мітріл' [4: 310], де простежується закономірна передача англійського диграфа «th» українською літерою «т» за правилами транскрипції іншомовних назв.

Отже, відтворення вигаданих реалій та авторських неологізмів у жанрі фентезі вимагає від перекладача глибокого аналізу етимології кожного вигаданого концепту. Для досягнення максимальної еквівалентності в українському перекладі «Володаря Перснів» вдало комбінуються прийоми транскрипції та транслітерації (для збереження фонетичного колориту іншомовності), калькування (для збереження внутрішньої форми «прозорих» лексем) та семантичної адаптації (для відтворення промовистих імен). Вибір конкретної стратегії безпосередньо залежить від семантичного навантаження вигаданої реалії та її світотворчої ролі у художньому тексті оригіналу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1989. 216 с.
2. Карабан В. І. Переклад з англійської мови на українську мову. Вінниця: Нова Книга, 2004. 576 с.
3. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2006. 424 с.
4. Толкін Дж. Р. Р. Володар Перснів. Частина перша: Братство Персня / пер. з англ. О. Фешовець. Львів: Астролябія, 2013. 704 с.
5. Tolkien J. R. R. The Fellowship of the Ring. London: HarperCollins, 2007. 576 p.

Олійник Діана

Вінниця

*Науковий керівник: старший викладач кафедри англійської філології
ДонНУ імені Василя Стуса, доктор філософії з філології Стрюк Н. В.*

ОНИМ І АПЕЛЯТИВ ЯК КЛЮЧОВІ КАТЕГОРІЇ ОНОМАСТИЧНОЇ НОМІНАЦІЇ

Ономастика є важливою галуззю мовознавства, що вивчає власні назви (оніми), їх походження, структуру, семантику та функціонування в мові й мовленні. Особливе місце в ономастиці займає проблема співвідношення власних назв (онімів) і загальних назв (апелятивів), оскільки саме вони становлять основу процесів номінації. Активний розвиток літературно-художньої ономастики розпочався у 60-х рр. ХХ ст. завдяки працям Ю. О. Карпенка та П. П. Чучки. Подальший розвиток ономастичних досліджень пов'язаний із роботами В. М. Калінкіна, Л. О. Белея, В. М. Михайлова, В. М. Галич, О. Ф. Немировської та інших науковців. У цих працях розглядається функціонування власних назв у різних типах текстів, зокрема художніх, де оніми можуть виконувати важливу стилістичну та образотворчу функцію.

За визначенням П. П. Чучки, об'єктом ономастики є власні назви як особливий пласт лексики мови. Основною функцією власних назв є індивідуалізація, тобто виокремлення конкретного об'єкта серед інших подібних [1]. Наприклад,

англійські назви *London, Paris, New York, Amazon, Mount Everest* є онімами, оскільки позначають конкретні географічні об'єкти. Натомість слова *city, river, mountain, country* є апелятивами, адже вони позначають загальний клас предметів.

Згідно з визначенням Ю. О. Карпенка, власні назви (оніми) – це слова або словосполучення, що використовуються для найменування конкретних, індивідуальних об'єктів [2]. Наприклад:

1. Антропоніми (імена людей): *William Shakespeare, Jane Austen, Harry Potter, Elizabeth II, Albert Einstein*.

2. Топоніми (географічні назви): *London, New York, Australia, the Thames, the Pacific Ocean*.

3. Астроніми (назви небесних тіл): *the Sun, the Moon, Mars, the Milky Way*.

Розглянемо детальніше приклади онімів та звернемо увагу на роман «Looking for Alaska», де значну роль відіграють власні назви персонажів, місць та інших об'єктів, які дають змогу створити художній світ твору та індивідуалізувати героїв. Власні назви в романі виконують функцію ідентифікації персонажів і місць. Наприклад, антропоніми (імена персонажів): *Miles Halter, Alaska Young, Chip Martin, Takumi Hikohito, Lara Buterskaya* є онімами, оскільки вони позначають конкретних персонажів твору.

У романі також присутні топоніми (назви місць): *Alabama, Florida*. Наприклад: *Miles moved from Florida to Alabama to study at Culver Creek*. У цьому прикладі *Florida* та *Alabama* є власними назвами, що позначають конкретні географічні об'єкти.

Апелятиви – це загальні назви, які позначають клас предметів або явищ [3]. У тексті роману часто використовуються такі апелятиви: *student, teacher, school, friend, roommate, girl, boy, book, cigarette, car*. Наприклад: *Miles was a new student at the boarding school*. Тут слова *student* і *school* є апелятивами, оскільки вони мають узагальнене значення.

У художньому тексті власні назви виконують не лише номінативну функцію, але й сприяють розкриттю характеру персонажів і створюють атмосферу твору. Наприклад, ім'я *Alaska Young* символічно пов'язане з образом свободи, простору та загадковості, що відповідає характеру персонажа. Ім'я *Miles Halter* також має символічне значення, оскільки герой постійно шукає сенс життя та відповіді на складні питання.

Отже, аналіз понять оніма та апелятива дає змогу стверджувати, що вони є важливими складниками лексичної системи мови та ключовими категоріями ономастичної номінації. Власні назви виконують насамперед індивідуалізувальну функцію, оскільки призначені для називання конкретних, одиничних об'єктів – осіб, географічних місць, астрономічних тіл, організацій, культурних явищ тощо. Апелятиви, на відміну від них, мають узагальнювальний характер і позначають цілі класи однорідних предметів або явищ, формуючи основу словникового складу мови. Важливою особливістю мовної системи є постійна взаємодія між власними та загальними назвами. У процесі розвитку мови можливі переходи апелятивів у власні назви (онімізація) та зворотні процеси апелятивації, що свідчить про динамічність і гнучкість лексичної системи. Такі явища демонструють, що межа між цими категоріями не є абсолютно сталою, а залежить від функціонування слова в мовленні та від контексту його вживання [4].

Отже, оніми й апелятиви є взаємопов'язаними елементами мовної номінації, які виконують різні, але взаємодоповнювальні функції. Дослідження цих категорій є важливим для розуміння механізмів найменування об'єктів у мові, розвитку лексичної системи та функціонування мовних одиниць у різних типах текстів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белей Л. О. Сучасна українська ономастика: проблеми теорії та практики. Ужгород: Закарпаття, 2000. 168 с.
2. Карпенко Ю. О. Власні назви в українській мові. Київ: Наукова думка, 1970. 183 с.
3. Калінкін В. М. Теоретичні питання літературної ономастики. Донецьк: ДонНУ, 1999. 210 с.
4. Чучка П. П. Сучасна українська ономастика. Ужгород: Гражда, 2008. 368 с.

Павлюк Анастасія

Вінниця

*Науковий керівник: в. о. завідувача кафедри англійської філології
ДонНУ імені Василя Стуса кандидат філологічних наук, доцент Юрковська М. М.*

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЛАСНИХ НАЗВ В АНІМАЦІЙНОМУ СЕРІАЛІ «СІМПСОНИ»

Вивчення лексико-семантичних особливостей власних назв є одним із перспективних напрямів сучасної ономастики. Оніми (власні назви) розглядаються не як семантично порожні одиниці, а як складні лексичні знаки, що поєднують мовні та позамовні елементи [2: 24]. Особливо яскраво семантичний потенціал онімів реалізується в медіадискурсі, зокрема в анімаційних серіалах, де кожна власна назва є результатом усвідомленого авторського вибору. Актуальність дослідження зумовлена зростанням інтересу до аналізу мови масової культури та ролі власних назв у формуванні художнього простору медіатексту. Метою роботи є аналіз лексико-семантичних типів та функцій власних назв в американському мультсеріалі «Сімпсони» на матеріалі 14 епізодів перших трьох сезонів.

Теоретичну основу дослідження складають положення ономастики як науки про власні назви. У працях М. М. Торчинського ономастика аналізує оніми з погляду їх значення, структури, функціонування та походження. Ключовим для розуміння семантики власних назв є поняття онімного простору – системи всіх власних назв певного тексту або дискурсу, організованої за ядерно-периферійним принципом [3: 15]. У центрі такого простору перебувають антропоніми та топоніми, на периферії – ергоніми, зооніми, хрематоніми та інші класи. У сучасних мовознавчих дослідженнях особлива увага приділяється функціональному аспекту онімів, зокрема їх здатності реалізовувати додаткові смисли в межах конкретного дискурсу.

У дослідженнях зазначається, що оніми можуть розглядатися як культурно марковані одиниці, що відображають історію, традиції та цінності певної спіль-

ноти [2: 89]. У контексті лексичної семантики важливо розрізняти денотативне значення (конкретний об'єкт, що називається) та конотативне значення оніма (сукупність культурних, емоційних та оцінних асоціацій). Саме конотативний рівень є визначальним для інтерпретації власних назв у художньому тексті, де автор свідомо добирає оніми з певним семантичним потенціалом. Це дає змогу розглядати власні назви не лише як засоби ідентифікації, а і як важливі елементи інтерпретації тексту.

Класифікація власних назв охоплює антропоніми (імена і прізвища людей), топоніми (географічні назви), ергоніми (назви установ та підприємств), зооніми (клички тварин) та ін. [3: 15]. Кожен клас має власну лексико-семантичну специфіку. Д. Г. Бучко та Н. В. Ткачова наголошують на необхідності розгляду повторюваних у тексті онімів у межах цілісної ономастичної системи [1: 7–8].

Аналіз антропонімії серіалу дає змогу виокремити кілька семантичних типів, серед яких помітним є іронічно-контрастний. У цьому випадку конотативні асоціації, пов'язані з ім'ям, можуть не збігатися з рисами персонажа, що створює комічний ефект. Подібні семантичні особливості свідчать про цілеспрямоване використання онімів як засобу створення комічного ефекту та характеристики персонажів. Зокрема, ім'я *Homer* може викликати культурні асоціації з класичною традицією, що вступає в контраст із поведінкою персонажа.

Ім'я *Bartholomew* у повній формі має традиційні історико-культурні конотації, тоді як скорочена форма *Bart* у дослідницьких і популярних інтерпретаціях співвідноситься з англійським словом *brat*, що підкреслює характерні риси персонажа [4]. Подібний перехід від повної до скороченої форми можна розглядати як свідомий художній прийом, що додатково актуалізує семантичний потенціал імені.

На відміну від цього, ім'я *Lisa* (як похідне від *Elizabeth*) зазвичай асоціюється з позитивними моральними характеристиками, що загалом узгоджується з образом персонажа. Така відповідність дає підстави говорити про конгруентний семантичний тип.

Прізвище *Bouvier* може розглядатися як алюзивне, оскільки воно викликає асоціації з певними соціокультурними контекстами. Це дає можливість реалізувати соціально-маркувальну функцію оніма, формуючи опозицію між різними соціальними прошарками.

Другорядні персонажі демонструють тенденцію до характеризувальної семантики. Такі оніми, як *Krabappel*, *Wiggum* або *Krusty*, у різних інтерпретаціях пов'язуються з англійськими лексемами, що можуть відображати риси характеру персонажів. Водночас подібні тлумачення доцільно розглядати як імовірні, а не однозначно встановлені.

У топонімній системі серіалу простежується семантика узагальнення. Назва *Springfield* є однією з поширених у США, що дає підстави інтерпретувати вигадане місто як умовний образ типової американської провінції [5]. Натомість назва *Evergreen Terrace* демонструє контраст між позитивними конотаціями та зображеною реальністю, що створює іронічний ефект.

Ергоніми серіалу виконують переважно сатиричну функцію. Назви на зразок *Kwik-E-Mart* або *Krusty Burger* можуть інтерпретуватися як стилізовані та

модифіковані форми, що відображають особливості масової культури та комерційного середовища. Назва *Springfield Retirement Castle* також створює іронічний ефект через контраст між номінативним значенням і реальною характеристикою об'єкта. Зазначені особливості підтверджують важливу роль власних назв у формуванні цілісного художнього простору серіалу.

Отже, аналіз близько 45 власних назв із 14 епізодів дає змогу виокремити іронічно-контрастний, конгруентний, алюзивний та характеризувальний лексико-семантичні типи онімів. Встановлено, що власні назви в серіалі виконують не лише номінативну, а й характеризувальну, соціально-маркувальну та сатиричну функції. Онімний простір «Сімпсонів» постає як складна семантична система, у межах якої кожна назва може розглядатися як інструмент художньої інтерпретації соціальної реальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. Словник української ономастичної термінології. Харків: Ранок-НТ, 2012. 256 с.
2. Карпенко О. Ю. Проблематика когнітивної ономастики. Одеса: Астропринт, 2006. 328 с.
3. Горчинський М. М. Структура онімного простору української мови. Хмельницький: Авіст, 2008. 550 с.
4. DeLaure M. Matt Groening Reveals the Real Location of the Simpsons' Springfield. *Smithsonian Magazine*. 2012. URL: <https://www.smithsonianmag.com/arts-culture/matt-groening-reveals-the-real-location-of-the-simpsons-springfield-60583379/> (дата звернення: 21.03.2026).
5. Geographic Names Information System. URL: <https://geonames.usgs.gov> (дата звернення: 21.03.2026).

Палко Сергій

Вінниця

Науковий керівник: доцент кафедри іноземних мов Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського, кандидат педагогічних наук, доцент Матієнко О. С.

ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БЛОГ-РЕСУРСІВ У РОЗВИТКУ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

У сучасному освітньому контексті особливої актуальності набуває формування іншомовної читацької компетентності учнів старших класів, яка є ключовою складовою загальної мовленнєвої компетентності та забезпечує ефективне користування інформаційними ресурсами англomовного середовища. Це зумовлено не лише глобалізацією інформаційних потоків, але й потребою розвитку навичок самостійного оволодіння знаннями та критичного осмислення текстів, що сприяє формуванню компетентностей, необхідних для навчання протягом

життя [4: 329]. Водночас традиційні підходи до розвитку читання часто не враховують індивідуальні інтереси учнів і не стимулюють достатню мотивацію, що підкреслює необхідність інтеграції інноваційних цифрових технологій і ресурсів Web 2.0, зокрема блог-платформ, які сприяють підвищенню залученості та ефективності освітнього процесу.

Блог-ресурси, як інтерактивні вебплатформи, дають змогу публікувати матеріали у вигляді тематичних дописів із хронологічною структурою та можливістю коментування і взаємодії користувачів. Вони одночасно виконують інформаційні, комунікативні та інтерактивні функції, що сприяє комплексному формуванню читацьких умінь [4: 147].

Серед практичних блог-ресурсів для розвитку читацької компетентності старшокласників варто виділити кілька основних платформ. British Council Blog містить тексти для читання та словникові вправи, що підходять для самостійної та класної роботи. Preply Blog пропонує статті на різні теми, пояснення граматики, фрази та вирази сучасної англійської мови. English Blog забезпечує різноманітність тем та форм текстів, що дає можливість поєднувати читання з аналізом лексики та контексту. LearnEnglish Teens (British Council) пропонує адаптовані тексти та інтерактивні вправи для підлітків, що сприяють розвитку розуміння тексту та критичного аналізу.

Дидактичний потенціал блог-ресурсів проявляється передусім у можливості *формування різних видів читання*, оскільки учні можуть опрацювати матеріал на різних рівнях – від поверхневого ознайомлення до глибокого аналізу. Завдяки різноманітності контенту учні мають змогу практикувати як глобальне розуміння тексту, так і вибіркоче читання з метою пошуку необхідної інформації. Водночас робота з блогами сприяє розвитку умінь інтерпретації та критичного аналізу тексту та виділення релевантної інформації, що є важливими компонентами читацької компетентності [3: 22].

Блоги також ефективні завдяки своїй *мотиваційній складовій*. Адже навчальні ресурси, що відповідають сучасним інтересам учнів і містять приклади з реального життя, значно підвищують залученість та активність учнів. Актуальні тексти, що відображають сучасні тенденції та інтереси підлітків, формують стійку внутрішню мотивацію до читання, роблячи процес навчання більш привабливим порівняно з традиційними підручниками [1: 233]. Завдяки цьому старшокласники більш охоче працюють із текстом, здійснюють його глибокий аналіз і засвоюють лексичні та граматичні структури.

Не менш значущим є потенціал блог-ресурсів у створенні *індивідуалізації навчання*. Учні можуть самостійно обирати тексти відповідно до рівня підготовки та власних інтересів [2: 49], регулювати темп опрацювання матеріалу, аналізувати інформацію та формулювати власні висновки, що сприяє розвитку автономності та здатності до самостійного навчання, а також відповідає сучасним освітнім тенденціям.

Окрему роль відіграє *інтерактивний* аспект блогів. Можливість коментування, обговорення прочитаного та взаємодії з іншими користувачами трансформує читання з пасивного процесу в активну діяльність. Це сприяє розвитку критичного мислення, аргументаційних умінь і комунікативної компетентності. У такий спосіб

читання інтегрується з іншими видами мовленнєвої діяльності, зокрема письмом і говорінням [3: 30].

Отже, блог-ресурси мають значний дидактичний потенціал у розвитку читацької компетентності старшокласників. Вони поєднують автентичність матеріалу, мотиваційний ефект, індивідуалізацію навчання та інтерактивність, що забезпечує системне формування читацьких умінь у процесі вивчення англійської мови. Використання блогів на уроках англійської мови дає змогу організувати сучасне, гнучке та ефективне навчання, орієнтоване на потреби учнів, та компетентнісний підхід до освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Костик Є. В., Матієнко О. С. Формування англомовної мовленнєвої компетентності у процесі підготовки фахівців нефілологічних спеціальностей. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 72. С. 221–226. DOI: 10.32782/2663-6085/2024/72.44.
2. Лебедева Н., Перва А.-О., Романюк К. Мобільні додатки як інструмент для покращення граматичних навичок учнів. *Journal of Cross-Cultural Education*. 2024. № 3. С. 45–54. DOI: 10.31652/2786-9083-2024-3-45-54.
3. Сем'ян Н., Денисенко Т. Формування англомовної компетентності в читанні учнів 10-го класу засобами блог-ресурсів. *Мистецтво лінгводидактики*. 2023. Вип. 12. С. 18–33. DOI: 10.17721/2663-0303.2023.2.02.
4. Challenges and innovation of management in higher education: Ukrainian dimension / I. Humeniuk, O. Humeniuk, O. Matiienko, E. Manghos, K. Malyshev. *Independent Journal of Management & Production*. 2022. Vol. 13(3). P. 329–346. DOI: 10.14807/ijmp.v13i3.1984.
5. Krasnokutska I., Kovalchuk O. Using Blogs in Teaching English to Philology Students. *Advanced Education*. 2017. № 7. P. 146–153. URL: <https://ae.fl.kpi.ua/article/view/97295>

Півень Єва

Вінниця

*Науковий керівник: старший викладач кафедри англійської філології
ДонНУ імені Василя Стуса, доктор філософії з філології Стрюк Н. В.*

СТИЛІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ І ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕПІТЕТА В ПІСНІ «MASTER OF PUPPETS» ГУРТУ «METALLICA»

Дослідники стилістики обох напрямів – мовознавчого та літературного – здавна аналізують епітет як базовий троп, що найчастіше реалізується через граматичну роль означення.

В енциклопедії «Українська мова» епітет визначено як «художнє означення чи обставина способу дії, які образно змальовують особу, предмет, дію чи явище або виражають емоційне ставлення до них» [5: 175]. Подібне визначення подають: М. Братусь, П. Дудик, А. Коваль, Л. Мацько, О. Пономарів, Л. Пустовіт, О. Селіванова та ін. [1: 17].

Епітет – це стилістичний прийом, заснований на взаємодії емоційного та логічного значень в атрибутивному слові, словосполученні або навіть реченні. Він використовується для характеристики об'єкта та не просто вказує читачеві на його певні властивості, а часто нав'язує їм авторську оцінку, формуючи індивідуальне сприйняття цих особливостей.

Епітети можуть бути виражені різними частинами мови: 1) прикметником (найбільш розповсюджений вид): наприклад, «рожева зоря», «буйні вітри»; 2) іменником, що виступає в ролі прикладки до основного слова: наприклад, «сестра-голубонька»; 3) прислівником, який образно характеризує дію (такі епітети часто називають художніми обставинами): наприклад, «сизо даленіла дорога»; 4) дієприслівником, якщо він створює образне визначення дії: наприклад, «калина, червоніючи кетягами, дримає в солодкому сні»; 5) предикативною конструкцією: наприклад, «душа моя – пуста холодна й німа»; 6) дієприкметником: наприклад, «душа зневірена дримає» [2].

Епітет – ключовий елемент літературної мови, що формує яскраві та емоційні образи. Його стилістична роль полягає у здатності передавати глибинні смисли й емоційні відтінки, надаючи тексту особливої виразності.

Основними рисами епітета є: образність, емотивна насиченість, здатність цього стилістичного ресурсу набувати різних семантичних варіацій. За таких умов варто зазначити, що цей троп є універсальним виражальним засобом естетичної категоризації об'єктивної дійсності, а також потужним стилістичним ресурсом для увиразнення емотивно-оцінної інформації, соціокультурної, історичної, буттєвої площини художнього твору [1: 20].

Основна сфера використання епітета – стиль художньої літератури, де він виконує такі функції:

1) інформативну функцію, тобто виступає як спосіб повідомлення. Епітет може характеризувати різні предмети та властивості, які сприймаються будь-яким органом чуття, а також поєднувати різні сфери сприйняття, наприклад: солодкі мрії, гостре бажання, глуха ніч, гіркий розпач і т. п. (явище синестезії);

2) конструктивну функцію, тобто епітет як засіб внутрішньої організації тексту взаємодіє з іншими словесними засобами, бере участь у реалізації всіх параметрів мовленнєвого цілого. Епітети ніби вбирають в себе те, що характеризується (неспокійне серце, ласкаві руки, спокійна старість), що дає змогу досягти стислості дискурсу [4: 2–3].

Функції епітета знайшли відображення і в текстах пісень гурту «Metallica». Наведемо низку прикладів з однієї з них – «Master of Puppets».

Експресивна функція епітета яскраво простежується у рядках: *Veins that pump with fear, sucking darkest clear* [3]. У цьому уривку епітет виражено відносним підрядним реченням *that pump with fear* [3], яке сприяє передаванню відчуття страху, внутрішнього напруження.

Використання епітетів у цьому разі зумовлене бажанням авторів створити яскраві образи, підсилити драматизм, відчуття безвиході та передати психологічний стан героя. Це особливо помітно під час опису атмосфери, емоційного фону твору та руйнівного впливу залежності.

Автори використовують епітети для сильнішого емоційного впливу на слухача. Характеризуючи стан свого персонажа, вони вживають епітети *never-ending* і *numbered* (у рядках: *Never-ending maze, drift on numbered days*) [3]. У такий спосіб також проявляється образна функція епітета, адже саме завдяки йому формується більшість складних художніх образів.

Прикладом ознакової функції епітета може бути такий рядок: *Hell is worth all that, natural habitat* [3]. Тут епітет *natural* підкреслює, наскільки глибоко герой занурився у власну залежність і руйнівний спосіб життя.

Також варто зазначити описову функцію епітета. Вона чітко виявляється у рядках: *Pain monopoly, ritual misery* [3]. Тут епітети не лише описують явища, а й узагальнюють їх, перетворюючи страждання на систематичний процес. Вони дають можливість розкрити внутрішній світ героя і втрату контролю над власним життям.

Також опису підлягає сприйняття навколишньої дійсності. За допомогою епітетів автори акцентують увагу на ставленні до життя свого героя. Наприклад: *your life burns faster, all I hear or see is laughter* [3]. Тут вони виражаються прилівником *faster* і, відповідно, предикативною конструкцією *is laughter*.

Прикладом видільної функції є рядки: *Where's the dreams that I've been after?* [3]. У цьому прикладі епітет акцентує характерне відчуття розчарування героя та підкреслює його тривогу та безпорадність.

Оцінна функція епітета подана у прикладі: *Blinded by me, you can't see a thing* [3]. Через негативно забарвлений епітет *blinded* автори підсилюють образ повної психологічної сліпоти персонажа, що прямо вказує на втрату ним контролю над власним життям.

Проведений аналіз використання епітетів у пісні «Master of Puppets» гурту «Metallica» показав, що в тексті переважають прості епітети, виражені прикметниками. У деяких випадках автори вдаються до вживання складних епітетів (наприклад, *never-ending*). Також варто зазначити, що вони формулювали кожен фразу та слово у своїх текстах, досягаючи завдяки цьому емоційної виразності, простоти та сучасного звучання власної творчості. Дослідження показало, що епітети відіграють значну роль у творах гурту «Metallica». У своїх піснях вони використовували цей троп, реалізуючи такі його функції: ознакову, описову, експресивну, оцінну, видільну й образну.

Отже, використання епітетів у тексті пісні відіграє важливу роль, адже сприяє створенню експресивного та емоційно напруженого художнього простору. Завдяки таким означенням автори формують атмосферу страху, болю та безвиході, підсилюють драматизм і розкривають психологічний стан героя. Епітети не лише створюють яскраві образи, а й поглиблюють основну ідею твору – показують, як руйнівна сила залежності поступово підпорядковує собі людину та перетворює її життя на замкнений і темний лабіринт.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асмаковська Г. Г., Ковальова Г. М. Стилістичний ресурс епітета в забезпеченні виразності й оригінальності мовлення. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Вип. 10, т. 1. С. 16–20.

2. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови: підручник / за ред. Л. І. Мацько. Київ: Вища школа, 2003. 462 с.

3. Metallica.com: official website. URL: <https://www.metallica.com> (дата звернення: 01.10.2025).

4. Онопрієнко Т. Епітет як первісний троп і системоутворюючий центр тропіки. *Вісник Житомирського державного педагогічного університету*. 2001. № 8. С. 127–130.

5. Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський та ін. Київ: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.

Підвисоцька Христина

Вінниця

*Науковий керівник: доцент кафедри теорії і практики перекладу
ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук, доцент Воробйова О. С.*

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ТРИЛОГІЇ «ТОЙ, ЩО БІЖИТЬ ЛАБІРИНТОМ»

Актуальність дослідження особливостей аудіовізуального перекладу зумовлена стрімким розвитком кіноіндустрії та необхідністю адаптації англomовного кінодискурсу до українського реципієнта з урахуванням збереження прагматичного ефекту оригіналу. Питання адекватної передачі реплік персонажів у межах антиутопічного жанру, до якого належить фільм режисера Веса Болла «Той, що біжить лабіринтом» (*The Maze Runner*), постає особливо гостро через наявність специфічного соціолекту та емоційно-експресивного навантаження діалогів. Наукова новизна роботи полягає у систематизації перекладацьких трансформацій (ПТ) та інновацій, застосованих для відтворення авторського сленгу та мовленевих портретів головних героїв на основі оригінального сценарію.

У сучасній лінгвістиці переклад кінотексту розглядається як багатоаспектний процес, що вимагає не лише лінгвістичної відповідності, а й культурної адаптації. Як зазначає Пітер Ньюмарк, переклад має бути відтворенням того самого впливу, який автор оригіналу прагнув справити на свого глядача [4: 48]. У контексті фільму, що розглядається, це завдання ускладнюється наявністю авторських неологізмів, що є засобом ідентифікації закритої групи підлітків («грейдерів»), детально описаних у першоджерелі Джеймса Дешнера [3: 12].

Аналіз сценарію та українського дубляжу дав змогу виокремити деякі стратегії відтворення мовленевих характеристик, опис яких подається нижче.

Функціональна заміна та адаптація соціолекту. У сцені прибуття Томаса Галлі присутнє звернення: «*Day one, Greenie. Rise and shine*» [5: 2]. В українському перекладі звертання *Greenie* відтворюється як *Салага*. Це приклад успішної функціональної заміни: замість прямого перекладу (*Зелений*), обрано термін, який чітко маркує ієрархію всередині групи. Такі заміни є ключовими під час використання ПТ, про які пише В. І. Карабан, вказуючи на важливість вибору контекстуальних відповідників [1: 156].

Трансформація авторських неологізмів. Специфічний сленг часто потребує переосмислення. У репліці Ньюта «*We've got a good thing going here, Greenie. Don't shuck it up*» [5: 3] дієслово *shuck* є евфемізмом. В українській версії використано варіант перекладу «*Не запори все*», який зберігає грубий, але не обценний тон мовлення.

Експлікація та логічне розгортання. У розмові з Албі Томас запитує: «*Why can't I remember anything?*», на що отримує відповідь: «*It's the one thing they let us keep*» [5: 2]. Перекладач адаптує цю репліку в «*Це єдине, що вони нам залишили*». Використання дієслова «*залишили*» замість буквального «*дозволили зберегти*» робить репліку природною для українського кінодискурсу. Цей прийом відповідає засадам аспектного перекладу І. В. Корунця, де важливим є збереження змістової структури у разі можливої зміни формальної [2: 88].

Стилістична компенсація та експресивність. Під час конфліктів у Глейді звучать вигуки натовпу: «*Send him back!*» та «*We're gonna need a bigger graveyard!*» [5: 2]. У дубляжі ці репліки відтворюються як «*Відсилайте назад!*» та «*Нам знадобиться цвинтар побільше!*» Тут спостерігається повна еквівалентність, де синтаксична структура української мови відтворює динаміку, зафіксовану в сценарії.

Відтворення іронічного та фаталістичного підтексту. У фінальній частині сценарію, коли Галлі каже: «*I belong to the maze*» [5: 43], переклад «*Я належу Лабіринту*» є точним відповідником. Акцент на присвійності в українській мові додає репліці фаталізму, що розкриває психологічний стан персонажа. Також варто зазначити лаконічність реплік Мінхо, наприклад: «*You once told me... Never stop moving*» [5: 42], що в перекладі «*Ніколи не зупиняйся*» – зберігає вольовий характер героя.

Підсумовуючи, успішний переклад діалогів у фільмі «Той, що біжить у лабіринті» досягається завдяки вдалому вибору ПТ: *функціональної заміни, лексичної адаптації та експлікації*. Перекладачі змогли не лише передати сюжет, а й відтворити специфічну атмосферу антиутопії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2004. 576 с.
2. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): підручник. Вінниця: Нова книга, 2005. 448 с.
3. Dashner J. *The Maze Runner*. New York: Delacorte Press, 2009. 384 p.
4. Newmark P. *A Textbook of Translation*. New York: Prentice–Hall International, 1988. 292 p.
5. Oppenheim N. *The Maze Runner* [Screenplay]. Based on the novel by James Dashner. June 10, 2011. 44 p.

ЕПІТЕТ ЯК ЗАСІБ ТВОРЕННЯ ОБРАЗУ ГОЛОВНИХ ПЕРСОНАЖІВ У РОМАНІ РОБЕРТА ГЕЛБРЕЙТА (ЛІТЕРАТУРНИЙ ПСЕВДОНИМ ДЖОАН РОУЛІНГ) «КАР'ЄРА ЛИХОДІЯ»

У сучасній лінгвостилістиці епітет розглядається як один із базових тропів, що виконує функцію семантичного ускладнення номінативної одиниці шляхом надання їй додаткових експресивно-оцінних конотацій. Епітет, будучи формально означенням, водночас є засобом концептуалізації художньої реальності, оскільки сприяє моделюванню індивідуалізованого образу персонажа в свідомості реципієнта [3: 45].

Актуальність дослідження зумовлена підвищеним інтересом до мовностилістичних засобів сучасної детективної прози, у межах якої епітет функціонує як інструмент психологізації персонажів і водночас як механізм впливу на емоційно-перцептивну сферу читача. У романі Роберта Гелбрейта (літературний псевдонім Джоан Роулінг) «Кар'єра лиходія» система епітетів є структурно значущим компонентом ідіостилю автора, оскільки забезпечує багатовимірність образної характеристики.

1. Теоретико-методологічні засади дослідження епітета

У сучасних лінгвістичних дослідженнях епітет інтерпретується як стилістично маркований атрибут, що реалізує функцію вторинної номінації через актуалізацію суб'єктивно-оцінних характеристик об'єкта [2: 78]. Його семантична структура охоплює не лише денотативний, а й конотативний компонент, що забезпечує експресивність і образність мовлення [2: 78].

З огляду на функціонально-семантичний підхід, епітети доцільно класифікувати за такими параметрами:

- денотативно-описові (репрезентують об'єктивні характеристики);
- емоційно-експресивні (актуалізують оцінку);
- метафорично трансформовані (формують образність через перенос значення);
- індивідуально-авторські (відображають ідіостиль письменника).

Українські дослідники наголошують на когнітивній природі епітета, підкреслюючи його роль у формуванні концептуальних структур художнього тексту та репрезентації авторської картини світу [3: 112].

2. Функціонально-стилістичний потенціал епітета

У романі «Кар'єра лиходія» епітети реалізують комплекс взаємопов'язаних функцій:

- характерологічну, спрямовану на індивідуалізацію персонажа;
- психологічну, що забезпечує вербалізацію внутрішніх станів;
- оцінну, яка репрезентує суб'єктивну позицію наратора або персонажа;

- контрастивну, що формує опозиції типу «норма – девіація»;
- текстоутворювальну, оскільки епітети сприяють когезії та цілісності художнього тексту.

Як підкреслює П. Сімпсон, саме лексичні одиниці з високим рівнем експресивності, зокрема епітети, є ключовими маркерами стилістичної організації тексту [2: 95].

3. Епітет у формуванні образу Робін Еллакотт

Епітетна характеристика Робін має переважно нейтрально-позитивний характер і спрямована на створення образу гармонійної, але психологічно складної особистості.

Образ Робін Еллакотт також репрезентується через епітети, що характеризують її зовнішність і внутрішній стан.

Епітет *'bright-haired'* [1: 6] – *'ясне волосся'* [4: 9] підкреслює особливості її зовнішності. Епітети *'indifferent'* [1: 9] – *'байдужа'* [4: 13] та *'furious'* [1: 11] – *'сильна'* [5: 13] описують особливості її характеру.

Водночас у тексті простежується тенденція до поєднання традиційних фемінних характеристик із маркерами внутрішньої сили, що відповідає сучасним гендерним моделям у детективній прозі [3: 120].

Отже, система епітетів формує багаторівневу характеристику персонажа, де зовнішні ознаки корелюють із внутрішніми якостями.

4. Епітет як засіб репрезентації образу Корморана Страйка

Образ Корморана Страйка формується через систему епітетів, що підкреслюють його фізичні та психологічні характеристики.

Епітет *'six foot three'* [1: 11] – *'височезний'* [4: 16] характеризує персонажа як фізично масивного чоловіка. Епітет *'scowling'* [1: 11] – *'насуплений'* [4: 16] передає внутрішній емоційний стан персонажа, підкреслюючи його похмурість.

Отже, система епітетів формує багатовимірний образ героя, поєднуючи фізичні характеристики та психологічну напруженість. Ці епітети формують образ «антигероя», який поєднує риси фізичної сили, емоційної закритості та професійної компетентності. Вони виконують функцію імпліцитної характеристики, оскільки через зовнішні деталі розкривають внутрішній стан персонажа.

Із позицій когнітивної стилістики такі епітети активують у свідомості читача відповідні сценарії сприйняття, формуючи цілісний образ героя.

Отже, епітет у романі «Кар'єра лиходія» є ключовим лінгвостилістичним засобом, що забезпечує глибину й багатовимірність художнього образу. Його функціонування виходить за межі традиційної описової ролі та охоплює психологічний, оцінний і когнітивний рівні.

Система епітетів у творі сприяє формуванню опозиції між різними типами персонажів і забезпечує високий рівень емоційного впливу на читача. Це дає змогу розглядати епітет як важливий елемент ідіостилію Роберта Гелбрейта та як ефективний засіб реалізації художньої концепції твору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Galbraith R. *Career of Evil*. London: Little, Brown, 2015. 512 p.

2. Simpson P. *Stylistics: A Resource Book for Students*. Taylor & Francis Group, 2004. 250 p.
3. Бабенко Н. В. *Стилістика художнього тексту*. Київ: Академія, 2016. 240 с.
4. Гелбрейт Р. *Кар'єра лиходія*. Київ: КМ-Букс, 2020. 576 с.

Погосян Анастасія

Вінниця

*Науковий керівник: доцент кафедри англійської філології
ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук, доцент Грачова І. Є.*

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ КОНСТРУКЦІЇ З ЧИСЛІВНИКОВИМ КОМПОНЕНТОМ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: СТРУКТУРНО-СМИСЛОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ

Фразеологічні словосполучення з нумеральним компонентом в англійській мові є окремим масивом стійких одиниць, у яких числівник входить до внутрішньої будови вислову не як випадковий елемент, а як граматично закріплена частина цілісної моделі. Саме через форму їх компонування можна простежити, як мова виробляє сталі синтаксичні схеми, що відтворюються без довільної перебудови. У таких одиницях порядок слів, тип зв'язку між компонентами, позиція числівника, характер морфологічного оформлення і ступінь фіксованості кожного елемента формують стійкий каркас, який забезпечує пізнаваність виразу в мовленні. Фразеологічна конструкція з числівником не допускає вільного варіювання без втрати своєї ідіоматичної цілісності, тому її будову доцільно розглядати як закріплену формулу. Саме ця формальність відрізняє такі одиниці від звичайних синтаксичних словосполучень. Числівник у межах подібної моделі займає чітко визначене місце: препозицію, інтерпозицію або постпозицію, і від цього залежить конфігурація всієї синтагми. Для прикладу, у виразі «*one step ahead*» числівник стоїть на початку конструкції й одразу задає модель «*Numeral + Noun + Adverb*», тоді як у «*at sixes and sevens*» він входить до прийменникової структури з координативним поєднанням двох числових форм. Отже, структурний вимір таких фразеологізмів відкриває шлях до систематизації їх за моделями, а не за тематикою чи образністю. Саме будова, а не широка смислова палітра, дає змогу побачити, як англійська фразеологія використовує числівник для формування впорядкованих, повторюваних і синтаксично стабільних мовних одиниць [3].

Структурна організація фразеологізмів із нумеральним компонентом виявляє кілька продуктивних типів. Найпростішим серед них є субстантивна модель, у якій числівник поєднується з іменником і разом утворює компактну номінативну єдність. Такі конструкції мають високу ступінь відтворюваності, а їх граматична форма зазвичай не змінюється або змінюється мінімально. До цього типу належать одиниці на зразок «*the eleventh hour*», «*one-track mind*», «*second nature*». У кожній із них числівник входить до складу атрибутивної структури й формує з іменником зв'язану синтаксичну пару. Інший тип репрезентують дієслівні

фразеологічні моделі, де числівник включений до предикативного комплексу. Тут він вже не просто супроводжує іменник, а стає частиною складнішої граматичної конструкції: «*kill two birds with one stone*», «*give someone the third degree*», «*have one over the eight*». Будова таких висловів характеризується більшою протяжністю, наявністю дієслова як організаційного центру та чітко закріпленою послідовністю компонентів [4: 146].

Окремої уваги потребує позиційна поведінка числівника в межах фразеологічної одиниці, адже саме вона визначає ритмомелодику, синтаксичну завершеність та внутрішню симетрію вислову. У препозиції числівник найчастіше виконує функцію початкового детермінанта, відкриваючи формулу та одразу маркуючи її граматичний тип. Так побудовано «*one for the road*», «*one step ahead*», «*two-faced*», «*third time lucky*». Тут числівник розташовується перед іменником, прикметниковою основою або цілим словосполученням, і ця початкова позиція створює чіткий вхід у модель. В інтерпозиції числівник зазвичай вмонтований у фразеологічний ланцюг між службовим і повнозначним словом або між двома повнозначними компонентами: «*the eleventh hour*», «*back to square one*», «*on cloud nine*». Таке розташування забезпечує внутрішню рівновагу конструкції й часто поєднується з артиклем або прийменником, що ще сильніше фіксує модель. Постпозиція трапляється рідше, але також виявляє стабільну організацію, коли числівник завершує формулу або входить до кінцевого сегмента вислову. Наприклад, в англійській фразеології є конструкції, де числова одиниця опиняється наприкінці синтагми в складі прийменникової групи чи координативної сполуки. Такі випадки демонструють, що числівник у фразеології не просто називає кількість, а підпорядковується суворому порядку компонентів. Порушення цього порядку або переміщення числівника в іншу позицію робить конструкцію неприродною для носія мови. Через це позиційний аналіз дає змогу описати не лише зовнішню форму одиниці, а й механізм її закріплення в мовній пам'яті, де стійкість забезпечується повторюваною послідовністю елементів [6: 389].

Не менш показовою є морфолого-синтаксична зв'язаність компонентів у межах таких фразеологізмів. Нумеральний елемент у них може бути представлений кількісним числівником, порядковим числівником або словоформою, що історично зберегла числову семантику, але функціонує вже як частина фразеологічного цілого. Це спостерігається у виразах «*second to none*», «*the eleventh hour*», «*first things first*». У першому випадку маємо компаративну конструкцію, де порядковий числівник інтегрований у модель зі службовим словом і заперечною формою; у другому числівник формує атрибутивну групу з означеним артиклем; у третьому повторювана форма створює синтаксичну симетрію, яка і є носієм стійкості. У багатьох конструкціях зберігається архаїчне або нетипове для вільного мовлення оформлення, і це ще раз доводить, що фразеологізм відтворюється як готова структура. Показовим є й узгодження числівника з іменником: у частині одиниць іменник уживається в множині, як у «*at sixes and sevens*», «*in two minds*», а в інших форма числа не зумовлена буквальним підрахунком, а лише підтримує усталений шаблон. У дієслівних фразеологізмах числівник часто поєднується одразу з кількома синтаксичними зв'язками, охоплюючи і прямий додаток, і обставинний компонент, як це бачимо у «*kill two birds with one stone*». Така кон-

фігурація не зводиться до довільно сформованого речення, бо кожен елемент займає фіксовану позицію. Тому структурний опис нумеральних фразеологізмів повинен спиратися не лише на перелік компонентів, а й на аналіз типів синтаксичного зв'язку, граматичної залежності та ступеня закритості моделі для внутрішньої трансформації [2: 18].

Фразеологічні словосполучення з числівниками також чітко поділяються за рівнем структурної цілісності. Частина з них є неподільними синтаксичними блоками, які функціонують у реченні як один член. Наприклад, «*second nature*», «*one in a million*», «*back to square one*». Вони вбудовуються в ширший вислів без внутрішнього розгортання й без потреби в перебудові граматичної схеми. Інша група представлена конструкціями, що мають форму мікровислову або навіть завершеної сентенції: «*two heads are better than one*», «*third time lucky*», «*one good turn deserves another*». Їх структурна організація наближається до речення, однак у мовленні вони відтворюються як готові одиниці, а не формуються наново за правилами синтаксису. Це дає змогу говорити про різні ступені синтаксичної розгорнутості за умови однакової фразеологічної стабільності. Дуже виразно ця стабільність виявляється через неможливість довільної лексичної заміни [5: 389].

У сучасному англomовному мовленні такі конструкції зберігають активність саме завдяки своїй чіткій будові. Їх легко розпізнати, відтворити й інтегрувати в різні типи дискурсу, бо вони мають міцний формальний каркас. Журналістичний текст, художня проза, розмовне мовлення, публічний виступ охоче залучають нумеральні фразеологізми не лише через їх виразність, а й через структурну компактність. Конструкції «*one in a million*», «*back to square one*», «*at first hand*», «*in two minds*» швидко входять у синтаксичний ланцюг речення, не потребуючи додаткового граматичного оформлення, бо вже мають завершену внутрішню організацію. Саме ця готовність до вставлення в мовленнєвий потік забезпечує їх життєздатність. Вони функціонують як формульні блоки, що економлять мовленнєве зусилля та підтримують стабільність комунікативної структури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Запухляк І. М. Функційно-стилістичні особливості вживання фразеологізмів у сучасних англійській та українській мовах. *Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах*. 2018. Вип. 3(31). С. 25–34.
2. Ковальчук О. Я. Структурні особливості фразеологізмів в англійській і українській мовах. *Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу: стратегії розвитку*. 2022. С. 65–68.
3. Drobotenko V. Phraseological units with a numeral component in English and Ukrainian: comparative aspect. *World Journal of English Language*. 2023. Vol. 13(5). P. 112–119.
4. Linguistic and cultural nature of phraseological units with numerical components in the English and Kazakh languages / E. Kydyrmoldina, R. Darmenkulova, A. Amirov, A. Itemirova. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2024. Вип. 1(51). С. 184–192.
5. Sadigova S. Phraseological units with cardinal numeral component in the English language. *Bulletin of Science and Practice*. 2021. Vol. 7(5). P. 389–394.

6. Sadigova S. Phraseological units with cardinal numeral component in English language: semantic analysis. *Bulletin of Science and Practice*. 2021. Vol. 7(6). P. 445–451.

Прокопчук Вікторія

Вінниця

*Науковий керівник: старший викладач кафедри англійської філології
ДонНУ імені Василя Стуса, доктор філософії з філології Стрюк Н. В*

ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ЛІНГВІСТИЧНА ТА СОЦІОКУЛЬТУРНА КАТЕГОРІЯ

Вступні зауваження. Поняття ідентичності належить до міждисциплінарних категорій, що перебувають у фокусі соціології, психології, культурології та лінгвістики. У найзагальнішому розумінні ідентичність трактується як усвідомлення індивідом або групою своєї totoжності самій собі, своєї належності до певної спільноти та відмінності від інших. Актуальність дослідження зумовлена тим, що мовна репрезентація ідентичності є динамічним процесом, у якому лінгвістичні ресурси – від фонетичних варіантів до фразеологічних одиниць – є не пасивними відображеннями соціальної реальності, а активними інструментами її конструювання.

Метою дослідження є аналіз механізмів мовної репрезентації ідентичності як лінгвістичної та соціокультурної категорії, виявлення ролі фразеологічних одиниць у процесах ідентифікаційного маркування та з'ясування специфіки функціонування цих одиниць у різних типах дискурсу. Об'єктом дослідження є мовні засоби вираження ідентичності в сучасному англійському дискурсі, а предметом – лексико-фразеологічні та дискурсивні механізми конструювання соціальних і культурних ідентичностей.

Основна частина. Лінгвістичний підхід до вивчення ідентичності ґрунтується на визнанні мови не лише засобом опису соціальної реальності, а й інструментом її конструювання. Соціолінгвістика та дискурс-аналіз розробили методологічний інструментарій для вивчення того, як лінгвістичні вибори мовців відображають і конституюють їхню соціальну позицію, групову належність та самосприйняття. Взаємозв'язок мови та ідентичності розглядається в термінах індексальності: мовні форми є соціальними індексами, що вказують на певні ідентифікаційні категорії. Фразеологічний фонд мови посідає особливе місце в цьому процесі, оскільки стійкі вирази несуть у собі культурно-специфічні смисли, що маркують їхніх носіїв як членів певної мовної спільноти [5: 13–18].

Сучасна гуманітаристика виокремлює декілька базових типів ідентичності, кожен із яких має специфічні механізми мовної репрезентації. Соціальна ідентичність визначається місцем індивіда в соціальній структурі суспільства та пов'язана з його належністю до певних соціальних груп – за класовою, професійною, віковою чи іншою ознакою. Культурна ідентичність охоплює усвідомлення приналежності до певної культурної традиції, що виражається через спільні цінності, норми поведінки та символічні системи. У межах постструктуралістської тра-

диції ідентичність тлумачиться не як щось дане, а як ефект дискурсивних практик – продукт постійного переговорного процесу між суб'єктом і соціальним середовищем [5: 13–18].

Мовні засоби вираження ідентичності охоплюють широкий спектр лінгвістичних явищ – від фонетичних та граматичних варіантів до лексичних виборів, фразеологічних одиниць і дискурсивних стратегій. На лексичному рівні ідентичність маркується через використання соціально стратифікованої лексики, сленгу, професійних жаргонізмів або культурно специфічних номінацій. Фразеологічні одиниці в цьому контексті є особливо показовими маркерами, оскільки їх вживання передбачає не лише знання мови, а й засвоєння культурного коду, що стоїть за стійким виразом. Зокрема, встановлено, що фразеологізми в медійному дискурсі виконують ідентифікаційну функцію, сигналізуючи про культурну компетентність комунікантів [1: 13]. Символічні елементи мови – власні назви, алюзії, прецедентні тексти – також активно задіяні в процесі ідентифікаційного маркування.

Роль фразеології у формуванні ідентичності зумовлена її культурною заяковістю та здатністю акумулювати колективний досвід мовної спільноти. Фразеологічні одиниці, що містять культурно значущі компоненти – топоніми, антропоніми, назви артефактів, – несуть у собі закодовану інформацію про культурні пріоритети та стереотипи певного суспільства. Дослідження американських фразеологізмів дає змогу простежити механізми закріплення культурних смислів у стійких мовних одиницях, які слугують засобом групової ідентифікації [4: 185]. Фразеологічні одиниці з компонентами-назвами одягу становлять окремий тематичний пласт у контексті дослідження ідентичності: аналіз таких одиниць у слов'янських мовах засвідчує, що вони відображають стереотипізовані уявлення про соціальні ролі та норми [3: 40].

Концепція мови як інструменту конструювання ідентичності базується на постулаті про перформативний характер мовленнєвих практик. Відповідно до цього підходу, ідентичність не передує мовленнєвій дії, а формується в процесі й через процес використання мови в конкретних дискурсивних контекстах. Кожен акт мовлення є водночас актом ідентифікації: мовець обирає певні мовні форми, що позиціонують його у соціальному просторі, демонструють його групову належність і сигналізують про його культурні орієнтири. Рекламний дискурс становить показовий приклад цілеспрямованого використання мовних засобів для конструювання ідентичності: встановлено, що комунікативно-прагматичний потенціал рекламних слоганів реалізується через апеляцію до системи цінностей та ідентифікаційних маркерів цільової аудиторії [2: 26–31].

Висновок. Ідентичність як лінгвістична та соціокультурна категорія конституюється через дискурсивні практики, у яких мовні одиниці різних рівнів – від лексичних виборів до фразеологічних конструкцій – виконують функцію ідентифікаційного маркування. Фразеологічні одиниці посідають серед відповідних засобів особливе місце, оскільки їхнє доречне вживання свідчить про глибоке засвоєння культурного коду спільноти. Перформативний характер мовленнєвих практик уможливорює не лише відображення, а й активне конструювання соціальних і культурних ідентичностей у різних типах дискурсу, що відкриває перспективи для подальших лінгвістичних досліджень у цій галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бровкіна О. В., Кондратенко К. В. Особливості фразеологічних одиниць у медійному просторі (на основі американських серіалів). *Слобожанський науковий вісник. Серія: Філологія*. 2023. № 4. С. 12–15. DOI: 10.32782/philspu/2023.4.2.
2. Гавриленко К. Лінгвістичні дослідження мови інтернету. *Проблеми гуманітарних наук. Серія Філологія*. 2022. № 48. С. 26–31. DOI: 10.24919/2522-4565.2021.48.3.
3. Єрмачкова О. Фразеологізми з компонентами-назвами одягу у вибраних слов'янських мовах. *Молодий вчений*. 2023. № 10(122). С. 39–44.
4. Максимова А. Алгоритм дослідження американських фразеологізмів англійської мови у ХХІ ст. *Folium*. 2024. № 4. С. 184–188.
5. Bober N. M. Peculiarities of application of emotional vocabulary in English artistic discourse (a case study of the work of O. Wild, J. Steinbeck, J. Grisham and others). *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series Germanic Studies and Intercultural Communication*. 2021. № 1. С. 13–18. DOI: 10.32999/ksu2663-3426/2021-1-2.

Райнчук Марія

Вінниця

Науковий керівник: старший викладач кафедри теорії і практики перекладу ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук Запужляк І. М.

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОРТРЕТНИХ ЕПІТЕТІВ У РОМАНІ ДЖ. РОУЛІНГ «ГАРРІ ПОТТЕР І ФІЛОСОФСЬКИЙ КАМІНЬ»

Вступ та теоретичне підґрунтя. У сучасній антропоцентричній лінгвістиці особливий інтерес викликає те, як лексичні одиниці формують цілісну модель художнього персонажа. Епітет у цьому контексті розглядається не просто як атрибутивна ознака, а як засіб репрезентації авторської концепції світу. За визначенням Н. Єсипенко, функціонування епітета в художньому мовленні нерозривно пов'язане з експлікацією суб'єктивно-оцінної модальності, що дає змогу автору маніпулювати рецепцією читача, акцентуючи увагу на релевантних рисах об'єкта [2: 45]. У дебютному романі Дж. Роулінг портретні епітети виступають когнітивними маркерами, які забезпечують не лише статичну ідентифікацію, а й динамічну еволюцію героїв.

Епітетна парадигма образу Гаррі Поттера: лінгвістична маніфестація «образності». Вербалізація образу головного героя ґрунтується на концепції лінгвістичної антитези. На експозиційному етапі авторка свідомо використовує дескриптивні епітети з семантикою дефіциту та слабкості: англ. *small and skinny* 'маленький і худий', англ. *knobbly knees* 'вузлуваті коліна'. Його візуальна занедбаність у світі маглів підкреслюється через побутові епітети – англ. *baggy old clothes* 'мішкуватий старий одяг' та англ. *taped glasses* 'переклеєні окуляри' [4: 22]. Із переходом у сакральний простір Гогвортсу епітетний ряд Гаррі радикально змінюється. На

зміну фізичній дескрипції приходять статусні інтенсифікатори: англ. *famous* ‘знаменитий’, англ. *special* ‘особливий’, англ. *outstanding* ‘надзвичайний’. Водночас Джоан Роулінг зберігає константні епітети-ідентифікатори зовнішності – англ. *jet-black hair* ‘синяво-чорне волосся’ та *bright-green eyes* ‘яскраво-зелені очі’, які в контексті міфології твору стають лінгвістичними знаками спадковості. П. Сімпсон наголошує, що така стабільність ключових означень сприяє закріпленню ідеологічного вектору персонажа в пам’яті читача [5: 112].

Фізіологічна експресія та емоційний потенціал епітетів Рона Візлі. Мовний портрет Рона Візлі є найбільш динамічним через використання епітетів, що фіксують моментальні соматичні реакції. Його родова ідентичність маркується складним епітетом англ. *red-haired* ‘рудоволосий’, проте авторка йде далі, використовуючи колірні епітети як показники психологічного стану. Рон постає англ. *pale green* ‘блідо-зеленим’ від страху, його ніс стає англ. *pink* ‘рожевим’ від ніяковості, а обличчя – англ. *stunned* ‘приголомшеним’ [4: 70]. Авторка уникає декларативних описів характеру, натомість надаючи перевагу «сигнальним» епітетам на кшталт англ. *grey-faced* ‘сіролиций’ або англ. *ears went pink* ‘вуха почервоніли’. Це цілком відповідає концепції Дж. Калпепера, згідно з якою вербальні маркери фізіології є фундаментальними для побудови психологічно достовірного художнього образу [3: 156].

Когнітивна меліорація в системі епітетів Герміони Грейнджер. Портретування Герміони реалізується через еволюцію оцінних епітетів. На початку твору авторка використовує одиниці з виразною негативною конотацією: англ. *bossy voice* ‘владний голос’, англ. *interfering* ‘нав’язлива’, англ. *know-it-all* ‘всезнайка’. Ці епітети створюють бар’єр між героїнею та мікрогрупою. Однак сюжетна динаміка зумовлює меліорацію (покращення) оцінки. Починаючи з середини роману, Герміона характеризується через епітети англ. *clever* ‘розумна’, англ. *brave* ‘смілива’, англ. *nicer* ‘миліша’ [2: 134]. Її візуальні риси – англ. *bushy brown hair* ‘густе каштанове волосся’ та англ. *large front teeth* ‘великі передні зуби’ – подаються не як дефекти, а як ознаки автентичності персонажа, що надає перевагу інтелектуальному розвитку над естетичними канонами.

Системна взаємодія епітетів з іншими тропами. Важливою особливістю ідіостилу Дж. Роулінг є конвергенція епітетів із порівняннями та метафорами. Портретний епітет часто стає денотативним ядром, навколо якого розгортається ширша характеристика. Наприклад, епітет англ. *pale* ‘блідий’ часто посилюється компаративними конструкціями, що створює ефект гіперболізації емоційного шоку. Така багатошаровість описів забезпечує високу візуальну репрезентативність тексту, де кожне ад’єктивне означення функціонально пов’язане з діями персонажа.

Структурно-семантична класифікація портретних епітетів. Унаслідок аналізу 104 епітетних конструкцій можна класифікувати їх за структурою та семантичним навантаженням. По-перше, це *прості епітети*, виражені одиночними прикметниками (англ. *thin, tall, nervous* ‘худий, високий, нервовий’), що дають первинний візуальний імпульс. По-друге, *складні епітети* (англ. *wide-eyed, red-haired, long-nosed* ‘витрішкуватий, рудоволосий, довгоносий’), які виконують функцію стійких характеристик-лейтмотивів. *Метафоричні епітети* переносять ознаки з одного предмета на інший (наприклад, описи «холодного» погляду Драко Мал-

фоя або «сталевого» голосу професорки Макгонегел), що створює атмосферу магічного реалізму. Така структурна різноманітність свідчить про високу майстерність авторки у володінні стилістичними ресурсами мови.

Висновок. Лінгвостилістичний аналіз демонструє, що епітети в романі не є статичними елементами декору. Вони утворюють гнучку систему «лексичних карт», де Гаррі Поттер наділений епітетами винятковості, Рон Візлі – емоційної наочності, а Герміона Грейнджер – когнітивного домінування. Системна організація цих засобів, за Т. Домброван, забезпечує структурну цілісність художнього світу та посилює глибину сприйняття образів [1: 84].

ЛІТЕРАТУРА

1. Домброван Т. І. Загальнотеоретичний курс англійської мови: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 428 с.
2. Єсипенко Н. Г. Стилїстика англійської мови: навч. посіб. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 2021. 176 с.
3. Culpeper J. Language and Characterisation in Plays and Other Texts. London: Routledge, 2014. 254 p.
4. Rowling J. K. Harry Potter and the Philosopher's Stone. London: Bloomsbury Publishing, 2014. 223 p.
5. Simpson P. Stylistics: A Resource Book for Students. 2nd ed. London: Routledge, 2014. 312 p.

Римарчук Анна

Вінниця

*Науковий керівник: в. о. зав. кафедри англійської філології
ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук, доцент Юрковська М. М.*

ОНОМАСТИЧНИЙ ПРОСТІР РОМАНУ РЕБЕККИ ЯРРОС «ЧЕТВЕРТЕ КРИЛО»

Аналіз ономастичного простору художніх творів є актуальним напрямом сучасної лінгвістики, оскільки власні назви виконують не лише номінативну, а й стилістичну, символічну та текстотворчу функції [1]. Вони беруть участь у формуванні художньої картини світу, сприяють індивідуалізації персонажів і відображають авторське бачення дійсності. Особливої значущості ономастика набуває у фентезійних текстах, де система власних назв формує цілісний вигаданий світ, визначає його просторову організацію, соціальну ієрархію та культурні коди [2].

Об'єктом дослідження є власні назви англійської мови у романі Ребекки Яррос «Четверте крило». Предметом дослідження є структурно-мотиваційна організація онімного простору роману та особливості функціонування власних назв у художньому тексті. Матеріалом дослідження слугували 79 онімів, отримані методом суцільної вибірки з тексту роману [5]. У процесі дослідження застосовано методи опису, класифікації, кількісного аналізу та інтерпретації мовних одиниць.

Унаслідок аналізу встановлено, що ономастичний простір роману представлений різними класами власних назв: антропонімами, топонімами, зоонімами, ергонімами, а також іншими розрядами онімів. Антропоніми становлять найчисельнішу групу, що зумовлено розгалуженою системою персонажів і необхідністю їх індивідуалізації. Вони часто мають експресивне або символічне навантаження та можуть відображати риси характеру персонажів. Топоніми формують просторову організацію художнього світу та забезпечують його цілісність. Зооніми, представлені назвами драконів, виконують не лише номінативну, а й символічну функцію. Ергоніми позначають назви установ, військових підрозділів і соціальних структур [3].

Мотиваційний аналіз онімів показав, що найпоширенішим є номінальний тип мотивації. Сутнісні оніми відображають функції або призначення об'єкта, тоді як квалітативні назви характеризують його ознаки або властивості. Виявлено також асоціативні та комбіновані типи мотивації, що свідчить про складну семантичну організацію онімного простору твору [4].

Структурний аналіз показав переважання багаточленних онімів, представлених словосполученнями. Прості оніми також широко представлені та забезпечують лаконічність найменувань. Складні композитні утворення трапляються рідше, однак вони є важливими для створення експресивності та стилістичної виразності тексту.

Важливим аспектом аналізу ономастичного простору роману є функціонування власних назв у художньому тексті. Оніми виконують не лише номінативну функцію, а й беруть участь у створенні художніх образів, формуванні емоційного тла твору та реалізації авторського задуму. Власні назви можуть містити приховані смисли, алюзії або асоціації, що поглиблює зміст твору та сприяє кращому розумінню художнього світу читачем.

Також власні назви у фентезійному творі часто виконують світотворчу функцію, оскільки за їх допомогою автор створює нову реальність, що має власну географію, соціальну структуру та систему цінностей. Ономастичний простір у таких творах є важливим елементом побудови вигаданого світу, а власні назви виступають засобом його структуризації та систематизації. Саме тому аналіз онімів дає змогу глибше зрозуміти особливості художнього світу роману та принципи його організації.

Варто зазначити, що власні назви у романі можуть виконувати характеристичну функцію, тобто відображати риси характеру персонажів, їх соціальний статус, походження або роль у творі. Це свідчить про те, що ономастичний простір є важливим елементом художньої структури твору та відіграє значну роль у формуванні його змісту і композиції.

Отже, ономастичний простір роману «Четверте крило» є складною багаторівневою системою власних назв, яка виконує текстотворчу, номінативну, стилістичну та символічну функції. Власні назви є важливим засобом художнього моделювання світу твору, сприяють розкриттю авторського задуму та забезпечують цілісність і переконливість вигаданого всесвіту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белей Л. О. Літературна ономастика як наукова дисципліна: основні проблеми та перспективи розвитку. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2019. 178 с.
2. Карпенко Ю. О. Ономастика: історія, теорія, практика. Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2022. 240 с.
3. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. Київ: Академія, 2005. 368 с.
4. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія. Хмельницький: Авіст, 2008. 548 с.
5. Яррос Р. Четверте крило. Київ: Видавництво Vivat, 2023. 525 с.

Руденко Тетяна

Саарбрюкен, Німеччина

докторантка філософських наук факультету емпіричних наук про людину та економіку Саарського університету

Руденко Наталія

Черкаси,

доцентка кафедри методики навчання, стилістики і культури української мови Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, кандидатка філологічних наук

ПЕРЕКЛАД ЯК ОНТОЛОГІЧНИЙ ПРОЦЕС: ФІЛОСОФСЬКИЙ ВИМІР ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Сучасне перекладознавство дедалі частіше виходить за межі суто лінгвістичного розгляду перекладу, залучаючи до кола своїх інтересів когнітивні, культурологічні та філософські аспекти. Переклад перестає бути простим передаванням змісту з однієї мови на іншу, він перетворюється на процес осмислення, інтерпретації та перетворення смислу в новій мовній і культурній системі.

Особливої значущості за такого підходу набуває питання перекладацьких трансформацій як необхідних модифікацій форми та/або змісту з метою збереження комунікативного ефекту. Водночас філософські концепції перекладу ставлять під сумнів можливість передавання «того самого» смислу, наголошуючи на інтерпретативній природі будь-якого акту розуміння [1: 3]. Подібну ідею висловлює й У. Еко, зауважуючи, що переклад означає «майже сказати те саме» [2].

Метою статті є переосмислення природи перекладацьких трансформацій у філософській перспективі та їх інтерпретації як актів смислотворення в процесі перекладу. У світлі філософії мови перекладацькі трансформації перестають бути лише засобами досягнення еквівалентності. Вони постають як точки породження нового смислу. Перекладач ухвалює рішення не тільки на основі мовних норм, а й спираючись на власну інтерпретацію вихідного тексту та орієнтацію на адресата.

Кожен акт перекладу створює унікальну версію смислу, оскільки текст не має єдиного остаточного значення, а смисл формується в процесі його прочитання та переосмислення.

У філософії мови переклад розглядається не як репрезентація, а як трансформація та відродження смислу. За Гадамером, розуміння завжди має інтерпретативний характер і здійснюється в межах історично зумовленого горизонту суб'єкта [3]. Ж. Дерріда підкреслює принципову нестабільність значення, яке ніколи не є остаточно фіксованим, а завжди відкритим до нових прочитань [1].

М. Гайдеггер пов'язує мову з буттям, стверджуючи, що «мова – дім буття» [4]. Саме тому переклад у цьому вимірі можна розглядати як зміну «місця буття» смислу, його перенесення в іншу мовну онтосферу.

Онтологічне розуміння перекладу передбачає, що смисл не існує як статична сутність, яку можна повністю відтворити, а формується в процесі інтерпретації та взаємодії культур. Переклад стає формою буттєвого розгортання смислу, в якому кожен новий текст є новим способом його існування.

У філософії мови перекладацькі трансформації перестають бути лише засобами досягнення еквівалентності. Вони постають як точки породження нового смислу. Перекладач ухвалює рішення не тільки на основі мовних норм, а й спираючись на власну інтерпретацію вихідного тексту та орієнтацію на адресата.

Такий підхід узгоджується з герменевтичною традицією, відповідно до якої розуміння є процесом співтворення смислу між текстом й інтерпретатором [3]. Деконструктивістська позиція Ж. Дерріди також підкреслює, що значення не є фіксованим, а постійно відтерміновується та переосмислюється в нових контекстах [1]. Зі свого боку У. Еко наголошує на компромісному характері перекладу як процесу інтерпретації, що прагне максимально наблизитися до оригіналу, але ніколи не є його повним дублюванням [2].

З огляду на це, перекладацькі трансформації можна розглядати як механізми онтологізації смислу, тобто як способи його входження в нову мовну та культурну реальність. Кожен акт перекладу створює унікальну версію тексту, оскільки смисл формується в процесі його прочитання та переосмислення.

Приклади художнього перекладу (А. Конан Дойл):

Оригінал: *The world is full of obvious things which nobody by any chance ever observes* [5]. Переклад: «Світ сповнений очевидних речей, які ніхто чомусь ніколи не помічає». У цьому перекладі спостерігаємо спрощення прямої граматичної структури оригіналу. Афористичність висловлювання збережено завдяки синтаксичній і лексичній перебудові. Така трансформація демонструє, що смисл не просто передається, а переосмислюється в новій мовній системі.

Оригінал: *He spoke with a touch of Scotch accent* [5]. Переклад: «У його мовленні відчувався легкий шотландський говір». Лексема *accent* перекладена як *говір*, що додає культурного забарвлення та наближає образ персонажа до україномовного читача. Такий вибір має інтерпретативний характер і поєднує мовну та культурну трансформації.

Отже, онтологічний підхід до перекладу дає змогу розглядати його не лише як мовну операцію, а як спосіб буттєвого становлення смислу. Переклад є простором взаємодії мов, культур і інтерпретацій, у якому смисл не відтворюється, а щоразу заново народжується. Переклад як трансформація смислу може розглядатися у трьох вимірах: як семантичний акт, як когнітивно-інтерпретаційний процес і як онтологічне відтворення. Водночас доцільно розмежовувати смислогенез і

онтогенез: перший пов'язаний із породженням нового значення, тоді як другий стосується формування нової сутності в бутті.

Онтологічність перекладу розуміється не як буквально переродження смислу, а як його включення в нову онтосферу мови й культури. Перекладач постає не як нейтральний посередник, а як суб'єкт смислового вибору, що здійснює перехід смислу через межі мов і культур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Derrida J. *Of Grammatology*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2000. 384 p.
2. Eco U. *Mouse or Rat? Translation as Negotiation*. London: Weidenfeld & Nicolson, 2003 200 p.
3. Gadamer H.-G. *Truth and Method*. New York: Continuum, 1988. 550 p.
4. Heidegger M. *Basic Writings*. London: Routledge, 1993. 390 p.
5. Руденко Т. Переклад як онтологічний процес: філософський аспект трансформацій. *Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ»*. Bologna, Italy, 2025. С. 182–185.

Слободянюк Олена

Вінниця

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри теорії і практики перекладу Запужляк І. М.

ПРО ГРАМАТИЧНІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА ОСНОВІ РОМАНУ РЕБЕККИ ЯРРОС «ЧЕТВЕРТЕ КРИЛО» В УКРАЇНСЬКОМОВНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ОЛЕКСІЯ МАНЬКА І БОГДАНА ГОРВАТА

Проблема адекватного відтворення художнього тексту в перекладі є однією з ключових у перекладознавстві. Зумовлені системні відмінності між мовою оригіналу та мовою перекладу істотно обмежують можливість досягнення повної семантичної тотожності. У зв'язку з цим точне відтворення змісту першотвору іншою мовою видається недосяжним. Із метою розв'язання цієї проблеми перекладач зазвичай застосовує перекладацькі трансформації [4: 181–182].

У сучасному перекладознавстві немає єдиної усталеної класифікації перекладацьких трансформацій, що пояснюється різноманіттям наукових підходів до їх систематизації. Найчастіше їх поділяють на лексичні, граматичні та стилістичні, хоча І. В. Корунець і В. І. Карабан виокремлюють лише дві основні групи – лексичні й граматичні [4: 182].

Лексичною трансформацією вважають «заміну одиниці вихідної мови на одиницю цільової мови, яка не зареєстрована як її словниковий еквівалент» [3: 380]. Застосування такого прийому зумовлене необхідністю відтворення змісту висловлювання з урахуванням його контекстуального значення та семантичних відтінків. У подібних випадках перекладач добирає інші лексичні засоби, які за-

безпечують адекватну передачу комунікативного наміру та відповідають нормам цільової мови.

Граматичні трансформації – це «зміни в граматичній структурі речення в процесі перекладу» [3: 376–378]. Вони передбачають зміну граматичних форм і категорій, а також адаптацію структури висловлювання відповідно до правил цільової мови. Їх використання зумовлене відмінностями між граматичними системами мов і спрямоване на досягнення структурної узгодженості.

Під час дослідження корпусу прикладів за основу було взято класифікацію граматичних трансформацій І. В. Корунця, яка передбачає виокремлення таких типів: заміна частин мови й членів речення, перестановка, а також членування та об'єднання речень [3: 282].

Унаслідок аналізу ілюстративного матеріалу, дібраного методом суцільної вибірки з українського перекладу роману Ребекки Яррос «Четверте крило», виконаного Олексієм Маньком та Богданом Горватом, було виявлено такі граматичні трансформації: перестановка, заміна частин мови, заміна членів речення, членування, об'єднання.

Перестановка передбачає модифікацію розташування слів у реченні перекладу порівняно з оригінальним текстом [3: 282]. Прикладом може слугувати речення: англ. «*The atmosphere is tense with anticipation as Mira leads me along the worn cobblestone path toward the southern turret*» [1: 26]. – укр. «*Міра веде мене стертою бруківкою до південної вежі, а атмосфера напружена від очікування*» [5: 20]. У запропонованому прикладі застосовано граматичну трансформацію перестановки, спочатку передано дію, а вже потім опис стану атмосфери, що зумовлює логічну послідовність викладу. Така зміна порядку компонентів відображає характерну для української мови тенденцію до пріоритету динаміки висловлювання й забезпечує природніше сприйняття перекладеного тексту.

Заміна частин мови – це перекладацька трансформація, зумовлена розбіжностями між граматичними системами мов, що передбачає заміну однієї частини мови іншою для адекватної передачі змісту без втрати значення [3: 209]. Одним із прикладів є речення: англ. «*To the left, the woman I sliced open is hunched over, clutching her forearm, and the man I stabbed is leaned against the wall on the right, staring in horror at his thigh*» [1: 281–282]. – укр. «*Ліворуч розітнута жінка скуллася, стискаючи передпліччя, а чоловік, якого я поранила ножем, прихилився до стіни праворуч і з жахом втупився у своє стегно*» [5: 238–239]. У наведеному прикладі застосовано граматичну трансформацію заміни частини мови: дієслівну форму оригіналу «*I sliced open*» в перекладі передано дієприкметником «розітнута», що зміщує акцент із дії на стан персонажа, що зумовлено прагненням уникнути структурно перевантаженої конструкції та забезпечити природність і стислість вислову в українській мові.

Заміна членів речення є різновидом граматичної перекладацької трансформації, що полягає у зміні синтаксичної функції окремих елементів речення під час перекладу, застосовується у випадках, коли для адекватної передачі змісту необхідно використати іншу граматичну конструкцію, характерну для мови перекладу [2: 20]. Наприклад: англ. «*Regs state that there's nothing but respect among riders at formation*» [1: 47]. – укр. «*У статуті сказано, що під час формувань між*

вершиками не має бути нічого, крім поваги» [5: 38]. У зазначеному прикладі реалізується граматична трансформація заміни членів речення, що полягає у зміні функціонального навантаження компонентів: підмет «*Regs*» набуває значення обставини, а присудок «*state*» відтворюється безособовою формою. Застосована трансформація забезпечує адекватну передачу смислових акцентів висловлювання.

Членування – це граматична трансформація, за якої складне або розгорнуте речення оригіналу передається в перекладі за допомогою двох чи кількох окремих речень [3: 232]. Вказану трансформацію можна проілюструвати реченням: англ. «*Two candidates ahead of us, a woman sobs as her partner rips her away from a young man, the couple breaking from the line, retreating in tears down the hillside toward the crowd of loved ones lining the roads*» [1: 27]. – укр. «*Попереду нас двоє кандидатів. Жінка ридає, коли супутник відриває її від молодого парубка. Пара відходить від черги, у сльозах відступаючи вниз по схилу пагорба до натовпу близьких, які стоять на узбіччі дороги*» [5: 21]. У пропонованому прикладі використано трансформацію членування речення. В оригіналі вся ситуація описана одним довгим складним реченням, у якому послідовно подано кілька дій: плач жінки, реакцію її супутника, розрив пари з чергою та їхній відступ до натовпу. У перекладі це речення розділене на кілька коротших. Таке членування робить текст зрозумілішим і природнішим для української мови, водночас такий поділ підсилює динаміку опису подій і чіткіше структурує послідовність дій.

Об'єднання – це перекладацька трансформація, що полягає у поєднанні двох або більше речень оригінального тексту в одне речення у перекладі [2: 21]. Наприклад: англ. «*This is because feathertails reportedly abhor violence and are not suitable for bonding. I repeat motions, grasping from one ball to the next, keeping my eyes on the chains and nothing else*» [1: 162]. – укр. «*Це тому, що перохвости, як вважається, не сприймають насильство й не придатні для пов'язування, – повторюю факти, перебираючись від кулі до кулі, не переводячи очей із ланцюгів ні на що інше*» [5: 135]. У цьому прикладі застосовано граматичну трансформацію об'єднання речень. В оригіналі думка подана двома окремими реченнями: перше пояснює причину, а друге описує дію мовця. У перекладі ці два речення об'єднано в одне складне за допомогою тире. Завдяки цьому перекладач передає причинно-пояснювальний зміст компактніше та робить синтаксичну структуру природнішою для української мови.

Отже, застосування граматичних трансформацій є необхідною умовою досягнення адекватності художнього перекладу в умовах міжмовних розбіжностей. Використання таких прийомів забезпечує узгодження граматичної структури тексту з нормами мови перекладу та сприяє природності викладу. Виявлені трансформації у творі дають змогу точно передати зміст і логіку оригіналу, уникнути буквральності та зберегти стилістичну цілісність і динаміку. Тому граматичні перетворення є ключовим інструментом відтворення авторського задуму в перекладі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Yarros R. *Fourth Wing*. Piatkus Books, 2023. 512 p.
2. Запужляк І. М., Табаран Д. О. Граматичні трансформації у перекладі роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок». *Науковий вісник Дрогобицького держав-*

ного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство). 2024. С. 19–23.

3. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): підручник. 5-те вид., виправ. і допов. Вінниця: Нова Книга, 2017. 448 с.

4. Чумак В., Козачишина О. Л. Роль трансформацій у досягненні адекватності перекладу художнього тексту. *Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи*. 2018. С. 181–183.

5. Яррос Р. Четверте крило / пер. з англ. О. Манька, Б. Горвата. Харків: КСД, 2024. 528 с.

Смотрицька Анна

Вінниця

Науковий керівник: доцент кафедри теорії і практики перекладу ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук Григошкіна Я. В.

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ДОСЯГНЕННЯ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ ЛУЇЗИ М. ОЛКОТТ «МАЛЕНЬКІ ЖІНКИ»

Вступ. Основна мета перекладу будь-якого тексту – адекватно та максимально точно передати авторську мову та особливості вихідного тексту, а також зберегти стилістичні та змістові особливості. Для перекладача важливо визначити, де і які трансформації необхідно застосувати, щоб найбільш точно і природньо відтворити інформацію, яка закладена в оригіналі. У таких випадках трансформації дають можливість подолати труднощі, оскільки вони адаптують лексичні одиниці до норм і особливостей цільової мови.

Актуальність роботи зумовлена необхідністю дослідження лексичних трансформацій та впливу їх застосування у процесі перекладу художнього тексту. Аналіз використання лексичних трансформацій сприяє розумінню перекладацьких прийомів і технік, які адаптують художній текст.

Мета полягає у виявленні та комплексному аналізі лексичних трансформацій як основних прийомів досягнення еквівалентності під час відтворення художнього дискурсу роману Луїзи Мей Олкотт «Маленькі жінки» в українському варіанті.

Виклад основного матеріалу. У процесі перекладу художніх творів часто виникає потреба змінити лексичну форму вираження, водночас зберігаючи початковий вигляд оригіналу, то у такому випадку вдаються до лексичних трансформацій. Як зазначає В. І. Карабан, лексичні трансформації застосовуються, коли словникові відповідники тієї чи іншої лексеми у мові оригіналу не можуть бути використані через невідповідність із позицій значення і контексту [4: 300].

Компресія – вид лексичної трансформації, мета якої полягає у зменшенні розміру цільового тексту шляхом вилучення семантично надлишкових слів. Проте вона рідко вживається під час перекладацької діяльності, оскільки вважається, що перекладач не має права вилучати будь-що з оригінального тексту [4: 311].

Англ. *Jo immediately sat up, put her hands in her apron pockets, and began to whistle* [2: 8].

Укр. *Джо відразу ж сіла, засунула руки в кишені й почала свистіти* [3: 6].

У цьому прикладі спостерігається опущення слова *apron*, вважаємо, що перекладач це зробив спеціально для підкреслення «хлопчачої» поведінки Джо і для змалювання образу дівчини, що не відповідає вікторіанській епосі.

Декомпресія – протилежна компресії трансформація, що передбачає додавання слів, словосполучень або навіть цілих речень чи їх частин, коли: існує нагальна потреба надати пояснення транскрибованим словам, описати поняття, які не мають назв у мові перекладу, додати слова, що маються на увазі, але не виражені у структурі фрази тощо [5: 303].

Англ. *Meg was already covering the buckwheats, and piling the bread into one big plate* [2: 29].

Укр. *Мег тим часом накривала гречані оладки і складала на велику тарілку нарізаний хліб* [3: 26].

Використання декомпресії зумовлене необхідністю уточнення та конкретизації змісту та сприяє більш повному відтворенню зображеної дії.

Генералізація – процес-звуження значення слова із наданням йому узагальненого характеру [1: 152].

Англ. *She did take off the papers, but no cloud of ringlets appeared, for the hair came with the papers, and the horrified hair-dresser laid a row of little scorched bundles on the bureau before her victim* [2: 45].

Укр. *Вона справді зняла папільйотки, одначе жодної «хмарки дрібних кучериків» не було, бо волосся знялося разом із папірцями, й нажахана перукарка поклала грудочки спалених локонів на туалетний столик перед своєю жертвою* [3: 43].

Тут прийом генералізації використаний двічі: вперше – коли *papers* (спеціальний папір, який одягався поверх волосся, що накручували на спеціальні щіпці) переклали як укр. *папільйотки*, що є більш зрозумілим для пересічного українського читача. Із такою ж метою слово *bureau* переклали українською мовою як укр. *туалетний столик*.

Конкретизація – лексична трансформація, яка покликана замінити слово з широким семантичним значенням на таке ж із вузким.

Англ. *I'll be as prim as a dish, and not get into any scrapes, if I can help it* [2: 44].

Укр. *Я поводитимуся добропристоїно і не встряватиму в жодні халепи – якщо зможу їх уникнути* [3: 42].

У цьому прикладі простежується, що *to be* було уточнено дієсловом *поводитимуся*, що конкретизує та передає дію, яка виконуватиметься.

Модуляція – це спосіб досягнення еквівалентності шляхом смислового розвитку значення лексеми або зміни кута зору на предмет мовлення залежно від контексту.

Англ. *Six children are huddled into one bed to keep from freezing, for they have no fire* [2: 28].

Укр. *Шестеро її дитинчат туляться в одному ліжку, щоб не замерзнути, бо в них нема дров для обігріву* [3: 26].

У цьому випадку модуляцію можна простежити у логічному розвитку вони не мали вогню ← не було чим його розвести ← не було дров для обігріву.

Антонімічний переклад – лексична трансформація, за якої слово або фраза перекладається не прямим відповідником, а протилежним (антонімічним) значенням.

Англ. *Nobody spoke for a minute; then Meg said in an altered tone...* [2: 6].

Укр. *Хвилинку всі помовчали, тому Мег продовжила вже іншим тоном...* [3: 3].

За допомогою антонімічного перекладу перекладач зумів зберегти природність українськомовного тексту, бо перекладав слово укр – *говорив* як *помовчали*.

Висновки. Проведене дослідження дає змогу зробити висновок, що використання лексичних трансформацій є необхідним для забезпечення адекватності та природності перекладу. Застосування таких прийомів, як конкретизація, генералізація, модуляція, компресія, декомпресія та антонімічний переклад сприяє передаванню змісту оригіналу зі збереженням індивідуального стилю автора та атмосфери твору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карабан В. І. Переклад наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова Книга, 2018. 656 с.

2. Олкотт Л. М. Маленькі жінки. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2017. 408 с.

3. Сидорук Г. І. Вступ до перекладознавства: навч. посіб. (англійською мовою). Київ: НУБіП України, 2016. 320 с.

4. Шаранова Ю. В., Маслов Є. О. Перекладацькі трансформації в англо-українських перекладах у сфері інженерії. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Т. 3. Вип. 27. С. 150–154.

5. Alcott, Louisa May. *Little Women*. Vintage Publishing, 2017. 408 p.

Стрюк Наталя

Вінниця

*старший викладач кафедри англійської філології ДонНУ імені Василя Стуса,
доктор філософії з філології*

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ VOCABPROFILE ДЛЯ МОНІТОРИНГУ ЛЕКСИЧНОЇ СКЛАДНОСТІ ТЕКСТІВ

Матеріал підготовлено у рамках проєкту ERASMUS+ Capacity Building in the field of Higher Education «DigiFLEd – Modernization of university education programmes in foreign languages by integrating information technologies». Модернізація університетських освітніх програм з іноземних мов на основі інтеграції з інформаційними технологіями.

Вступ. Важливим аспектом фахової підготовки філологів є розвиток навичок академічного письма та здатність до об'єктивного оцінювання власного лексич-

ного прогресу. Традиційні методи оцінювання творчих робіт часто базуються на суб'єктивних судженнях екзаменаторів, що створює потребу в застосуванні автоматизованих інструментів аналізу. Одним із таких інструментів є онлайн-застосунок *VocabProfile* (або *Lexical Frequency Profile – LFP*), який здійснює кількісний аналіз лексичного багатства дискурсу [3].

Виклад основного матеріалу. Застосунок *VocabProfile* базується на принципі відносної частотності слів у мові та дає можливість класифікувати лексику за чотирма основними діапазонами: 1) K1: перша 1 000 найчастотніших слів; 2) K2: друга 1 000 найчастотніших слів; 3) AWL (Academic Word List): список академічної лексики (570–836 словоформ), що є критично важливим для наукового дискурсу; 4) Off-List (OL): низькочастотні слова (власні назви, терміни, технічні помилки), що не входять до попередніх списків [1].

Використання цього інструменту дає змогу студенту-філологу отримати об'єктивну відсоткову характеристику свого тексту, де використання слів низької частотності та академічного списку є індикатором лексичної зрілості.

Дослідження доводять, що *VocabProfile* демонструє високий ступінь кореляції з іншими визнаними тестами, такими як Vocabulary Levels Test (VLT). Результати аналізу творчих робіт свідчать: існує значуща кореляція між використанням академічної лексики (AWL) та загальним рівнем володіння мовою; показники LFP залишаються стабільними для різних письмових робіт одного й того ж студента, що робить застосунок надійним інструментом лонгітюдного моніторингу; автоматизований аналіз усуває фактор суб'єктивності викладача під час оцінювання лексичної різноманітності (Lexical Richness) [1; 2].

У контексті теорії динамічних систем (Dynamic Systems Theory – DST) доведено, що розвиток лексичного запасу тісно взаємодіє із синтаксичною складністю. Зокрема середня довжина речення (MLS) та довжина Т-юнітів (MLT) безпосередньо корелюють із лексичною різноманітністю (Lexical Diversity), що вимірюється через *VocabProfile*. Студенти, які використовують складніші синтаксичні конструкції (наприклад, складні номінальні фрази), зазвичай демонструють вищі показники в категоріях K2 та AWL [1; 2].

Висновки. Інтеграція *VocabProfile* у навчальний процес у межах проекту DigiFLEd дає змогу студентам-філологам не лише отримувати миттєвий зворотний зв'язок щодо якості своїх текстів, а й самостійно відстежувати еволюцію свого лексичного профілю. Це сприяє переходу до об'єктивної, керованої даними моделі навчання, що є необхідною умовою підготовки сучасного вчителя та перекладача в цифрову епоху.

ЛІТЕРАТУРА

1. Abbasian G. R., Shiri parizad M. Validation of Lexical Frequency Profiles As a Measure of Lexical Richness in Written Discourse of Iranian EFL Learners. *Journal of Technology & Education*. 2011. Vol. 5(3). P. 221–227.
2. Kalantari R., Gholami J. Syntactic and lexical evolution in L2 writing through the lenses of Dynamic Systems Theory. *Studies in Language Assessment*. 2025. Vol. 14(1). P. 62–94.

3. Compleat Lexical Tutor: VocabProfile (English). URL: <https://www.lex tutor.ca/vp/eng/>

Третяченко Єгор

Вінниця

Науковий керівник: доцент кафедри теорії і практики перекладу ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук, доцент Григошкіна Я. В.

МОВОТВОРЧІСТЬ ГЕЙМЕРСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ: СЛОВОТВІРНІ ТА СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій та індустрії відеоігор у XXI ст. став підґрунтям для формування унікального віртуального простору, який об'єднує мільйони людей з усього світу. Англійська мова, виконуючи роль глобальної лінгва франка, стала базовою для комунікації у цій сфері. Унаслідок цього сформувався специфічний соціолект – геймерський сленг, який характеризується високою динамічністю, емоційністю та здатністю до швидкої адаптації [1: 46]. Вивчення мовотворчості геймерів є актуальним завданням сучасної лінгвістики, оскільки воно дає змогу простежити живі процеси творення нових лексичних одиниць та трансформації значень уже існуючих слів в англійській мові.

Проблематика геймерського сленгу та його лінгвістичних особливостей перебуває в центрі уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників. Зокрема, загальні тенденції функціонування ігрового сленгу в сучасній англійській мові розглядала І. О. Подгурська. Лексико-семантичний аналіз мовотворчості геймерів проводила Н. Чамба. Мовні варіації в цифровій комунікації на матеріалі конкретних ігор досліджував Ф. Фуріанто. Процеси словотворення сленгових одиниць у багатокористувацьких онлайн-іграх стали предметом вивчення В. Маґріа та Д. Нільссона.

Метою нашого дослідження є аналіз основних словотвірних моделей та семантичних зсувів, що лежать в основі формування англомовного геймерського сленгу. Матеріалом дослідження є лексичні одиниці геймерського сленгу, виокремлені з популярних відеоігор (зокрема *Valorant*, *Mobile Legends*, *Warhammer Online*). Об'єктом дослідження слугують англомовні ігрові форуми, внутрішньоігрові чати багатокористувацьких онлайн-ігор та платформи для потокового відео.

Словотвірна типологія англомовного ігрового сленгу вирізняється значною різноманітністю. Одним із найбільш продуктивних способів творення нових слів у геймерському дискурсі є афіксація, зокрема суфіксація [4: 15]. За допомогою продуктивного суфікса *-er* утворюються іменники на позначення типів гравців або їхніх дій: англ. *ganker* 'гравець, який несподівано атакує слабшого супротивника', англ. *camper* 'гравець, який уникає відкритого бою, ховаючись в одній точці', англ. *healer* 'персонаж, головна функція якого – відновлювати здоров'я союзників' [5: 30]. Префіксація часто використовується для позначення зворотної дії або скасування стану: англ. *unban* 'зняття блокування акаунта', англ. *respawn* 'переродження персонажа після смерті'.

Значний пласт геймерської лексики формується шляхом словоскладання. Основоскладання максимально точно і компактно передає складні ігрові поняття: англ. *headshot* ‘влучання в голову’, англ. *gameplay* ‘ігровий процес’, англ. *wallhack* ‘шахрайська програма, що дає можливість бачити крізь стіни’, англ. *paywall* ‘ситуація, коли подальший прогрес у грі неможливий без вкладення реальних грошей’ [5: 35].

Оскільки ігрова комунікація, особливо під час динамічних кіберспортивних матчів, вимагає максимальної економії мовних засобів, найпоширенішим морфологічним способом мовотворчості є аббревіація та усічення [1: 45]. Серед ініціальних аббревіатур найчастіше зустрічаються такі одиниці: англ. *NPC* (*non-playable character*) ‘неігровий персонаж’, англ. *AFK* (*away from keyboard*) ‘не біля клавіатури / тимчасово відсутній’, англ. *AoE* (*area of effect*) ‘зона дії заклинання або зброї’, англ. *DPS* (*damage per second*) ‘урон за секунду’. Усічення (кліпінг) також слугує меті пришвидшення обміну інформацією: англ. *stats* (від англ. *statistics*) ‘характеристики персонажа’, англ. *inv* (від англ. *inventory*) ‘інвентар’, англ. *ult* (від англ. *ultimate*) ‘найсильніша, унікальна здібність персонажа’.

Окрім морфологічного словотвору, величезну роль у збагаченні ігрового лексикону відіграють лексико-семантичні процеси, зокрема метафоричне та метонімічне перенесення значень [2: 55]. Слова загальноживаної англійської мови набувають у геймерському дискурсі абсолютно нових, вузькоспеціалізованих значень. Яскравим прикладом метафоричного перенесення є лексема англ. *tank* ‘броньована бойова машина’, яка у геймерському сленгу набуває значення ‘тип персонажа, який має великий запас здоров’я та броні, чия мета – приймати на себе удари ворогів, захищаючи слабших членів команди’.

Інший приклад семантичного зсуву спостерігаємо у дієслові англ. *to farm* ‘займатися сільським господарством, вирощувати врожай’, яке трансформувалося в ігровому контексті у значення ‘монотонно вбивати слабких ворогів або збирати ресурси з метою накопичення ігрової валюти чи досвіду’ [5: 45]. Лексема англ. *toxic* ‘отруйний’ у геймерській (і ширше – інтернет-спільноті) метафорично переосмислилася для опису гравця з вкрай негативною, агресивною та образливою поведінкою, яка ‘отрує’ атмосферу в команді. Слово англ. *carry* ‘нести’ отримало значення ‘гравець, який завдяки своїм навичкам витягує всю команду, забезпечуючи їй перемогу’ [1: 50].

Варто також згадати явище конверсії, коли слово переходить з однієї частини мови в іншу без зміни форми, що є дуже характерним для англійської мови загалом. Наприклад, іменник англ. *buff* ‘полірування’ перейшов у дієслово англ. *to buff* ‘посилити характеристики персонажа або зброї розробниками гри чи магічним заклинанням’. Зворотний процес позначається дієсловом англ. *to nerf* ‘ослабити характеристики персонажа заради ігрового балансу’ (від назви бренду безпечної дитячої зброї Nerf) [4: 20].

Проведене дослідження дає можливість стверджувати, що мовотворчість геймерської спільноти в англійській мові є безперервним та високопродуктивним процесом. Головними рушійними силами цього процесу є принцип мовної економії, потреба в швидкій та точній передачі інформації у стресових ігрових ситуаціях, а також прагнення до ідентифікації всередині спільноти. Словотвірна

та семантична деривація (зокрема абрєвіація, афіксація та семантичні зсуви) є основними механізмами, за допомогою яких геймери адаптують загальноповживану англійську мову до своїх специфічних комунікативних потреб [3: 6]. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у зіставному аналізі англійського геймерського сленгу та його українських відповідників або запозичень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Подгурська І. О. Gaming slang in the modern English language. Дніпро: ДЗ «Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара», 2021. С. 45–52.
2. Chamba N. Gaming Lingo: A lexicosemantic Analysis. *ICOB I 2019*. Colombo: NSBM Green University, 2019. P. 55–68.
3. Furianto F. Gaming Language as a Language Variations in Digital Communication: A Case Study of Valorant Game. *E3S Web of Conferences*. 2023. Vol. 426. P. 1–7.
4. Magria V. Word Formation Process of Slang Word Used by Gamers In The Game Online Mobile Legend. *Journal of Indonesian Language and Literature*. 2021. Vol. 8. P. 12–25.
5. Nilsson D. Morpho-semantic processes in the English language used in Warhammer Online: master thesis. Växjö: Växjö University, 2009. 68 p.

Тростогон Вікторія

Вінниця

*Науковий керівник: доцент кафедри англійської філології
ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук, доцент Ковтун О. В.*

АНАЛІЗ ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ LOVE (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ КОЛІН ГУВЕР «IT ENDS WITH US» («ПОКИНЬ, ЯКЩО КОХАЄШ»))

У сучасній лінгвістиці зростає увага до дослідження емоційних концептів як репрезентантів ментальності та ціннісних орієнтирів людини. Одним із таких концептів є LOVE, що у художньому дискурсі вербалізує фундаментальну емоцію людського буття – кохання. Мова не лише номінує цей феномен, а й моделює його інтерпретацію в різних культурних і часових контекстах. Відтак аналіз лексико-стилістичних засобів вербалізації концепту LOVE в художньому тексті дає змогу уточнити його змістові домінанти та описати специфіку емоційної картини світу, репрезентованої в межах обраного твору [3: 34].

Метою дослідження є з'ясування способів мовного вираження та семантичного наповнення концепту LOVE у романі Колін Гувєр «It Ends with Us» («Покинь, якщо кохаєш»). Матеріалом слугують уривки з тексту, у яких репрезентовано різні модуси любові – романтичний, материнський, жертвний і руйнівний. У процесі аналізу застосовано семантико-текстуальний і лексикографічний методи, а також елементи кількісного аналізу й тематико-ідеографічного моделювання, що дало змогу описати структуру вербалізації емоційного концепту та її динаміку в межах

художнього дискурсу. Як зазначає авторка, через внутрішні монологи головної героїні Лілі Блум любов постає не лише як почуття, а й як сила, здатна змінювати життєві траєкторії: «*Just because someone hurts you doesn't mean you can simply stop loving them. It's not a person's love that hurts you. It's the choices they make while they're loving you*» [1: 58]. Наведений фрагмент вербалізує ключову для роману ідею амбівалентності кохання, у межах якої ніжність співіснує з болем.

Результати дослідження засвідчують, що в романі Колін Гувер кохання репрезентовано як багатовимірне явище, у якому поєднуються протилежні емоційні полюси – ніжність і біль, надія і втрата, пристрасть і прощення. Провідну роль у його вербалізації відіграють тропейні засоби, насамперед метафора, гіпербола та порівняння; у тексті також функціонують символічні образи й описові номінації, що розширюють смислове поле концепту LOVE [2: 15].

Метафора є одним із найпродуктивніших тропів у творі. Вона надає почуттю матеріальності, формуючи уявлення про любов як стихію. У сцені перших зустрічей Лілі з Райлом любов метафорично постає як некерована природна сила: «*When he kissed me, it felt like the whole ocean was washing over me*» [1: 67]. Образ хвилі створює відчуття глибини, водночас імплікуючи потенційну небезпеку, що може прочитуватися як символічний передвісник подальших руйнівних подій. Інша метафора «*Love is like the wind, it hits you when you least expect it*» [1: 101] підкреслює стихійність і непередбачуваність емоції, а отже – її позараціональний характер. Через подібні тропи любов у романі набуває багатовимірності, постаючи одночасно світлом і темрявою, свободою і залежністю.

Важливу роль відіграють стилістичні фігури, які посилюють емоційний ефект тексту. Анафора в повторі фрази «*It stops here. It stops now*» [1: 142] надає висловлюванню рішучості й маркує момент внутрішнього перелому героїні та її прагнення перервати коло насильства. Антитеза «*You can stop loving someone and still miss them*» [1: 81] підкреслює суперечливість почуття, у якому поєднуються емоційна залежність і потреба звільнення. Градації та повтори формують ритм внутрішнього переживання, наближаючи наратив до сповіді.

Гіперболи передають інтенсивність почуттів, демонструючи силу емоційного впливу кохання на свідомість героїв. Описові номінації (перифрази) дають змогу уникати прямого називання інтимних або психологічно складних моментів, створюючи естетичну опосередкованість. Наприклад, замість слова «*abuse*» письменниця вдається до метафоричних образів тягара чи рани: «*Some hurts run so deep that you can't see the bottom*» [1: 33]. Такі вислови забезпечують естетичну опосередкованість і дають змогу передати психологічну складність ситуації без прямого натуралізму. Символічні образи, навпаки, конкретизують абстрактні смисли, пов'язані з концептом LOVE: будинок квітів, який Лілі відкриває, постає як образ відродження – любові, очищеної від болю минулого. Порівняння забезпечують можливість зіставлення кохання з природними явищами, підкреслюючи його стихійність і непередбачуваність.

Застосування стилістичних фігур (анафори, антитези, повторів, градацій) у романі підсилює емоційний ефект тексту, формуючи ритм внутрішнього переживання. Відтак лексико-стилістичні засоби виконують не лише естетичну, а й концептуальну функцію – вони конструюють образ любові як сили, здатної транс-

формувати людину в межах художнього світу твору. У романі Колін Гувер любов водночас рятує й руйнує, пробуджує ніжність, але й породжує біль, спонукаючи героїв до морально складного вибору. Через мовні засоби авторка відтворює амбівалентність почуття, у якому поєднуються світло й темрява, свобода й залежність [4: 22].

Отже, концепт LOVE у романі «It Ends with Us» реалізується як динамічне ментально-емоційне утворення, що охоплює кілька рівнів: емоційно-чуттєвий (любов як пристрасть і ніжність), морально-ціннісний (любов як відповідальність і турбота) та екзистенційний (любов як сила, що формує особистість). Аналіз показав, що лексико-стилістичні засоби є ключем до розуміння ідіостилю Колін Гувер і водночас засвідчують специфіку художньої концептуалізації кохання в межах цього твору – як почуття глибокого, але суперечливого, що віддзеркалює реалії міжособистісних стосунків XXI ст. Вербалізація концепту LOVE у романі підтверджує, що мова здатна не лише описувати емоційний досвід, а й моделювати його, роблячи любов не просто темою, а смисловим центром художнього світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Hoover C. It Ends with Us. Atria Books, 2016. 384 p.
2. Белехова Л. І. Когнітивна поетика: від теорії до аналізу художнього тексту. *Південний архів (філологічні науки)*. 2022. Вип. 90. С. 12–19. DOI: 10.32999/ksu-2663-2691/2022-90-2.
3. Жарковська І. В. Вербалізація концепту LOVE в англomовному художньому дискурсі XXI ст. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2021. № 48, т. 1. С. 34–37. DOI: 10.32841/2409-1154.2021.48-1.8.
4. Приходько Г. І. Світ емоцій у дзеркалі когніції та комунікації: монографія. Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2016. 412 с.

Харітонова Вероніка

Вінниця

*Науковий керівник: доцент кафедри англійської філології
ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук, доцент Грачова І. Є.*

КАТЕГОРІЯ ЗАПЕРЕЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ТА СПОСОБИ ЇЇ ВИРАЖЕННЯ

Категорія заперечення як граматико-семантична категорія охоплює морфологічний, синтаксичний, лексичний та прагматичний рівні мовної системи. Заперечення функціонує як основа для номінації понять у різних галузях знань, що свідчить про його системний характер у мові [1: 7]. Категорія реалізується через гетерогенну сукупність засобів, об'єднаних спільністю семантичної функції [3: 59]. Універсальність категорії заперечення підтверджується типологічними дослідженнями: заперечення притаманне всім природним мовам світу, хоча способи його формального вираження суттєво варіюються. Визначення меж категорії

залишається дискусійним питанням, оскільки окремі дослідники додають до неї лише експліцитні форми негачії, тоді як інші розширюють обсяг за рахунок імпліцитних засобів [3: 59].

Засоби вираження заперечення в англійській мові утворюють розгалужену систему кількох структурних рівнів. На морфологічному рівні негачія виражається через префікси *un-*, *dis-*, *non-*, *in-* та суфікс *-less*. Синтаксичний рівень представлений часткою *not* та її скороченою формою *-n't* у поєднанні з допоміжними дієсловами, а також займенниками *nobody*, *nothing*, *nowhere*, *never*. На лексичному рівні заперечення реалізується через слова *deny*, *refuse*, *lack*, *fail*, *absence* тощо. Розмежування між ядерними та периферійними засобами відображає ієрархічну організацію функціонально-семантичного поля заперечення [3: 61].

Функціонально-семантичний підхід дає змогу систематизувати засоби заперечення не лише за формальними ознаками, а й з урахуванням їх функціональних властивостей у дискурсі. Ядро функціонально-семантичного поля формують граматикуалізовані засоби зі спеціалізованою негативною функцією, тоді як периферію – одиниці, що набувають негативного значення лише в певних контекстах. Принциповим є розрізнення реченнєвого заперечення, що охоплює пропозицію загалом, та складового заперечення, що стосується окремого елемента висловлювання [3: 62–63].

Семантична взаємодія заперечення з модальністю породжує складні конфігурації, де негачія може стосуватися або пропозиційного змісту, або модальної оцінки висловлювання. Конструкції типу *cannot*, *might not*, *could not have* демонструють різні ступені та типи модальності в поєднанні із запереченням. Семантичний аналіз виявив феномен пресупозицій у разі заперечення, коли певні компоненти значення залишаються незачепленими негачією [1: 9].

Прагматичний вимір заперечення виявляється в реалізації різноманітних комунікативних функцій: відмови, спростування, вираження незгоди, іронічної оцінки. Конверсаційні імплікатури заперечення можуть сигналізувати про невисловлені судження та приховані оцінки. Стратегії ввічливості часто передбачають непряме вираження заперечення через питальні конструкції або модальні оператори [2: 120].

Правило одиничного заперечення є характерною типологічною рисою англійської мови: стандартний варіант передбачає лише одну негачію в межах речення, що відрізняє її від мов, які допускають або вимагають подвійного заперечення. Контекстуальна зумовленість відрізняє мовне заперечення від його логічного аналога та розширює інтерпретаційний потенціал негативних конструкцій [4: 70, 73].

Граматичне заперечення у романі реалізується через систему формальних показників на рівні синтаксичної структури. Базовим механізмом є частка *not*, яка функціонує переважно у скороченій формі *n't* у складі допоміжних дієслів у діалогах персонажів *I can't stay here*, тоді як повна форма характерна для нарративної оповіді *She did not feel she could condemn Lola*. Аналіз вибірки обсягом 15 000 слів зафіксував 89 вживань конструкцій із *not* та 38 скорочених форм *n't*, що сумарно становить 0,84 % від загального обсягу тексту. Модальні дієслова у поєднанні із запереченням створюють додаткові семантичні відтінки, пов'язані з воліттивністю та епістемічною оцінкою. Конструкція *could not* вказує на неможливість здійснення дії: *She could not have said how she knew*. Перфектні форми

інкорпорують частку *not* між допоміжним дієсловом та дієприкметником: *He had not expected this response*. Заперечні питальні речення виконують риторичну функцію: *Didn't you hear what I said?*, передаючи емоційну реакцію мовця.

Лексичне заперечення реалізується через одиниці з негативною семантикою без залучення граматичних показників. Займенник *nothing* є найуживанішим лексичним засобом (34 вживання), займенники *nobody* (18) та *no one* (22) не виявляють стилістичної диференціації в тексті. Прислівник *never* (41 вживання) є найчастотнішим серед лексичних засобів і створює категоричніше заперечення, ніж граматична конструкція *did not ever*, охоплюючи всю темпоральну вісь.

Морфологічне заперечення представлене системою негативних префіксів: *un-* є найпродуктивнішим (45 вживань – *unable, uncertain, unwilling*), префікс *in-/im-* зафіксовано 23 рази (*impossible, invisible, incomplete*), *dis-* – 16 разів (*disappear, distrust*). Загальна частотність морфологічних засобів становить 0,61 % від обсягу вибірки, що свідчить про їх значущу роль у семантичній структурі роману.

Стилістичні функції засобів заперечення диференціюються залежно від типу дискурсу в романі. У внутрішньому монологі Брайоні займенник *nothing* набуває філософського звучання (*In the end, nothing mattered except the act of writing itself*), тоді як у діалогах маркує категоричність позиції (*I will never speak to him again*). Лексеми з негативною семантикою *deny, refuse, impossible* (сумарно 27 вживань) відіграють значущу роль у побудові семантичних мотивів.

Загальна частотність засобів заперечення у вибірці становить 368 одиниць на 15 000 слів (2,45 %). Домінування граматичних засобів (127 вживань, 0,84 %) над лексичними (122, 0,82 %) та морфологічними (92, 0,61 %) відображає аналітичний характер англійської мови. Варіативність використання заперечних засобів в ідіостилі Мак'юена узгоджується з результатами корпусних досліджень художнього дискурсу і свідчить про свідому авторську роботу з категорією заперечення як інструментом наративної структури твору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баган М. В. Заперечення як основа номінації наукових понять. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2016. Вип. 33. С. 7–19.
2. Козак Р. О. Текст і дискурс як джерела спричинення експресивного синтаксису вставлених конструкцій. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2018. Вип. 46. С. 119–123.
3. Татаровська О. Функційно-семантичні особливості категорії заперечення в сучасній англійській мові. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Т. 20, № 2. С. 59–63.
4. Chrdileli T. The category of negation as a component of mentality and language: contrastive dimension. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2020. Vol. 1(3). P. 68–76. DOI: 10.51647/kelm.2020.3.1.13.

РОЛЬ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ У ФОРМУВАННІ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У сучасній методиці навчання іноземних мов важливе місце посідає формування лексичної компетентності учнів, оскільки саме вона є основою для розуміння іншомовного мовлення та побудови власних висловлювань [1]. Учень не зможе повноцінно спілкуватися англійською мовою, якщо не матиме достатнього словникового запасу і не знатиме, як правильно використовувати слова у відповідній ситуації [1: 3]. Саме тому проблема формування лексичної компетентності є особливо актуальною в старшій школі, де учні мають не лише запам'ятовувати нову лексику, а й активно вживати її в усному та писемному мовленні [1].

Варто зазначити, що одним із ефективних засобів формування лексичної компетентності є відеоматеріали, що поєднують зорове та слухове сприйняття інформації, а це, зі свого боку, сприяє кращому розумінню та запам'ятовуванню нових слів [4: 5]. На відміну від звичайного переліку слів, відео подає лексику в реальному або наближеному до реального контексті. Учні бачать ситуацію спілкування, чують правильну вимову, інтонацію, а також спостерігають міміку, жести й емоції мовців [2: 4]. Усе це сприяє глибшому розумінню значення слова та особливостей його вживання.

Особливо корисними є автентичні відеоматеріали, оскільки вони знайомлять учнів із живою сучасною англійською мовою. Такі матеріали допомагають розширювати словниковий запас, засвоювати поширені мовленнєві звороти та краще відчувати практичне використання лексики у природному середовищі [2: 4]. Водночас відео сприяє формуванню мовної здогадки: навіть якщо учень не знає окремого слова, він може зрозуміти його значення завдяки ситуації, зображенню або загальному змісту висловлювання [1: 5]. Це робить процес навчання більш природним і наближеним до реального спілкування.

Ще однією важливою перевагою відеоматеріалів є їх мотиваційний вплив [3: 5]. Старшокласники краще сприймають навчальний матеріал, якщо він є цікавим, сучасним і пов'язаним із реальним життям. Саме відео часто викликає в них більший інтерес, ніж традиційні вправи з підручника. Використання уривків із фільмів, інтерв'ю, відеоблогів, соціальних роликів чи навчальних відео робить урок динамічнішим і сприяє підтримці уваги учнів. У результаті нова лексика засвоюється не механічно, а більш усвідомлено, через емоційне залучення та зацікавленість змістом [2: 5;3].

Однак ефективність використання відеоматеріалів залежить від того, наскільки правильно вчитель організовує роботу з ними. Найдоцільніше використовувати відео поетапно: до перегляду, під час перегляду та після перегляду. На передпереглядному етапі можна ознайомити учнів із ключовими словами, дати коротке

завдання на прогнозування змісту або запропонувати визначити, про що буде йтися у відео [1: 3; 5]. Це підготує учнів до сприйняття матеріалу і полегшить розуміння нової лексики. Під час перегляду учні можуть виконувати завдання на пошук нових слів і виразів, тлумачення їх значення з контексту, встановлення відповідностей або заповнення пропусків. Такі вправи зосереджують увагу не лише на загальному змісті відео, а й на конкретних лексичних одиницях. Водночас у процесі перегляду учні одночасно розвивають навички аудіювання, що теж є важливим для успішного оволодіння англійською мовою [1: 2; 4].

Після перегляду доцільно переходити до активізації нової лексики у мовленні. Учням можна запропонувати обговорення змісту відео, відповіді на запитання, складання діалогів, рольові ігри, короткі усні повідомлення або письмові завдання [1: 3–4]. Саме на цьому етапі відбувається перехід від пасивного сприйняття слова до його активного використання [1]. Якщо учень починає правильно вживати нову лексику у власному мовленні, це свідчить про те, що робота з відеоматеріалом була результативною.

Водночас слід пам'ятати, що не кожне відео буде однаково корисним для уроку [1: 2]. Учитель має враховувати вік учнів, рівень їх мовної підготовки, тему уроку та кількість нової лексики у відеофрагменті [1; 3]. Якщо матеріал надто складний, учні можуть втратити інтерес або не зрозуміти основний зміст. Тому дуже важливо добирати такі відеоматеріали, які відповідають навчальній меті й реально допомагають формувати лексичну компетентність [1: 4].

Отже, відеоматеріали відіграють важливу роль у формуванні лексичної компетентності учнів старшої школи на уроках англійської мови. Вони презентують нову лексику в контексті, підвищують інтерес учнів до навчання, сприяють кращому запам'ятовуванню слів і створюють умови для їх подальшого використання в мовленні. За умови правильного добору матеріалу та продуманої системи вправ відео може стати справді ефективним засобом навчання англійської мови у старшій школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.
2. Богданова О. В. Використання автентичних відеоматеріалів для формування комунікативної та соціокультурної компетенції на уроках англійської мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2014. № 49. С. 271–272.
3. Чернописька В. В. Використання відеоматеріалів для формування компетентності у говорінні на уроках англійської в середній школі. *Магістерські студії*. 2023. Т. 1, № 4. С. 106–116.
4. Allan M. *Teaching English with Video*. London: Longman, 1991. 117 p.
5. Berk R. A. Multimedia teaching with video clips: TV, movies, YouTube, and mtvu in the college classroom. *International Journal of Technology in Teaching and Learning*. 2009. № 5. P. 1–21.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури, декан факультету іноземної та слов'янської філології ДонНУ імені Василя Стуса О. В. Білецька

ПЕРЕКЛАД ІСТОРИЧНИХ РЕАЛІЙ: МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ МАШИНОГО ПЕРЕКЛАДУ НА ОСНОВІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

У сучасному перекладознавстві дедалі більше уваги приділяється національно-маркованим елементам мови, які є носіями культурної ідентичності народу та відображають специфіку його історичного розвитку. До таких елементів належать реалії – слова й вирази, що позначають об'єкти, явища та поняття, властиві окремому етнічному, соціальному чи історичному середовищу, що не мають повноцінних відповідників у мові перекладу [1: 223].

Водночас стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту сприяв активному впровадженню систем машинного перекладу (далі – МП) у перекладацьку практику. Сучасні сервіси машинного перекладу, зокрема DeepL, демонструють високий рівень точності під час перекладу стандартної лексики та синтаксичних конструкцій. Однак ефективність їх використання під час перекладу культурно-маркованих одиниць, зокрема історичних реалій (далі – ІР), залишається дискусійною.

Мета пропонованого дослідження полягає у визначенні можливостей і обмежень систем МП на основі ШІ у відтворенні українських ІР німецькою мовою на матеріалі історичного роману С. Склярєнка «Святослав».

Об'єктом є ІР в романі С. Склярєнка «Святослав». *Предмет* наукової розвідки – способи відтворення зазначених одиниць у системах МП на основі штучного інтелекту (далі – ШІ).

Актуальність роботи зумовлена стрімким розвитком систем ШІ в галузі МП й необхідністю оцінки їх ефективності у відтворенні культурно-маркованих одиниць, зокрема ІР.

Теоретичне значення роботи полягає у системному описі особливостей відтворення ІР із застосуванням систем МП.

Практичне значення дослідження визначається можливістю використання отриманих результатів у перекладацькій практиці та під час викладання перекладознавчих дисциплін.

У сучасних дослідженнях, присвячених системам машинного перекладу, зарубіжні науковці зазначають активне впровадження технологій штучного інтелекту у перекладацьку діяльність [2], [3], [4]. Водночас дослідники наголошують на труднощах перекладу культурно-маркованої лексики, що підтверджує необхідність поєднання машинного та людського перекладу.

Для аналізу перекладу українських ІР німецькою мовою в історичному романі С. Склярєнка «Святослав» використано семантичну класифікацію історичних реалій, запроповану українською дослідницею К. Ю. Кіяницею [1: 223], яка стала основою для формування власної класифікації досліджуваного матеріалу. Унаслідок аналізу було виокремлено такі групи історичних реалій:

- 1) Суспільно-політичні ІР;
  - ІР для позначення адміністративно-територіального устрою: *синкліт, дєтський, волость, десятина, ряд*;
  - ІР для позначення соціально-станової структури суспільства: *мужі нарочиті, дворяни*;
  - Історико-військові реалії: *грудні, харалужний, брань*.
- 2) Соціально-культурні ІР;
  - Побутові ІР: *корзно, гривна, хеландії, пальмети*;
  - ІР на позначення праці: *вуйко, кузнь*;
  - ІР на позначення культури: *тризна, домовик*;
  - Етнічні ІР: *деревляни*;
  - ІР на позначення фізичних величин та грошових одиниць: *поприще, куни, рези, динарії*.

3) Ономастичні реалії історичного характеру: *Святослав, Дике поле, Перун*.

Аналіз перекладу показав, що системи МП на основі ШІ, зокрема DeepL, демонструють різну ефективність залежно від типу ІР. Так, для перекладу ІР *вуйко* DeepL пропонує варіант *Onkel*, що не відображає функціонального значення цієї одиниці, тоді як у німецькому перекладі використано лексему *Erzieher*, яка точніше передає зміст:

укр.: *Вуйко* Асмус допоміг княжичу помитись, простежив, коли він одягався, і разом з ним спустився сходами в сіни.

нім.: *Der Erzieher* Asmus half dem jungen Fürsten, sich zu waschen und anzukleiden, dann stiegen beide die Treppe zur *Diele* hinunter.

DeepL: *Onkel* Asmus half dem Prinzen beim Waschen, sah zu, wie er sich anzog, und begleitete ihn die Treppe hinunter in die Vorhalle.

Подібна ситуація спостерігається під час перекладу ІР *дворяни*, де DeepL пропонує загальноживану лексему *Adlige*, що частково відтворює зміст, однак не передає історичної специфіки, а перекладачем запропоновано варіант *Gesinde*:

укр.: А що в нас – *дворян* мало? – суворо мовила княгиня.

нім.: «Und auch viel *Gesinde*», entgegnete die Fürstin streng.

DeepL: «Und was ist bei uns – gibt es zu wenige *Adlige*?», fragte die Fürstin streng.

Особливі труднощі виникли під час перекладу реалії *дєтський*, яку система МП без контексту інтерпретує як *für Kinder*, а в контексті як *Diener*, що свідчить про неточність перекладу і викривлення змісту:

укр.: Може, ти не згоден, тоді розтяжаємось про озадок перед князем, нехай *дєтський* іде нас ділити.

нім.: Wenn du nicht einverstanden bist, gehen wir eben zum Fürsten. Dann soll sein *Richter* unser Erbe aufteilen.

DeepL: Vielleicht bist du anderer Meinung, dann streiten wir uns vor dem Fürsten um den Rest, und der *Diener* soll uns aufteilen.

Отже, проведене дослідження підтверджує, що системи МП на основі ШІ, зокрема DeepL, демонструють високий рівень ефективності під час перекладу загальноживаної лексики, однак виявляють обмежені можливості під час перекладу історичних реалій.

Встановлено, що МП часто вдається до стратегій узагальнення або контекстуальної заміни, що призводить до часткової або повної втрати національно-культурного колориту й історичної точності вихідного тексту.

Аналіз перекладених одиниць показав, що найбільші труднощі виникають під час відтворення суспільно-політичних і соціально-культурних реалій, тоді як ономастичні одиниці сервіс DeepL здебільшого перекладає коректніше завдяки їх формальній визначеності.

Отримані результати підтверджують, що МП не може повною мірою замінити перекладача в роботі з культурно-маркованими елементами, зокрема ІР, й потребує додаткового опрацювання.

Оптимальним підходом у сучасній перекладацькій практиці є поєднання можливостей систем ШІ з професійною інтерпретацією перекладача, що забезпечить адекватне відтворення змісту й культурної специфіки оригіналу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Подорожна К. Ю. Класифікація українських історичних реалій та їх переклад німецькою мовою (на матеріалі творів художньої прози). *Мовні і концептуальні картини світу*. 2015. Вип. 55, ч. 2. С. 222–228.

2. Berger D. DeepL Pro: New subscription service for professional translators, companies and developers. 2018. URL: <https://web.archive.org/web/20180320111854/https://www.heise.de/newsticker/meldung/DeepL-Pro-Neuer-Aboservice-fuer-Profi-Uebersetzer-Firmen-und-Entwickler-3998601.html>

3. Progress in Machine Translation / H. Wang, H. Wu, Zh. He, L. Huang, K. W. Church. *Engineering*. 2022. Vol. 18. P. 143–153.

4. Wyndham A. Inside DeepL: The World's Fastest-Growing, Most Secretive Machine Translation Company. URL: <https://slator.com/inside-deepl-the-worlds-fastest-growing-most-secretive-machine-translation-company>

Дарина Чорнобривчик

Запоріжжя

Науковий керівник: професор кафедри германської філології та методики викладання германських мов МДПУ імені Богдана Хмельницького, доктор педагогічних наук, професор Глазкова І. Я.

БОТАНІЧНІ ТА ГАСТРОНОМІЧНІ МЕТАФОРИ У ВТОРИННІЙ НОМІНАЦІЇ ЖІНКИ

Фітонімні одиниці, що репрезентують концепт «жінка» у вторинній номінації, кількісно поступаються зоонімним моделям. Така асиметрія пояснюється різницею у когнітивному потенціалі вихідних сфер: тваринні образи легше проєктують динамічні характеристики: рух, темперамент, інстинктивність, поведінкову експресію, тоді як рослинна семантика здебільшого актуалізує естетичні та «статичні» параметри: красу, ніжність, крихкість, декоративність, колористичну

виразність. Відповідно більшість фітонімних метафор має компліментарне або пестливе забарвлення, хоча в межах сучасного сленгу вони можуть набувати іронічної або навіть знецінювальної конотації [1].

Показовим прикладом є *Christmas Tree* – номінація жінки, одягненої надмірно яскраво, строкато або химерно (інколи з натяком на повноту). Образ мотивований асоціацією з різдвяною ялинкою, щедро прикрашеною вогниками та декором, і відображає ситуацію соціального оцінювання зовнішності як «показної» чи «позбавленої смаку». Традиційний зв'язок жіночої краси з квітковою символікою реалізується у вживанні *rose* у значенні «вродлива, приємна жінка». Лексема *violet* у переносному сенсі підкреслює скромність і стриманість, тоді як *daisy* асоціюється з позитивною характеристикою – «мила, симпатична дівчина». Розмовне *buttercup* функціонує як лагідне звертання, актуалізуючи семантичні компоненти тепла, ніжності та м'якості.

Водночас у просторічному мовленні спостерігається семантична інверсія: одиниці з усталено позитивною образністю можуть набувати інвективного змісту залежно від прагматичної установки мовця. Так, *rose* у певних контекстах уживається як образлива характеристика. Цей зсув засвідчує, що оцінність фітонімної метафори визначається не лише традиційною символікою, а й конкретною комунікативною ситуацією, в якій можуть актуалізуватися конфліктність, суперництво або прагнення до приниження адресата.

Гастрономічні найменування, перенесені на позначення жінки, відтворюють іншу, концептуально більш радикальну модель, зокрема, осмислення бажання через категорію голоду, де об'єкт привабливості уподібнюється до їжі. У межах цієї схеми жіночий образ часто редукується до тілесності та «споживної цінності», що формує ефект об'єктивації. Поряд із відверто негативними або інвективними лексемами функціонують і жартівливо-компліментарні одиниці, однак навіть вони зберігають семантичний компонент деперсоналізації.

Так, *tart* у прямому значенні означає «пиріг», тоді як у переносному – «вulgарна, розбещена жінка; повія». Історично ця одиниця співіснувала з ужитком на позначення «коханої», зокрема в австралійському варіанті англійської та в межах римованого сленгу. У близькому семантичному полі перебувають *jam tart*, а також *biscuit* і *pastry*. Узагальнювальною номінацією привабливої жінки виступає *dish*, однак така метафора дедалі частіше сприймається як редуційна, оскільки апелює до ідеї «придатності до споживання».

До історично засвідчених інвектив належать *mutton* і *pork*, мотивовані асоціаціями з тілесною «пікантністю» їжі. Подібний механізм реалізується у виразі *battered bun*, де жіночий образ концептуалізується як об'єкт, над яким здійснюються дії, а також у слові *crumpet* (часто у формулі *a bit of crumpet*), що позначає жінку як об'єкт сексуального задоволення. У схожій функції може вживатися *crackling*, яке також актуалізує ідею «ласого шматка». Натомість *cupcake* має жартівливо-пестливий характер і передає значення «симпатична, приваблива жінка», підкреслюючи «солодкість» та мініатюрність образу; подібну експресивність демонструє *cutie-pie*, де пестливість реалізується як семантично, так і словотвірно.

У молодіжному та груповому сленгу трапляються специфічні номінації на зразок *salt* та *tuna*, мотивовані тілесними або фізіологічними асоціаціями. У таких

випадках метафора набуває виразно біологізованого характеру, що посилює її принизливий потенціал. Назви фруктів і овочів частіше функціують як компліментарні характеристики: *tomato*, *peach*, *a peach of a girl*, *plum* акцентують рум'яність, «соковитість», зовнішню привабливість. Водночас навіть позитивні образи відтворюють логіку «естетичного споживання», де жіноча краса описується через категорії смаку, аромату, тілесної «стиглості». Лексема *cherry* реалізує значення «діва», спираючись на культурну символіку «першості» та «незайманості». Поряд із цим існують маргінальні або виразно стигматизувальні одиниці, зокрема *strawberry* (у специфічному сленговому вживанні) та *hooker*, що відтворюють соціально негативний профіль образу й можуть поєднувати гендерну та інші форми стереотипізації.

Отже, ботанічні та гастрономічні метафори у вторинній номінації жінки репрезентують дві відмінні, але взаємопов'язані концептуальні моделі. Фітонімна образність тяжіє до естетизації та символізації жіночності через категорії краси й тендітності, тоді як гастрономічна метафорика значно частіше актуалізує тілесність і «споживну» інтерпретацію привабливості. В обох випадках оцінність не є фіксованою: вона визначається прагматичним контекстом, соціальними установками та дискурсивними стратегіями мовців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко Є. В. Когнітивні аспекти фразеології англійської мови. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. 192 с.
2. Oxford Dictionary of English Idioms / ed. by J. Siefring. Oxford: Oxford University Press, 2004. 340 p.

Шакал Анна

Вінниця

*доцент кафедри теорії і практики перекладу ДонНУ імені Василя Стуса,
канд. філол. наук, доцент Ковтун О. В.*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ТА ФІЛЬМІВ / СЕРІАЛІВ

У сучасному мовознавстві проблема перекладу фразеологізмів набуває особливої актуальності у зв'язку з інтенсивним розвитком міжкультурної комунікації, глобалізаційними процесами та зростанням ролі аудіовізуального контенту. Фразеологізми як стійкі мовні одиниці характеризуються образністю, експресивністю та національно-культурною специфікою, що значно ускладнює їх адекватний переклад іншими мовами. Особливо це стосується художніх текстів і кіно- та медіадискурсу, де фразеологічні одиниці (ФО) виконують важливу стилістичну та прагматичну функції [1].

Під фразеологізмом у сучасній лінгвістиці розуміють стійке поєднання слів із цілісним значенням, яке не виводиться зі значень його компонентів. Такі оди-

ниці характеризуються ідіоматичністю, відтворюваністю та структурною стабільністю. У художніх текстах фразеологізми слугують засобом характеристики персонажів, створення емоційного тла та відтворення авторського стилю. Наприклад, вживання виразів на зразок *to spill the beans* або *break the ice* сприяє створенню невимушеного, розмовного стилю мовлення.

Особливості функціонування фразеологізмів у кіно- та медіатекстах зумовлені їх мультимодальною природою. У фільмах і серіалах вербальний компонент поєднується з візуальним і звуковим, що впливає на сприйняття фразеологізмів. Водночас переклад аудіовізуального контенту обмежується часовими рамками, синхронізацією реплік та необхідністю адаптації до культурних реалій цільової аудиторії. Наприклад, у субтитруванні часто застосовується компресія тексту, що може призводити до втрати частини образності фразеологізмів [3].

Основними проблемами перекладу фразеологізмів є відсутність прямих відповідників у мові перекладу, різниця в культурних асоціаціях, а також необхідність збереження стилістичного забарвлення. Перекладачеві доводиться обирати між буквальним перекладом, який може бути незрозумілим, і адаптацією, що іноді призводить до втрати оригінального змісту. У цьому контексті важливу роль відіграють перекладацькі трансформації (ПТ), які дають змогу досягти адекватності перекладу.

До основних способів перекладу фразеологізмів належать: використання повного фразеологічного еквівалента, часткового відповідника, описового перекладу та калькування. Наприклад, англійський фразеологізм *kill two birds with one stone* має український еквівалент вбити двох зайців одним пострілом, що сприяє збереженню як змісту, так і образності. Водночас вираз *piece of cake* часто перекладається описово як дуже легко, що призводить до втрати метафоричності [4].

Порівняльний аналіз перекладу фразеологізмів у художніх текстах і фільмах / серіалах показує, що у літературному перекладі перекладач має більше свободи для збереження образності та стилістики, тоді як в аудіовізуальному перекладі пріоритет надається лаконічності та зрозумілості. Наприклад, у романах перекладач може використовувати розгорнуті описові конструкції, тоді як у субтитрах такі конструкції є недоцільними через обмеження простору.

Особливості використання перекладацьких трансформацій у конкретному творі (романі чи серіалі) залежать від жанру, цільової аудиторії та способу перекладу (дубляж, озвучення, субтитри). Найчастіше застосовуються такі трансформації, як модуляція, адаптація, генералізація та конкретизація. Наприклад, фразеологізм *hit the sack* у художньому тексті може бути перекладений як лягти спати, тоді як у фільмі – як йти спати, що є більш природним для усного мовлення [5].

Отже, переклад фразеологізмів є складним і багатогранним процесом, що потребує від перекладача не лише високого рівня мовної компетенції, але й глибокого розуміння культурних особливостей обох мов. Аналіз показує, що ефективність перекладу залежить від правильного вибору стратегії та вмілого використання перекладацьких трансформацій. Перспективи подальших досліджень полягають у більш детальному вивченні впливу аудіовізуальних факторів на переклад фразеологізмів та розробці оптимальних методів їх передачі у різних типах дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова книга, 2020. 656 с.
2. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. Київ: Академія, 2021. 464 с.
3. Бондаренко І. В. Теорія і практика перекладу. Київ: Центр навчальної літератури, 2022. 312 с.
4. Швейцер А. Д. Теорія перекладу: статус, проблеми, аспекти. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2020. 280 с.
5. Чередниченко О. І. Фразеологія сучасної української мови. Київ: Либідь, 2023. 256 с.

Швець Юлія

Вінниця

Науковий керівник: старший викладач кафедри теорії і практики перекладу ДонНУ імені Василя Стуса, кандидат філологічних наук, старший викладач Запихляк І. М.

ХУДОЖНІЙ ПРОСТІР ЯК БАГАТОВИМІРНА КАТЕГОРІЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ТЕКСТУ

У сучасному літературознавстві проблема художнього простору посідає одне з провідних місць у дослідженні поетики тексту, оскільки саме просторові характеристики значною мірою визначають способи організації художньої реальності. І хоча категорія художнього часу традиційно вважалася більш активно досліджуваною, простір є не менш важливим компонентом, оскільки словесний опис перетворюється на зриму картину лише тоді, коли він набуває об'єму та просторових характеристик, без них образ залишається лише інформацією, так і не стаючи мистецтвом [2: 4]. Тому актуальності набуває комплексне дослідження художнього простору на рівні структурних та смислотворчих елементів літературного тексту.

Мета дослідження полягає у комплексному теоретичному аналізі художнього простору як багатовимірної динамічної категорії, дослідженні його еволюції від класичних філософських концепцій до сучасних підходів літературної географії, а також у з'ясуванні механізмів його функціонування на перетині літературного тексту та об'єктивної реальності як фундаментального засобу смислотворення.

Художній твір постає як особливий тип реальності, що одночасно функціонує на матеріальному, концептуальному та перцептуальному рівнях. У фізичному вимірі він існує як матеріальний об'єкт у реальному просторі та часі, тоді як у концептуальному – виступає моделлю реальних або уявних ситуацій. На перцептуальному рівні твір набуває форми художнього образу, що дає змогу читачеві сприймати його естетично [3: 192]. За такого підходу художній простір перестає бути просто пасивним фоном для розгортання подій і трансформується у складну, багатопланову систему, яка безпосередньо формує всю образну структуру тексту.

Поняття «художній простір», згідно з концепцією С. Кримського, розпочало своє активне формування ще у XVI ст., хоча філософські передумови цього явища простежуються ще в античності у працях Анаксагора та Демокріта. Фундаментальним початком саме теоретичного, системного вивчення цієї проблеми стало знамените дослідження Готгольда Лессінга «Лаокоон, або Про межі живопису і поезії», опубліковане у 1766 р., де було вперше проведено розмежування між просторовими та часовими мистецтвами. У XX ст. аналіз художнього простору набув особливої інтенсивності та зумовив поділ наукових підходів: один із них зосередився саме на дослідженні конкретних літературних та художніх творів [3: 191]. На сучасному етапі ці напрацювання стали класичними концепціями, що складають академічний фундамент для вивчення просторової організації художнього твору.

Т. Ю. Бережна у праці «Образ простору художнього тексту» висловлює свою думку, щодо образу художнього простору і зазначає, що він посідає фундаментальне місце в структурі художнього тексту, виконуючи важливу жанротворчу функцію та забезпечуючи цілісне сприйняття зображуваної дійсності й організацію композиції твору. Як засадничий складник художньої картини світу поряд із категорією часу, простір оперує глибоко символічними орієнтирами – такими як *будинок, поріг, вікно чи двері*, – котрі здавна слугують точками смислової концентрації та осмислення в літературно-художніх і ширших культурних моделях всесвіту [1: 376].

У структурі літературного твору цей простір розгортається на двох взаємопов'язаних рівнях: поверхневому, що охоплює безпосередню фізичну реальність розгортання подій (*планету, будинок чи сад*), та глибинному, де відбувається трансформація звичайних просторових об'єктів у ціннісні образи-символи згідно з авторською картиною світу. Функціонально художній простір реалізується у двох вимірах: на макрорівні, або так званому географічному рівні, він стає інструментом осмислення глобальних історичних процесів і буття всього суспільства, тоді як на мікрорівні, тобто через пейзаж та інтер'єр, він виступає формою авторського вердикту щодо описуваних характеристик, забезпечуючи незриму присутність митця та внутрішню художню єдність усього тексту [1: 376–377].

Структурно художній простір організується через систему просторових орієнтирів, які можуть бути виражені експліцитно або імпліцитно мовними засобами [2: 6]. Він відіграє важливу роль у побудові сюжету, розкритті ідейного змісту твору та забезпеченні його композиційної цілісності. Водночас простір виступає важливим елементом художньої картини світу, оскільки, за спостереженням дослідників, охоплює як поверхневий рівень, а саме конкретне місце дії, так і глибинний, на якому відбувається символізація просторових образів і їх співвіднесення з ціннісними орієнтирами культури [1].

Сучасні наукові підходи, зокрема в галузі літературної географії, пропонують новий погляд на природу художнього простору, акцентуючи увагу на його нерозривному зв'язку з об'єктивною реальністю. У центрі досліджень постає питання про сутність літературного простору, принципи його формування та способи взаємодії зі справжнім світом. Аналізуючи цю проблему, фахівці наголошують, що художній твір неминуче пов'язаний із дійсністю, а навколишній світ є невід'ємним

складником самої літературної тканини. Тому простір у межах художнього твору постає як результат безперервної та динамічної взаємодії між текстом і позатекстовою реальністю [4].

Як зазначає Девід Маклафлін у своїй праці «Художній твір і світ: мобільності та художній простір», особливу роль у цьому процесі відіграє категорія мобільності, адже переміщення людей і текстів стає ключовим чинником виникнення зв'язків між твором і світом. Простір у літературі постає не як статична декорація, а як динамічна категорія, що вибудовується через досвід руху, сприйняття та безпосередню взаємодію читача з текстом [4: 123]. На його думку, це підкріплюється розумінням літератури як акту «втіленого та досвідного зіткнення», де реальний життєвий досвід і художня вигадка поєднуються в єдину, безперервну та неподільну подію, що трансформує сприйняття обох світів.

Водночас у науковій думці співіснують відмінні погляди на природу художнього простору. Зокрема, М. Бланшо розглядає його як цілком автономну сферу, визначаючи її як «ніде» – вимір, що існує ізольовано від об'єктивної реальності. На противагу цьому, прихильники геокритики стверджують, що художній простір не займається простим віддзеркаленням дійсності. Його функція полягає в тому, щоб «актуалізувати нові віртуальності», вибудовуючи на основі реальності альтернативні можливі світи [4: 124].

Отже, художній простір є багатогранною, структурно впорядкованою та динамічною категорією, що виникає на межі зіткнення тексту й об'єктивної дійсності. Він не лише визначає композиційну побудову та динаміку сюжету, а й слугує фундаментальним механізмом смислотворення в межах твору. Виступаючи ключовим інструментом інтерпретації художньої дійсності, простір забезпечує її глибоке розуміння, перетворюючи літературний текст на цілісну та інтелектуально насичену модель світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бережна Т. Ю. Образ простору художнього тексту. *Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка – 2019»*. Черкаси: Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького, 2019. С. 376–377.

2. Матолич Д. О. Художній простір в оповіданнях Ш. Андерсона = *Artistic Space in Stories by Sherwood Anderson*: дипломна робота бакалавра / наук. кер. канд. філол. наук, доц. І. П. Попік. Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2023. 54 с.

3. Юр М. В. Еволюція поняття «художній простір» у мистецтві. *Мистецтвознавство України*. Вип. 15. Київ: Видавництво «Фенікс», 2015. С. 191–192.

4. McLaughlin D. *The Work and the World: Mobilities and Literary Space. Literary Geographies*. University of Cambridge, 2016. P. 122–127.

ВИКОРИСТАННЯ АУДІОМАТЕРІАЛІВ ЯК ЗАСОБУ РОЗШИРЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

На сучасному етапі розвитку методики викладання іноземної мови, особлива увага приділяється оволодінню учнями комунікативної компетенції, що передбачає сприйняття та розуміння, а також ефективне використання іншомовних засобів у процесі спілкування. Одним із пріоритетних завдань для учнів старших класів у загальноосвітніх навчальних закладах є розвиток монологічного мовлення, оскільки, на думку С. Ю. Ніколаєвої, він передбачає здатність логічно й аргументовано висловлювати власну думку щодо певних фактів на рівні тексту, а також критично їх оцінювати [2: 168]. Ефективним засобом досягнення цієї мети є використання автентичних аудіозаписів, які не лише слугують джерелом розширення фонових знань інформаційно-культурного характеру, а й лексичного запасу учнів [1: 23].

Аудіювання є не лише самостійним видом мовленнєвої діяльності, а й виступає важливим засобом навчання іноземної мови, оскільки забезпечує засвоєння нової інформації й мовних одиниць для їх подальшого застосування на практиці. Як зазначає О. Б. Бігич, компетентність в аудіюванні охоплює мовленнєві навички, знання та комунікативні здібності, що формують основу для розвитку інших видів мовленнєвої діяльності [1: 19–20].

Використання аудіоматеріалів у процесі навчання іноземної мови сприяє формуванню лексичних навичок в учнів через сприйняття нових слів у певній мовленнєвій ситуації, контексті. Це дає учням змогу не лише ознайомитися з новими лексичними одиницями, а й засвоїти їх значення, вимову та особливості вживання, занурюючись в автентичне мовне середовище. Це дуже важливо для учнів старших класів, оскільки на цьому етапі навчання відбувається активне формування продуктивного словникового запасу й вміння розуміти іншомовні тексти, висловлювання тощо [1: 23]. За словами Дж. Філда, аудіювання є основним засобом мовного введення, що забезпечує учнів лексичними, граматичними та фонетичними моделями, необхідними для формування мовленнєвих навичок [3: 5].

Важливою перевагою аудіоматеріалів є їх автентичність. Вони відображають реальне мовлення носіїв мови, що формує уявлення про природний темп, інтонацію та варіативність мовлення. Це сприяє кращому орієнтуванню учнів у мовленнєвому потоці та ефективному використанню нової лексики у процесі викладення власних думок. До того ж аудіювання активізує такі психофізіологічні механізми, як пам'ять, увага та антиципація, що приводить до глибшого засвоєння мовного матеріалу [1: 20].

У старшій школі особливої уваги потребує розвиток монологічного мовлення. Учні повинні уміти логічно, послідовно й аргументовано висловлювати свої думки

на рівні тексту, використовуючи відповідні засоби іноземної мови. Аудіоматеріали створюють основу для такого мовлення, оскільки забезпечують реальні зразки зв'язних висловлювань різних жанрів, у різних мовних ситуаціях та контекстах. Після прослуховування текстів учні можуть виконувати завдання: переказ різного рівня деталізації (довільний чи близький до змісту), складання плану, висловлення власної думки, аналіз змісту та його оцінки тощо. Такі види діяльності сприяють розвитку навичок побудови монологу й активному використанню нової лексики [2: 169].

Відповідно до методичних рекомендацій, учні старших класів мають уміти сприймати аудіотексти тривалістю до 3–5 хвилин, виділяти основну інформацію та використовувати її для подальшого мовлення [1: 22]. Це вимагає не лише сформованих навичок аудіювання, а й достатнього словникового запасу. Саме тому використання аудіоматеріалів має бути систематичним і цілеспрямованим.

Ефективність застосування аудіоматеріалів значною мірою залежить від правильної організації роботи з ними. Дж. Філд окреслив такі три етапи: передаудитивний, аудитивний та післяаудитивний. На передаудитивному етапі відбувається підготовка учнів до сприймання тексту: повторення попередньо засвоєних знань та введення нових лексичних одиниць. Аудитивний етап передбачає безпосереднє прослуховування аудіотексту з виконанням завдань на розуміння. Післяаудитивний етап є найбільш важливим для розвитку монологічного мовлення, оскільки саме на цьому етапі учні активно використовують засвоєний матеріал у власних висловлюваннях [3: 13].

Важливо враховувати індивідуальні особливості учнів, їхній рівень підготовки та мотивацію. Як зазначається у методичних дослідженнях, успішність аудіювання залежить від рівня розвитку мовленнєвого слуху, пам'яті та інтересу до теми повідомлення [1: 22]. Використання цікавих і змістовних аудіоматеріалів сприяє підвищенню мотивації учнів та активізації їхньої пізнавальної діяльності.

Отже, використання аудіоматеріалів у навчанні іноземних мов є ефективним засобом розширення словникового запасу та розвитку монологічного мовлення учнів старших класів. Воно забезпечує природне мовне середовище, сприяє інтеграції рецептивних і продуктивних навичок, формує комунікативну компетентність та підвищує ефективність навчального процесу. Систематичне і методично обґрунтоване використання аудіоматеріалів дає змогу досягти високого рівня володіння іноземною мовою та підготувати учнів до реального спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бігич О. Б. Методика формування іншомовної компетентності в аудіюванні. *Іноземні мови*. 2012. № 2: 19–23.
2. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник. Київ: Ленвіт, 2002. 328 с.
3. Field J. *Listening in the Language Classroom*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 366 p.

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ TED Talks ДЛЯ НАВЧАННЯ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Використання комп'ютерних технологій (інтернет-ресурсів, Google презентацій, комп'ютерних програм, тестів), технологій вебнавчання (блогів, ресурсів Youtube, відеороликів), мобільних додатків (Kahoot, PicCollage, Plickers, Quizlet) у поєднанні з класичними методами навчання іноземних мов, створює навчальне мовне середовище, що наближається за автентичністю й інтенсивністю мовного спілкування до реальної комунікації; усуває психологічні труднощі говоріння, розвиває навички розмовної мови, фонетичні і медіанавички; забезпечує індивідуалізований характер навчання.

Різноманітність вищезазначених засобів та інструментів дає змогу вчителю не лише обирати тематику заняття, а й підходити до цього питання диференційовано, тобто за рівнем володіння мовою учнів. Досліджуючи ефективність та доречність використання інтернет-ресурсів у навчанні іноземних мов, увагу було сконцетровано на лекціях TED Talks, оскільки цей ресурс є одним із найбільш якісно наповнених та різноманітних за тематикою. Використання відеоматеріалів для покращення процесу оволодіння мовою має значні переваги, оскільки забезпечується багатий автентичний контекст, покращується розуміння на слух, підвищується мотивація учнів [1].

«TED Talks» – короткі лекції учасників щорічної конференції TED – Technology, Entertainment, Design, основним слоганом якої є – «Ideas Change Everything» (раніше «Ideas Worth Spreading»), саме для тих, хто бажає розвиватись. Відеозаписи публікуються на сайті www.ted.com, доступні безкоштовно для перегляду і скачування, також доступні на сайті YouTube.

Слід підкреслити, що зміст TED Talks відповідає загальним компетенціям CEFR (Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти) у межах знань про світ, міжкультурну взаємодію та здатність навчатись. Цей ресурс є заслуговує на увагу, адже він надзвичайно зручний для вивчення англійської мови. На основі впровадження платформи TED Talks на заняттях з англійської мови учні можуть розвивати навички аудіювання, критичного мислення, практики перекладу. Автентичні матеріали TED Talks дають змогу:

- вчитись презентувати власні ідеї, застосовуючи приклади професіоналів різних сфер та відомих особистостей, а також однолітків;
- розвивати ключові навички XXI ст., зокрема інформаційну грамотність, критичне мислення, обізнаність у поточних подіях через аналіз реальної інформації;
- вчитись висловлюватись усно точно і переконливо, застосовуючи та вдосконалюючи навички критичного мислення;
- знайти для себе приклад спікера, манера та висловлення думок якого надихає на власну манеру комунікації.

TED Talks відео, як зібрання пізнавальних, мотивуючих та цікавих виступів на безліч тем, на думку Г. Кузан надихають, мотивують, збагачують новими ідеями, спонукають бути освіченими, ерудованими і здатними аналізувати та усвідомлювати почуте та побачене [3]. Важливо розуміти, що монологічне мовлення промови є індивідуальною мовленнєвою діяльністю мовця, яка характеризується певним смисловим наповненням, структурою, умовами комунікації [2].

Значною перевагою є те, що спікери у публічних виступах та коротких анімованих відео подають інформацію іноземною мовою з різноманітними акцентами, що сприяє розумінню мовлення представників інших країн та готує до якісного і комфортного спілкування з іноземцями у майбутньому, незважаючи на мовний бар'єр [4]. Також для переважної кількості промов TED Talks надано субтитри різними мовами, список рекомендованої літератури, посилання на назви книг видатних особистостей, які згадуються в промові та коментарі – джерела живої мови.

Наприклад, лекція з TED Talks «*I'm shy but I became an activist*» (https://ed.ted.com/student_talks) за тематикою підходить для учнів старшої школи, які прагнуть заявити про себе, однак недостатньо сміливі, щоб виступати перед аудиторією та ділитися своїми ідеями чи відстоювати власну думку. Цю лекцію доцільно застосовувати у навчальному процесі, оскільки вона не лише заохочує до вивчення іноземних мов та мотивує студентів брати активну участь у занятті, а й формує навички ораторського мистецтва, зокрема виступів та презентацій.

Для навчання монологічного мовлення учнів, зокрема для мотивації та саморозвитку, актуальною буде лекція Ken Robinson «*Do schools kill creativity?*», оскільки стосується школи та творчості, або «*The power of believing that you can improve*», Carol Dweck, у якій мовець фокусується на власних помилках та чому вони важливі на шляху досягнення успіху. Прямі поради щодо техніки мовлення (темп, тон, тембр) можна можна почути у відео «*How to speak so that people want to listen*», Julian Treasure тощо.

Отже, TED Talks є ефективним інструментом для навчання монологічного мовлення учнів старшої школи, адже він забезпечує реальний контекст, багатий словниковий запас та пропонує цікаві ідеї для обговорення, що загалом сприяє розвитку навичок публічного виступу та критичного мислення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бучацька С. М., Матієнко О. С. Роль автентичного відеоконтенту у формуванні соціокультурної компетентності майбутніх педагогів. *Сучасний стан та тенденції розвитку науки та освіти: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Дніпро, 10 лют. 2025. Дніпро, 2025. С. 290–294.
2. Кардаш Л. В. Специфіка монологічного мовлення: психологічний та лінгвістичний аспекти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна. 2015. Вип. 57. С. 54–58.
3. Кузан Г. С., Матвіїв-Лозинська Ю. О. Використання матеріалів лекцій Ted Talks для підвищення комунікативної компетентності студентів закладів вищої освіти. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. 2019. Вип. 183. С. 109–113.
4. Sherman J. *Using authentic video in the language classroom*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 277 p.

Наукове видання

Колектив авторів

ЗІСТАВНЕ ВИВЧЕННЯ ГЕРМАНСЬКИХ, РОМАНСЬКИХ ТА СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ І ЛІТЕРАТУР

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти та молодих учених
(16–17 квітня 2026 року)

Редактор О. А. Солдатова
Технічний редактор Т. О. Важеніна-Гопрак

Підписано до друку 21.04.2026.
Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк – цифровий. Умовн. друк. арк. 9,53.
Тираж 30. Зам. 55.

Донецький національний університет імені Василя Стуса.
21021, м. Вінниця, 600-річчя, 21.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
серія ДК № 5945 від 15.01.2018